KONYA
TİCARET ODASI

GÜMRÜK BİRLİĞİNİN TÜRK KOBİLERİ ÜZERİNE ETKİSİ

Kenan ÖREN

Yayın No: 17

KONYA TİCARET ODASI

GÜMRÜK BİRLİĞİ'NİN TÜRK KOBİ'LERİ ÜZERİNE ETKİSİ

KENAN ÖREN

KONYA – 1998

Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları Yayın No 17

ISBN 975-512-323-7

Katıbın Her Hakkı
KONYA TİCARET ODASI'na ait olup,
KONYA TİCARET ODASI ve yazar adı belirtilerek
alıntı yapılabilir.

Dizgi
Mikro Dizgi (0.332) 350 07 51
Baskı, Cilt:
Damla Ofset A.Ş. (0332) 342 06 88

ÖNSÖZ

Elimizdeki bu eser, kıymetli doktora öğrencimiz Kenan Ören Bey tarafından hazırlanmıştır. "Gümrük Birliği'nin Türk KOBİ'leri Üzerine Etkisi" başlığıyla ele alınan mevzu birçok yönden ehemmiyet arzetmektedir.

Evvela araştırıcıyı böyle bir sahaya sevk eden danışmanı Cihangir Bey'i tebrik etmek gerekmektedir. Saniyen çalışmasını çok yönlü ve derinlemesine yapan Kenan Bey'i Türk İktisat literatürüne yaptığı katkılardan dolayı kutlamak icap eder.

Eserde önemli meseleler ele alınıp tartışılmıştır. Evvela Türkiye'yi yarım asra yaklaşan zaman içinde meşgul eden Avrupa Birliği konusu tahlil süzgecinden geçirilmiştir. Araştırıcı bu sahada iktisadi entegrasyonları incelemiştir. Bilahare Avrupa Birliğine tam üye olma macerasının bir gümrük birliğiyle noktalanması serancamını mercek altına almış ve bu çözüm tarzını veya çözümsüzlüğünün Türk Ekonomisi'ne yapacağı müsbet veya menfi tesirleri tahlile gayret etmiştir.

Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan, bu birliğe dahil müesseselerde söz sahibi olmadan sadece AB'nin için dış iktisadi politika çerçevesi içinde dizayn edilen gümrük sistemine Türkiye'nin münhasıran "uydu" halinde katılmasının Türk ekonomisine ve tahsisen Türk sanayine yapacağı tesirlerin ana hatları belirtildikten sonra Türk sanayi sektörü içinde önemli bir yer işgal eden "Küçük ve Orta Hacimli İktisadî İşletmelerin Yeri ve Fonksiyonu" tetkik ve tahlil edilmiştir.

Kısaca "KOBİ" diye tesmiye edilen küçük sanayi tesisleri iki bakımdan önem arzetmektedir.

Birincisi Türkiye gibi sanayileşme sürecinde olan ülkelerde KOBİ'ler sosyal bakımdan önemlidir. Çünkü, bu müesseseler umumiyetle, kendi başına çalışan işgücünün sanayi kesimindeki bölümünü teşkil eder. Kendi başına çalışanlar ise bir ülkede istikrar unsuru olan orta direği teşkil eder. Nitekim, ülkemizdeki işletme sayısının % 99'unu ve istihdam edilen işgücünün % 47'sinin ilgili şablonda yer alması bu vakıayı gözönüne sermektedir.

İkinci önemli iktisadî yöndendir. Küreselleşme, globalizasyon veya yeni dünya düzeni, bilgi toplumu, sanayi ötesi toplum gibi tabirlerle çeşitli perspektiften takdim edilen bu günkü dünya ekonomisinin yalın ve çıplak özelliği dev dünya şirketleri tarafından yönetilir hale gelmesidir. Bu çok uluslu şirketlerin yönettiği müesseselerde yapılan üretim süreci bütün dünyaya dağıtılmaktadır. Yan sanayi

halinde gelişen küçük ve orta hacimli işletmeler; büyük organizasyonları beslemektedir. Merkezde dizayn edilen ürünlerin imal edilmesi bu işletmelerde gerçekleştiğinden yan ürünlerin maliyet, fiyat ve kalitesi, nihayi ürünlerin rekabet gücünü tayinde müessir olmaktadır.

Avrupa ve dünya ile rekabet pazarında entegrasyona hazırlanması gereken ülkemizde bu kabil küçük ve orta hacimli işletmelerin başta Japonya olmak üzere diğer ülkelerde sergilediği başarılı performansa ulaşabilmeleri için halledilmesi gereken birçok meseleleri olacağı şüpheden vareste bulunmaktadır.

İşte Kenan Bey hacmine göre muhtevası geniş olan bu eserinde, yukarıda belirtilen meseleleri büyük bir gayretle tetkik ve tahlile çalışmış, düşünebildiği teşvik edici ve düzenleyici tedbirleri belirtmiştir. Eserin bu sahadaki boşluğu dolduracağını ümit ederim. Kıymetli müellifi faydalı çalışmasından dolayı tebrik eder, bu eserin Türk efkarı umumiyesine takdim eden Konya Ticaret Odası'nı kutlar, emsallerine örnek olmasını dilerim.

Prof.Dr. Sabahaddin ZAİM

SUNUŞ

Böyle bir konuda çalışma yapmamızın sebebi, "AB'ne girmeden nasıl böyle bir tutum çerçevesinde GB'ne girilmiştir?" düşüncesidir.

GB'nde en önemli unsurun "Rekabet Gücü" olduğunu biliyoruz. Bizim rekabet gücümüzün yoğun olduğu sektörler tekstil sanayiidir. Ancak tekstil sanayiine getirilen açık gizli kotalar bu sektörlerde istediğimiz sonucu alamayacağımızı göstermektedir. Aksine sanayi ürünlerinde yeterince rekabet gücüne sahip değiliz. Bu da en azından kısa dönemde bilhassa KOBİ'lerin büyük ölçüde etkileneceğini göstermektedir. Öyleyse biz niye GB'ne girdik? Acaba sırf bir siyasi manevra mıdır? Yoksa uzun dönemde Türkiye bundan olumlu bir şekilde etkilenecek midir? Bunu zamanla müşahade edeceğiz.

Şurası bir gerçektir ki, dünya bilhassa AB üyesi ülkeler globalleşme sürecinde büyük bir rekabetle karşı karşıya kalacaklardır. Hele Daimler ve Chyrisler gibi dev şirketlerin evlendiği bir dünyada, küçük şirketlerin bu gibi şirketlerle boy ölçüşmesi imkânsız hale gelecek gibi gözükmektedir.

Türkiye'deki KOBİ'lerin demode makinalar ve emek yoğun sermayeyle yalnız başlarına ayakta durmaları imkânsızdır. Bu yüzden, KOBİ'lerin uygun teşvik ve desteklerle bu rekabet ortamına entegre olması sağlanmalı ve büyük şirketlerle simbiyotik ilişkilere girişmesi yani onlara ara malı ve tamamlayıcı mal üretmesi için gerekli altyapının hazırlanması zaruret haline gelmiştir.

Bu çerçevede 1998 yılının ilk yarısında Halkbank tarafından KOBİ'lere aktarılan kredi miktarı 500 trilyon liraya ulaşmış durumdadır. Bu miktar önceki yıllara oranla bir hayli artmış durumdadır. Ancak dağıtılan bu kredinin adil olup olmadığı tartışma konusudur.

Sanayi, ticarî, kooperatif, 0 fon ve ferdî kredilerin bundan sonra daha da genişleyeceğini söyleyen Halkbank yetkililerinin hakkaniyet ölçüsünde bu dağıtımı yapmaları gerekmektedir.

Hüseyin ÜZÜLMEZ
Konya Ticaret Odası
Başkanı

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ iii
SUNUŞ v
İÇİNDEKİLER vii
KISALTMALAR LİSTESİ xi
TABLOLAR LİSTESİ xiii
GRAFİKLER LİSTESİ xv
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE 3
    1.1. Avrupa Birliği Kavramı 3
    1.2. Avrupa Birliği'nin Doğuşu ve Gelişmesi 3
    1.3. AB'nin Oluşmasında ABD'nin Rolü 4
    1.4. Avrupa'da Ekonomik Birleşmenin Seyri 5
    1.5. Maastricht Antlaşması (Treaty Of Maastricht) 7
    1.6. Avrupa Birliği'nin Amaçları 9
    1.7. AB İle Türkiye Arasındaki Münasebetlerin Başlaması 11
    1.8. Türkiye'nin AB'ne Uyumu Konusundaki Düzenlemeler 16
        1.8.1. Türkiye'nin AB'ne Uyumu İçin Sosyal Faaliyet Programında Yer Alması Uygun Görülen Tedbirler 16
        1.8.2. Sosyal Politika Konularında AB İle İlişkileri Yürütecek Düzeyde Eleman Yetiştirilmesi 20
        1.8.3. Euro İle İlgili Önemli Bilgiler 22

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜMRÜK BİRLİĞİ VE TÜRKİYE 25
    2.1. GB Kavramı 25
    2.2. GB İle Serbest Mübadele Alanı Kavramları 25
    2.3. Gümrük Birliği Ve Ortak Pazar 26
    2.4. Gümrük Birliği'nin Unsurları 26
    2.5. Gümrük Birliği'nin Getireceği Yükümlülükler 27
    2.6. GB Ve İktisadi Bütünleşme 29
    2.7. AB Ve Türkiye Arasındaki Gümrük Birliği 30
    2.8. AB-Türkiye Arasındaki Gümrük Birliği'nin Kapsadığı Ürünler 32
    2.9. GB'nin Genel Etkileri 35
        2.9.1. Kamu Dengesi 36
        2.9.2. Teşvik Sistemi 37
        2.9.3. Dış Denge 37
            2.9.3.1. Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı Türkiye'nin 1998 Ocak Ayı İhracat ve İthalat Bilgileri ve Dış Ticaret Dengesi 38

2.9.4. İstihdam 42
2.9.5. KOBİ'ler 46
2.9.6. Tarım Sektörü 46
2.9.7. Verimliliğe Etkileri 47
2.9.8. Ticaret Dengesi 48
2.9.9. Sanayi Yapısına Etkisi 53
2.10. Gümrük Birliği Neleri Değiştirecek? 57
2.10.1. İhracat Yapmak İçin 60
2.10.2. İthalat Yapmak İçin 61
2.11. Gümrük Birliği'nde Uzun Dönemde Kazançlarımız ve Kısa Dönemdeki Kayıplarımız 61

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOBİ VE GB'NİN MUHTEMEL ETKİLERİ TEDBİRLER-ÇARELER 65
3.1. KOBİ'lerin Tanımı 65
3.1.1. Avrupa Birliği'nde Kabul Edilen Tanım 66
3.2. KOBİ'lerin Ekonomimiz İçindeki Payı ve Önemi 68
3.3. GB Çerçevesinde KOSGEB ve Hizmetleri 82
3.4. KOBİ'lerin Problemleri 85
3.4.1. İnsangücü Kaynaklarıyla İlgili Problemler 85
3.4.1.1. İşgücü Devir Oranının Yüksek Oluşu 85
3.4.1.2. Yöneticilerin Yönetim Eğitimi Eksikliği 86
3.4.2. İdari ve Yapısal Problemler 86
3.4.2.1. Ekip Çalışmasının Olmayışı 86
3.4.2.2. Üst Yönetimin Kuruluş Faaliyetlerini Bilmemesi ve Öğrenmedeki İsteksizliği 87
3.4.2.3. Gereğinden Çok veya Az Toplantı Yapmak 87
3.4.2.4. Program Dışı Günlük Müdahalelerin Sıkça Yapılması 87
3.4.3. Örgütsel Problemler 87
3.4.3.1. Örgüt Yapısının Geleneksel Oluşu ve Modernleştirilmemesi 87
3.4.3.2. Toplam Kalite Yöntemine Uygun Yapılanmanın Olmayışı 88
3.4.4. Ticari Problemler 88
3.4.4.1. Dağıtım Sisteminin Yanlış Oluşu 88
3.4.4.2. Dış Ticaret Kültürünün Eksik Oluşu 88
3.4.4.3. Tanıtım Problemi 89
3.4.4.4. Tedarikçi ve Müşteri Eğitimi Problemi 89
3.4.5. Mali ve Finansal Problemler 89
3.4.5.1. Maliyet Muhasebe Sisteminin Yetersizliği 89
3.4.5.2. Bütçe ve Kontrol Sisteminin Olmayışı 89
3.4.5.3. İşçilik, Enerji ve Kredi Gibi Girdi Maliyetlerinin Yüksek Oluşu 89
3.4.5.4. Sermaye Yetersizliği 90

3.4.5.5. Alacakların Zamanında Tahsil Edilmeyişi 90
3.4.6. Üretimle İlgili Problemler 91
3.4.6.1. Kaliteli Üretim Yapamama ve Kontrol Cihazlarının Eksik Oluşu 91
3.4.6.2. Üretim Planlamasının Yapılmayışı ve Sık Sık Değiştirilmesi 91
3.4.7. Bakım ve Onarım Problemleri 91
3.4.7.1. Stokla İlgili Problemler 91
3.4.8. Diğer Eksiklikler 91
3.4.8.1. Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Faaliyetlerine Önem Verilmemesi 91
3.4.8.2. Ekonomik Politikaların Ortaya Koyduğu Belirsizlik 92
3.5. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Problemleri 92
3.5.1. AB'de KOBİ'lerin Mali Problemleri 92
3.5.2. AB'de KOBİ'lerin İdari Problemleri 93
3.6. Türkiye'de KOBİ Yatırımlarına Uygulanacak Destekler Paketi 94
3.6.1. KOBİ'lere Yönelik Teşvik Uygulamasının Amacı 94
3.6.2. KOBİ Teşvik Unsurlarından Faydalanacak Şirketler 94
3.6.2.1. Teşvik Unsurlarından Faydalanma 95
3.6.2.2. Teşvik Belgesi Nasıl Alınır? 95
3.6.2.3. Teşvik Belgesi Kapsamında Faydalanılan Teşvikler 95
3.6.2.4. Fon Kaynaklı Kredi 96
3.6.2.4.1. Kredinin Limiti 96
3.6.2.4.2. Faiz Oranı 96
3.6.2.4.3. Vade 97
3.6.2.4.4. Kredinin Ödenmesi 97
3.6.2.4.5. Teminat 97
3.6.2.4.6. Özkaynak Katkı Oranı 97
3.6.2.4.7. Teşvik Belgesine Konu Yatırım Tutarı 97
3.6.2.5. Bu Kredilerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası 97
3.6.2.6. Fon Kaynaklı Kredilerde KKDF Kesintisi 98
3.6.2.7. Yerli Makina ve Teçhizatta KDV Desteği 98
3.6.2.8. Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti 98
3.6.2.9. Yatırım İndirimi 98
3.6.2.10. Finansman Fonu 99
3.6.2.11. İthal Makina ve teçhizatta KDV Ertelemesi 99
3.6.2.12. KOBİ Teşvik Belgesi İle Finansal Kiralama Kolaylığı 99
3.6.2.13. Bina İnşaat Harcı İstisnası 100
3.6.2.14. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harçlara İlişkin İstisna ve Muafiyetler 100
3.7. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları 101
3.8. GB ve KOBİ'ler 107

3.9. AB ve Türkiye'de İşgücü Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve İmalat Sanayii 109
3.10. Gümrük Birliği Ve Türk Sanayisi 111
3.10.1. KOBİ'lerdeki Sıkıntılar 112
3.10.2. KOBİ'lerin Kurtulması İçin Alınması Gereken Tedbirler 113
3.11. GB'nin KOBİ'lere Muhtemel Etkileri 114
3.12. KOBİ'ler İçin Alınması Gereken Tedbirler 119
3.12.1. Makro Tedbirler 119
3.12.2. Sektörel Tedbirler 119
3.12.3. Mikro (İşletme İçi) Tedbirler 122
3.12.4. Finansmana Yönelik Tedbirler 124
3.12.4.1. Yurtiçi Kaynaklar 124
3.12.4.2. Yabancı Kaynaklar 124
3.12.5. Türk Sanayinin Tümü İçin Faydalı İç Önlemlere İlişkin Olarak Diğer Kuruluşların Önerdiği Tedbirler 124

SON DURUM 127

SONUÇ 131

KAYNAKÇA 135

EK TABLO I 139
EK BİLGİ I 140
EK BİLGİ II 149
EK BİLGİ III 151

KISALTMALAR LİSTESİ

AAET	:	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AET	:	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİK	:	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AKÇT	:	Avrupa Kömür Ve Çelik Topluluğu
AST	:	Avrupa Savunma Topluluğu
AT	:	Avrupa Topluluğu
BAB	:	Batı Avrupa Birliği
Benelüks	:	Belçika, Hollanda, Lüksemburg
CU	:	Customs Union (Gümrük Birliği)
EFTA	:	European Free Trade Area (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi)
EU	:	Europe Union (Avrupa Birliği)
EURO	:	Avrupa Parasının Yeni Adı
FEOGA	:	Avrupa Tarımı Yönlendirme Ve Garanti Fonu
GB	:	Gümrük Birliği
GSM	:	Gayri Safi Milli Hasıla
KOBİ	:	Küçük Ve Orta Boyuttaki İşletmeler
KOS	:	Küçük Ve Orta Ölçekli Sanayi
KOSGEB	:	Küçük Ve Orta Ölçekli Sanayii Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
NATO	:	North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Asemblesi Örgütü)
ODTP	:	Ortak Dış Ticaret Politikası
OGT	:	Ortak Gümrük Tarifesi

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1. Dış Ticaret Açığı 39
Tablo 2. Yıllara ve Aylara Göre Dış Ticaret ve Dış Ticaret Dengesi 41
Tablo 3. İstihdamın Sektörel Dağılımı 43
Tablo 4. Büyüme, Enflasyon ve İstihdam 43
Tablo 5. İşgücü ve İstihdam (Türkiye) 44
Tablo 6. Uluslararası Standart Tarım Sınıflamasına Göre Dış Ticaret 47
Tablo 7. BEC Mal Sınıflamasına Göre Yıllık Dış Ticaret 49
Tablo 8. Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına Göre Yıllık Dış Ticaret 50
Tablo 9. İhracat, İthalat ve Karşılama Oranları 51
Tablo 10. Kapsam Değişikliği Sebebiyle Dış Ticarete İlâve Edilen Değerler ... 52
Tablo 11. AB Ülkeleri Ağırlıklı 1995-1996 Yılı İhracat Tablosu 59
Tablo 12. Türkiye'de KOBİ'lerin Durumu 1 66
Tablo 13. Türkiye'de KOBİ'lerin Durumu 2 66
Tablo 14. KOBİ'lerin Çeşitli Ülke Ekonomilerindeki Yeri 69
Tablo 15. İmalat Sanayinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı 71
Tablo 16. İmalat Sanayinde İşletmelerin Bölgesel Dağılımı 1 72
Tablo 17. İmalat Sanayinde İşletmelerin Bölgesel Dağılımı 2 77
Tablo 18. Türkiye'de Küçük İşyerlerinin Önemi 82
Tablo 19. AB'de İmalat Sanayinde Yapılan Yardımlar (%) 104
Tablo 20. AB'de Üye Ülkeler Bazında Verilen Ortalama Yıllık Yardımlar ... 105
Tablo 21. AB'de Üye Ülkeler Bazında Ortalama Yıllık Yardımlar İçinde KOBİ'lerin Payı (%) 105
Tablo 22. AB'de KOBİ'lere Sağlanan Teşvikler 106
Tablo 23. Seçilmiş AB Ülkelerinde İstihdamın İşletme Büyüklüklerine Göre Dağılımı 109
Tablo 24. 12'lerde İmalat Sanayii Sektöründeki İstihdamın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerdeki Yeri (%) 110

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No:

Grafik 1. Aylara Göre Dış Ticaret 39
Grafik 2. 1997-1998 Ocak Ayı Dış Ticareti 40
Grafik 3. İşgücüne Katılım Oranı 45
Grafik 4. İşsizlik Oranı 45
Grafik 5. Aylık Sanayi Üretim İndeksi 56
Grafik 6. Aylık Sanayi Üretim İndeksi % Değişimi 57
Grafik 7. İmalat Sanayinde Bölgesel Bazda İşyeri Sayıları 78
Grafik 8. İmalat Sanayinde Bölgesel Bazda İşyeri Oranları (%) 78
Grafik 9. İmalat Sanayinde Bölgesel Bazda İstihdam 79
Grafik 10. İmalat Sanayinde Bölgesel Bazda İstihdam Oranları (%) 79
Grafik 11. İmalat Sanayinde Bölgesel Bazda Katma Değer (Trilyon TL) 80
Grafik 12. İmalat Sanayinde Bölgesel Bazda Katma Değer Oranları (%) 80
Grafik 13. İmalat Sanayinde KOS İşletmelerinin İşyeri Sayıları Bazında Etkin Olduğu 10 İl 81
Grafik 14. İmalat Sanayinde KOS İşletmelerinin İşyeri Sayıları Bazında Etkin Olduğu 10 İlin Oranı 81

GİRİŞ

1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren GB Anlaşması'nın akademik düzeyde etüdü yapılmaksızın ve kamuoyunun fikrine başvurulmadan oluşturulması optimum düzeyde fayda sağlanamayacağının göstergesidir. AB ile oluşturulan bu anlaşmadan Türkiye ekonomisinin olumsuz yönde etkileneceği tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin GB'ne girmesi, her ne kadar AB'ne yakınlaşması demekse de AB'ne girmesi anlamına gelmez. Çünkü AB bir GB değildir. AB siyasi, iktisadi ve sosyal bir entegrasyon sürecinde faaliyet gösteren ve daha da ötesi, son Hristiyan demokratlar toplantısında ifade edildiği gibi, zaman zaman dini kimliğini öne çıkarabilen kendine özgü bir konfederasyondur. Dolayısıyla, Türkiye kendine yakıştırmasa bile, AB indinde yabancı görünümünü korumaktadır. Bu yüzden Türkiye, AB'nin herhangi bir taahhüt ve takvim belirlemediği tam üyelik konusunda fazla hayale kapılmamalıdır.

Halen GB Türkiye'nin sadece AB'nin tek taraflı kararlarına tabi olacağı garip bir statüyü ifade etmektedir. Bu yüzden Türkiye'nin dış ticaret rejimi ve ekonomisi elbette olumsuz yönde etkilenebilecektir. Bu etkilenmede en büyük pay şüphesiz toplam sanayi işletmelerinin % 99.5'ini oluşturan istihdam içindeki payları % 61.1, yatırımdaki payları % 27.3, üretimdeki payları ise % 40 olan KOBİ'lere ait olacağı açıktır. Gerçi KOBİ'ler gelişen yeni ve modern şartlara orta veya uzun vadede kolayca uyum sağlayabilecek niteliktedirler, ancak kısa vadede dış ve iç pazarlara yönelik, kalite ve standartlara uyum noktasında bir takım problemler oluşacak ve pazarlarda daralmalara yolaçabilecektir. Bunun için hükümet KOBİ'lere üretim yapılarının iyileştirilmesi ve rekabet imkanlarına kavuşturulmasında yardımcı olmalıdır.

Eserimizde GB'ne geçişte, kısa dönemde KOBİ'lerin bu geçişi asgari zararla atlatması orta ve uzun dönemde ise yapısal gelişmesini sağlaması ve yeni rekabet imkanlarına uyum sağlayabilmesi için gerekli tedbir ve yönlendirmelerin neler olacağını ortaya koymaya çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

1.1. Avrupa Birliği Kavramı

Uluslararası arenada, ilmi, iktisadi, siyasi ve askeri sahalarda, literatüre geçmiş çok sayıda birlik çeşidi bulunmaktadır.

Bugüne kadar ekonomik birlik, siyasi birlik, askeri birlik, federal birlik, konferedal birlik, uluslarüstü birlik gibi çok sayıda birlik kavramı ortaya atılmıştır. Bu kavramların herbiri sözlük karşılığı "bazı spesifik amaçlar için milletleri, devletleri, siyasi partileri vs. grup halinde biraraya getiren ya da bağlayan" (Bozkurt, 1993) kuruluş anlamına gelen "birlik" (union) kavramının özel bir şeklini ifade etmektedir. Aralarında anlam bakımından önemli farklar olduğu kadar, birçok noktada benzerlikler mevcuttur. Herbiri farklı şekillerde de olsa, farklı ülkelerin yada sektörlerin biraraya gelerek işbirliğini (veya bütünleşmeyi) giderek geliştirmeleri (veya gerçekleştirmeleri) anlamına gelmektedir (Bozkurt, 1993). Bunlar arasında Avrupa'nın geliştirdiği "topluluk" (community) kavramı yeni bir buluş olma niteliğine sahiptir. Bu yeni uluslararası kurum, sürekli olarak millilik sınırını aşmaya çalışan bir çaba sonucunda meydana gelmiştir. Bu kurumun ilginç yanı sadece iktisadi bir görevi başaran uluslararası bir örgütlenme olmakla yetinmeyip, uzun vadede siyasi birleşme için bir araç olarak görülmesidir (Tekeli, 1993). AB kaynaklarını siyasi düşüncelerden besleyip, çok uluslu bir "birlik" oluşturma ve bu birliği "tek pazar" (single market) sistemine entegre etme amacıyla meydana gelmiş bir "birlik" kavramıdır (El-Agraa, 1994).

1.2. Avrupa Birliği'nin Doğuşu ve Gelişmesi

Avrupa'da bir birlik oluşturma düşüncesi ve faaliyetlerinin başlangıcı, Haçlı Seferleri'ne kadar dayanmaktadır. O devirlerde, böyle bir birlik oluşturmanın amacı, Osmanlı'ya daha doğrusu Müslüman-Türk'e karşı yek-vücut halinde bir cephe oluşturmaktı. Bu zihniyetin halen devam ettiğini gösteren deliller vardır. Ancak, modern anlamda, iletişim ağıyla küçülen ve globalleşen dünyamızda askeri alandan çok ekonomik alanda birleşme düşüncesi, ağırlık kazanmış ama zihniyette fazla bir değişiklik olmamıştır.

Tanınmış bir Fransız yazar olan Victor Hugo, Avrupa Birliği konusunda şöyle demiştir: "ABD nasıl yeni bir dünyayı taçlandırdıysa, bir gün gelecek Avrupa Birleşik Devletleri de eski dünyayı süsleyecektir. İster benimsensin, ister

rededilsin, Birlik fikri, hiç durmadan yakılıp yıkılan, kasılıp kavrulan bir kıtanın bin yıllık hülyası olarak her zaman varlığını sürdürmektedir (Karluk, 1996).

Bilindiği gibi, Avrupa'da I.Dünya Savaşı'nın ardından güçlü bir Avrupa Birliği akımı doğmamıştır. 1924'te Count Coudenhove Kalergi'nin "Pan European Union", 1930'da M.Briand'ın "European Federal Union" (Avrupa Federal Birliği) önerileri de yankı bulmamıştır (Tekeli, 1993). Ancak Avrupa'da bir birlik oluşturma düşüncesi, "ciddi olarak ancak II. nci Dünya Savaşı içinde ortaya çıkmıştır. Çünkü Avrupa'daki milli devletler arasındaki çıkar çatışmaları, Avrupa'da yeni bir genel savaşın çıkmasına yol açmıştır. 5 Eylül 1944'te Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, kendi aralarında bir "ekonomik birlik" kurulması gereğini kabul etmişlerdir. Benelüks olarak bilinen ve 18 Temmuz 1932 tarihinde Hollanda, Belçika ve Lüksemburg arasında imzalanan "Ouchy Sözleşmesi" ile oluşturulan Benelüks Batı Avrupa'da gerçekleştirilen ilk ekonomik birleşme (entegrasyon) olması açısından çok önemlidir (Karluk, 1996).

Bilahare ciddi olarak "Avrupa Birliği" nin ilk temelleri 1952 yılında Fransa, Almanya, Italya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg arasında kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile atılmıştır. Daha sonra 1958 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur. 1967 yılında ise, üç ayrı topluluğun organları birleştirilerek Avrupa Topluluğu (AB) ismi ortaya atılmıştır (Canpolat, 1995).

10 Aralık 1991'de Avrupa Topluluğu Konseyi (AB Devlet yada Hükümet Başkanları) Maastricht'te; Avrupa Topluluğu'nun ekonomik topluluktan, tek para sistemini de ihtiva eden bir siyasi birliğe dönüştürülmesini kararlaştırdılar. Anlaşmayı üye ülkelerin tasdik ederek 1 Kasım 1993'te yürürlüğe girmesinden sonra AT'na, Avrupa Birliği denilmeye başlanmıştır (Canpolat, 1995).

1.3. AB'nin Oluşmasında ABD'nin Rolü

Avrupa Birliği'nin kurulmasında ABD'nin de büyük rolü olmuştur. "Avrupa'nın siyasi hayatına çok etkili bir şekilde girmeye ihtiyaç duyan Amerika, Birleşik Avrupa fikrinin savunucuları gibi, Avrupa'nın güvenliğinin ve refahına giden kaynakların birleştirilmesinden geçtiğine inanmıştır" (Bozkurt, 1993). Amerika'nın böyle birliği desteklemesi, dolaylı olarak çoğu Avrupa şirketine ortak olmasından kaynaklanmaktadır.

Diğer taraftan Batı Avrupa ülkelerinin tümü, Amerikan yardımına çok büyük ölçüde ihtiyaç duymaktadırlar. Avrupa'nın gerek ekonomik çöküşü, gerekse

komünist ideolojinin güç kazanmaya başlaması, Amerika'nın çıkarlarını tehdit etmeye başlamıştır. Bu sebeple Amerika Avrupa'ya ekonomik yardım yapmayı teklif etmiştir. Bu yardım daha sonra, Amerika tarafından Marshall yardımı olarak formüle edilmiştir. Buna göre Amerika Avrupa'dan şu şartları yerine getirmesini istemiştir: (Bozkurt, 1993).

1. Avrupa ülkeleri ne kadar yardım talep ettiklerini ve herbiri için ne miktarda olacağı konusunda karar verilmesi,

2. Avrupa ülkeleri ekonomik iyileşme için ortak bir program hazırlanması,

3. Ticaret engellerinin indirilmesi,

4. Programı uygulamak için Avrupa devletleri bir koordine ajanı olarak uluslararası örgütün kurulması gereği belirtilmiştir.

Amerika'nın teklif ettiği bu şartlar doğrultusunda, Avrupa ülkeleri faaliyette bulunmaya başlamışlardır. Böylece Amerika, Avrupa Birliği'nin kurulmasında bir öncü vazifesini üstlenmiştir denilebilir.

1.4. Avrupa'da Ekonomik Birleşmenin Seyri

Önceden de belirttiğimiz gibi Avrupa'da ilk ciddi ekonomik birleşme, 18 Temmuz 1932'de Hollanda, Belçika ve Lüksemburg arasında imzalanan Ouchy Sözleşmesi ile başlamıştır. Benelux olarak bilinen bu üçlü zirve, Avrupa'da gerçekleştirilen ilk ekonomik birleşme (entegrasyon) olması açısından çok önemlidir.

Benelux ismi, Ouchy sözleşmesi ile biraraya gelen üç ülkenin baş harflerinin birleşmesinden olmuştur. Sözleşmenin amacı, üç ülke arasında tedrici olarak bir gümrük birliği oluşturmaktı. Yani Gümrük Birliği'nin temelini bir bakıma Benelüks oluşturacaktı. Bilahare bu temel yükselecek ve bütün bir Avrupa'yı saracak bir ekonomik entegrasyonun meydana gelmesine sebep olan ilk adımı atacaktı.

Savaş döneminde askıya alınan bu birliğin yeniden canlandırılması için daha savaş esnasında, sürgünde bulunan liderler 21 Ekim 1943'de bir para birliği anlaşması imzaladılar. 5 Eylül 1944'de ise gümrük antlaşması ve yine 9 Mayıs 1947'de de ortak tarım politikası antlaşmasını imzaladılar. Daha sonra da, Benelux ülkeleri kendi aralarında entegrasyonun önündeki engellerin kaldırılması için çok sayıda teşebbüste bulunmuşlardır (Bozkurt, 1993). Ancak bütün bunlara rağmen Benelux küçük bir alanda sınırlı kalmıştır. "Avrupa'da bir diğer önemli birlik teşebbüsü yolundaki ilk çağrıyı "Churchill" yapmıştır. II.Dünya Savaşı'nın bu ünlü siması, 1946 yılında Zürih'te yaptığı bir konuşmada Avrupa'nın içinde bu-

lunduğu güçlüklere dikkat çekmiştir. Bu alanda "Egemen çözüm nedir?" sorusuna, "Avrupa'nın barışı, güvenliği ve hürriyeti için Birleşik Avrupa Devletleri'ni kurmalıyız" demiştir" (Bozkurt, 1993). Churchill ilk basamak olarak, Avrupa birliğinin oluşturulmasında, Fransa ve Almanya arasında ortaklık kurulması gerekliliği üzerinde durmuş ve Avrupa Birleşik Devletleri'nin ilk basamağı olarak Avrupa Konseyi'nin kurulmasını tavsiye etmiştir (Bozkurt, 1993).

Avrupa Konseyi, 5 Mayıs 1949'da, siyasi bir teşkilat olarak kurulur. Federalistler, Avrupa Konseyini, federasyondaki ilk basamak olarak görürler. Fakat sonunda hayal kırıklığına uğrarlar. Konseyin faaliyetlerini sürdüreceği yer olarak, Fransa'nın Almanya sınırındaki Strazburg şehri seçilmiştir.

1950'lerde Avrupa Konseyi'nin başarısızlığı, Avrupa entegrasyonu sürecinde, daha önemli bir örgütün geliştirilmesinin yolunu açmıştır. Bu durum 1949 yılı sonundan itibaren Batı Avrupa hükümetleri tarafından hissedilmeye başlanmıştır. Bunun için aralarında çok daha güçlü bir işbirliğine ihtiyaç ortaya çıkmıştır ve sonuçta komünistler Çekoslavakya'da rejimi ele geçirdikten sonra daha fazla ilerleyememişlerdir. Batı Berlin ablukası Sovyetler açısından başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Diğer taraftan İngiltere hükümetler arası konferanslarda Avrupa Birliği çabalarının sınırlanmasında oldukça başarılı olmuştur. Batı Almanya için ise, 1949 yılı Almanya'nın yeniden kurulması ve eski düşmanları ile A.T. arasındaki ilişkilerin normalleşmesine başlangıç teşkil etmiştir.

Avrupa birliğinin kurulması yolundaki bütün teşebbüsler zayıf bir karakterde kalmıştır. Kendisini toparlayan bir Almanya'yı denetleyebilecek güçte hiçbir merkezi örgüt kurulmamıştır. Bu sebeple Fransızların gözünde Alman problemi çözülmemiştir. Diğer taraftan da işgal altında olan ve kendilerini savunmaktan aciz, tehdit altında hisseden Almanlar için ise bu durum geçici bir safha olarak kabul edilebilirdi. Fakat uzun süreli bir statü olarak hoş görülemezdi.

Bu sebeple, özellikle Fransa'nın önderliğinde, üyeleri üzerinde daha etkili olabilecek Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Savunma Topluluğu (AST) ve Batı Avrupa Birliği (BAB), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Avrupa Atom Enerji Topluluğu (AAET) gibi birliklerin kurulması gündeme gelmiştir (Bozkurt, 1993).

AET'nin temelini, 1951 Paris Anlaşmasıyla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunda aramak gerekir. Birliğin amacı başta Fransa ve Almanya olmak

üzere, üye ülkelerin kömür ve çelik kaynaklarını, milli ticaret sınırlarından arınmış ortak bir pazar içinde biraraya getirmek ve bu yolla Avrupa'nın ekonomik birliğini sağlayacak pilot bir proje ortaya koymak biçiminde belirlendi. Bölgesel kaynaşmanın bir örneği olarak Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa'nın toplam çelik ve kömür üretimini bir tek uluslarüstü kuruluşun yönetimine bırakmakla kalmamış, aynı zamanda savaş sonrası kıt'ada endüstrinin yeniden kurulmasını ve insani çevre hayatı meselelerini de gündeme almıştır. Fakat anlaşmanın başlıca önemi, Avrupa'nın geleneksel düşmanlarını birbirine bağlamaktaki katkısıdır.

1957 yılında 6 Avrupa ülkesi, iki Roma Anlaşması imzaladılar. Bunların birincisiyle AET yani ortak pazar kurulmuş oldu. Anlaşmaya göre, üye ülkelerin toplam ekonomik kaynakları; içinde mal, insan, hizmet ve sermayenin serbestçe dolaştığı ve dış ticaret ve tarım gibi konularda izlenecek ortak bir politikanın, milli politikaların yerini alacağı bir ortak pazar için de toplanacaktı. "Euratom" adı verilen ikinci anlaşma, atom enerjisinin barış ve güvenlik yolunda kullanılmasına yönelik olarak, üyelerinin bir nükleer endüstri kurmalarını amaçlamıştır[1].

Bilahare 1970'lerde İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın katılımı ile 6'dan 9'a çıkan AET, 1980'li yıllarda da (1981Yunanistan, 1986 İspanya ve Portekiz) 3 Akdeniz ülkesini Topluluğa katarak 12 üyeye ulaşıyordu. Daha önce, Batı Avrupa'da 7'lerin kurduğu AFTA (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi), AET 1957'de kurulduktan sonar, İngiltere'nin önderliğinde, İskandinav ülkeleri, İrlanda, Avusturya ve Portekiz'den oluşuyordu. 1960 öncesinin iki rakip topluluğundan AET, Gümrük Birliği yolu ile, daha yoğun işbirliğine girmiş ve Avrupa'da öne çıkmıştı. Bu durum, İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın AFTA'dan koparak AET'ye katılmalarına yol açtı. 1990'lı yıllarda ise, Avusturya ve İsveç ve Finlandiya Avrupa Topluluğu'na katılma kararı aldı. Norveç ise son oylamada (Referandum, Kasım 1994), % 52 oranında red oyu ile Topluluğa (AB) katılmama konusunda kaldı. İsviçre'de daha önce, bu yönde karar almıştı. 1 Ocak 1995'de Avusturya, İsveç ve Finlandiya AB'ye dahil oldu ve tam üye sayısı (15) e yükseldi. Norveç tam üye olmadı. Ancak, Avrupa Ekonomik Bölgesi anlaşması çerçevesinde, AB ile ticari entegrasyona gitti (Manisalı, 1996).

1.5. Maastricht Antlaşması (Treaty Of Maastricht)

Resmi adı Avrupa Birliği Antlaşması olan Maastricht Antlaşması, 200 madde, 17 ek protokol ve 33 adet ekriyle, Roma Antlaşmasında yapılan en önemli ve karmaşık hükümler ihtiva eden bir değişiklik olarak 7 Şubat 1992 tarihinde imzalandı.

---

[1] Türkiye-AET İlişkileri, Sh: 17, AT Yay., Doğuş Matbaası, Ankara 1976.

Maastricht Antlaşması, aslında Avrupa Birliği esası üzerine kurulmuş ve AET adını Avrupa Topluluğu'na (AB) dönüştürmüştür. Antlaşmanın inşaası için gerekli zemini oluşturma, Birliği meydana getiren toplumların gelenek, kültür ve geçmişini gözardı etmeden dayanışmayı güçlendirme, Avrupa Topluluğu'nun demokratik karakterini ve hukuk devletinin temel insan hak ve hürriyetlerini pekiştirme gibi tarihi ve siyasi bir önemi vardır.

Herşeyin ötesinde, malların, hizmetlerin sermaye ve insanların serbest seyyaliyetini garanti altına alan tek pazar sistemi, Maastricht Antlaşmasıyla daha ileri düzeydeki bir ticari entegrasyon sistemi haline gelmiş ve politik açıdan olmasada en azından ticari açıdan özlenen bir "Avrupa Birleşik Devletleri" gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Avrupa Birleşik Devletleri'nin teşekkülünde ise gizli bir amaç vardır: Avrupa toplumları arasında bir sosyal boyut oluşturmak, "Buna "Sosyal Avrupa Modeli" denmektedir. Avrupa Devletleri'nin bir araya gelerek oluşturmak istedikleri sosyal boyut beş önemli amaç gütmektedir (Teague, 1994).

1. Topluluk içinde tam işgücü seyyaliyetini elde etmek için yoğun politika ve kanuni çabalar, ki Brüksel terminolojisinde buna "gerçek bir mesleki iştigal alanı" denmektedir.

2. İstihdam ve iş piyasasıyla ilgili kamu politikalarında daha büyük entegre başlangıçları.

3. Ekonomik ve sosyal ahengi ilerletmek için daha az ayrıcalıklı bölgelere, Topluluğun merkezinden artan para yardımı.

4. Tabiatında var olan ve evrensel sosyal şartları korumak için sosyal ve istihdama ait hakların teminatını ya da platformunu tesis etmek.

5. Sosyal tarafların sendikalarıyla yönetim arasındaki tam diyaloğu sağlamak.

İşte bu sosyal boyutu kazanmak ve tesis etmek için nihai olarak tekamül eden topluluk "AB" olarak vücut bulmuştur. Bu topluluk sadece ekonomik açıdan değil, sosyal açıdan da Avrupa topululuklarını birbirine kenetleme gayesini gütmüştür.

Maastricht Antlaşmasına göre AB'ne tam üyelik başvurusunda bulunabilmek için ilk şart, Avrupa devleti olmaktır. Avrupa devleti olmak, tam üye olma şartı değil, tam üyelik için başvuruda bulunabilmek için aranan en önemli özelliktir. Bir devletin Avrupalı olarak sınıflandırılması için hangi kriterlerin gözönünde

tutulacağı konusunda bu Antlaşma, bir açıklık getirmemiştir. Böylece, Avrupa olmak kavramı Antlaşma'da coğrafı bir tanımlama ötesinde somutlaştırılmamıştır. Bu durumda Türkiye ve Rusya açısından siyasi, tarihi, kültürel ve ekonomik kriterlerin değerlendirmeye katılması gerekliliği doğmaktadır. Kuzey Atlantik Paktı (NATO) Avrupa Konseyi ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK) gibi Avrupalı uluslararası kurumlara üye olan Türkiye'nin Avrupalı devlet olma özelliği, 1963 Ankara Antlaşması ile siyasi olarak tasdik edilmiştir (Karluk, 1996). Ancak Avrupa Birliği üye devletlerinin Hristiyan devletlerden teşekkül etmesi ve Türkiye'nin de Müslüman bir devlet olması, Türkiye'nin AB'ye kabülüne her zaman bir handikap olarak kalacaktır(*).

Türkiye'nin bir müslüman ülke olduğu için Avrupa Birliği'nden dışlandığını Avrupalı diplomatlar çok iyi bildikleri halde, bizim çoğu parlementer ve diplomatımız bu gerçeği görmezlikten gelmektedir.

1.6. Avrupa Birliği'nin Amaçları

AB'nin kurulmasında ve devam ettirilmesindeki amaçları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz: (Canpolat, 1995).

1- "Dengeli ve sürekli bir ekonomik ve sosyal gelişmenin; özellikle iç sınırları bulunmayan bir alan oluşturulması, ekonomik ve sosyal bütünlüğün güçlendirilmesi, tek para birimini hedefleyen bir ekonomik ve parasal birlik kurulması yoluyla teşvik edilmesi.

2- Uzun vadede bir ortak savunma politikasının uygulanmasına zemin hazırlayacak ortak dış politika ve güvenlik politikası aracalığıyla uluslararası düzeyde bir Avrupa kimliğinin canlandırılması.

3- Bir birlik yurttaşlığı ihdas etmek suretiyle AB üyesi ülkelerin vatandaşlarının hak ve çıkarlarının daha iyi korunması.

4- Adalet ve içişleri alanlarında sıkı işbirliğinin geliştirilmesi.

5- Bu anlaşma ile yürürlüğe konulan politika ve işbirliği biçimlerinin, Topluluk organ ve mekanizmalarının etkinliğinin sağlanması amacıyla ne derecede

---

* Hatta bu gerçeği Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın özel danışmanı Pierre Lellauche, Le Monde Gazetesi muhabiri olan Mine Saulnier'in "AB-Türkiye'yi kapsamazsa ne gibi sonuçlara katlanmak zorunda kalır?" sorusuna aşağıdaki şekilde cevap vererek dile getirmiştir:
Türkiye'nin dışlanması olayında beni çok rahatsız eden bir öge var. Adını koymaya kimsenin cesaret edemediği bir ırkçılıkla karşı karşıyayız. Avrupa'da var olan her ülkeye evet, bir tek Türkiye'ye hayır deniyor. Çünkü Müslüman bir ülke. Ama kimse bunun ırkçılık olduğunu söyleyemiyor.

revize edileceğinin araştırılması baki kalmak üzere, Topluluğun mevcut durumunun korunması ve daha da geliştirilmesi.

Son yıllarda amaçlarda meydana gelen yenilikler ise;

6- Birlik yurttaşlığı yoluyla Avrupa Yurttaşlık haklarının ihdası,

7- Avrupa Parlementosu Yetkilerinin arttırılması,

8- Ortak dış politika ve güvenlik politikası,

9- En geç 1999 yılına kadar gerçekleştirilecek bir ortak Avrupa Parası,

10- Tüketicinin korunması, sağlık politikası, vize, ulaşım, haberleşme, içişleri, kültür, çevre vb. konularda işbirliği ile daha iyi sosyal politika (İngiltere hariç) olarak özetlenebilir.

Yukarıdan anlaşıldığı gibi, AB'nin önceleri ekonomik gayelerle başlattığı Avrupa ülkeleri arasındaki işbirliği ve birleşme çabalarının mecrasını giderek değiştirerek, siyasi ve daha da ilerisi askeri bir entegrasyona yöneltilmiştir.

Bütün bunların yanısıra, Eylül 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması'nın 2'nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Topluluk ortak bir paranın, ekonomik ve parasal bir birliğin kurulması ve 3 ve 3a maddelerinde yer verilen ortak politikaların ve faaliyetlerin yürürlüğe konulması yolu ile Topluluğun bütünü içinde ekonomik faaliyetlerin uyumlu ve dengeli kalkınmanın, çevreye saygılı, sürekli ve enflasyonist olmayan bir büyümenin, ekonomik performansların yüksek derecede bütünlüğünün, yüksek seviyeli bir istihdam ve sosyal korumanın hayat seviyesinin ve kalitesinin yükselmesinin, üye devletler arasında ekonomik ve sosyal bütünlükte dayanışmanın iyileştirilmesi görevine sahiptir (Karluk, 1996).

Maastricht Antlaşması, yukarıda verilen hedeflere ulaşmak için aşağıda belirtilen hususların yerine getirilmesini gerekli görmüştür (Karluk, 1994).

- Malların giriş ve çıkışlarında üye devletler arasındaki gümrük vergileri ve miktar kısıtlamaları ile diğer bütün eş etkili önlemlerin kaltırılması,

- Ortak bir ticaret politikası,

- Üye devletler arasında malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımındaki engellerin kaldırılmasının nitelediği bir iç pazar,

- 100 C maddesi uyarınca kişilerin iç pazara girişi ve dolaşımı ile ilgili tedbirler,

- Tarım ve balıkçılık alanlarında ortak bir politika,

- Ulaştırma alanında ortak bir politika,

- İç pazar dahilinde rekabetin bozulmamasını sağlayacak bir rejim,

- Ortak pazarın işleyişinin gerektirdiği ölçüde milli mevzuat yakınlaştırılması,

- Bir Avrupa Sosyal Fonunu ihtiva eden, sosyal alanda bir politika,

- Ekonomik ve sosyal bütünleşmenin güçlendirilmesi,

- Çevre alanında bir politika,

- Topluluk sanayisi rekabetinin güçlendirilmesi,

- Teknolojik araştırma ve geliştirmenin iyileştirilmesi,

- Trans-Avrupa ulaşım ağlarının kurulmasının ve geliştirilmesinin teşviki,

- Yüksek seviyeli sağlık korumasının gerçekleştirilmesine katkı,

- Nitelikli eğitim ve öğretim ile üye devlet kültürlerinin yaygınlaşmasına katkı,

- Kalkınma işbirliği alanında bir politika,

- Ticaretin arttırılması, ekonomik ve sosyal kalkınma çabalarının bir arada sürdürülmesi için deniz aşırı ülkeler ve topraklarda ortaklık,

- Tüketicilerin korunmasının güçlendirilmesine katkı,

- Enerji, sivil savunma ve turizm alanlarında tedbirler.

1.7. AB İle Türkiye Arasındaki Münasebetlerin Başlaması

Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri 31.07.1959 tarihinde Türkiye'nin başvurusu ile başlamış ve 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanan Ankara ortaklık anlaşması ile de ilişkinin temelleri resmen atılmıştır. Bu ilk başvuru sadece siyasi bir nedenle Yunanistan'ın müracaatından bir hafta sonra yapılmıştır. Ankara anlaşması tam üyeliğe açık Gümrük Birliği Oluşturmak amacıyla yapılmıştır. Hazırlık dönemi 1970 yılına kadar sürmüş ve 1970'de imzalanıp 1973'te yürürlüğe giren Katma Protokolle geçiş dönemi başlamıştır. Protokole göre geçiş döneminde AB Türkiye'den ithal edilecek endüstri ürünlerine gümrük vergisi ve miktar kısıtlaması uygulamayacaktı. Türkiye ise, Topluluk çıkışlı ürünlere uygulanan gümrük vergilerini aşamalı olarak 12 yıl (olağan süre) veya 22 yıl (olağan dışı süre) sonunda tamamen kaldıracaktı. İşçilerin serbest dolaşımının da 1986 yılına kadar gerçekleşmesi öngörülmüştü.

Ne var ki Türkiye'de zaman zaman varlığını gösteren iç politik gelişmeler, bazende bundan bağımsız dış faktörler nedeniyle, geçiş dönemindeki yükümlülüklere (iki tarafça) gereğince riayet edilmemiştir. Buna rağmen, salt siyasal bir saikle 1987'de AB'ye tam üyelik için başvurulmuştur. Bu başvuruya uzunca bir süre sonra "şimdilik" kaydıyla olumsuz cevap verilmiştir (Canpolat, 1995). GB'ye giriş ise ancak 1996 yılında mümkün olabilmiştir.

Avrupa Topluluğuna üyelik meselesi Türkiye'nin politik bir kararıdır ve bu sürecin tamamlanması temel olarak politik nedenlerle istenmektedir. Gümrük Birliği gibi, herhangi bir birliğe giriş sözkonusu olduğunda, ülkelerin hükümranlıklarından bir nebze olsun taviz vermeleri sözkonusudur ve bu durum AB eski ve yeni üyeleri arasında hep tartışılagelmiştir (Lake, 1994).

Türkiye'nin AB'ne tam üyeliği için birçok engel vardır. Bunlardan birincisi çoğulcu demokrasinin işlerliğidir. Zira Türkiye Anayasaları birçok bakımdan bu idealin gerisindedir. Türkiye'nin bütün anayasaları askerler tarafından yapılmıştır. İnsan hakları ihlalleri de bir diğer problemdir. Kültürel farklar konusunda, Avrupa'nın bünyesinde de büyük ayrışmalar vardır. Kuzey Avrupa'nın Protestanlığı ile Güney Avrupa'nın Katolik kültürü buna bir örnektir. Bu nedenle Türkiye'nin Müslüman olması bir problem değildir. Ancak, Avrupa Birliği politikası dine, dini ideolojiye ve dini kanunlara dayalı bir parti tarafından yönetilen bir ülke ile gücünü birleştirmek konusunda istekli olmayacaktır. Bu mümkün olamaz. Çünkü Türkiye için sözkonusu olan dini kanunlar, Avrupa'nın insan hakları konvansiyonu ile bağdaşmaz (Lake, 1994).

Türkiye ile AB 36. Ortaklık Konseyi Toplantısı Kararlarını kısaca özetlersek[2]:

Md.1- Tarım ürünleri dışında kalan malların serbest dolaşımı sağlanacaktır. Tarım ürünlerinin serbest dolaşımı için ise ek bir süre gereklidir. Bu da Türkiye'nin aleyhine olabilecek bir durumdur. Zira Türkiye tarım ülkesidir ve tarımda serbest dolaşımın uygulanmaması çifte standartlı yani AB'nin lehine, Türkiye'nin aleyhine olabilecek bir karardır.

Bunun dışında,

Gümrük vergileri ve eş etkili vergiler kaldırılacaktır. Topluluk ve Türkiye arasında ithalattan veya ihracattan alınan gümrük vergileri ile eş etkili vergiler kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren kaldırılmıştır.

[2] Türkiye ile AT Arasında Yapılan Antlaşmalar ve Ortaklık Konseyi Kararları, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını, Sh:114, Ankara 1995.

Md.5- İthalatta ve ihracatta uygulanan miktar kısıtlamaları ve eş etkili tedbirler yürürlükten kaldırılmıştır.

Md.8- Türkiye kararın yürürlüğe giriş tarihinden beş yıl içinde ticarette teknik engellerin kaldırılması konusundaki topluluk araçlarını kendi iç yasal düzenlemelerine dahil edecektir. Bu araçların listesi ve bunların Türkiye tarafından uygulanma koşul ve kuralları bu kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren bir yıl içinde ortaklık konseyi kararıyla belirlenecektir.

Md.13- Kararın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren Türkiye Topluluk üyesi olmayan ülkeler bakımından ortak gümrük tarifesine uyum sağlayacaktır.

Mali işbirliğiyle ilgili Topluluk deklerasyonunda ise;

Gümrük Birliği'nin getireceği yeni rekabet ortamına sanayi sektörünün uyumunun sağlanması, Avrupa Birliği ile altyapı bağlantısını iyileştirmesi (kara ulaştırması, limanlar, hava alanları, demir yolları, telekominikasyon, elektrik vb.) ve ekonomisi ile topluluk ekonomisi arasındaki farkı azaltabilmesini teminen Türkiye, önemli miktarda bir mali kaynağa ve özellikle uzun dönemli krediler ile teknik yardıma ihtiyaç duyacaktır. Bu çerçevede,

- Türkiye ili işbirliği için 1996 yılından başlayacak beş yıllık bir dönem zarfında önemli miktarda bütçe kaynakları. (Toplam 375 milyon ECU'dür).

- Çevre, enerji, ulaştırma ve telekominikasyon alanlarındaki altyapı projelerinin finansmanı için 1992-1996 yıllarını kapsayan Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası fonlarından Türkiye'nin sunacağı projelerin kalitesine göre 300-400 milyon ECU,

- 1996 yılından başlayarak 5 yıllık bir dönem için Türk Ekonomisinin Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girişini müteakip rekabet edebilirliğini arttırmaya yönelik ilave AYB (Avrupa Yatırım Bankası) kredileri, (Yaklaşık 750 milyon ECU).

Ayrıca Türkiye'nin talebine göre Uluslararası Finans Kuruluşları'ndan da uzun ve orta vadeli kredi verilmesi konusunda da yardım sağlanacaktır.

Fakat bugüne kadar bu kredilerde hiçbir gelişme mevcut değildir.

Ankara Anlaşması, Türkiye topluluk anlaşmasından doğan yükümlülükleri yerine getirecek duruma geldiğinde önce gümrük birliği kurmayı ardından da Türkiye'nin topluluğa tam üye olarak katılımını hedefliyordu. Yani nihai hedef

tam üyelikti. Tam üyelik üç aşamada gerçekleştirilecekti. Hazırlık dönemi olarak bilinen 1964-69 yıllarında Türkiye ekonomisi güçlendirilecekti. İkinci dönem ise 1973'te yürürlüğe giren Geçiş Dönemi idi. Bu dönemde taraflar karşılıklı ve dengeli yükümlülükler esası üzerinden gümrük birliğini gerçekleştirecekler ve ortaklığın iyi işlemesi için Türkiye ekonomi politikalarını topluluğunkilere yaklaştıracaktı. Bu dönemin özellikleri şunlardı:

- Tam tarım politikasının topluluk tarım politikasına uyarlanması,

- İşçilerin serbest dolaşımı vb.

- Türkiye ve topluluk arasında gümrük birliğinin tedricen kurulması.

Türkiye 13 Nisan 1987'de topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunmuş ve bu başvuru Avrupa komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tam üyelik başvurusu ile ilgili görüşünü 18 Aralık 1989'da açıklamıştır. Bu görüşün ilave edilen raporunda, Türkiye ekonomisinin yapısı, kaydettiği gelişme, maliye politikası ve emek piyasasındaki gelişmeler AT'nun az gelişmiş ülkeleri İspanya - Portekiz ve Yunanistan'la karşılaştırılmıştır. Bu çerçevede Türkiye'de kişi başına düşen GSMH'nın topluluk ortalamasının altında olduğu, işgücünün büyük bir kesiminin tarımsal alanda çalıştığı ve çalışan kesimin ücretlerinin de düşük seviyede olduğu belirtilmiştir. Bu zaviyede olumsuz görüş 5 Şubat 1990 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından da kabul edilmiş ve böylelikle Türkiye AT'na üye olarak kabul edilmemiştir (Karluk, 1993).

Türkiye-AT arasındaki ilişkilerde en yeni gelişme 6 Mart 1995 tarihinde Brüksel'de yapılan ortaklık konseyi toplantısında kaydedilmiştir. Bu toplantı neticesinde Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesi kararı alınmıştır. 6 Martta alınan kararları şöyle özetleyebiliriz:

- 1.1.1996'dan itibaren sanayi malları üzerindeki bütün denetim mekanizmaları kaldırılacak; yani fonlar, kotalar, gümrük vergileri ve teknik engeller tamamıyla kaldırılacaktır.

- Yine Ocak 1996'dan itibaren AT'nun Ortak Gümrük Tarifesine uyum sağlanacaktır. Yalnız burada önemli bir husus vardır. Bu özellik Türkiye'nin gerekli görmesi halinde geçici olarak OGT'ni askıya alabilecektir.

- Rekabeti önleyen devlet yardımları kaldırılacaktır. Ticari nitelikli devlet tekelleri 2 yıl içinde dışa açılacaktır.

- Fikri, sınai, ticari mülkiyet haklarının uygun ve etkin bir şekilde korunması kararı alınmıştır.

- Türkiye'nin gümrük vergileri ile ilgili mevzuatı AT'nun mevzuatı ile uyumlaştırılacaktır.

Avrupa topluluğunun gelişimine bakıldığında AT'na sonradan katılan tüm ülkeler önce topluluğun finansal kaynaklarından faydalanan ve gümrük birliğini oluşturmak için geçiş dönemleri yaşayan tam üye ülkelerdir. Bu durumda Türkiye hiçbir mali imkandan faydalanmadan ve hatta bu topluluğa katılmak için yeşil ışık bile almadan AT ile gümrük birliğini kuran tek ülke olmaktadır. Avrupalılar ileri sürdükleri şartlarına uymamızı talep ederken kendi şartlarına uymakta aynı itinayı göstermiyorlar. 1980'den beri askıya alınan mali protokoller Yunaninstan'ın ileri sürdüğü çeşitli gerekçelerden dolayı serbest bırakılmamıştır. Kişilerin serbest dolaşımı da Almanların itirazları yüzünden hâlâ gerçekleşmemiştir. Yani taahhütlerin birçoğu halen yerine getirilmemiştir.

AT gümrük birliğini gerçekleştirirken Türk ekonomisinin kalkınmasına yardımcı olmak üzere "ekonomik yardımda" bulunmayı taahhüt etmiştir. Fakat üç mali ve bir tamamlayıcı protokol ile Özel işbirliği fonu dahil Türkiye'ye 1964-93 yılları arasında toplam 827 milyon ECU yardımda bulunmuştur. Bunun 75 milyon ECU'luk kısmı hibe, diğer kalan kısmı kredidir. Dördüncü mali protokol ile Türkiye'ye verileceği öngörülen 600 milyon ECU 1980 yılından beri gerçekleştirilememiştir. Katma protokol Türkiye ile topluluk arasında Gümrük Birliği'nden öte bir bütünleşme öngörmüştür. Protokolün 36. maddesi uyarınca 1976-1986 yılları arasında işgücünün taraflar arasında serbest dolaşımı gerçekleştirilecekti. Serbest dolaşım tam üyelik şartına bağlanmamıştı. Usuller ise Ortaklık konseyi tarafından belirlenecekti. Böylece gümrük birliği ile Türkiye aleyhine doğabilecek mal akışları emeğin serbest dolaşımı ile dengelenebilecekti. Katma protokol bu denge esası üzerine bina edilmişti. Fakat işgücünün bırakınız serbest dolaşımını Topluluk ülkeleri 1980 yılından itibaren Türk vatandaşlarına vize uygulamaya başlamışlardır (Karluk, 1996).

Sonuç olarak diyebiliriz ki, AB-Türkiye ilişkileri protokollerde belirlenenin aksine hep ağır aksak sürdürülmüş ve yapılan taahhütler ise fiyaskoyla neticelenmiştir. Bunun altta yatan sebeplerinin başında ise, önceden de belirttiğimiz gibi, Türkiye'nin müslüman bir ülke olması gelmektedir.

1.8. Türkiye'nin AB'ne Uyumu Konusundaki Düzenlemeler

1.8.1. Türkiye'nin AB'ne Uyumu İçin Sosyal Faaliyet Programında Yer Alması Uygun Görülen Tedbirler

Sosyal gelişmenin, ancak, dinamik ve rekabet edebilir bir ekonomi ile birlikte sağlanabileceği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin sosyal alanda alacağı tedbirleri, ekonomik gelişmesi ile paralel götürmek durumunda olduğu açıktır. Bu bakımdan uyum için alınacak tedbirlerde zamanlama ve işbirliği gereklerinin belirli bir program çerçevesinde ve disiplinli bir şekilde gerçekleştirilmesi zorunludur. Türkiye'nin sosyal gelişmesini, zaman içinde, Topluluk düzeyine ulaştırmayı amaçlayan "Türkiye'nin Avrupa Topluluğu'na Uyumu İçin Sosyal Faaliyet Programı" (action programme) hazırlanarak yürürlüğe konulmalıdır.

Bu program çerçevesinde,

- Türkiye'nin, kendine özgü şartları ve imkanları ile Topluluğun elverişli tüm idari, teknik ve mali vasıtalarını ve politikalarını dikkate almak suretiyle, Komisyonun sosyal politika alanında uzman görevlileri ile Türk uzmanlardan oluşan bir "komite" ve bu komite içinde oluşturulacak uzman çalışma gruplarınca hazırlanması,

- Programa ilişkin olarak işçi-işveren tarafları ile üniversite çevrelerinin ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların görüşlerinin alınması,

- Özellikle programı yürütecek bölgesel ve mahalli makamların belirlenmesi,

- Yukarıda bahsi geçen Komitenin, aynı zamanda, programın uygulama sonuçlarını değerlendiren ve Türkiye ile Topluluk arasında bir görüş alışverişi mekanizması olarak işletilmesi,

- Sözkonusu "Sosyal Faaliyet Programı"nın Türkiye-AT Ortaklık Konseyince yapılacak bir hukuki düzenleme ile yürürlüğe konması gerekli görülmektedir.

Sosyal Faaliyet Programının teknik içeriğinin daha sonra yukarıda bahsi geçen komitece belirlenmesi gerekli olmakla birlikte, programda yer almasında yarar görülen somut bazı tedbirler aşağıda açıklanmıştır:

1- Sosyal politika alanında ülkemizin ekonomik ve sosyal yapısını dikkate alarak, Toplulukla uyum sağlayacak tedbirlerin alınmasını yönlendirecek, uygulayacak ve uygulamayı kontrol edecek Türk kamu personelinin sürekli eğitim sağlanmalıdır.

2- Bir tür eğitim anlamı da taşıyabileceğinden, faaliyet gösterdikleri ölçüde, Türkiye'nin aşağıda sıralanan toplantılara gözlemci sıfatıyla katılması temin edilmelidir:

- Tarım İşçilerinin Sosyal Sorunları İle İlgili Komite
(OJL243,5,9,1974,Sf.35).
- Kömür Sanayiinde Çalışma Şartlarının Uyumlaştırılmasına İlişkin Karma Komite
(OJL329,23.12.1975,Sf.35).
- Kadınlara ve Erkeklere Fırsat Eşitliği Tavsiye Komitesi
(OJL,020,28.1.1982,Sf.35).
- Demiryolları Karma Komitesi
(OJL,8/26,10.1.1985,Sf.26).
- Karayolu Taşımacılığı Karma Komitesi
(OJL,317,28.11.1985,Sf.33).
- Çiftçiler ve Aile Bireylerini Etkileyen Sosyal Sorunlarla İlgili Danışma Komitesi
(OJL,945,14.2.1987,Sf.46).

3- Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (İ-İKB-YODÇEM), Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Milli Prodüktivite Merkezi, Topluluk bünyesinde oluşturulan Teknolojik Alanda Eğitimle İlgili Olarak Üniversiteler ve İşletmeler Arasında İşbirliği Programının (COMMETT) uygulanabilirliği konusunda hazırlık çalışmaları yapılmalı ve program tasarıları geliştirilmelidir.

4- Türk gençlerinin ve genç işçilerin Toplulukta halen geçerli Erasmus, Petra, Ungua gibi eğitim, mesleki eğitim ve gençlerin değişim programları ve benzerlerinin gelecekte ülkemizce uygulanması hususu dikkate alınarak, ilgili kurum ve kuruluşların program tasarıları üzerinde çalışma yapmaları sağlanmalıdır.

5- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Topluluk bünyesinde faaliyet gösteren Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi (CEDEFOP) ile işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmak koşuluyla Türkiye-AT Mesleki Eğitimi Geliştirme Merkezi kurulmalı ve merkezin özellikle Türkiye'de mesleki eğitim genel düzeyinin yükseltilmesine katkıları sağlanmalıdır.

6- Özellikle işsizlikle mücadelede istihdamın artırılması konusunda (makro ekonomik tedbirler yanında) mikro düzeyde alınacak tedbirler, iş piyasasının daha iyi organizasyonu ve etkinleştirilmesi anlamını içerdiğinden İş ve İşçi Bulma Ku-

rumu'nun kurumsal yapısının geliştirme çabalarına olduğu kadar, nitelikli personel ihtiyacının karşılanmasında, özel eğitim programları uygulamak suretiyle Toplulukça destek sağlanmalıdır.

7- Topluluk üyesi ülkelerde uygulanan mesleki eğitim politikası ve programlarının özellikle içerik ve süre itibariyle incelenmesi, diploma ve sertifikaların karşılıklı tanınmasına imkan verecek bir mesleki eğitim sistemi oluşturulmalıdır.

Gerek ülkemizde ve gerekse Toplulukta, İşgücü, iş arzına cevap verecek niteliklerle donatılmalıdır. Bu nedenle, ekonomik kalkınmanın gerekli kıldığı insangücü kaynaklarının yetiştirilmesinde, ülkemizde olduğu gibi Toplulukta ortaya çıkan veya çıkacak olan yeni işler, teknolojik gelişmeler dikkate alınarak bunlara uygun beceriler veren mesleki eğitim politikası tespit edilerek uygulanmalıdır. Mesleki eğitimin genel düzeyi yükseltilmeli, yabancı dil eğitimi mesleki eğitim programına dahil edilmeli, ayrıca enformasyon ve haberleşme konularında mevcut örneklerin incelenerek Topluluk iş piyasası taleplerine süratle cevap verebilecek nitelikte bir sistem oluşturulmalıdır. Bunların yanısıra, mesleki eğitim politikasının uygulanmasında etkin bir rol üstlenen İş ve İşçi Bulma Kurumu beklentilere cevap verecek finans imkanına sahip kurumsal yapıya kavuşturulmalıdır.

8- Topluluğun istihdam politika alanına ilişkin tüm yayın, döküman ve peyirodikleri temin edilmelidir.

9- Topluluk üyesi ülkelerde yasal olarak bulunan Türk işçilerine, ikamet ve çalışma izinleri, aile birleştirmeleri, sosyal güvenlik, eğitim ve mesleki eğitim vb. alanlarda Topluluk üyesi ülke vatandaşlarına nazaran farklı işlem uygulaması, Türk işçilerinin bulundukları topluma entegrasyonlarını güçleştiren nedenlerin de kaynağını oluşturmaktadır.

Entegrasyonu sağlamaya yönelik tedbirler, sorunların çözümü ve yeni haklar tanınması anlamlarını da içerdiğinden, Toplulukta üçüncü ülkelere mensup işçiler ve ailelerinin, vize ve aile birleştirmelerine ilişkin sorunlarının çözümü ile mahalli seçimlerde oy hakkı ve çifte vatandaşlık hakkı tanınması gibi konular üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu meyanda çeşitli düzenlemeler getirilmeye çalışılmakta ise de, vize ve mahalli seçimlerde oy hakkı konularında Avrupa Parlementosu'nda son alınan kararlar dışında henüz uygulamayı etkileyecek bir gelişme sağlamak mümkün olmamıştır. Temel insan hakları arasında sayılan "aile bütünlüğünün korunması" hususunda, Topluluğa üye ülkelerde yaşayan Türk işçilerinin ciddi sorunları bulunmaktadır.

Diğer taraftan, uzun yıllar önce çalışmak üzere Topluluğa üye ülkelere giden birinci kuşak Türk işçilerinin önemli bir kısmı, bulundukları ülkelerin ekonomilerindeki yapısal değişiklik nedeniyle işsiz kalmışlardır. Bunlardan herhangi bir beceriye sahip olmayanların iş bulma şansı da bulunmamaktadır. Bu grupta olup, kendi rızası ile Türkiye'ye dönmek isteyenlerin yeterli bir sosyal güvenliğe sahip bulunmayışları, bulundukları ülkede kalıp yerleşme veya geri dönme hususunda sağlıklı bir karar almalarını güçleştirmektedir.

Ayrıca toplulukta yaşayan Türk gençleri arasında da işsizlik ve uzun süreli işsizlik oranı yüksektir. Zorunlu eğitim çağındaki çocuklar daha ziyade alt derece meslek okullarında yoğunlaşmışlardır.

Son derece geniş mesleki eğitim imkanlarına rağmen zorunlu okul çağı dışına çıkan gençler, dil güçlüğü nedeniyle meslek kurslarını izleyememektedirler.

İki kültür içinde yaşamaktan, kültürler arasındaki köprüyü kuramamaktan kaynaklanan "kişilik arayışı" sorunu ile karşı karşıya bulundukları gibi, toplumda ve bazı işverenlerde mevcut, ayırımcı tutum ve davranışlar olumsuz yönde psikolojik baskı yaparak gençlerin toplum hayatına katılmak istememeleri sonucunu doğurmaktadır.

Bir çok ülkede genel eğitim sisteminin de göçmen işçi çocuklarının ihtiyacına cevap vermediği anlaşılmaktadır. Çünkü özellikle ailelerin birleştirilmesi yoluyla sonradan ebeveynlerinin yanına giderek genel eğitim sistemlerine dahil olan Türk çocuklarından başarısız olarak bu sistem içinde bir meslek öğrenmeden okuldan ayrılanların sayısı yüksek olduğu gibi, bulundukları ülkenin dilinin de yeterince öğretilmediği gençlerin daha sonra meslek kursları izlemelerinde dil yetersizliğinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşmalarından anlaşılmaktadır.

Nihayet, gençler ve ebeveynleri, mesleki eğitimin önemi konusunda yeterli bilince sahip değildirler. İş piyasasının imkanlarından ve gelecekte ihtiyaç duyulacak iş ve meslekler konusunda bilgileri yoktur. Geleceklerine ilişkin konularda yeterince bilgilendirildiklerini ifade etmek mümkün görülmemektedir.

Esasen, yukarıda ana konular itibariyle sıralanan sorunlara ve daha pek çoklarına, Türkiye ile ilgili devletler arasında yapılan ikili görüşmeler ve anlaşmalar yoluyla çözüm bulunmaya çalışılmıştır.

Ancak, sözkonusu sorunların güncelliklerini koruyor olmaları, konulara ilişkin olarak Topluluk düzeyinde getirilecek hukuki düzenlemelerin kaçınılmaz olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaldı ki, Topluluk üyesi ülkede yasal olarak bulunan Türk işçi ailelerinin, diğer 3'üncü ülkelere mensup işçiler ve ailelerine nazaran, Ortaklık Antlaşmaları ile 2/76 ve 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi kararlarından kaynaklanan farklı bir statüleri bulunmaktadır. Dolayısıyla, sözkonusu sorunlara samimi çözümlerin, Türkiye ve Topluluk arasında yapılacak işbirliği sonucu, Topluluk düzeyinde getirilecek yeni hukuki düzenlemeler gereklidir.

10- Batı ülkelerinde, işsizlerin ve işsizliğin etkin bir şekilde takibinde, işsizlik sigortası sisteminin mevcudiyeti önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Topluluğa üye tüm ülkelerde uygulanan bu sistem, ülkemiz şartlarına adapte edilerek uygulanmalı, istihdama yönelik hizmet ve yatırım alanlarında ayanı zamanda bir kaynak oluşturmalıdır.

11- Topluluğa üye ülkelerde, geçici nitelikteki ve genellikle teknolojik değişmelerden kaynaklanan işsizliğe çözüm için, "belirli süreli", "geçici" ve "kısmi-zamanlı" (part-time) hizmet sözleşmelerinin yaygınlaştırılması, çalışma sürelerinin kısaltılması ve erken emekliliğin teşviki gibi hususlar üzerinde durulmaktadır.

Ülkemizde işsizlik, Topluluk üyesi ülkelerden farklı olarak yapısal bir nitelik taşımaktadır. Topluluktaki sözkonusu tartışmalar ve uygulamaların Türkiye ekonomisi açısından şimdilik bir takım sakıncalar yaratacağı açık olmakla birlikte, tam üyeliğin gerçekleşmesi ve teknolojik gelişmelerin gerekli kılması halinde, iş mevzuatımızda "belirli süreli", "geçici" ve kısmi-zamanlı" (part-time) hizmet sözleşmelerinin tanımlarının yapılarak, sınırlarının belirlenmesi yararlı olacaktır.

1.8.2. Sosyal Politika Konularında AB İle İlişkileri Yürütecek Düzeyde Eleman Yetiştirilmesi

Avrupa Topluluğu'nun, sosyal politika alanında önemli bir yer işgal eden iş hukuku konusuna ilişkin başlıca çabası, uluslarüstü hukuk vasıtasıyla üye devletlerin iş mevzuatlarını örnekleştirmek veya en azından uyumlaştırmaktır. Bunun için genellikle üye devletler ve vatandaşlar için doğrudan etki gücüne sahip tüzüklerle, sonuçları itibariyle bağlayıcı direktifler kullanılmaktadır. Topluluğun, konuya ilişkin uyumlaştırma faaliyetleri, ulusal iş mevzuatlarının yapısına müdahale anlamı taşıdığından, üye devletler kendi iç mevzuatlarının Topluluk faaliyetleri ile yavaş yavaş değiştirilmesi veya kendi çıkarları doğrultusunda mevzuat geliştirilmesi arzu ve çabası içinde bulunmaktadır.

AT'na üyelik başvurusunda bulunmuş olan ülkemizde gerek üyelik müzekkereleri aşamasında, gerekse üye olunması halinde, Topluluk karar alma mekanizmaları içinde geniş ölçüde Bakanlığımız ilgi alanına giren sosyal politika ve iş

hukuku konularında, ileride Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın üstleneceği görev ve sorumlulukları, ülkemiz yararları doğrultusunda yerine getirecek nitelikli personelin yetiştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda, daha etkin bir şekilde alınması gerekli tedbirler şunlardır:

1- Belirlenecek bir plan ve program çerçevesinde, lisans düzeyi eğitimleri ve yabancı dil bilgileri müsait Bakanlık personeli AB ve sosyal politika konularında, yurt içinde ve özellikle yurt dışında, AB ile ilgili eğitim veren üniversitelerde lisans üstü eğitim imkanı sağlanarak yetiştirilmelidir. Avrupa Birliği Araştırma Uygulama Merkezi'nde açılmış olan Avrupa Birliği Kursları Devlet Planlama Teşkilatı tarafından organize edilmiş olup, Ekim 1990 tarihinde başlatılmıştır. İlgili Bakanlıklarda çalışan personelin bir sınava tabi tutulduğu ve 100'ün üzerinde katılmacının olduğu bu kurslar, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde, Avrupa Birliği konusunda uzmanlaşmış kamu personeli tarafından verilmektedir. İlk etabı temel eğitim, ikinci etabı ise belirli alanlarda uzmanlaşmayı sağlayacak bir eğitim oluşturmaktadır. Burada ilk amaç, personeli bu konuda bilinçlendirmek ve bilgilendirmektir. İkinci amaç ise, AB'nin kapsadığı alanlardan birinde uzmanlık derecesine gelmek üzere çalışmalar yapmaktır.

2- Türkiye'nin, Brüksel'de AB bünyesindeki Daimi Temsilciliğinde, Topluluğun sosyal politika konularındaki faaliyetlerini izlemek için, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği oluşturularak burada mesleki formasyonları ve yabancı dil bilgileri müsait elemanların görevlendirilmesi sağlanmalıdır. Topluluğu, kurumlarını, karar alma mekanizmalarını, müzakere tekniklerini iyi bilen, bilgi ve bilince sahip personelin uygulama içinde yetiştirilmesi ve bu alanda tedbirlerin en kısa sürede alınması zorunluluk olarak görülmektedir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ağustos 1989'da, kendi alanlarında uzman olan bir grup ile kurulmuş olup, mevzuatta uyum konusuna ilişkin çalışmalar ile çevirilerini; AT mevzuatının derlenmesi, çevirisi, T cetvellerinin hazırlanması ve değerlendirilmesini; Türkiye ve AB mevzuatının karşılaştırılmasını; AB'nde serbest dolaşım ile ilgili çalışmaların yapılmasını içeren görevleri bulunmaktadır. Bunun dışında, Bakanlığın, eğitim koordinasyonunu sağlamaktadır.

Ülke genelinde, ilgili tüm Bakanlıklarda Avrupa Birliği ile ilgili Genel Müdürlük ve Daire Başkanlıkları da kurulmuştur (Ohlin, 1967).

1.8.3. Euro İle İlgili Önemli Bilgiler

1999'da ne olacak?

Hesap birimi olarak sadece tek para birimi olan Euro kullanılacak. Avrupa Merkez Bankası tüm EMU ülkelerinde para politikasının kontrolünü üstlenecek.

Euro dolaşımda olacak mı?

Hayır. Mevcut banknot ve madeni paralar Euro yürürlüğe girinceye kadar dolaşımda kalacaklar.

Tek para biriminin işleyişi nasıl olacak?

En önemli nokta, para ile para birimi arasındaki farklılıktır. 1999'dan sonra EMU'ya üye ülkelerde değişik para birimleri mevcut olacak. Fakat bunlar ayrı birer para birimi olmayacak. Bu paralar sabit bir kura bağlı Euro'nun ondalıksız birimleri olacak. 1999'dan sonra Fransız Frangı ve Alman Markı sabit bir değişim kurundan Euro'nun içinde birbirlerine bağlanacak. Teorik olarak, mark ve frank sabit kurlardan birbirleriyle değiştirilebilecek.

Değişim kurları nasıl belirlenecek?

Resmi kararlar parasal birliğin ilk gününde maliye bakanları tarafından alınacak, fakat piyasa spekülasyonlarını önlemek için daha önce de karar alınabilir. Frankfurt merkezli Avrupa Para Enstitüsü, üç yılın (1996-1998) ortalama döviz kurlarının kullanılmasını önermiştir.

1998'in sonlarında spekülasyonu önlemek için ilk yıllara daha fazla ağırlık verilebilir. Alternatif olarak, Döviz Kuru Mekanizmasındaki (ERM) merkezi parite oranları veya döviz sepetindeki gerçek piyasa kurları, yani ECU seçilebilir. (Euro, 1999 yılında bire bir oranda Ecu'nun yerini alacak).

Eğer Ecu metodu kullanılırsa, 1 Euro bugünkü döviz kurundan yaklaşık olarak 1.9 marka veya 0.77 pounda veya 6.5 franga eşit olacak. ERM metodu da benzer bir sonuç verecek.

Avrupa Merkez Bankası (ECB) nasıl çalışacak?

Alman Merkez Bankası Bundesbank'a oldukça benzer bir yapılanması olacak. Maastricht anlaşması, ECB'nin para politikasını belirleyecek bir yönetim konseyinin olmasını öngörmüştür. Her EMU ülkesinin merkez bankası guvernörleri bu konseyde yer alacak. Günlük sorunlarla uğraşmak ve tam gün çalışmak üzere kurulacak olan Yönetim Kurulu, Yönetim Konseyi'ne yardım edecek.

ECB'nin EMU üyesi olmayan ülkelerle bağlantısı?

15 üye devletin merkez bankası guvernörleri ECB'nin Genel Konseyi'ni oluşturacak ve bu konsey ECB'nin EMU üyesi olmayan ülkelerle yakın ilişki içinde olmasını sağlayacak. Bununla beraber, EMU üyesi olmayanların pek çoğu ileride

EMU'ya üye olabilecek ve yeni bir döviz kuru mekanizması aracılığıyla Euro'yla bağlantıları sağlanacak.

ECB ile paralellik arzeden bir kurum oluşacak mı?

Böyle bir imtiyazlı kulüp oluşturmaya yönelik her türlü teşebbüs AB'yi bölebilir. Sonuçta, bugün için yeni bir hükümetlerarası kuruluşun oluşturulması resmi olarak planlanmamıştır. Fakat, para politikasını maliye ve ekonomi politikalarından ayırmanın güçlüğü nedeniyle ileride böyle bir EMU kulübünün oluşturulması akılcı bir adım olacaktır.

ECB faiz oranlarını nasıl belirleyecek?

Yönetim Konseyi, para politikasının yönünü belirleyecek. EMU üyesi merkez bankası guvernörlerinin her biri ECB'nin Yönetim Kurulu üyeleri ile birlikte eşit oy hakkına sahip olacaktır. Fakat özellikle, bazı merkez bankaları oranların artmasını isterken diğerleri azaltılması taraftarı olduklarında sorun çıkacak.

ECB enflasyonla mücadelede Bundesbank kadar sert olacak mı?

Maastricht Anlaşması ECB'nin asıl hedefinin fiyat istikrarını korumak olduğunu belirtmektedir. ECB, güvenilirliğini sağlamak için ilk aylarda sert bir tutum sergilemek isteyebilir. Fakat kararlar kollektif olarak alınacağı için bazı merkez bankası yöneticileri daha yumuşak bir para politikası isteyebilirler.

Mali piyasaların diğer bölümlerinde Euro kullanılacak mı?

1999 yılından sonra devlet tahvillerinin Euro cinsinden çıkarılması zorunlu olacak. Fakat, ulusal para cinsinden çıkarılan ve 1999 yılından sonra vadesi dolan geri ödenmemiş tahvillere uygulanacak işlem farklı olabilecek. Fransız Hükümeti, geri ödenmemiş tahviller de dahil olmak üzere tüm mali piyasalarını bir an önce Euro'ya çevirmek niyetindedir. Almanya'nın geri ödenmemiş bonolarının pek çoğunu Euro'ya çevirmesi beklenmektedir. Fakat bazı mali piyasa enstrümanları 2002 yılına kadar eski para birimleri cinsinden kalabilir.

Euro'ya çevirme ne tür etkilerde bulunur?

Tek bir para birimi piyasalar arasındaki şeffaflığı artırarak daha fazla konsantrasyon ve uyumlaştırma için baskı yaratabilecek. Bununla birlikte, yatırımcıların ülkelerin kredi risklerine göre farklı davranış içinde bulunmaları nedeniyle devlet tahvil piyasalarında farklılıklar olabilir. Ayrıca, piyasaların uyumlaştırılması piyasa düzenindeki mevcut değişkenler tarafından engellenebilir.

Kim kazanacak veya kaybedecek?

Brüksel veya Milano gibi Avrupa'nın en küçük finansal merkezleri zarar görebilir. Fakat, Avrupa'nın en büyük merkezi olan Londra, Paris ve Frankfurt arasındaki potansiyel iş hacmi değişikliği konusu belirsizdir. Eğer İngiltere E-

MU'ya katılırsa, Londra muhtemelen Euro ile ilgili piyasanın hakimi olacak. Eğer EMU'nun dışında kalırsa, karmaşık bir durum ortaya çıkacak. İngiltere, gelecekte hedeflenen ödemeler sistemindeki Euro likiditesine girişinde karşılaşabileceği engeller nedeniyle Euro ile ilgili bazı piyasaları Frankfurt ve Paris'e kaptırabilir. Fakat, EMU alanı sert bir düzenleyici yapı oluşturursa, bu İngiltere'yi hemen hemen bir "offshore" merkezi olarak çekici hale getirebilir.

Eğer İngiltere EMU'nun dışında kalırsa, Frankfurt ve Paris, EMU'nun en önemli uluslar arası finansal merkezi olabilmek için rekabet ediyor olacaklarından, bu iki merkez arasında ilginç bir mücadele yaşanacak.

Paralar neden 2002 yılına kadar çıkarılamıyor?

Merkez bankaları banknot ve madeni paraların basımı için üç yıla gereksinim olduğunu belirtmektedirler. Perakendeciler ve bankalar da uzun bir zaman istemektedirler. Kamu sektörünün hazırlanmak için uzun bir zamana ihtiyacı olabilecektir. Fakat, hükümetler isterlerse tarihi değiştirebileceklerdir. Örneğin; bazı komisyon yetkilileri banknotun 2001 yılının sonbaharında dolaşıma sokulmasını önermişlerdir.

Euro nasıl dolaşıma girecek?

Resmi senaryo, 2002 yılının ilk altı ayında yavaş yavaş dolaşıma girmesini planlamaktadır. Bu dönem boyunca eski para birimleri de dolaşımda kalacak. Bu durum tüketicilerin Euro'yu benimsemesine yardımcı olabilir. Perakendeciler buna şiddetle karşı çıkmaktadırlar. Bu kesim, belli bir dönem boyunca her iki paranın da dolaşımda kalması yerine "big bang" yaklaşımını, yani yeni paranın eskisinin yerini çok hızlı bir şekilde almasını istemektedir.[3]

[3] Zaman Gazetesi, 12 Mayıs 1998, Salı.

İKİNCİ BÖLÜM

2. GÜMRÜK BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

2.1. GB Kavramı

Türkiye'nin iktisadi bünyesinde oldukça önemli ve ciddi değişikliklere sebep olacak ve ekonomiyi etkileyecek Gümrük Birliği kavramını aşağıdaki şekilde tanımlayabiliriz:

Birliğe dahil ülkeler arasında gümrük vergilerinin ve eş etkili vergilerin tamamen kaldırıldığı, Birlik dışından gelen mallara karşı tek ve ortak bir gümrük tarifesinin (OGT) uygulandığı, bu tarifenin uygulanması sonucunda elde edilen gelirlerin Birliğe dahil ülkeler arasında paylaştırıldığı bir birliktir. Tarım ürünleri, Avrupa Kömür Çelik Teşkilatı (AKÇT) kapsamındaki kömür ve çelik ile EURATOM kapsamındaki ürünler hariç, tüm sanayi malları Gümrük Birliği kapsamındadır (Yüksekol, 1995).

Gümrük Birliği: İki veya daha fazla ülkenin kendi toprakları arasında malların serbest dolaşımını sağlamalarıdır. Gümrük vergi ve tarifeleri ile kotaların kaldırılması diğer bir deyişle birlik dışında kalan ülkeler ki bunlara üçüncü ülke denir. Birliğin ortak olarak aldığı gümrük vergi ve tarifelerle ilgili kararlar üye ülkeler dışındaki ülkelere uygulanır. Üye ülkelerden birinin sınırlarından gümrüklenerek aşan mal birliğe üye ülkelerin sınırları içinde serbest dolaşımdadır.

Biraz daha açacak olursak, "Gümrük Birliği kuran ülkelerin iç sınırlarında gümrükler kalkar, ancak diğer ülkelerden gelen mallara gümrük uygulanır, o gümrük tarifesi de bütün gümrük birliğine dahil ülkelerde ortaktır, yani üçüncü ülkelere karşı aynı tarifeleri uygularlar, buna Ortak Gümrük Tarifesi (OGT) adı verilir.

Malların serbest dolaşımını engelleyici her türlü kısıtlama ve korumacı engel GB uygulanan ülkeler arasında ortadan kalkar. GB'ye dahil olan taraflar, birbirlerine gümrük vergisine eş etkili başka vergiler (mesela fonlar) uygulayamazlar. Ayrıca malların serbestçe dolaşımını engelleyici miktar kısıtlanması veya kota türü sınırlamalar getiremezler. Böylelikle GB'ye taraf iki (veya daha fazla) ülkeden herhangi birinin topraklarına gümrüklenerek giren mal, tüm taraf ülkelerin gümrük sınırları içinde serbest dolaşımdadır.

2.2. GB İle Serbest Mübadele Alanı Kavramları

GB ile Serbest Mübadele Alanı'nın temel farkı, Serbest Mübadele Alanı'na dahil olan ülkelerin kendi aralarında gümrük vergi ve kısıtlamalarını kaldırmaları,

ancak üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi oluşturmamalarıdır. Genellikle GB öncesi oluşturulan işbirliği türleri için kullanılan Serbest Mübadele Alanı Sisteminin en bilinen örneği 1960 yılında kurulan Avrupa Serbest Ticaret Birliği EFTA'dır. Ancak bu tür bir bütünleşmenin temel problemi, malların akışında meydana gelen trafik sapmasıdır. Mallar tabii olarak en düşük gümrük duvarlarının bulunduğu ülke vasıtasıyla Serbest Ticaret Bölgesi sınırları içine girer ve serbest dolaşımda olurlar. Bu sebeple serbest ticaret bölgesi sistemi, hem zaman içinde kısıtlı bir fonksiyona sahiptir, hem de trafik sapması oluşturduğundan ortak sınırı olan veya üçüncü ülkelere uyguladığı gümrük koruma hadleri birbirinden çok farklı olan ülkeler açısından çok kullanışlı değildir. Serbest Ticaret Alanı uygulamasında ortak dış ticaret politikası oluşturmaz[4].

2.3. Gümrük Birliği Ve Ortak Pazar

Ortak Pazar, hem gümrük vergilerinin kaldırılması ve üçüncü ülkelere karşı aynı gümrük tarifesi uygulanmasını ihtiva eder, hem de bunun yanında bazı ortak politikalara Üye Devletlerin uymasını şart olarak getirir. Roma Andlaşmasıyla kurulan AET, GB'nin yanında Ortak Tarım Politikası ve Rekabet Politikası gibi unsurları da ihtiva etmekteydi.

Ortak Pazar, temel olarak GB sistemi üzerine kuruludur, ancak Ortak Pazar ile GB arasında en belirgin fark, Ortak Pazar'ın malların serbest dolaşımı dışında, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin de serbest dolaşımını hedeflemesidir. Bunun yanısıra bazı diğer ortak politikaların kabulünü de gerektirir.

Mesela, Ortak Pazar'ın en çok bilinen uygulaması olan AET (Şimdilerde AB adını alan Avrupa Ekonomik Topluluğu) içinde Ortak Tarım Politikası gibi çok kısıtlayıcı kuralları olan bir politikaya uyum, 1962 yılından itibaren üyeler tarafından aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir[5].

2.4. Gümrük Birliği'nin Unsurları

Gümrük Birliği akde taraf ülkeler arasında "Malların Serbest Dolaşımı" esasına dayanmaktadır. Bu aşamada Birlik içindeki akit taraflar, 12 AB ülkesidir.

AB Gümrük Birliği'nin 4 önemli özelliğinden söz edebiliriz (Yüksekol, 1995).

1- Birliğe dahil "akit ülkeler" arasında, "Gümrük Vergileri" ve "Eşit Etkili Tedbirler" sıfırlanmakta,

---

4 Türkiye Ve GB, Sh: 9, Yeniyüzyıl Kitaplığı, İstanbul 1996.

5 A.g.e., Sh: 10.

2- Birlik dışından gelen mallara karşı tek ve ortak gümrük tarifesinin uygulanması,

3- Bu tarifenin uygulanması sonucu elde edilen gelirlerin, Birliğe dahil ülkeler arasında paylaştırılması,

4- Tarife ve kota sınırlamaları kaldırılmakta, miktar kısıtlamalarına gidilmemektedir.

Dünyada AB dışında da ortak ticaret alanları vardır. Tarihi şartlar izdüşümünde ve daha çok coğrafya temellerinde bir araya gelen ülkeler, pazar genişliğine ulaşmak için, karşılıklı olarak ticaretlerini serbestleştirmişlerdir. Ve serbest ticaret bölgeleri olarak tanımlanmaktadırlar. Ancak, AB-Gümrük Birliği'ni serbest ticaret bölgelerinden ayıran en temel farklılık, Birliğe üye ülkelerin, ortak bir dış ticaret politikasında anlaşmış olmalarıdır. Genel olarak, serbest ticaret bölgelerinde üçüncü ülkelere karşı uygulanacak ortak bir dış ticaret politikası sözkonusu değildir. Üye ülkeler arasında tarife ve kota gibi sınırlamalar ortadan kaldırılmakta, ancak üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesi uygulama yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ortak gümrük tarifesi uygulama yükümlülüğü sadece Avrupa Birliği'ne has bir kaide ortaya çıkmaktadır.

2.5. Gümrük Birliği'nin Getireceği Yükümlülükler

Türkiye'nin dış ticaretinde Avrupa Birliği ülkelerinin payı % 50 dolayındadır. Oysa Avrupa Birliği Pazarında Türkiye'nin payı sadece % 0.5'dir.

1- Gümrük Birliğini oluşturan tüm ülkeler önce örgüte tam üye olarak kabul edilmişler, Topluluğun karar organlarında söz ve oy hakkına sahip olmuşlardır. Böylece topluluğun tüm fonlarından ve kaynaklarından yararlanmışlardır. Avrupa Birliği'ne tam üye olmadan Gümrük Birliğine giden tek ülkeyiz. Birliğin diğer üyeleri önce tam üye olmuşlar, Gümrük Birliği ile daha sonra bütünleşmişler. Aradaki sürede ise Birliğin yapısal fonlarından yararlanmışlardır. Yunanistan geçiş döneminde 15.4 milyar Dolar, İspanya 3.9 milyar Dolar, Portekiz ise 2.1 milyar Dolar net Avrupa Birliği yardımı almışlar. Türkiye'nin Gümrük Birliğine geçiş modelinin ilk sakıncası yapısal fonlardan faydalanamaması, ikincisi ise ülkemizin Avrupa Birliği'nin karar verme sürecine katılma olanağının olmamasıdır.

2- Gümrük Birliği sadece taraflar arasında ticari engellerin kaldırılması gibi sınırlı kapsama sahip değil, Avrupa Birliğinin dış ticaret politikasına taraf olmak da dahil, bu konudaki tüm mevzuatını kabul etmek anlamına da gelmektedir.

3- Gümrük Birliğine girmek demek Avrupa Birliğinin üretim normlarına (standartlarına), rekabet ve antitröst hukukuna, fikri haklar ve patent hukukuna, yabancı sermaye mevzuatına, taşıma kurallarına uyum sağlamak anlamına gelecektir. Özellikle Avrupa standartlarına uymayan ürünler Avrupa pazarına bedava sürülse bile bu pazara giremeyecektir.

4- Gümrük Birliği'ne girdikten sonra Avrupa Birliği mevzuatında uygulanan teşvikler dışında Türkiye'de gerek üretimi, gerekse ihracatı teşvik etmek söz konusu olmayacaktır.

5- Devlet tekellerini Avrupa Birliği mevzuatına göre yeniden düzenlemek ve bu konuda ulusal düzeyde yeni yasalar çıkarmak gerekmektedir. Özelleştirmenin önemi bu noktada kaçınılmaz biçimde karşımıza çıkacaktır.

1994 tarih-19 sayılı Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde Türkiye'de yürütülen çalışmaların, 1995 yılının son gününe kadar Gümrük Birliği'ne ulaşması hedeflenmektedir. Bu çerçeve içerisinde yalnızca gümrük vergilerinin Avrupa Birliği'ne karşı sıfırlanması değil Konut Fonu, altyapı vs. gibi vergilerinde Avrupa Birliği'ne karşı kaldırılması gerekmektedir. Öte yandan koruma oranları % 30-35 olan Türk Gümrük Tarifesi, Ortak Gümrük Tarifesi olan % 5-6 oranına çekilecektir. Vergilerin sıfırlanması ve oranın düşürülmesinin Türk ekonomisine yıllık maliyeti 2.5 milyar dolardır. Bu kaybın para basılarak karşılanması halinde; para arzında % 40'lık artış meydana gelecek, üretim artmadığı için para arzının çoğalması aynı oranda fiyatlara yansıyacak yani enflasyon % 40 oranında artacaktır. Kaybın, aynı oranda ek vergi konularak, KDV arttırılarak ve kamu harcamalarında tasarruf yapılarak karşılanması halinde Milli Gelir kısa zamanda düşer, işsizlik hızla artar, ülkemizde işsizlik sigortasının olmaması sebebiyle toplumsal gerilmelerin yaşanması kaçınılmaz hale gelebilecektir. Bu cümleden olarak ülkemizde işsizlik sigortasının bir an önce yaşama geçirilmesi zorunluluktur.

Vergi kaybının Avrupa Birliği tarafından karşılanması girişimlerimiz sonuçsuz kalmıştır. Avrupa Birliği "madem Gümrük Birliği için bu kadar isteklisiniz o halde başınızın çaresine bakınız" yaklaşımındadır.

Bu makro sorunun yanısıra Gümrük Birliği'nin mikro düzeyde yani; sektörler bazında getireceği bazı sorunlarda olacaktır. Türk ekonomisi dokuma, pamuklu giyim, deri eşya, demirçelik, çimento, seramik ve cam ürünleri sanayiinde birlik ülkeleri ile rekabet gücüne sahiptir. Bu sektörlerde canlanma olması, ihra-

catın artması, yeni yatırımların gerçekleşmesini beraberinde getirecek, böylelikle yeni istihdam imkânları oluşturulmuş olacaktır.

Buna karşın teknoloji yoğun sanayilerin (kimyasal ürünler, süt ürünleri, şeker, et işleme, lastik, gıda elektrik, elektronik, beyaz eşya vs.) son derece güç durumda kalacağı, kar marjlarını düşürecekleri, rekabet sonucu kapanmaları kaçınılmaz olacaktır. Bu da beraberinde işsizliği getirecektir.Gümrük Birliği nedeniyle kapanmak zorunda kalan işyerleri ve daralan sektörler, işsizlik oranını % 15 arttıracağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'nin sektör bazında rekabet imkanı bulunmayan sektörlerini kendilerine çeki düzen verinceye kadar (5-7) Gümrük Birliğinin dışına çekmek istemesine Avrupa Birliği Komisyonu olumlu bakmaktadır. Çünkü; Komisyon bu sektörlere karşılık tekstil gibi çok avantajlı olduğumuz sektörü Gümrük Birliği dışında tutmamızı talep etmektedir. Türkiye hassas sektörlerini kurtarayım derken, tekstildeki avantajlı konumunu feda etmek riskiyle karşı karşıyadır (Yüksekol, 1995).

2.6. GB Ve İktisadi Bütünleşme

İktisadi açıdan AB üye ülkelerinin bütünleşmesini aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz: (Töre, 1995).

"1- Serbest Ticaret Bölgesi: Üye ülkeler arasında serbest ticaret,

2- Gümrük Birliği: Üye ülkeler arasında ortaklık hükümlerine göre gümrük tarife ve antlaşmasının uygulanması,

3- Ortaklık Tek Pazar: Üretim faktörlerinin birlik içinde serbest dolaşımı,

4- İktisadi bütünleşme ve para birliği ile birlik üyesi ülkelerarası iktisadi politikaların uyumlaştırılması,

5- İktisadi işbirliği bütünleşme merhalelerinin sonuçlanması .

Gümrük Birliği'ne katılan ülkeler arasında ticaret hacminin genişlemesi sebebiyle refahın yükseleceği, kaynakların daha iyi kullanımı ve verimliliğin artacağı düşünülebilir. Bütün bunların yanısıra aşağıdaki kurallar da gözönünde bulundurulmalıdır: (Rodoplu, 1996).

1- Gümrük Birliği'nin ticaret hacmini genişletme etkisi ve,

2- Gümrük Birliği'nin ticaret hacmini daraltma etkisi vardır.

"Bunu şöyle izah edebiliriz: Birliğe üye ülkeler arasında engellerin kaldırılması ticaret hacmini genişletebilir. Ancak, birliğe üye olmayan ülkelerle yapı-

lan ticareti azaltması veya sınırlanmasına da, ticaret hacmini daraltma etkisi denmektedir.

Gümrük birliklerinin uzun süredeki yapı değiştirici etkileri birçok iktisatçı tarafından kabul edilmektedir. Ancak uzun sürede ortaya çıkacak bu köklü değişiklikler gerçekleşinceye kadar ülkemizden neler götürecektir? Bunların çok iyi tesbit ve etüd edilmesi gerekmektedir. Bu konudaki görüşleri daha sonra tahlil edeceğiz.

2.7. AB Ve Türkiye Arasındaki Gümrük Birliği

Bilindiği gibi, Ankara Anlaşması'nın temeli, Roma Antlaşması'nda olduğu gibi Gümrük Birliği üzerine kuruludur. Anlaşmanın 10. maddesinde bu Gümrük Birliği'nin neleri ihtiva ettiği belirtilmiştir.

1- Anlaşmanın 2. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen Gümrük Birliği, mal alışverişlerinin bütününü kapsar.

2- Gümrük Birliği:

- Topluluk üyesi Devletlerle Türkiye arasında, ithalatta olduğu gibi ihracatta gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin, miktar kısıtlamalarının ve milli üretime, anlaşmanın hedeflerine aykırı bir koruma sağlamayı gözeten eş etkili başka her türlü tedbirin yasaklanmasını;

- Türkiye'nin üçüncü memleketlerle ilişkilerinde, Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesinin kabulünü ve Toplulukça dış ticaret uygulanan sair mevzuata yaklaşmayı kapsar[6].

Ankara Anlaşması'nın 2.maddesi 2.bendinde, anlaşmanın amacının Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınması yanısıra, Türk halkının da çalışma seviyesinin ve yaşama şartlarının yükselmesini sağlamayı amaçladığı tesbit edilmiştir. Ankara Anlaşmasını 2/2 maddesinde, Anlaşmanın 3,4 ve 5.maddelerinde tesbit edilen şartlara ve usüllere göre bir gümrük birliğinin giderek şekilde kurulması öngörülmüştür. Ve yine Ankara Anlaşmasının 10/1. maddesinde "gümrük birliği mal alış verişlerinin tümünü kapsar" denilmektedir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, aynı yükümlülüğün RA (Roma Anlaşması)'nın 9.maddesinde de aynen yer alıyor olmasıdır. RA'nın ikinci bölümü birinci sütununda GB'ne yönelik düzenlemeler madde 12'den 29'a kadar sıralanmıştır. Ankara Anlaşması'nda olduğu gibi, RA'nın 9.maddesinde de AET'nin "temelini gümrük birliği oluştu ve mal alış

[6] Sorularla Türkiye-AB Gümrük Birliği, Kütahya TSO Dergisi, Sh: 20, Sayı: 1, Kütahya 1996.

verişlerinin tümünü kapsar" denilmektedir. Her iki aşamada da tarafların, GB'ne giderken tüm malların bu GB'ne tabi olacağı hükmü vardır. Ancak, 23 Kasım 1970'de imzalanıp ve 1 Ocak 1973'te yürürlüğe giren Katma Protokol Türk tarım ürünleri GB dışında tutmuştur. KP'ün 35.maddesine göre GB dışında tutulan tarım ürünleri, topluluğa ihracatındaki hacmi ve usülleri Ortaklık Konseyi tarafından tespit edilen "tercihli bir rejime" tabi tutulmuştur[7].

Ankara Anlaşması, Türkiye'nin üçüncü ülkeler ile var olan ticari ilişkilerinde, AT'nun Ortak Gümrük Tarifesini kabul ederek Topluluk tarafından üçüncü ülkelere karşı uygulanan ODTP mekanizmasının dışında kalmasını öngörmüştür. Ne var ki, AB ile GB kurulduktan sonra ODTP'nın Türkiye'ye karşı uygulanmayacağı sava doğru değildir. Yine doğru olmayan bir başka varsayım da şudur: "GB mekanizmaları bir kere işlemeye başladıktan sonra, ortak ticaret politikalarını ilgilendiren konularda Türkiye'nin de görüşü alınacak, Türkiye'ye de danışılacak, Türkiye beğenmediği kararı uygulamayacak". AB, kendi ODTP'nı kendine tam üye olmayan üçüncü ülkelerin düşüncelerini almadan işine geldiği biçimde uygular. GB'ne gitmek, Türkiye'nin AB'ne tam üyelik sürecini tamamlamadığı gibi, Türkiye'nin görüşü alınarak ODTP (Ortak Dış Ticaret Politikası)'na da yön verilmez. GB ayrı bir mekanizma, ODTP'nin işleyiş sürecinde alınan kararlara uyma veya uymama ayrı bir mekanizmadır. Türkiye ile AB arasındaki GB mekanizmalarının işleme konulması, somut olmayan bazı vaadlerin ileri sürülmesine de neden olmuştur. Topluluk çevrelerinin, Türkiye'nin GB'nin oluşumuyla "dış ticaret alanında ve ticaret politikasında karar sürecine katılmasının sağlanması için yeni kurumların oluşturulması gerekecektir" türünden geleceğe yönelik mutlak bir sav, bu "belirsizliğe" önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Dikkate alınması gereken bir başka nokta da şudur: 7 Şubat 1992 günü Avrupa Topluluğu'nun 12 üyesi tarafından imzalanan Maastricht Anlaşması ile, AT'nun adı ve 60'lı yıllardan beri hedeflediği amaçlarında köklü değişikliklere gidilmiştir. AT olarak adlandırılan kurum, bundan böyle "Avrupa Birliği" (AB) olarak anılacaktır. GB tam üyelik vb. oluşumları ve beraberinde getirdiği zorlukları İspanya, Portekiz ve Yunanistan örneğinde defalarca yaşamış olan AT, 2000'li yıllarda "siyasal birliğini" sağlama yönünde hazırlığını yaparken, bu süreçlerdeki mekanizmaların hiç birine katkı sağlamamış, bu süreçlerin oluşumundaki organların hiçbirinde yer almadan karar verme hakkından yoksun kalmış bir Türkiye'nin her ne pahasına olursa olsun GB'ne evet demesinin izah edilecek hiçbir yanı yoktur.

[7] Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sh: 40, Sayı: 163, Ankara 1994.

AT'daki GB'nin uygulanmasının ön şartı olan ODTP'na, AT-Türkiye arasındaki GB tartışmalarında yer verilmemesi, bu konudaki eksikliklerin bir başkasını oluşturuyor. Zira, Gümrük Birliği, AT'nun üçüncü ülkelere karşı uygulamaya koyduğu ODTP ticari araçlarından sadece bir tanesidir. Aynı etkideki diğer dış ticaret politikası araçlara (sübvansiyonlar, anti-damping politikaları, lisans, sınır kontrolleri, ulusal güvenlik, kotalar, normlar, teknik ve çevreci koruma önemleri, sağlık ve veteriner uygulamaları, kamu alımları, gümrük formaliteleri vb.) olmaksızın, bu ticari araçların Türkiye tarafından AT ile ortaklaşa üçüncü ülkelere karşı uygulanamaması, GB'nin Türkiye'nin maliyetinin düşünüldüğünden de daha yüksek olacağı açıktır. ODTP bir bütündür ve bunun içinden sadece bir parçayı almanın, yani Türkiye'nin GB'ne dahil olup, AT'nun OGT'ni üçüncü ülkelere karşı uygulamaya koyup, ODTP'nın diğer ticari araçlarını üçüncü ülkelere karşı uygulayamaması ve hatta bu ticaret araçlarının Topluluk tarafından Türkiye'ye karşı, herhangi bir üçüncü ülke gibi uygulanıyor olması, bilerek veya bilmeyerek AT-Türkiye GB tartışmalarındaki gerçeği çarpıtmaya yönelik girişimlerdir. Bundan dolayı, sadece GB'ne gitmek bir şey ifade etmediği gibi, Türkiye, AT ile GB'ne giderken, bunu "Topluluk veya dünya ekonomisiyle bütünleşiyor", "dünyaya açılıyor" türünden yorumlamak da safdilliktir. GB'nin ODTP araçlarından sadece biri olduğu ve ODTP uygulamasını mümkün kılan öğelerden yalnız biri olduğu, Türkiye'deki çoğu araştırmacı ve yöneticinin de dikkatinden kaçmıştır. Bundan dolayı, Türkiye-AT Gümrük Birliği tartışmasına, Topluluğun ODTP'nin ve buna bağlı olarak gelişen oluşumların irdelenerek yaklaşılmasında sayısız fayda vardır.

2.8. AB-Türkiye Arasındaki Gümrük Birliği'nin Kapsadığı Ürünler

Avrupa Birliği ile Türkiye arasında gerçekleşecek Gümrük Birliği, yalnızca sınai ürünleri kapsamaktadır. Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu açısından 25 ve daha sonraki kategoriler bu kapsama girmektedir. Sınai ürünlerin içinde, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu faaliyet alanına giren ürünler ayrı bir işleme tabi tutulurlar. Sermayenin, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımı ise Gümrük Birliği takvimi ve kapsamı dışında ele alınmaktadır[8].

Tarım ürünleri, Gümrük Birliği kapsamı dışında bırakılmışlardır. Bunun temelinde, Avrupa Birliği içinde Ortak Tarım Politikasının uygulanması yatmaktadır. Ortak Tarım Politikası, Roma Andlaşması'nın 39.maddesinde yer alan ülkeler çerçevesinde oluşturulmuş bir koruma destekler sistemidir. Gümrük Birliği'nin neden tarım ürünlerini kapsamadığını açıklamak için Ortak Tarım Politikasının

temel işleyiş mekanizmalarını ana hatlarıyla incelemek gereklidir. Roma Andlaşması, ortak bir tarım politikası için temel beş hedef belirlemiştir.

Bunlar:

- Teknik gelişmeyi destekleyerek verimi arttırmak, üretimin ve istihdamın akılcı yöntemlerle gelişmesini sağlamak;
- Çiftçilere toplumun diğer kesimleriyle orantılı bir yaşam düzeyi sağlamak;
- Piyasalarda istikrarı sağlamak;
- Ürün arzının sürekliliğini sağlamak;
- Tüketicilere kabul edilebilir düzeyde ürün fiyatları sunmak hedefleridir.

Bu hedefler temelinde biçimlenen Ortak Tarım Politikası, 1962 yılından bu yana Avrupa Birliğine kendine yeterlilik düzeyinin tahıllarda % 105, şekerde % 123, şarapta % 101'e ulaşması sağlanmıştır. Ancak gene bu dönem zarfında tarımla uğraşan nüfus % 60 oranında azalmıştır.

Ortak Tarım Politikası'nın piyasa uygulamaları, temelde üç unsura dayanır. Bunlar pazarın tek ve engelsiz olması Topluluk mallarının tercih edilmesi ve Avrupa Birliği düzeyinde saptanan bir bütçe çerçevesinde ortak mali sorumluluk oluşturulmasıdır.

Pazarın tek ve engellerin kaldırıldığı bir bütün teşkil etmesi, ticari işlemlerin üye devletler arasında hiçbir engelle karşılaşmaksızın yapılması anlamındadır. Üye devletler arasında tarım ürünleri gümrük veya eş etkili vergilere tabi değildir. Veteriner kontrolleri, sağlık kontrolleri ve idari işlemler tüm üye ülkeler için yeknesaklandırılmıştır. Pazarın bütünlüğü, aynı zamanda ortak işleme kaidelerinin ve tüm üye devletlerde uygulanabilecek fiyatların saptanmasını da gerektirir. Rekabet mevzuatı ve gümrük koruması alanlarında da ortak kurallar uygulanır. Fiyat saptamak için üye devletlerin Tarım Bakanları düzeyinde çok sık müzakere yapılır. Tarım ürünlerinin % 70'e yakını (yumuşak buğday, arpa, çavdar, mısır, pirinç, şeker süt ürünleri, sığır, koyun ve domuz etleri, bazı sebze ve meyva, masa şarapları) destek fiyatı denilen ve hem ürünlerin satışını hem de fiyat düzeyini garanti altına alan bir sistemden yararlanırlar. Pazarda fiyatlar belirli bir düzeyin altına düştüğünde AB kuruluşları, kendilerine sunulan ürün miktarını satın alarak stok yapar veya AB kuralları dahilinde elden çıkarırlar. Tarım ürünlerinin % 21'i ise (diğer tahıllar, tavuk eti, yumurta, diğer şaraplar, bazı meyva ve sebzeler)

---

[8] Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası Dergisi, Sh: 20, Yıl: 1, Sayı: 1, Kütahya, Mayıs 1996.

üçüncü ülkelerden yapılacak düşük fiyatlı ithalattan korunmak için gümrük vergilerinden yararlanırlar.

Topluluk tercihi olarak adlandırılan uygulamalar ise, pazarın bütünlüğünün sağllanması için gerekli olan unsurlardır. AB'nin tarım pazarının dünya fiyatlarındaki dalgalanmalardan ve düşük fiyatlı ihracattan korunması, sınırda uygulanan gümrük vergileri ve/veya prelevmanlarla sağlanır, Prelevmanlar, dünya fiyatları ile AB'nin saptadığı fiyatlar arasındaki farkı gidermeye yönelik değişken gümrük vergileridir.

Finansal dayanışma ise (fiyat desteği, Topluluk tercihi ve yapısal yardımlar) FEOGA (Avrupa Tarımı Yönlendirme ve Garanti Fonu) aracılığıyla sağlanır.

Türkiye'nin Ortak Tarım Politikası'na uyumu anlaşmalarla öngörülmüştür. Ancak bu, Gümrük Birliği takvimine bağlı değildir, daha uzun bir vadede müzakereler sonucu gerçekleşecek bir olgudur. Bugüne dek Tam Üye olmayan hiçbir ülke Tarım Politikası'na uyum sağlamamıştır.

Gümrük Birliği çerçevesinde malların serbest dolaşımı konusunda başka bir konu da miktar kısıtlamalarının olup-olmayacağıdır.

Ankara Anlaşması gereğince akit taraflar arasında, gümrük birliği çerçevesinde tüm miktar kısıtlamalarının kalkması gerektiği tartışmaya yer bırakmayacak biçimde belirtilmiştir. Katma Protokol'de ise II. Bölüm tümüyle Türkiye ve Üye Devletler arasında miktar kısıtlamalarının kaldırılmasına ayrılmıştır.

Hukuken, miktar kısıtlamaları Gümrük Birliği içinde varolamaz. Ancak 1982 yılından sonra bazı tekstil ürünlerinde AB, Türkiye menşeli malları miktar kısıtlaması uygulamak istemiş, ancak anlaşmalar gereği bunu Türkiye kabul etmemiştir. Bu nedenle bugün yürürlükte olan miktar kısıtlamaları "gönüllü miktar kısıtlaması" olarak sektör temsilcileri ve AB Komisyonu yetkilileri arasında anlaşarak belirlenmektedir.

Öte taraftan GB, sınai malların serbest dolaşımını kapsadığından kişilerin serbest dolaşımına doğrudan etkide bulunmaz. Bu nedenle Gümrük Birliği şartlarına AB ülkeleri tarafından Türk vatandaşlarına uygulanan vize mecburiyeti otomatik olarak kalkmayacaktır.

Avrupa Birliği içinde resmi olarak yerleşik olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları da 12 üye ülke arasında serbest olarak dolaşamayacaklardır. Serbest dolaşım olgusu, Gümrük Birliği ile doğrudan bağlantılı değildir, ancak Ankara

Anlaşması ve Katma Protokol, Türk yurttaşı işçilerinin serbest dolaşımının 1 Aralık 1976 ile 1 aralık 1986 tarihleri arasında aşamalı olarak gerçekleştirilmesini öngörmüştür. Ne var ki anlaşmanın bu boyutu yürürlüğe konmamıştır. Bu nedenle Gümrük Birliği takvimine göre çok daha önce gerçekleşmesi gereken serbest dolaşım konusu halen yürürlüğe konmamış ve gündeme getirilmemiştir.

Bu konuda sonuç olarak diyebiliriz ki, tarım sektöründe Türkiye'nin, AB'de pazarı yoktur. Sanayi mallarında ise Avrupa ileri düzeyde olduğundan Türkiye'nin ihracat şansı çok zayıftır. Sadece tekstil sektöründe Türkiye'nin GB'de beklentileri vardır. Ancak GB'nin işlemeye başlamasından bu yana geçen süre zarfında tekstil sektöründe de beklenilenin altında bir ihracat gerçekleştirilmiş ve bu beklentilerde fiyaskoyla sonuçlanmıştır.

2.9. GB'nin Genel Etkileri

Türkiye ile AB arasında oluşturulan GB'den her iki taraf ekonomisinin etkileneceği aşikardır. Bu etkileşimin hangi tarafın lehine olacağı konusu da çok geçmeden gün yüzüne çıkacaktır. Ekonomisi nisbeten daha küçük olan ve AB ülkeleri arasında rekabet gücü zayıf olan Türkiye'nin etkilenmesinin olumsuz olacağı yönünde göstergeler mevcuttur.

Gümrük Birliği'nin Türk Ekonomisinde gözle görülür üç neticesi olacaktır.

Sözkonusu neticelerden birisi; Türkiye'nin topluluk kaynaklı sanayi ürünlerindeki tüm koruma önlemlerinin kaldırılması ile ilgilidir. Bu sebeple tüm gümrük hakları ve eşdeğer etkili vergilerin tüm miktar kısıtlamaları ve eşdeğer sonuçlu tedbirler kaldırılacaktır. Bunların sonucu olarak Türk ekonomisi Avrupa birliğine üye ülkelerin endüstri ürünleri ile doğrudan rekabete açılacaktır.

Gümrük birliğinin ikinci neticesi, Türkiye'nin ortak gümrük tarifesine uyum sağlaması ile ilgilidir. Türkiye Avrupa topluluğuna üye ülkelerin dışında kalan üçüncü dünya ülkelerine karşıda OGT uygulayacaktır. Buna göre Türkiye ilk aşamada OGT'ni uygulamayı kabul ederek kendi iç pazarını sadece topluluk kaynaklı sanayi ürünlerine değil, netice olarak Avrupa Topluluğu'nun kuruluşundan beri iyi ilişkiler sürdüren diğer ülkelerin ürünlerine de açmaktadır. Bu Türkiye'nin dünya çapında direkt rekabete açılması demektir ki bunun güçlüklerini düşünmek hiçte zor değildir.

Üçüncü bir netice ise, bilhassa rekabet hukuku, fikri mülkiyet hakkı, devlet teşvik sistemleri, kamu ihaleleri hukuku konularında topluluk ve Türk mevzuatlarının uyum içinde çalışması olacaktır.

Gümrük birliğinin üye ülkelerde gümrük vergisi, miktar kısıtlaması ve benzerlerinin ortadan kaldırılması; üçüncü ülkelerle yapılacak ticaretle ortak politikaların kabulü, ticareti ve rekabeti düzenleyen teknik standartlarda, yasal kurallarda ve teşviklerde uyum sağlanması şeklinde ana hedefleri bulunmaktadır. Gümrük Birliği'nin bu zaviyede ekonomimiz üzerinde birçok etkisi olacaktır.

Gümrük Birliği'ne katılan ülkeler arasında ticaret hacminin gelişmesi sebebiyle refahın yükseleceği, kaynakların daha iyi kullanımı ve verimliliğin artacağı düşünülebilir.

Unutulmaması gereken konuların başında gümrük birliğinin;

1- Ticaret hacmini genişletme etkisi,

2- Ticaret hacmini daraltma etkisi vardır.

Zira birliğe üye ülkeler arasında engellerin kaldırılmış olması ticaret hacmini genişletebilir. Ancak birliğe üye olmayan ülkelerle yapılan ticareti azaltması veya sınırlamasına da ticaret hacmini daraltma etkisi denir. Gümrük birliğinin uzun süredeki yapı değiştirici etkileri birçok iktisatçı tarafından kabul edilmektedir. Ancak uzun sürede ortaya çıkacak bu köklü değişiklikler gerçekleşinceye kadar ülkemizden neler götürecektir. Bunların çok iyi tespit edilme mecburiyeti vardır (Töre, 1995).

Gümrük Birliği'nin ekonomimiz üzerindeki muhtemel etkileri ele aldığımızda şöyle bir tablo ile karşı karşıya kalabiliriz:

2.9.1. Kamu Dengesi

Gümrük Birliğine girmemizle beraber kamu dengesi olumsuz yönde etkilenecektir. Bu olumsuzluk ise kendini gelir kaybı açısından gösterecektir. Zira gümrük vergilerinden doğacak gelir kaybı yanında toplu konut fonu'nun kaldırılmasıda bir gelir azalmasına neden olacaktır. İthal edilen mallarda konut fonunun kalkması nedeniyle bu malların fiyatları düşecek ve Türkiye fon gelirleri yönünden kayba uğrayacaktır. Vergi kayıp ve kaçaklarının yüksek düzeyde olduğu ülkemizde GB'den doğan yaklaşık 2,5-3 milyar dolarlık gelir kaybı da kamu dengesi üzerinde olumsuz etkide bulunacaktır. Diğer taraftan Gümrük Birliği'ne uyum sağlamak için yapılacak harcamalar büyük boyutlarda olacak ve sanayi GB'ne uyum sağlamak için sağlanacak teşviklerin yükü de önemli bir etkiye sahip olacaktır. GB ile vergi ve fonların kaldırılması sonucu bütçenin bir miktar gelirden mahrum kalması, hükümeti zorunlu olarak oluşacak gümrük gelirleri kaybını telafi edecek yeni kaynaklar aramaya yönlendirecektir.

Hükümet GB ile oluşacak gelir kaybını telafi etmek için yeni kaynaklar bulma çabası içine girmiştir. Bu konuda kamuoyunda bir çok alternatif gündeme gelmiştir. En çok da devletin bu gelir kaybını Özel tüketimi vergilendirerek karşılamaya çalışması gereği tartışılmıştır (Arıkan, 1995).

2.9.2. Teşvik Sistemi

Gümrük Birliği teşvik politikamızı değiştirmemize sebep olabilecek yeni teşvik politikaları AB'deki uygulamaları dikkate alacak şekilde uygulanacaktır. AB daha çok yatırımlarda pahalı emek girdisine dayalı ileri teknoloji kullanan sektörleri korumaktır.

Üye ülkeler kendi ulusal menfaatlerini AB'ninkinden üstün tuttuklarından ihracatı teşvik uygulamalarından bir türlü vazgeçmemektedir. Ayrıca AB kendi içinde serbest ticareti oluşturmayı, pekiştirmeyi amaç edinirken dışa karşı serbest ticareti engelleyici, bozucu uygulamalara baş vurmaktadır. Kendi içinde rekabet kurallarını bozduğu, iç piyasayı olumsuz etkilediği için ihracat teşviklerine izin vermeyen AB üçüncü ülkeler için ticaret söz konusu olduğundan bilhassa ABD ve Japonya kökenli güçlü rekabete karşı kendi ihracatçılarına rekabet gücü kazandırmak için teşviklere başvurmaktadır. AB'ne üye ülkelerin üçüncü ülkelere uyguladığı teşviklerin tamamı ülkelerin taraf olduğu GATT'ın yasakladığı teşviklerin arasındadır. Bu sebeple AB'nce uygulanan ihracat teşvikleri dünya ticaretinin serbestleşmesini öngören GATT ilkelerinin ihlali anlamına da gelmektedir (Yerci, 1995).

Türkiye Gümrük Birliğine girdiğinde iç pazarın işleyişinde olumsuz etkisi olan teşvik sisteminde değişikliğe gitmek zorunda kalacaktır. Üçüncü ülkelerle olan ticaretinde ise teşvik sistemindeki teşvikleri uygulamayı devam ettirebilir. Ancak Türkiye'nin üçüncü ülkelere olan ticaretinde uyguladığı teşviklerin GATT'ın yasakladığı teşviklerden olmaması gerekir.

2.9.3. Dış Denge

Gümrük Birliği'nin dış denge üzerindeki etkileri ithalat ve ihracat üzerinde ağırlıklı bir şekilde görülecektir. Türkiye'deki yerli ve yabancı firmaların pazarı elde tutmak için yapacakları fiyat indirimleri, sıfır gümrükler Türkiye'nin ithalatının hızla artmasına neden olacaktır. İhracatta ise Türkiye teşviklerinin çoğunu

kaldırmak ya da AB düzeyine çekmek zorunda kalacaktır. Bu durumda ihracat azalacak, dış denge olumsuz etkilenecektir. Türkiye daha önce üçüncü ülkelerden ithal ettiği birçok malı Gümrük Birliği'nden sonra AB'den almaya başlayacaktır. Böylece yüksek maliyetli AB malları Türkiye pazarına girecek, düşük maliyetli üçüncü ülke malları, gümrük engellerini aşamadıklarından, AB lehine ticaret kaymaları doğuracaktır. Üçüncü ülkeler fiyatlarını ortak gümrük tarifesini aşacak şekilde düşürdüklerinde, ticaret kaymaları olmaz ve ticaret hadleri Türkiye lehine dönebilir.

Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne girmeyi hedefleyen Türkiye'nin ekonomik istikrarını sağlaması gerekli ve önemlidir. Sadece belli bazı ekonomik sorunları çözülmesi yeterli değildir. Bu konuda Türkiye'nin Meksika'nın ekonomik durumundaki gelişmelerden çıkarması gereken dersler olabilir. Yani Gümrük Birliği'ne girmek isteyen Türkiye'nin sadece makro istikrarı sağlaması yeterli değildir, aynı zamanda mikro düzeyde yapısal dönüşümü de gerçekleştirmesi gerekir. Aksi taktirde dış rekabet karşısında gücünü hissettiremez.

Türkiye dünyadaki ekonomik gelişmelere uyum sağlayabilmek için gümrük duvarlarını indirme ve dış ticaret mevzuatını uyumu kolaylaştıracak şekilde düzenleme çabası içindedir. Buna karşılık, AB özellikle 1980'lerin ikinci yarısında, Türk dış ticaretinde önemli bir paya sahip olan sanayi ürünlerimizin ithalatına kota, anti-damping ve anti-subvansiyon vergisi uygulama yoluna giderek dolaylı yoldan olsa korumacı girişimlerini arttırırken, diğer yandan Türkiye'ye 650 milyon ECU tutarında bir mali yardımı içeren Dördüncü Mali Protokol'e bir türlü işlerlik kazandıramamıştır. Türkiye'nin uyguladığı Toplu Konut Fonu'nun, eş etkili tedbir olarak niteleyerek 1995'de kaldırılmasını isteyen AB, bu yaklaşımlarıyla ters düşecek şekilde, çevre koruma, insan sağlığı vs. konularda üçüncü ülkelere karşı tarife dışı engeller koyarak, ithalatta sınırlama olarak bu engelleri ileri sürmeyi planlamaktadır. Bu nedenle Türk imalat sanayinin, ihracatta sadece AB'nin gümrük vergisini sıfırlamış olmasına güvenmeyerek giderek gelişen çevrecilik, insan sağlığı vs. konularında karşısına çıkabilecek her türlü ihracatımızı sınırlayıcı uygulamaya karşı hazırlıklı olması gerektiği anlaşılmaktadır (Arıkan, 1995).

2.9.3.1. Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı Türkiye'nin 1998 Ocak Ayı İhracat ve İthalat Bilgileri ve Dış Ticaret Dengesi

Kapsam açısından AB ülkeleri ile uyumlu ve karşılaştırılabilir bilgi sağlamak amacıyla kesin ihracat ve ithalatın yanında dahilde ve hariçte işleme, yeniden ihracat ve ithalat gibi gümrük rejimlerine göre yapılan dış ticareti de verilere dahil eden DİE, 1996 ve 1997 yılı verilerini de bu kapsama göre revize ederek yeniden

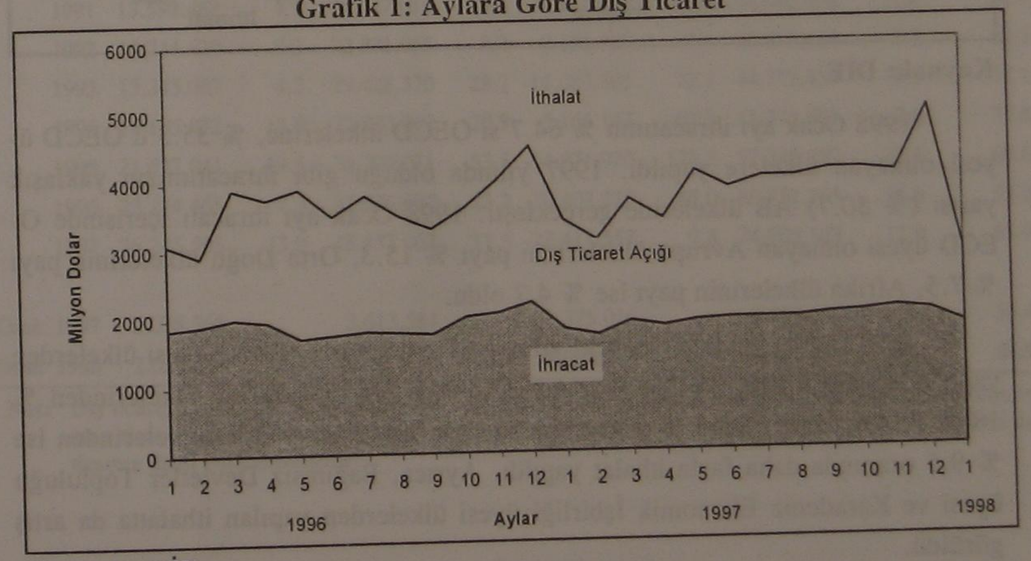
yayınlandı (sayfa 3 ve 16). Bu yeni kapsama göre 1998 Ocak ayında geçen yılın aynı ayına göre ihracat % 0.4, ithalat ise % 14.7 oranında azaldı. Aynı dönemde dış ticaret açığı % 33.3 oranında azalarak 1.575 milyon dolardan, 1.051 milyon dolara düştü. 1997 Ocak ayında % 56.4 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 1998 Ocak ayında % 65.9 olarak gerçekleşti.

Tablo 1: Dış Ticaret Açığı

	Ocak		
	1997	1998	Değişim %
İhracat (000 $)	2.038.568	2.030.364	-0.4
İthalat (000 $)	3.613.584	3.081.110	-14.7
Dış Ticaret Açığı (000 $)	-1.575.016	-1.050.746	-33.3
Karşılama Oranı %	56.4	65.9	

1998 Ocak ayında 1997 yılının aynı ayına göre; madencilik ve taşocaklığı ürünleri ihracatı % 29.8, balıkçılık ürünleri % 31.2 oranında artış gösterirken, tarım ve ormancılık ürünleri ihracatı % 1.9, imalat ürünleri ise % 0.7 oranında geriledi. Aynı dönemde; ara malları ithalatı % 14.0, tüketim malları ithalatı % 15.1, sermaye malları ithalatı ise % 16.3 oranında azaldı.

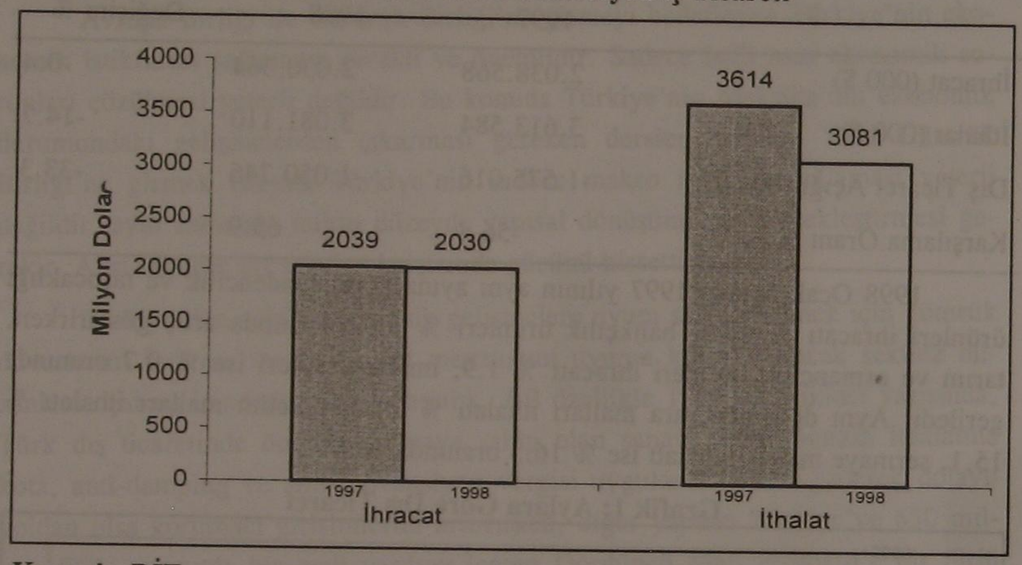
Grafik 1: Aylara Göre Dış Ticaret

Kaynak: DİE

Geçen yıla göre, OECD üyesi ülkelerle yapılan toplam ihracatın % 4.2 oranında artış gösterdiği Aralık ayında, Avrupa Birliği Ülkelerine % 3.1, Diğer OECD ülkelerine % 11.5 daha fazla, EFTA ülkelerine % 14.9 daha az ihracat yapıldı. OECD üyesi olmayan ülkelere yapılan ihracatımız ise % 7.8 oranında geriledi. Aynı dönemde, Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkelere daha fazla, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslâm Konferansı Teşkilatı üyesi ülkelere ve Türk Cumhuriyetlerine daha az ihracat yapıldı.

Grafik 2: 1997-1998 Ocak Ayı Dış Ticareti

Kaynak: DİE

1998 Ocak ayı ihracatının % 64.7'si OECD ülkelerine, % 35.3'ü OECD üyesi olmayan ülkelere yapıldı. 1997 yılında olduğu gibi ihracatımızın yaklaşık yarısı (% 50.7) AB ülkelerine gerçekleşti. 1998 Ocak ayı ihracatı içerisinde OECD üyesi olmayan Avrupa ülkelerinin payı % 15.3, Orta Doğu ülkelerinin payı % 7.5, Afrika ülkelerinin payı ise % 4.7 oldu.

1998 Ocak ayında bir önceki yılın aynı ayına göre; OECD üyesi ülkelerden yapılan toplam ithalat % 12.0 oranında azalırken, Avrupa Birliği ülkelerinden % 18.0, EFTA ülkelerinden % 2.4 oranında daha az, diğer OECD ülkelerinden ise % 9.5 oranında daha fazla ithalat yapıldı. Ayrıca, Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ve Karadeniz Ekonomik İşbirliği üyesi ülkelerden yapılan ithalatta da artış görüldü.

1998 Ocak ayı ithalatının % 67.2'si OECD ülkelerinden, % 32.8'i OECD üyesi olmayan ülkelerden yapıldı. İthalatımız içerisinde Avrupa Birliği ülkelerinin payı 1997 Ocak ayında % 49.7 iken, 1998 Ocak ayında % 47.8'e düştü.

DİE Başkanlığı 1997 ve 1998 Ocak ayına ait ayrıntılı dış ticaret bilgilerini ekli tablolarda gösterildiği şekilde açıklandı.

Tablo 2: Yıllara ve aylara göre dış ticaret ve dış ticaret dengesi

Değer: 000 $

		İhracat		İthalat		Dış Ticaret Dengesi		Dış Ticaret Hacmi		İhracatın İthalatı
Aylar	Yıl	Değer	Değişim (%)	Değer	Değişim (%)	Değer	Değişim (%)	Değer	Değişim (%)	Karşılama Oranı (%)
	1982	5.745.973	22.2	8.842.664	-1.0	-3.096.691	-26.8	14.588.637	7.0	65.0
	1983	5.727.833	-0.3	9.235.001	4.4	-3.507.168	13.3	14.962.834	2.6	62.0
	1984	7.133.602	24.5	10.756.923	16.5	-3.623.321	3.3	17.890.525	19.6	66.3
	1985	7.958.008	11.6	11.343.475	5.5	-3.385.467	-6.6	19.301.483	7.9	70.2
	1986	7.456.724	-6.3	11.104.770	-2.1	-3.648.049	7.8	18.561.494	-3.8	67.1
	1987	10.190.047	36.7	14.157.805	27.5	-3.967.758	8.8	24.347.852	31.2	72.0
	1988	11.662.021	14.4	14.335.396	1.3	-2.673.375	-32.6	25.997.417	6.8	81.4
	1989	11.624.692	-0.3	15.792.143	10.2	-4.167.451	55.9	27.416.835	5.5	73.6
	1990	12.959.288	11.5	22.302.126	41.2	-9.342.838	124.2	35.261.414	28.6	58.1
	1991	13.593.462	4.9	21.047.014	-5.6	-7.453.552	-20.2	34.640.476	-1.8	64.6
	1992	14.714.629	8.2	22.871.055	8.7	-8.156.426	9.4	37.585.684	8.5	64.3
	1993	15.345.067	4.3	29.428.370	28.7	-14.083.303	72.7	44.773.437	19.1	52.1
	1994	18.105.872	18.0	23.270.019	-20.9	-5.164.147	-63.3	41.375.891	-7.6	77.8
	1995	21.637.041	19.5	35.709.011	53.5	-14.071.970	172.5	57.346.052	38.6	60.6
	1996	23.224.465	7.3	43.626.690	22.2	-20.402.225	45.0	66.851.155	16.6	53.2
	1997	26.245.505	13.0	48.657.062	11.5	-22.411.557	9.8	74.902.567	12.0	53.9
Ocak	1997	2.038.568		3.613.584		-1.575.016		5.652.152		56.4
Ocak	**1998**	**2.030.364**	**-0.4**	**3.081.110**	**-14.7**	**-1.050.746**	**-33.3**	**5.111.474**	**-8.6**	**65.9**

Not: Dış ticaret verilerinin kaynağı gümrük beyannameleridir. İşlenmemiş ve yarı işlenmiş altın, kıyı ve sınır ticareti, geçici ihracat, ithalat, yolcu beraberi eşya (bavul ticareti) ve transit ticaret bilgileri dış ticarete dahil edilmemektedir.

Yukarıda görüldüğü gibi dış ticaret dengesi sürekli olarak (-), yani aleyhimize gelişmiştir. 1997'de ihracat 26.245.500 $ (% 13.0'lik bir değişim) ithalat ise 48.657.062 $ olmuştur. Dış Ticaret Dengesi ise -22.411.557 $ şeklinde aleyhimize gelişmiştir. Bu da GB'nin aleyhimize bir seyir oluşturduğunu göstermektedir.

2.9.4. İstihdam

Gümrük Birliği karşısında istihdam büyük ölçüde etkilenecektir. Kısa dönemde çoğu firma rekabetine dayanamayarak yok olabilecektir. Böylece sanayi istihdamı daralacaktır. Ancak orta dönemde Gümrük Birliği genel istihdamı olumlu etkileyebilir. Bu da AB pazarına girmek isteyen Uzak Doğu Ülkeleriyle, AB'den Türkiye'ye gelecek yabancı sermaye yatırımlarına bağlı olarak toplam istihdamın zamanla gelişmesiyle olabilir.

Ülkemizde işsizlik zaten önemli bir sorun durumundadır. Bu sorunun ağırlaşmasında, bölgelerarası gelişme dengesizlikleri ve makro ekonomik gelişmelerin kalkınma gerekleriyle uyum içinde olmaması önemli nedenlerdir. İşçi çalıştırmaya ilişkin mali ve yasal yüklerde önemli etkenlerdir. İşsizlik sorunun çözümü şarttır. Bunun için rasyonel bir ücret politikası izlenmesi, vergi politikasının istihdamı teşvik edici şekilde kullanılması, vergilenmeye ekonominin boyutlarının daraltılması, eğitime ve teknolojik gelişmelere önem verilmesi, yatırım artışı için gerekli ortamın sağlanması, girişimciliğin teşvik edilmesi, çalışma mevzuatına esneklik kazandırılması gibi önlemler alınmalıdır.

Sanayimizi kırmadan dökmeden, yani en iyi şekilde gelecek nesillere aktarmak, hükümetin ve siyasi otoritenin önemli bir görevidir.

Sanayimizin Gümrük Birliği'nden olumsuz etkilenmemesi için "teknoloji yenilemeye" ağırlık verilmeli, ürün geliştirme, verimliliği artırma ve pazarlamada atılım konularına yönelinmelidir. Bu açıdan genç sanayimizin zarar görmemesi için alınması gereken önlemleri şöyle sıralayabiliriz:

- İnsana yatırım ve teknoloji yenileme.
- Verimliliğin artırılması.
- Kalite ve kontrolde uyum sağlanması.
- Devletin finansman desteği sağlanması.
- Teşviklerde AB normlarına uyum.
- Bürokraside Batı standartlarına uyum.

Tablo 3: İstihdamın Sektörel Dağılımı

	Tarım	Sanayi	Hizmetler
1990	48.5	15.3	36.3
1991	48.5	21.0	30.6
1992	44.4	22.3	33.4
1993	45.5	21.8	32.8
1994	45.3	22.2	32.5
1995	46.7	21.5	31.8
1996	45.8	21.7	32.6
90-96 (A)	46.4	20.8	32.8
1993 Nisan	47.5	21.1	31.4
1993 Ekim	43.4	22.4	34.2
1994 Nisan	47.2	22.0	30.8
1994 Ekim	44.2	21.9	33.8
1995 Nisan	47.4	22.0	30.6
1995 Ekim	47.8	20.7	31.5
1996 Nisan	45.6	21.6	32.8
1996 Ekim	45.9	21.8	32.3
1997 Nisan	45.3	21.6	33.1

Kaynak: DİE

Tablo 4: Büyüme, Enflasyon ve İstihdam[9]

	Reel GSMH büyüme hızı	Toptan eşya fiyat indeksi	İstihdam artış hızı
1990	9.4	52.3	1.8
1991	0.3	55.3	2.2
1992	6.4	62.1	0.2
1993	8.1	58.4	0.2
1994	-6.1	120.7	2.8
1995	8.0	64.9	2.9
1996	7.9	84.9	1.6
90-96 (A)	4.9	71.2	1.6
1993 Nisan	5.8	55.2	0.6
1993 Ekim	8.7	61.1	0.3
1994 Nisan	-3.5	63.9	4.1
1994 Ekim	-8.9	130.9	2.5
1995 Nisan	-4.1	146.1	2.5
1995 Ekim	11.3	78.3	4.8
1996 Nisan	9.0	78.2	2.8
1996 Ekim	6.8	78.1	1.5
1997 Nisan	6.9	79.0	-0.8

Kaynak: DİE

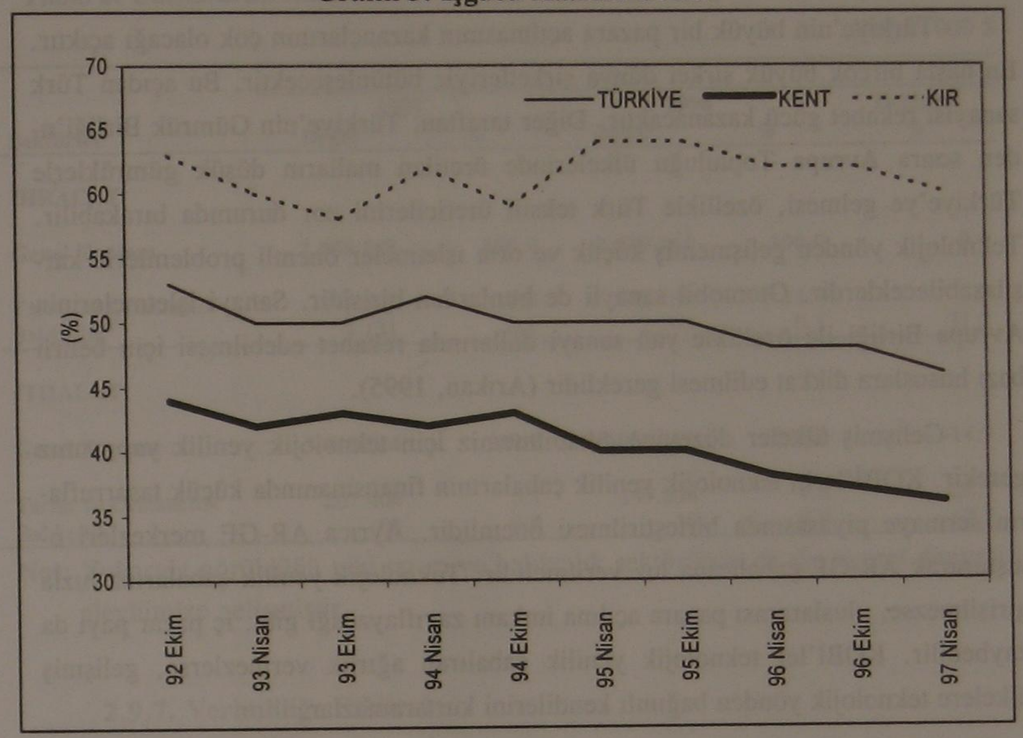
[9] Toptan eşya fiyatları indeksi (1996 yılı öncesi 1987=100, 1996 ve sonrası 1994= 100.

Tablo 5: İşgücü ve İstihdam (Türkiye)

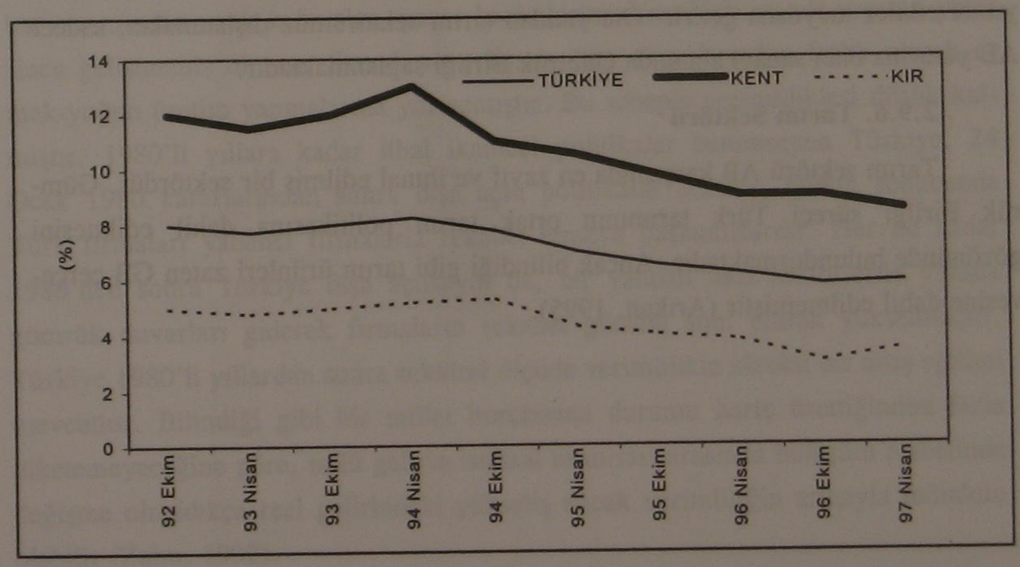
	Toplam nüfus	12 Yaş ve üstü nüfus	İşgücü	İstihdam Edilenler	Eksik istihdam	İşsiz	İşücüne katılım oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)	Eksik İstihdam Oranı (%)
				Toplam					
1990	55.008	38.846	20.847	19.146	1.303	1.701	53.7	8.2	6.2
1991	56.433	40.433	21.438	19.736	1.456	1.703	53.0	7.9	6.8
1992	57.519	41.532	21.503	19.769	1.661	1.735	51.8	8.1	7.7
1993	58.625	42.672	21.469	19.804	1.478	1.665	50.3	7.8	6.9
1994	59.632	43.734	22.158	20.356	1.806	1.802	50.7	8.1	8.1
1995	60.641	44.811	22.673	21.106	1.512	1.568	50.6	6.9	6.7
1996	61.673	45.871	22.919	21.537	1.440	1.382	50.0	6.0	6.3
90-96 (A)	58.504	42.557	21.858	20.207	1.522	1.651	51.7	7.8	7.1
93 Nisan	58.312	42.356	21.310	19.701	1.385	1.607	50.3	7.5	6.5
93 Ekim	58.937	42.998	21.628	19.906	1.570	1.722	50.3	8.0	7.3
94 Nisan	59.435	43.517	22.179	20.315	1.680	1.864	51.0	8.4	7.6
94 Ekim	59.829	43.951	22.136	20.397	1.931	1.840	50.4	7.9	8.7
95 Nisan	60.380	44.537	22.446	20.833	1.573	1.613	50.4	7.2	7.0
95 Ekim	60.901	45.085	22.900	21.378	1.450	1.522	50.8	6.6	6.3
96 Nisan	61.412	45.606	22.809	21.376	1.440	1.431	50.0	6.3	6.3
96 Ekim	61.433	46.135	23.029	21.698	1.439	1.332	49.9	5.8	6.2
97 Nisan	62.207	46.565	22.537	21.201	1.151	1.336	48.4	5.9	5.1
				Erkek					
93 Nisan	29.175	21.017	14.931	13.742	1.206	1.188	71.0	8.0	8.1
93 Ekim	29.497	21.339	15.007	13.782	1.383	1.225	70.3	8.2	9.2
94 Nisan	29.736	21.598	15.356	13.962	1.435	1.394	71.1	9.1	9.3
94 Ekim	29.962	21.844	15.733	14.516	1.610	1.218	72.0	7.7	10.2
95 Nisan	30.225	22.131	15.654	14.451	1.275	1.203	70.7	7.7	8.1
95 Ekim	30.481	22.404	15.944	14.892	1.265	1.052	71.2	6.6	7.9
96 Nisan	30.757	22.685	15.919	14.826	1.192	1.091	70.2	6.9	7.5
96 Ekim	31.016	22.950	16.208	15.252	1.254	956	70.6	5.9	7.7
97 Nisan	31.059	23.101	15.986	15.025	1.006	961	69.2	6.0	6.3
				Kadın					
93 Nisan	29.137	21.339	6.379	5.959	11.79	419	29.9	6.6	2.8
93 Ekim	29.440	21.649	6.621	6.214	187	497	30.6	7.5	2.8
94 Nisan	29.699	21.919	6.823	6.353	245	470	31.1	6.9	3.6
94 Ekim	29.867	22.107	6.403	5.881	321	522	29.0	8.2	5.0
95 Nisan	30.155	22.446	6.792	6.382	298	410	30.3	6.0	4.4
95 Ekim	30.420	22.681	6.956	6.486	185	470	30.7	6.8	2.7
96 Nisan	30.655	22.921	6.890	6.550	248	340	30.1	4.9	3.6
96 Ekim	30.917	23.185	6.821	6.446	185	376	29.4	5.5	2.7
97 Nisan	31.148	23.463	6.551	6.176	144	375	27.9	5.7	2.2

Kaynak: DİE.

Grafik 3: İşgücü Katılım Oranı

Grafik 4: İşsizlik Oranı

KAYNAK: DİE

2.9.5. KOBİ'ler

Türkiye'nin büyük bir pazara açılmasının kazançlarının çok olacağı açıktır. En başta birçok büyük şirket dünya şirketleriyle bütünleşecektir. Bu açıdan Türk sanayisi rekabet gücü kazanacaktır. Diğer taraftan, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden sonra Avrupa Topluluğu ülkelerinde üretilen malların düşük gümrüklerle Türkiye'ye gelmesi, özellikle Türk tekstil üreticilerini zor durumda bırakabilir. Teknolojik yönden gelişmemiş küçük ve orta işletmeler önemli problemlerle karşılaşabileceklerdir. Otomobil sanayii de bunlardan birisidir. Sanayi işletmelerinin Avrupa Birliği ile özellikle yan sanayi dallarında rekabet edebilmesi için belirli bazı hususlara dikkat edilmesi gereklidir (Arıkan, 1995).

Gelişmiş ülkeler düzeyine çıkabilmemiz için teknolojik yenilik yapmamız gerekir. KOBİ'lerin teknolojik yenilik çabalarının finansmanında küçük tasarrufların sermaye piyasasında birleştirilmesi önemlidir. Ayrıca AR-GE merkezleri oluşturarak AR-GE çabalarına hız verilmelidir. Teknolojik yenilik çabalarına hızla girişilmezse, uluslararası pazara açılma imkanı zayıflayacağı gibi, iç pazar payı da kaybedilir. KOBİ'ler teknolojik yenilik çabalıran ağırlık vermezlerse, gelişmiş ülkelere teknolojik yönden bağımlı kendilerini kurtaramazlar.

KOBİ'lerin sanayide olan etkinlikleri gözönünde tutulduğunda, bunların sorunları, darboğazlar, giderilmezse, Avrupa Birliği'nin rekabeti bunlar üzerinde yıkıcı etkiler meydana getirir. Öte yandan tarım sektörümüz dışlanmakta, sadece AB yararına olan sanayi alanında Gümrük Birliği sağlanmaktadır.

2.9.6. Tarım Sektörü

Tarım sektörü AB karşısında en zayıf ve ihmal edilmiş bir sektördür. Gümrük Birliği süreci Türk tarımının ortak tarım politikasına dahil edilmesini gözönünde bulundurmaktadır. Ancak bilindiği gibi tarım ürünleri zaten GB çerçevesine dahil edilmemiştir (Arıkan, 1995).

Tablo 6: Uluslararası standart tarım sınıflamasına göre dış ticaret (ISIC Revize 3)

Değer: 000 $

	Ocak				
	1997		1998		Değişim
Sektörler	Değer	%	Değer	%	%
İHRACAT					
Genel Toplam	**2.038.568**	**100.0**	**2.030.364**	**100.0**	**-0.4**
Tarım ve Ormancılık	242.877	11.9	238.168	11.7	-1.9
Balıkçılık	2.131	0.1	2.795	0.1	31.2
İTHALAT					
Genel Toplam	**3.613.584**	**100.0**	**3.081.110**	**100.0**	**-14.7**
Tarım ve Ormancılık	207.408	5.7	147.896	4.8	-28.7
Balıkçılık	93	0.0	30	0.0	-67.7

Not: Yukarıda görüldüğü gibi tarım ve balıkçılık sektöründe de dış ticaret dengesi aleyhimize gelişmiştir.

2.9.7. Verimliliğe Etkileri

Gelişme yolunda olan ülkeler ithal ikameci politikalar izledikleri için, yüksek gümrük duvarları ile korumacılığı benimsemişlerdir. Bunun sonucunda rekabet ortamından uzak kalmışlar, pazar hacimlerinin sınırlılığı ve alt yapının yeterince gelişmemiş olması, firmaların gelişmiş ülke firmalarından farklı olarak emek-yoğun üretim yapmalarına yol açmıştır. Bu sebeple verimlilikleri düşük kalmıştır. 1980'li yıllara kadar ithal ikameci politikalar benimseyen Türkiye, 24 Ocak 1980 kararlarından sonra dışa açık politikalar izlemiş, bunun sonucunda Türk firmaları yabancı firmalarla rekabet etmeye başlamışlardır. Her ne kadar 1980'den sonra Türkiye dışa açılsaydı da, bir yandan bazı sektörlerde yüksek gümrük duvarları giderek firmaların rekabet gücünü suni olarak yükseltmiştir. Türkiye 1980'li yıllardan sonra sektörel ölçüde verimlilikte sürekli bir artış eğilimi mevcuttur. Bilindiği gibi bir millet borçlanma durumu hariç ürettiğinden fazla tüketemeyeceğine göre, milli gelirin istihsal unsurları arasında bölüşüm nisbetinde değişme olmadıkça reel gelirindeki yükseliş ancak verimliliğin artışıyla mümkün olabilir (Zaim, 1992).

2.9.8. Ticaret Dengesi

Türkiye ile AB arasında gerçekleştirilen Gümrük Birliği'nin sanayi ürünleri itibariyle ticareti artıracağı muhakkaktır. Ancak, Türkiye 1 Ocak 1973 tarihinden itibaren Topluluğa sanayi ürünlerinin gümrüksüz satma imkanına sahip olduğundan, bu artışın daha çok Türkiye'nin AB'den ithalatının artışı şeklinde ortaya çıkacağı beklenmektedir. Bununla birlikte Gümrük Birliği ile ortadan kalkması beklenen tekstildeki miktar kısıtlamaları ve anti damping önlemleri gibi Türkiye'nin topluluğa ihracatını kısıtlayan unsurların ortadan kalkması ihracatımızın da bir miktar artmasına yol açacaktır. Böylelikle ticaret hacmi artacak, fakat ticaret dengesi kısa dönemde Türkiye aleyhine gelişecektir. Bu durum ödemeler dengesini de bozucu etki doğuracaktır. Orta ve uzun vadede geniş bir pazara açılmanın ekonomide doğuracağı canlanma ve Gümrük Birliği'nin sanayi, teknoloji ve yabancı sermaye açısından bazı avantajların devreye girmesiyle bu olumsuz etkiler kısmen ortadan kalkacaktır.

Gümrük Birliği Türkiye'ye yabancı sermaye girişini ve teknoloji transferini artıracak temel koşulların ortaya çıkmasını sağlıyacaktır. Geniş bir pazara yönelik olarak yüksek ölçekli üretim yapılması yurt dışından ileri tekniklerin aktarılmasında, yabancı sermayeli ortaklıkların kurulmasına ve işletmelerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerine daha büyük fonlar ayrılmasına imkan verecektir. Bunun yanısıra üretim etkinliğinin artması, pazarın büyümesi ve Gümrük tarifelerinin yeniden yükseltilmemesi konusunda müteşebbislere güven sağlanması yatırım rizikosunu azaltacağından, yabancı sermaye girişinin hızlanması beklenmektedir[10].

Fakat uluslararası yatırımcılar bir takım kriterlere göre bir ülkeye yatırım yapmaya karar verirler. Türkiye gibi bütün Dünya ülkeleri büyüme eğilimindeyken küçülen yüzde yüzlere varan enflasyonu olan ve 70 milyar Doların üzerinde dış borcu bulunan bir ülkeye istenilen ölçüde bir sermaye girişimi olmayacaktır.

[10] Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı AB Koord. Gn.Md.lüğü GB'nin Türkiye Ekonomisine Etkiler Raporu, Sh: 30, Ankara, 1995.

Tablo 7: BEC mal sınıflamasına göre yıllık dış ticaret — **Değer: 000 $**

	1990	%	1991	%	1992	%	1993	%	1994	%	1995	%	1996	%	1997	%
İHRACAT																
Genel Toplam	12.959.288	100.0	13.593.462	100.0	14.714.629	100.0	15.345.067	100.0	18.105.872	100.0	21.637.041	100.0	23.224.465	100.0	26.245.305	100.0
1. Sermaye Malları	284.262	2.2	340.306	2.5	486.678	3.3	542.249	3.5	721.565	4.0	830.221	3.8	1.106.602	4.8	1.314.198	5.0
2. Ara malları	6.051.609	46.7	6.369.028	46.9	6.388.648	43.4	6.585.377	42.9	8.225.682	45.4	8.960.407	41.4	9.745.130	42.0	11.016.268	42.0
3. Tüketim malları	6.622.389	51.1	6.882.944	50.6	7.835.293	53.2	8.213.167	53.5	9.153.277	50.6	11.840.378	54.7	12.354.106	53.2	13.890.502	52.9
4. Diğerleri	827	0.0	1.184	0.0	4.009	0.0	4.274	0.0	5.348	0.0	6.035	0.0	19.627	0.1	24.337	0.1
İTHALAT																
Genel toplam	22.302.126	100.0	21.047.014	100.0	22.871.055	100.0	29.428.370	100.0	23.270.019	100.0	35.709.011	100.0	43.626.691	100.0	48.657.062	100.0
1. Sermaye Malları	4.040.718	18.1	4.295.527	20.4	4.825.506	21.1	7.357.646	25.0	5.220.367	22.4	8.119.480	22.7	10.365.875	23.8	11.073.000	22.8
2. Ara malları	16.154.036	72.4	15.063.364	71.5	16.184.611	70.8	19.402.878	65.9	16.566.361	71.2	25.077.666	70.2	28.736.723	65.9	31.945.875	65.7
3. Tüketim malları	2.075.578	9.3	1.575.042	7.5	1.772.166	7.7	2.525.713	8.6	1.381.297	5.9	2.416.484	6.8	4.266.229	9.8	5.337.617	11.0
4. Diğerleri	31.794	0.1	123.082	0.6	88.772	0.4	142.133	0.5	102.994	0.4	95.391	0.3	257.864	0.6	300.570	0.6

Tablo 8: Uluslar arası standart sanayi sınıflamasına göre yıllık dış ticaret (ISIC Revize 3)

Değer: 000 $

	1990	%	1991	%	1992	%	1993	%	1994	%	1995	%	1996	%	1997	%
İHRACAT																
Genel Toplam	12.959.288	100.0	13.593.462	100.0	14.714.629	100.0	15.345.067	100.0	18.105.872	100.0	21.637.041	100.0	23.224.465	100.0	26.245.505	100.0
Tarım ve Ormancılık	2.249.106	17.4	2.584.929	19.0	2.134.137	14.5	2.292.100	14.9	2.301.358	12.7	2.133.166	9.9	2.454.677	10.6	2.679	10.2
Balıkçılık	35.069	0.3	27.587	0.2	26.758	0.2	21.445	0.1	22.201	0.1	21.449	0.1	26.507	0.1	33.171	0.1
Madencilik ve Taşocakçılığı	326.135	2.5	284.966	2.1	267.022	1.8	233.432	1.5	262.951	1.5	391.317	1.8	368.627	1.6	404.765	1.5
İmalat	10.348.561	79.9	10.685838	78.6	12.286.280	83.5	12.793.889	83.4	15.517.845	85.7	19.089.310	68.2	20.358.173	87.7	23.115.909	88.1
Diğer	417	0.0	10.142	83.5	432	0.0	4.201	0.0	1.517	0.0	1.799	0.0	16.480	0.1	12.598	0.0
İTHALAT																
Genel toplam	22.302.126	100.0	21.047.014	100.0	22.871.055	100.0	29.428.370	100.0	23.270.019	100.0	35.709.011	100.0	43.626.691	100.0	48.657.062	100.0
Tarım ve Ormancılık	1.137.094	5.1	675.280	3.2	924.401	4.0	1.357.293	4.6	881.897	3.8	1.907.789	5.3	2.170.707	5.0	2.420.721	5.0
Balıkçılık	2.413	0.0	708	0.0	1.535	0.0	1.574	0.0	1.518	0.0	1.690	0.0	1.549	0.0	1.701	0.0
Maden. ve Taşocakçılığı	4.137.753	18.6	3.327.279	15.8	3.344.767	14.6	3.358.550	11.4	3.353.643	14.4	4.090.558	11.5	5.089.628	11.7	5.186.854	10.7
İmalat	16.482.530	73.9	17.040.561	81.0	18.597.648	81.3	24.709.202	84.0	19.031.183	81.8	29.706.339	83.2	36.338.633	83.3	40.955.151	84.2
Diğer	542.336	2.4	3.186	0.0	2.704	0.0	1.751	0.0	1.778	0.0	2.635	0.0	26.173	0.1	92.635	0.2

Tablo 10: Kapsam değişikliği sebebiyle dış ticarete ilâve edilen değerler Değer: 000 $

		İhracat					İthalat				
				Fark					Fark		
Yıl	Ay	Yeni (a)	Eski (b)	Toplam (a-b)	Hariçte İşleme	Yeniden İhracat	Yeni (a)	Eski (b)	Toplam (a-b)	Dahilde İşleme	Yeniden İthalat
1996	Toplam	23.224.465	23.122.657	101.808	65.852	35.956	43.626.690	42.733.906	892.784	692.553	200.231
	Ocak	1.752.439	1.734.582	17.857	8.890	8.877	3.194.580	3.032.606	121.974	63.166	58.808
	Şubat	1.779.856	1.740.374	39.482	17.948	21.534	2.860.523	2.805.086	55.437	44.139	11.298
	Mart	2.009.117	1.999.533	9.584	8.631	953	3.742.740	3.706.875	35.865	26.456	9.409
	Nisan	1.827.514	1.820.530	6.984	6.478	506	3.663.636	3.641.462	22.174	13.668	8.506
	Mayıs	1.623.452	1.622.672	780	6.198	82	3.899.734	3.791.512	108.222	72.069	36.153
	Haziran	1.746.574	1.743.634	2.940	2.801	139	3.421.921	3.389.031	32.890	25.455	7.435
	Temmuz	1.914.651	1.910.908	3.743	3.090	653	3.913.323	3.846.614	66.709	53.448	13.261
	Ağustos	1.942.213	1.939.261	2.952	2.922	30	3.521.377	3.666.132	55.245	49.577	5.668
	Eylül	1.896.969	1.892.770	4.209	4.198	11	3.319.729	3.225.436	94.293	82.294	13.999
	Ekim	2.102.350	2.098.913	3.437	2.411	1.026	3.604.393	3.527.760	76.633	66.562	10.071
	Kasım	2.229.642	2.225.614	4.028	3.764	264	3.943.693	3.845.855	97.838	85.060	12.778
	Aralık	2.399.688	2.393.876	5.817	3.931	1.881	4.581.041	4.455.537	125.504	112.659	12.845
1997	Toplam	26.245.505	26.009.099	236.406	45.367	191.039	48.657.062	46.655.281	2.001.781	1.866.791	134.990
	Ocak	2.038.568	2.033.967	4.601	2.948	1.653	3.613.584	3.523.058	90.526	79.522	11.004
	Şubat	1.850.887	1.834.075	16.812	10.518	6.294	3.100.083	3.029.995	70.088	64.666	5.422
	Mart	2.176.288	2.171.937	4.351	3.543	808	3.836.544	3.701.836	134.708	123.682	11.026
	Nisan	2.026.346	2.022.646	3.700	1.790	1.910	3.503.515	3.383.170	120.345	114.727	5.618
	Mayıs	2.191.307	2.185.735	5.572	892	4.680	4.319.077	4.141.425	177.652	168.953	8.699
	Haziran	2.131.616	2.088.169	43.447	3.596	39.851	3.898.986	3.678.156	220.830	178.738	42.092
	Temmuz	2.150.030	2.145.852	4.178	2.771	1.407	4.133.730	3.927.390	206.340	196.028	10.312
	Ağustos	2.134.214	2.125.200	9.017	4.332	4.685	4.159.779	3.989.707	170.072	161.577	8.495
	Eylül	2.223.823	2.196.960	26.863	1.872	24.991	4.381.154	4.213.492	167.662	161.278	6.384
	Ekim	2.390.090	2.351.692	38.398	5.663	32.735	4.369.058	4.219.273	149.785	143.339	6.446
	Kasım	2.523.111	2.478.159	44.952	3.245	41.707	4.349.763	4.126.688	223.075	218.086	4.989
	Aralık	2.409.222	2.374.707	34.515	4.197	30.318	4.991.789	4.721.091	270.698	256.195	14.503

Not: Gümrük kapılarından ülkemize giriş yapan ya da çıkan malların dış ticaret rakamlarına dahil edilmesi ya da hariç tutulması, malın tarife numarası ve gümrük rejim kodları kullanılarak yapılmalıdır. Daha önce sadece kesin ihracat ve ithalatı kapsayan dış ticaret verilerine, AB ülkeleri ile uyum sağlamak amacıyla 1998 Ocak ayından itibaren dahilde/hariçte işleme ve yeniden ihracat/ithalat işlemleri de dahil edilmiştir. Verilerin yıllar itibariyle karşılaştırılabilirliğini sağlamak amacıyla sözkonusu kapsam değişikliği 1996 ve 1997 yılı verilerine de yansıtılmıştır. Tablo 1996 ve 1997 yılı rakamları eski ve yeni şekliyle verilmiştir.

2.9.9. Sanayi Yapısına Etkisi

Topluluk Türkiye arasındaki Gümrük Birliği yerli sanayi topluluk rekabeti ile karşı karşıya getirecektir. Bu durum uygun sanayi politikaları ile desteklendiği taktirde uzun dönemde yüksek maliyet ve düşük verimlilikle üretim yapan üreticileri sektörü terketmeye zorlayacak ve sanayi yapısına dinamizm getirerek kaynakların rekabet gücü düşük sektörlerden, rekabet gücü yüksek sektörlere kayması suretiyle ekonomide kaynak dağılımının yeniden düzenlenmesini ve tekel ve oligopollerin gücünü kırarak kaynakların etkin kullanımı ve verimliliğin artmasını sağlayacaktır.

Uzun vadede rekabet olumlu bir unsur olarak ele alınırsa, üretim hacminin geniş bir pazarın ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde arttırılması gerekeceğinden büyük ölçekli ekonomilerin ortaya çıkması sağlanacaktır. Fakat bu arada bazı sektörlerin kaybedileceği muhakkaktır. Bu firmaların durumuna göre değişecektir. Uzun dönemde büyük ölçekli firmalar tam kapasiteyle çalışacağından bir yandan maliyetler aşağı çekilirken, yüksek teknoloji, pazarlama ve araştırma imkanlarından da daha fazla yararlanma fırsatı ortaya çıkacaktır. Ancak, Topluluk firmaların ulaştığı verimlilik düzeyi ve artan rekabet gözönüne alındığında rekabet gücüne sahip olmanın ve bu gücü korumanın kolay olmadığı görülmektedir.

1- Kısa vadede sanayideki dönüşün oluşturacağı işsizlik, Milli Gelirde azalma ve buna bağlı siyasi etkiler olarak sıralanabilir. Bu ise kronik dış ticaret açığı yaşayan Türkiye'nin güçlü bir döviz rezervi elde etmesine bağlıdır.

2- İhracatta ise, emeğe dayalı bazı tarım ürünlerinde ve tekstil gibi rekabet edebilen sektörlerin ürünlerinde bir artış olabilir. Döviz kurlarının ihracat üzerindeki etkisi ise, Türk lirası değer kaybettiği ölçüde ihracatın artmasına etki yönünde olacaktır.

3- Türkiye'ye yabancı sermaye akışı olabilir. Bu artışı, hem AB ülkeleri, hem de ABD ve Japonya gibi diğer ülkeler doğurabilir.

4- Gümrük Birliği nedeni ile Türkiye dengeli bir dış ticaret stratejisi izlerse döviz kurları yükselecek ve bu nedenle yatırım ve ara mallarındaki ithalat azalacaktır. Ancak yatırım ve ara mallarında ithalata dayalı sektörlerin ürettiği malların fiyatları, döviz kurlarındaki yükselmeye bağlı olarak artacaktır. Bu ise zincirleme olarak tüm sektörlerde yeni fiyat yapısına yol açar.

5- Türkiye ve Avrupa arasında nisbi olarak fiyatlarda bir farklılık sözkonusudur. Bunlar genel olarak hekimlik, adli ve mali hizmetlere dayalı ser-

best meslek gruplarının hizmetleri, kuaförlük, turizm, eğitim ve ulaştırma gibi hizmetlerden oluşmakta olup, genel olarak Avrupa ülkelerinin servis ücretlerinden düşüktür. Öte yandan enerji gibi temel girdiler, emek ve gıda maddelerinin fiyatlarında Avrupa'dan düşüktür. Gümrük Birliği ile beraber bu girdilerde bir artış olursa, emeğe dayalı sektörlerdeki nisbi ucuzluğu korumak mümkün olmayınca, emeğe dayalı ürünlerin fiyatları artacaktır. Bu ise emeğin fiyatının artması yönünde bir baskıya yol açacaktır.

6- Tarım ürünlerimizin şansı işlenmemiş ürünlerde olacaktır. Bunun nedeni tarımın şimdilik kaydıyla Gümrük Birliği kapsamı dışında bırakılmasıdır. İşlenmiş tarım ürünleri ise, işlenmişlik oranına bağlı olarak ürün bazında ele alınmalıdır. Öte yandan gübre, makine, tohum gibi girdilerin fiyatları ise düşeceğinden gıda ürünlerinin fiyatları da düşebilir. Bunun olması ise vergilerin kalkması ile oluşacak ucuzlama üzerinde bir döviz kuru artışı olmasına bağlıdır.

7- Rekabet edebilmek için daha kaliteli ürün üretmek şartı ürünlerin ambalajlanması ve çeşitlenmesine yol açabilir.

8- Sektörlerin verimli çalışması mecburiyeti pazar büyümesi nedeni ile yığınsal üretime yol açması teknolojik gelişme ve içsel ve dışsal tasarruflar yoluyla maliyet düşüşüne sebep olabilir. Öte yandan verimlilik artışı mecburiyeti emek istihdamında özellikle rekabet açısından zayıf sektörlerde bir azalışla sonuçlanabilir.

Görüldüğü gibi, Gümrük Birliği'nin yolaçacağı etkilerin olumlu ve olumsuz pek çok yönü bulunmaktadır. Bu olumlu ve olumsuz etkiler ise Türkiye'nin ekonomik yapısında yer alan pek çok değişkene (döviz kuru, teknolojik yapı, üretim girdilerinin fiyatları, verimlilik vd.) bağlıdır.

Son olarak, Gümrük Birliği öncesinde AB'nin 1983-1994 arası dönemde yerine getirmiş, gereken taahhütlerini yerine getirmediği belirtmemiş gerekmektedir. Bunlar;

1- IV. Mali Protokolü işletmemiştir.

2- 1986'da yürürlüğe girecek, serbest dolaşım hakkını ortadan kaldırmıştır.

3- Türk ihracatına karşı anti damping soruşturmaları açmak suretiyle bir engelleme getirmiştir.

4- Katma protokole göre AB 1976 yılı itibariyle tekstildeki kota ve gümrük vergilerini kademeli olarak indirdikten sonra sıfırlayacakken, kota sistemi daha da sıkıştırılmıştır. AT taahhütlerini yerine getiremezken, Türkiye katma protokolde

öngörülen taahhütleri büyük ölçüde yerine getirmiş durumdadır. Bu ise, mütekabiliyet açısından, Gümrük Birliği'nin Türkiye aleyhine bir duruma yol açtığının delili olmaktadır (Buluş, 1996).

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Gümrük Birliği'nin dış denge üzerine etkileri, öncelikle ithalat ve ihracatta kendisini gösterecektir.

Topluluktan yapılacak ithalat artışı:

- Sıfırlanan gümrüklere,

- Topluluk çıkışı ithal mallarına yönelik talebin fiyat esnekliğine,

- Ticaret sapması, ticaret ortamının oluşturulması ve her iki durumda karşılaşılabilecek ticaret genişlemesinin yol açacağı ithalat artışına,

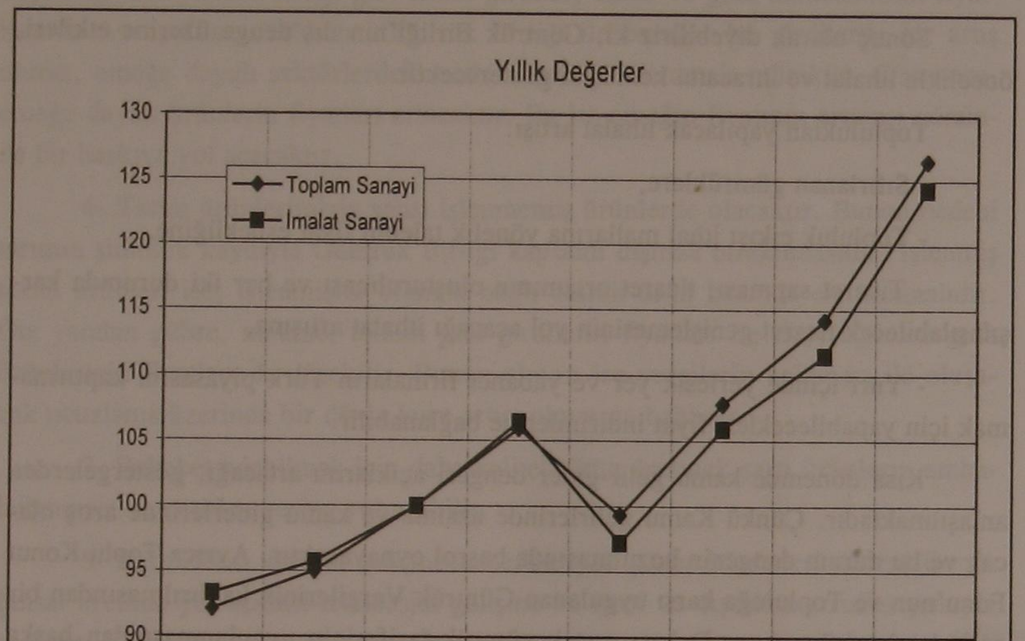
- Yurt içinde yerleşik yer ve yabancı firmaların Türk piyasasını kaptırmamak için yapabilecekleri fiyat indirimlerine bağlanabilir.

Kısa dönemde kamu gelir-gider dengesi açıklarını artacağı, göstergelerden anlaşılmaktadır. Çünkü Kamu gelirlerinde azalma ve kamu giderlerinde artış olacak ve bu durum dengenin bozulmasında başrol oynayacaktır. Ayrıca Toplu Konut Fonu'nun ve Topluluğa karşı uygulanan Gümrük Vergilerinin kaldırılmasından bir gelir kaybı doğacaktır. Dahası, ortak gümrük tarifesinin uygulanmasından başka bir gelir kaybına daha uğranacaktır (Bu kayıp mevcut tarifeler ve OGT arasındaki farka ve ithalatın miktarına bağlı olarak + veya - olabilecektir.

Kamu giderlerinde ise Gümrük Birliği'ne uyum sağlamak için yapılacak harcamalar ve sanayide GB sonrası uyum için sağlanacak ek teşviklerin getireceği yük nedeniyle artış olacağı gözükmektedir.

Uzun devrede belki bir takım canlanmalar ve rekabetten doğan toplum kalite farklılıkları lehte gelişecektir. Ancak Türk ekonomisinin kısa devrede uğrayacağı buhranın aşması için ciddi tedbirler alması elzemdir. Aksi takdirde bir ekonomik bunalımın yaşanacağı kaçınılmaz hale gelecektir.

Grafik 5: Aylık Sanayi Üretim İndeksi
(Toplam Sanayi-İmalat Sanayi)

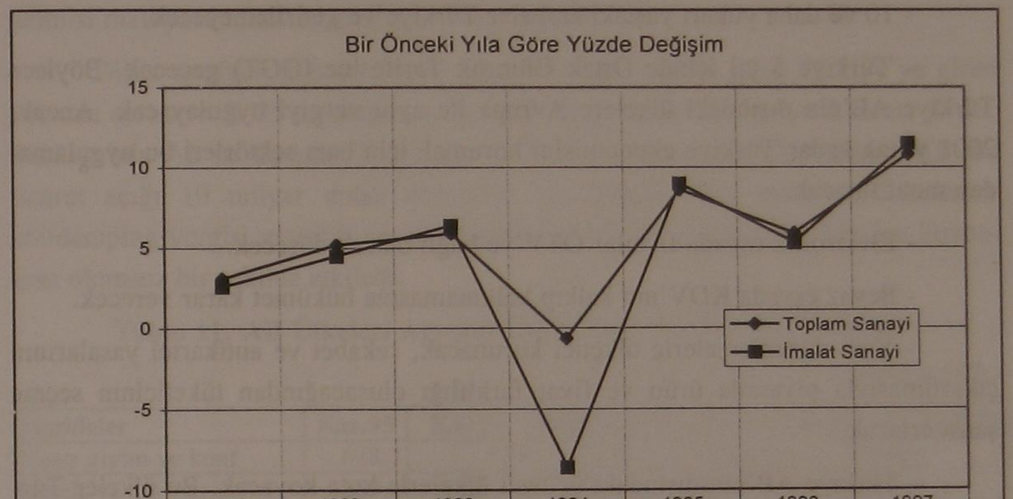

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Toplam Sanayi	92.1	95	100	105.9	99.3	107.8	114.2	126.5
İmalat Sanayi	93.3	95.7	100	106.4	97.2	105.9	111.5	124.3

1997 yılı sanayi üretim indeksi değeri (aylık indekse dayalı yıllık ortalama) sanayi sektörü geneli için 126.5, imalat sanayi sektörü için ise 124.3 olarak hesaplanmıştır.

KAYNAK: DİE

Grafik 6: Aylık Sanayi Üretim İndeksi % Değişimi
(Toplam Sanayi-İmalat Sanayi)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Toplam Sanayi	3.1	5.2	5.9	-0.63	8.6	5.9	10.8
İmalat Sanayi	2.6	4.5	6.4	-8.6	9	5.3	11.5

1994 yılında % 6.3 küçülen toplam sanayi üretimi, 1995 yılındaki % 8.6'lık artışın ardından, 1996 yılında % 5.9 artış göstermiştir. Toplam sanayideki artışlara paralel olarak, 1994 yılında önemli bir düşüş (% 8.6) gösteren imalat sanayi üretimi, 1995 yılında % 9.0, 1996 yılında % 5.3, 1997 yılında % 10.8 artmıştır.

KAYNAK: DİE

2.10. Gümrük Birliği Neleri Değiştirecek?

1 Ocak 1996 tarihinden başlayıp yaşamımızda kendisini hissettirecek olan GB'nin getireceği değişikliklerin bazıları şunlardır[11]:

- Gümrük Birliği ile birçok malda uygulanan ortalama % 14 civarındaki vergi ve fonlar belirlenen süreler içinde kalkacak.

- Vergi ve fonların kalkmasıyla meydana gelecek ucuzluk tüketiciye hemen yansımayacak. Hükümet ithalat patlamasını engellemek ve doğacak kaybı karşılamak amacıyla özel tüketim vergisini (ÖTV) uygulamaya koyması bekleniyor.

---

[11] İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Md.lüğü Bülteni, Sh: 2, Ankara, 1995.

- 5 yıl içinde ülkemize, aşamalı olarak 3,2 milyar dolar mali yardım gelecek. Bu yardım dışında AB'nin diğer fonlarından da yapacağı yardımlarla bu miktar daha da artacak.

- 10 ve daha yukarı yaştaki arabalar Türkiye'ye getirilemeyecek.

- Türkiye 5 yıl içinde Ortak Gümrük Tarifesine (OGT) geçecek. Böylece Türkiye AB'nin dışındaki ülkelere Avrupa ile aynı vergiyi uygulayacak. Ancak, 2001 yılına kadar Türkiye ekonomisini korumak için bazı sektörleri bu uygulamadan muaf tutacak.

- Elektronik eşyada fiyatlar ÖTV'ye bağlı olarak düşecek.

- Beyaz eşyada KDV'nin kalkıp kalkmamasına hükümet karar verecek.

- Yeni düzenlemelerle tüketici korunacak, rekabet ve antikartel yasalarının çıkarılmasıyla piyasada ürün ve fiyat farklılığı oluşacağından tüketicinin seçme şansı artacak.

- Türkiye AB'nin dışındaki üçüncü ülkelerle kota koyacak. Bu ülkeler Türkiye'nin tanıdığı kotalar kadar mal sokabilecek.

- AB'nin Türk tekstil ve konfeksiyon ürünlerine uyguladığı kotalar kalkacak.

- İlaçta gümrük duvarları 5 yıl sonra kalkacak.

- Bütün ürünlere etiket ve menşei zorunluluğu gelecek. Tüketici etiketten o ürünün hangi ülkede ve hangi firma tarafından üretildiğini görecek.

- Türk vatandaşları Avrupa'da tek vize ile seyahat edebilecek.

- AB ile Türkiye görüşmeler yaparak ortak tarım politikası belirleyecek.

- Türkiye, AB ile karşılıklı olarak bazı istisnalar dışında gümrükleri sıfırlayacak.

- Marka, Telif, Patent yasaları çıkarılacak.

- Sigortası işçi ve çocuk çalıştırmak yasaklanacak.

- Türk ürünlerine Avrupa standartı gelecek.

- Türk ürünlerine ürün kodu gelecek. Türk ürünlerinin yurtdışına satışı ve denetlenmesi kolaylaşacak .

Yukarıda sayılanların birçoğu, Yunanistan'ın AB nezdindeki menfi çabalarıyla ve birçok kararı veto etmesiyle gerçekleşememektedir.

En önemli konu GB ile beklenen ucuzluk gerçekleşmedi. Zamların düşük olması, ancak fiyat istikrarını bir ölçüde sağladı. AB, GB öncesinde olduğu gibi, sonrasında da "ekonomik ortaklığı" siyasi kaprislere -Yunanistan'ın baskısıyla-

endeksledi. Yunanistan, Kıbrıs ve insan hakları gibi dayatmalar hep gündemde tutuldu.

Yine AB, emeğin serbest dolaşımı konusunda hiçbir adım atmadı, daha önemlisi mali yardımları Ekim 1996'da askıya aldı.

Diğer taraftan DİE verilerine göre 1996'da, 1995'e göre Türkiye'ye giren yabancı sermaye % 35 oranında azaldı. AB ülkelerinin Türkiye'ye ihracatı % 50, Türkiye'nin AB'ne ihracatı % 15 arttı. 1996 yılı sonu itibariyle Türkiye-AB dış ticaret açığı 10 milyar dolar civarında gerçekleşti. Bazı tekstil ürünlerimize antidamping vergisi getirildi ve üçüncü ülkelere OGT uygulaması AB dışı ihracatımı olumsuz bir şekilde etkiledi.

Tablo 11. AB Ülkeleri Ağırlıklı 1995-1996 Yılı İhracat Tablosu

(Milyon TL)

Maddeler	Kas.95	Kas.96	Değ.(%)	Oc-Kas.95	Oc-Kas.96	Değ.(%)
Hazır giyim ve konf	628.7	579	-8	6246.4	5560.6	-9
Demir ve dış met	209.1	252.6	-21	2472.8	2565.9	4
Tekstil ve ham	204.4	231.1	13	2123.1	2300.2	8
Elektrik-elektronik	139.2	172.5	24	1288.6	1714.6	33
Hububat, bakl, yağlı toh	188.7	179.5	-5	1356.5	1708.6	4
Kimyevi mad.ve maml	103.1	88.7	-14	1144.7	1354.8	18
Otomotiv ve yan san	132.4	124.2	-6	1148	1313.8	14
Yaş meyve sebze	71.7	89.4	25	514.9	569.4	11
Tütün	46.8	78.4	68	336.2	581.2	73
Çimento ve toprak	33	51.7	57	324	606.7	87
Fındık ve maml	95.4	105.9	11	701.1	522.3	-26
Deri ve maml	60.1	60.4	1	646.4	541.5	-16
Maden	59.6	36.4	-39	491.9	488.1	-1
Meyve sebze maml	51.3	52.6	3	311.4	395.1	27
Kuru meyve ve maml	55.8	52	-7	386.4	380.8	-1
Canlı hayvan ve su ür	18	27.5	53	319.1	295.9	-7
Halı	28.7	32	12	243.1	277.9	14
Ağaç ve orman ür	18.6	34	82	241	261.1	8
Zeytin ve zeytinyağı	12.5	12.4	-1	138	93.3	-32
Toplam	2157.8	2261.2	5	20434.4	21332.9	4

Kaynak: DİE, 1996

Diğer taraftan Gümrük Birliği ile birlikte vergi dairelerinden alınabilecek tek vergi numarasıyla herkese ithalat ve ihracat yapma imkanı sağlandı. Ama yeni rejimlere göre ihracat yapmak, ithalat yapmaktan daha zor. Anlaşılan o ki, Dış Ticaret Müsteşarlığı, elindeki yetkileri bırakmamak için ihracatı zorlaştırıyor.

İthalat yaparken belli bir şart aranmazken, ihracatta birliğe üye olmak şartı aranıyor. Ayrıca, ithalatçılar tek belge doldururken, ihracatçılar 3 adet belge doldurmak zorunda.

Biz ihracat ile ithalat arasında ortaya çıkan aleyhimizdeki tabloyu aşağıya sıralamak istiyoruz.

2.10.1. İhracat Yapmak İçin(*)

- Önce vergi dairesinden tek vergi numarası alınacak.

- Dış ülkelerdeki alıcıyla malın türü, miktarı, fiyatı konusunda satış sözleşmesi yapılacak.

- Gümrük idarelerinden gümrük beyannamesi formu alınacak (3 Adet).

- İhracat yapılmak istenen ürünle ilgili bölgedeki ihracatçı birliğine baş vurulacak.

- Birlik, beyanname üzerindeki bilgileri kendi veri işleme sistemine kaydedecek. Formun doğru doldurulup doldurulmadığını kontrol edecek.

- Başta Gümrük Tarifesi İstatistik Pozisyonu (GTİP) olmak üzere bilgiler doğruysa, beyannamenin arkasına tarih yazılacak ve numara verilecek. Birliğin kaşesi basılınca onay işlemi tamam olmuş olacak.

- İhracatçı daha sonra bulunduğu yerdeki gümrük idaresine tekrar gidecek.

- İdare, birliğin kaşesi bulunup bulunmadığına, beyannamenin düzgün olup olmadığına ve satışa ilişkin faturayı kontrol edecek.

- İdare, faturanın yanısıra, ihraç edilen malların özelliğine ve sektörüne göre özellik uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan bazı belgeleri araştırıyor.

- Daha sonra gümrük, malın çıkışıyla ilgili numune alıyor. Ve daha sonra ihracatçı malını taşıta yükletiyor.

- Belgenin arkasına gümrük tarihi düşüyor ve damga vuruluyor.

- Üç nüsha beyannamenin biri gümrükte kalıyor, biri DİE'ye gönderiliyor. Bir adedi de ihracatçıda kalıyor.

- Mal yola çıktıktan sonra durum, ihracatçı tarafından aracı bankaya bildiriliyor.

- Bankaya döviz gelince, banka ihracatçıya döviz alım belgesi düzenliyor.

---

* Karar Sayısı: 95/7606, Ekli İthalat-İhracat Kararının Yürürlüğe Konulması; Devlet Bakanlığı'nın 18/12/1995 tarihli ve 85062 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 20/12/1995 tarihinde kararlaştırılmıştır.

- Fiili ihracattan sonra ihracatçı KDV iadesi için bu döviz alım belgesi ve GB ile birlikte bağlı bulunduğu vergi dairesine müracaat ediyor.

2.10.2. İthalat Yapmak İçin

- İthalat yapmak isteyen kişi vergi numarası yoksa vergi numarası alacak.

- Yurtdışındaki satıcı ile müzakerelerde bulunup, mutabakata varılacak.

- Satıcı, alıcıya göre düzenldiği orjinal faturayı Türkiye'ye gönderecek.

- AB ülkelerinden ithalat yapılıyorsa ATR1 belgesinin, EFTA ülkelerinden ithalat yapılıyorsa Euro1 belgesinin alınması gerekiyor. Aksi takdirde vergi ödeme şartı var.

- Gümrüğe mal geldiğined nakliyeci firma mal sahibine haber veriyor.

- Mal sahibi ya da temsilcisi gidip, nakliyeciden ordino adı verilen yük taşıma belgesini ve navlun (taşıma) faturasını alıyor.

- İlgili vergi dairesine, ithal harcı yatırılıyor.

- Eldeki bütün beyannameleri gümrüğe götürerek, tek tip gümrük beyannamesi doldurluyor.

- Gümrüğe beyanda bulunulduktan sonra varsa vergisi ödenerek, malzemenin ithalatı yapılıyor ve sahibine teslim ediliyor.

Yukarıdaki maddelerden anlaşıldığı gibi, ithalat yapmak kolay, ihracat yapmak çok zor hale getirilmiş bulunmaktadır. Bu da Türkiye'nin ihracatta yanlış bir politika izlediğini göstermektedir.

2.11. Gümrük Birliği'nde Uzun Dönemde Kazançlarımız ve Kısa Dönemdeki Kayıplarımız

"Bu durumu aşağıda maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz (Rodoplu, 1996).

- İşletmelerin biraraya gelmeleri yani birleşmeleri neticesinde ölçek ekonomileri ortaya çıkmaktadır. Bu birleşmeler aynı zamanda işletmelerin büyüklüğünü de etkilemekte ve ölçek ekonomilerine bir sınır getirmektedir.

- Gümrük Birliği'nde gümrük tarife ve kotalarının kaldırılması yerli üreticileri yabancı üreticilerin rekabeti ile karşı karşıya getirecektir. Böylece üretim, istihdam ve finans gücü yetersiz işletmeler piyasadan çekilirler. Ancak dış rekabete dayanabilecek olanlar faaliyetlerini sürdürebilirler.

- Gümrük Birlikleri'nde piyasa alanının genişlemesi sebebiyle önemli faydalar sağlanabilir. Bilhassa artan üretim sebebiyle ortaya çıkan hammadde ve yarı mamul talebi karşısında bu tür girdileri üreten işletmelerde teknolojilerini yenilemeye ve ölçeklerini genişletmeye yönelirler.

- Yeni teknolojilerin kullanımı teknolojik ilerleme hızlarını geliştirir. Bu durum birlik dışından ileri teknolojilerin gelmesini sağlar. Diğer yandan da araştırma ve geliştirme faaliyetlerine daha çok fon ayrılmasını gerekli kılar.

- Gümrük birliği, yurtiçi milli geliri arttırır. Gelirin artmasıyla beraber birikim ve yatırımlar da artar, yatırımların rizikosunu azaltarak karlılığı yükseltir.

- Gümrük Birlikleri, birliğe üye ülkelerin iktisadi düzeylerini yatırımların gerçekleştirilmesiyle birbirine çok yakınlaştırabilir.

- Yukarıda uzun sürede gerçekleşmesi beklenen katkılar hemen hemen birçok kimse tarafından kabul gören etkilerdir.

- Buna rağmen kısa sürede etkisini gösterecek olumsuzluklar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- İthalatta meydana gelecek artışlarla, dış ticaret açığımızın büyümesi kaçınılmazdır.

- Üçüncü ülkelerle yapılacak dış ticaret işlemlerinde ortak gümrük tarifesinin uygulanması daha düşük maliyetli ithalatı engelleyecek ve kaçakçılık sektörünün gelişimine imkan sağlayacaktır.

- Ancak Gümrük Birliği karşısında orta ve küçük ölçekli işletmelerimizden otomotiv yan sanayi ve tekstil alanı dışında kalan küçük ve orta ölçekli işletmelerimizin rekabet şansları güçlü sermaye ve teknoloji karşısında son derece az olacaktır. Sadece tekstil ve otomotiv yan sanayii ile oto tamir bakım ve onarımıyla uğraşan küçük işletmelerin rekabet şansları; birliğe üye ülkelerin şahıs işletmeleriyle birleşmeleri ve onlarla küçük ortaklıklar kurmaları halinde mümkün görünmektedir.

- Birliğe dahil ülkelerden yapılacak ticarete konu olan malların fiyatlarında fiyat düşmesi yerine, iç fiyatlardaki artışın devam edeceği bu da 2000'li yıllara kadar Türkiye'nin enflasyonla beraber yaşayacağının bir göstergesidir.

- Bankacılık sektörümüzün 1980'li yıllardan bugüne dek alıştığı büyük gelirlerden vazgeçmesi söz konusu değildir. Zira, onların Avrupa bankalarıyla rekabet şansları hemen hemen yok gibidir. Çünkü batı bankalarına oranla bankalarımız küçük boyutlardadır.

- İthalat vergilerindeki tahsilattan kaynaklanacak azalma kamu kesimi borçlanma gereksinimini artıracaktır. Buda yeni kurulan hükümetle beraber bazı iç vergi düzenlemelerini gerekli kılabilir.

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne katılmasıyla, Türk tüketicisi belki daha yüksek fiyatlarla daha kaliteli malı alabilecektir. Bu, belki hayat standardını ve tüketim alışkanlıklarını daha çok gelişmesi anlamını taşıyabilir.

Genel bir değerlendirme yaparsak, Gümrük Birliği aslında "AB" ile gerçekleştirilmeliydi. Yani tam üye olduktan sonra Türkiye'nin kazançları kayıplarından çok daha fazla olurdu.

"Türkiye'den önce tam üye olan üç ülkenin (Yunanistan, İspanya, Portekiz) başvurusu ve katılma tarihleri arasında sırasıyla 5 yıl 5 ay, 8 yıl 5 ay ve 8 yıl 9 ay geçmiştir. Geçiş dönemleri de hesaba katıldığından, Yunanistan'ın yükümlülüklerinin tam olarak yürürlüğe girişi 12.5, İspanya ve Portekiz'in ise 17 yıl olarak öngürülmüştür. Bu ülkeler önce tam üye olarak Toplulukların tüm imkanlarından yararlanmışlar ve daha sonra ve tedricen Gümrük Birliği'ni gerçekleştirmişlerdir. Bu esnada ayrıcalığı da AB'den sağlamışlardır (Karluk, 1993). Ancak AB tarafından Türkiye'ye bu gibi imkanlar sağlanmadığı gibi, gümrük vergileri gibi çeşitli haklardan mahrum edilip, bunları telafi edecek ölçüde gerekli yardımlar da henüz sağlanmamıştır. Bu da AB'nin çifte standart uyguladığının göstergesidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOBİ VE GB'NİN MUHTEMEL ETKİLERİ TEDBİRLER-ÇARELER

3.1. KOBİ'lerin Tanımı

Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmeleri ifade eden tek bir tanım yok. DİE'ye göre 99, Halkbank'a göre 250, Eximbank'a göre 200, KOSGEB'e göre de 150 çalışanın bulunduğu işletme, KOBİ sınıfına giriyor. AB'nin yaptığı tanıma göre KOBİ ise, 250'den az çalışanı bulunan ve 40 milyon ECU'yu aşmayacak yıllık ciroya sahip işletme.

Genelde, işletmeler bir sınıflandırmaya tabi tutulacak olursa, işletmenin hacmi, üretim ve satış hacmi, öz sermayeleri, istihdam edilen personel sayıları, bir dönemde elde edilen kar miktarı gibi kriterler baz olarak değerlendirilmektedir. "Büyüklük açısından işletmeler, cüce işletmeler, küçük işletmeler, orta işletmeler, büyük işletmeler ve dev işletmeler olarak sınıflandırmaya tabi tutulabilirler (Şimşek, 1993).

Yurdumuzda KOBİ ile ilgili olarak "yapılan araştırmaların ve çeşitli yayınların çoğunda Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin henüz objektif bir tanımının olmadığı vurgulanmaktadır. Mevcut durumun bir tanım kargaşası olduğu belirtilerek, bu durumdan bir an önce kurtulma dileğinde bulunmakta ve sık sık müşterek bir tanımın önemi ve özlemi dile getirilmektedir." (Müftüoğlu, 1989).

Nitekim 62 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş olan "Esnaf ve Küçük Sanatkar ile Tacir ve Sanayici Belirleme Koordinasyon Kurulu" nun kararına istinaden, Bakanlar Kurulu'nun 25 Ocak 1986 tarih ve 66/10313 sayılı kararı ile Esnaf ve Küçük Sanatkar ile Tacir ve Sanayici sayılacaklar belirlenmiştir. Bu belirlemede küçük sanayici tanımı yer almamıştır. 15 Ekim 1986 gün ve 19252 mekerrer sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı'nın Ek "1987 Yılı Programında" aynen şöyle denilmektedir:

Küçük ve Orta Sanayi İşletmelerinin gelişmesini teşvik edici Devlet Politikalarının belirlenmesi ve uygulanması açısından önemli olan, çalışan sayısını ve sermaye büyüklüğüne göre belirlenmiş ve genelde kabul edilen Küçük, Orta ve Büyük Sanayi İşletmelerinin yeterli bir tanımı yapılmamış olduğundan, çeşitli kuruluşlarca uygulanan ve uygulamada güçlükler oluşturan tanım farklılıklarının giderilmesi hususu önemini korumaktadır." (Müftüoğlu, 1989).

Büyüklük açısından işletmeleri sınıflandırırken; büyüklüğü belirlemede istihdam edilen personelin daha çok dikkate alındığı görülmektedir. Buna göre bir işçiyi dahi tam gün istihdam etmeyen işletmeler cüce işletme, işçi sayısı 1-6 arasında olan işletmeler küçük, 6-50 arasında olan işletmeler orta, 50'den yukarı işçi istihdam eden işletmeler büyük ve çalıştırdıkları işçi sayısı 200'den fazla olan işletmeler de dev işletme olarak tanımlanabilir (Diken, 1996).

Tablo 12: Türkiye'de KOBİ'lerin Durumu

İŞLETME			ÇALIŞANLAR		KATMA DEĞER	
ÖLÇEK	SAYISI	PAYI (%)	SAYISI	PAYI (%)	MİLYAR TL	PAYI (%)
1-99 (KOBİ)	193.359	99.6	807.463	57.3	2.076.3	31.7
200+(BÜYÜK)	.861	0.4	601.339	42.7	4.477.7	68.3
GEN.İMAL.SAN.	194.220	100.0	1.408.802	100.0	6.554.0	100.0

Kaynak: Şenyurt; Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Avrupa Topluluğu'nda ve Türkiye'de Teşviki; s.107, 1993.

Tablo 13: Türkiye'de KOBİ'lerin Durumu

	ÇALIŞAN SAYISI			TOPLAM İÇİNDEKİ YÜZDE		
BÜYÜKLÜK GRUBU	1970	1980	1985	1970	1980	1985
1-9 Kişi	329	494	526	39.2	38.3	36.0
10-49 Kişi	72	135	170	8.6	10.5	11.6
50 + Kişi	437	661	767	52.2	51.2	51.4
TOPLAM	838	1.290	1.463	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Şenyurt, D.; Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Avrupa Topluluğu'nda ve Türkiye'de Teşviki; s.106-107, 1993.

3.1.1. Avrupa Birliği'nde Kabul Edilen Tanım

OECD, bu işletmeleri 100'den az işçi çalıştıran kuruluşlar olarak tanımlamıştır. Avrupa Birliği'nin faaliyet programındaki tanım ise şu ölçütlere dayanır.

- İşçi sayısının 500'ü aşmaması.
- Net duran varlıkların değerinin 75 Milyon ECU'den az olması.
- Sermayenin üçte birinden fazlasının daha büyük bir firmanın elinde olmaması.

Bu tanım fazla geniştir ve holding şirketlerine bağlı kuruluşlar konusunda güçlükler çıkarmaktadır.

AB Komisyonu'nun önerdiği tanıma göre ise aşağıdaki üç ölçütten ikisine uyan firmalar küçük ve orta ölçekli işletmeler olarak kabul edilmektedir.

1) İşçi sayısının küçük işletmelerde 50'yi, orta ölçekli işletmelerde ise 250'yi geçmemesi.

2) Bilanço değerinin küçük işletmelerde 1.550.000 ECU'yü, orta ölçekli işletmelerde 6.200.000 ECU'yü geçmemesi.

3) Cironun küçük işletmelerde 3.200.000 ECU'yü, orta ölçekli işletmelerde ise 12.800.000 ECU'yü geçmemesi." [12].

Ancak ABD'de KOBİ'ler üzerine bütün çevrelerin kabul edebilecekleri bir tanımlama koymak hemen hemen imkansız gibidir. Bunun başlıca sebebi tanım sonucu ortaya çıkabilecek ölçeğin ülke büyüklüğüne ve gücüne, sektörün özelliğine göre gerçek dışı sonuçlara varmasıdır.

Aslında, AB'ye üye her devlette kısmen ekonomisinin büyüklüğüne bağlı olarak farklı bir tanım kabul edilmiştir:

"**a) İşçi sayısı** kullanılan ölçütlerden biridir. Bu sayı,

Küçük boy işletmeler için,

İtalya'da 20, çoğu üye devlette 50, Belçika ve Hollanda'da 100, İngiltere'de 200'dür.

Orta boy işletmeler için,

İtalya'da 50 ve 100 olarak kabul edilmiştir. Ancak üye devletlerin çoğunda bu sayı 500'dür.

b) Ciro ölçütü sektörlere göre değişmekte ve enflasyona göre uygulanmaktadır.

c) Sermaye: Üye ülkeler arasında farklar olduğu gibi bu ölçü sektörden sektöre değişmektedir.

d) Nitel Ölçütler: Bu ölçütler aşağıdakilerin çoğunu ihtiva eder.

- Bağımsız işletme
- İş sahibi eliyle yönetim
- Yöneticilerin uzmanlaşmış olması

---

[12] İSO, KOBİ'lerin Sorunları, Sh: 185, Uluslararası Sempozyum, İstanbul 1991.

- Sermaye piyasasının dışında olması
- Yakın çevreyle yoğun ilişkiler
- Alım satımda zayıf pazarlık konumu
- Siparişlerin karşılanmasında önemli ölçüde esneklik

AB'de uygulanan bir başka nicel ölçütte sabit yatırım tutarıdır. Sonuç olarak AB'de genelde kabul gören yaklaşımın Fransa ve Almanya uygulamaları olduğu söylenebilir. Buna göre 500'ün altında işçi çalıştıran işletmeler küçük ve orta boy sanayi içinde mütalaa edilmektedir." (Yerge, 1993).

3.2. KOBİ'lerin Ekonomimiz İçindeki Payı ve Önemi

KOBİ'ler bütün sektörlerde yaygın biçimde yer alan işletmelerdir. Gerek istihdam, gerekse sermaye oranı açısından KOBİ'ler ekonomimizin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu durum sadece Türkiye'de değil, gelişmiş ülkelerde de geçerlidir. 1986 yılı itibariyle KOBİ'lerin çeşitli ülkelerdeki ekonomik katkıları ve bu ülke ekonomilerindeki yeri Tablo 1'de gösterilmiştir. Bu kuruluşların toplam işletmeler içindeki payı tabloda yer alan ülkelerde yüzde 97 ile yüzde 99 arasında değişir. Bu oran Türkiye'de 98.9'dur. Ayrıca bu işletmelerin toplam istihdamdaki payı ise, gelişmiş ülkelerde yüzde 50 ile yüzde 64 arasında değişirken; bu oran Güney Kore'de yüzde 62, Hindistan'da yüzde 63, Türkiye'de ise yüzde 45.6'dır.

Bu kuruluşların toplam yatırımlardaki payı da sanayileşmiş ülkelerde % 37 ile % 44 arasında değişirken, bu oran Hindistan'da % 28, Güney Kore'de % 36, Türkiye'de ise % 26.5'tur.

Toplam üretimde KOBİ'lerin payı batılı ülkelerde ve Japonya'da yüzde 25 ile yüzde 54 arasında değişmekte iken, bu oran Hindistan'da yüzde 50, Güney Kore'de yüzde 54, Türkiye'de ise yüzde 38'dir.

Ekonomik sürecin hangi döneminde olursa olsun, ülkemizde KOBİ'ler; ekonomik, sosyal ve politik önemlerini her zaman korumular ve ülkenin politika ve stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir yere sahip olmuşlardır. Büyüme sürecinde KOBİ'lerin ne şekilde yapılandırılması gerektiği bu işletmelerin kısa da olsa sorunlarıyla birlikte ortaya koymakta büyük yarar vardır. (Diken, 1996).

Tablo 14: KOBİ'lerin Çeşitli Ülke Ekonomilerindeki Yeri

%	ABD	ALM.	HİND.	JAP.	İNG.	KORE	FRAN.	İTAL.	TÜR.
Toplam İşletmelere Oranı									
İstihdam Oranı	97.2	99.8	98.6	99.4	96	97.8	99.9	97	98.8
Yatırım payı	50.4	64	63.2	81.4	36	61.9	49.4	56	45.6
Üretim payı	38	44	27.8	40	29.5	35.7	45	36.9	26.5
İhracat payı	36.2	49	50	52	25.1	34.5	54	53	37.7
Verilen Kredi Payı	32	31.1	40	38	2.2	20.2	23	-	8
	42.7	35	15.3	50	27.2	46.8	48	-	3.4

Kaynak: KOSGEB 1993 Yılı Çalışma Programı, Ankara, s.17.

Türkiye'nin toplam sanayi işletmelerinin yüzde 98'ini küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmasına rağmen, uzun yıllar unutulan KOBİ'lere artık gereken değer veriliyor. İlk olarak Avrupa'nın 1983'ü KOBİ yılı ilan etmesinin ardından Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelere gereken önemi verdiğini göstermek için 1996'yı KOBİ yılı ilan etti. KOBİ'lerin finansman problemini çözmek ve ihracata yöneltmek isteyen hükümet, 16 Ekim 1996 tarihinde KOBİ Teşvik Kararnamesi'nie hayata geçirdi. Çıkarılan bu kararname ile Türkiye'de bulunan 10 binlerce KOBİ her konuda yardım alabilecek.

Türkiye'nin KOBİ gerçeğini farkederek yeni düzenlemelere gitmesi KOBİ'lerin öneminin anlaşıldığının bir göstergesidir. Çünkü rekabetin yerleşmesi ve sürdürülmesi KOBİ'lere bağlı. Ekonomik canlılığın lokomotifi olan KOBİ'ler ekonomiyi durgunluktan kurtarmada etkin bir rol üstleniyor. Değişiklik ve yeniliklere karşı gösterdikleri esneklik sayesinde teknolojik gelişmelerin ana kaynağı durumunda olan KOBİ'ler, kriz dönemlerini de büyük işletmelere göre daha kolay atlatabiliyorlar.

Türkiye'nin toplam sanayi işletmelerinin yüzde 98'ini oluşturan KOBİ'lerin aynı zamanda işletmelerin toplam istihdam içindeki payları % 45, yatırımdaki payları % 27, üretimdeki payları ise % 38'dir. Ancak KOBİ'lerin ihracat içindeki payının bu oranların oldukça altında seyrettiğini görmekteyiz. Bu durumun düzeltilmesi için standartların düzeltilmesi ve Avrupa düzeyine çıkarılması gerekmektedir. Bunun için hükümetin KOBİ'lere gereken önemi vermesi gerekmektedir. Ekonomimizin lokomotifi durumundaki KOBİ'ler, üstlendikleri ağır yüke rağmen, Türkiye'deki toplam kredinin sadece % 3'ünü kullanmaktaydılar. Son zamanlarda getirilen teşvik tedbirleri ideal olan bir düzelme sağlamasa da bir nebze olsun bu yaraya bir merhem olmuştur. Bu konuyu daha ayrıntılı bir şekilde bir başka başlık altında inceleyeceğiz.

Avrupalı rakiplerin Türkiye'ye oranla çok büyük bir pay olan % 30 gibi bir rakamla kredi kullandığı, Avrupa'nın KOBİ'lere verdiği önemi göstermektedir. Bu durum Avrupa'nın üretim, istihdam ve katma değer oluşturma açısından bizden ne kadar önde olduğunu göstermektedir.

Ancak bütün bu olumsuz göstergelere rağmen Hükümetin 1997 yılındaki bu durum 1998 ortalarına kadar 500 trilyonu aşmış bulunmaktadır. KOBİ'lere 100 trilyon lira kaynak kullandıracağını açıklaması, bugüne kadar küçük ve orta işletmelerin aleyhine işleyen çarkı tersine çevirecek gibi görünüyor.

Gümrük Birliği'nden sonra Avrupalı büyük sermaye şirketleri karşısında zor duruma düşen KOBİ'ler 100 trilyon liralık kredi ile rahat bir nefes alabilecek. Eğer Avrupa Birliği'nin vaad ettiği kredi muslukları da Yunanistan engeline takılmadan açılırsa, 1997 KOBİ'ler için altın bir yıl olacaktır. Bu da Türkiye'nin ileri derecede gelişmiş endüstri ülkelerine yetişmesi, belkide geçmesi anlamına gelebilir.

"Gerçekten, ileri derecede gelişmiş endüstri toplumlarının hemen birçoğunda ekonomik yapı küçük ve orta ölçekli işyerlerine dayanmaktadır. Örneğin Almanya'da toplam işyerlerinin % 98,8'sinin 500'den az işçi çalıştıran işyerleri olduğu belirlenmiştir. Bu firmalar ayrıca toplam istihdamın % 72.3'ünü de oluşturmaktadır. 100 veya daha az işçi çalıştıran işyerleri açısından konuya baktığımızda ise, bu ülkelerde toplam işyerlerinin % 98'i küçük firmalardan oluşmaktadır. Bu işyerleri ise, toplam istihdamın % 50'sini sağlamaktadır.

Küçük işyerlerinin önemi, sektörden sektöre değişmektedir. Demir, çelik, kimya, motor, enerji ve benzeri endüstriler genellikle büyük firmaların yer aldığı sektörlerdir. 1970 ortalarından bu yana toplanan verilere göre, bütün dünyada küçük firmalar lehine belirli bir artış gözlenmektedir. Küçük ölçekli işyerlerindeki büyüme, esas itibariyle endüstri-ötesi topluma geçişle ve hizmet sektörlerinin genişlemesiyle kendini ortaya koymaktadır.

Böylece imalat sanayiinden hizmet sektörlerine doğru gelişen yapısal değişme, bir bütün olarak ekonomide küçük işyerlerinin önemini artırmıştır. 100 işçiye kadar işçi çalıştıran firmalarda istihdamdaki artış kredi müesseselerinde, otel ve lokantalarda, yönetim danışmanlıklarında, tıbbi bakım müesseselerinde, gayrimenkul acentalıklarında, avukatlık firmalarında, perakende satış yapan işyerlerinde ve otomobil tamir atölyelerinde ortaya çıkmıştır.

Ayrıca, küçük işyerlerindeki şartları birçok hallerde büyüklere nazaran daha insancıl bulunmaktadır. Küçük işyeri yöneticileri işçilerle olan ilişkilerini genellikle "resmi olmayan" (enformel) biçimde nitelendirmektedirler. İlişkiler resmi, hiyerarşik yapılardan çok, şahsi temaslar biçiminde ortaya çıkmaktadır. Çalışanlar kendi işverenlerinin davranışlarından ve şirketin amaçlarından etkilenmektedirler. Her iki taraf da bürokratik ve resmi olmayan çözümler arzulamakta ve zıtlaşmaların olmayışı, günümüzün temel kavramları olan "kalite" ve "esneklik" için bir temel oluşturmaktadır (Ekin, 1996).

Öte taraftan dünyamız küçük ve orta boy teşebbüsler özellikleri itibariyle bir eğitim merkezi fonksiyonunu da ifa etmekte, ani ekonomik dalgalanmalara büyük ölçekli teşebbüslere nazaran daha kolay uyum sağlayabilmekte, mal ve hizmet talebindeki çeşitliliğe ve değişikliğe daha çabuk adapte olabilmekte, teknolojik yenilik ve değişikliklere yatkın bir özellik taşımakta, tasarrufların teşvikini yönlendirip belli uzmanlık konularına ve üretime yönelik alanlara kanalize edilmesini sağlamakta, girişimcilerin yetiştirilmesine elverişli ortam ve zemin oluşmaktave bölgelerarası ileri kalkınmayı olumlu yönde etkilemekte olup, büyük ölçekli işletmelerin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısı durumundadır[13].

Bu yüzden devletin, KOBİ'leri hiç olmazsa Büyük Ölçekli İşletmelere standartlara uygun fason mallar üretebilmesi için gerekli ve sürekli teşvik tedbirleriyle destek vermesi gerekmektedir.

Tablo 15: İmalat Sanayiinde İşletmelerin Sektörel Dağılımı

SEKTÖRLER	İŞYERİ	ORAN	İSTİHDAM	ORAN	KATMA DEĞER (TRİLYON TL)	ORAN
GIDA, İÇKİ VE TÜTÜN SANAYİ	22255	0.11	258777	0.17	47	0.18
DOKUMA, GİYİM EŞYASI VE DERİ SANAYİ	57220	0.29	440046	0.29	44	0.16
ORMAN ÜRÜNLERİ VE MOBİLYA SANAYİ	43794	0.22	137036	0.09	7	0.03
KAĞIT-KAĞIT ÜRÜNLERİ VE BASIM SANAYİ	6737	0.03	54252	0.04	8	0.03
KİMYA-PETROL, KÖMÜR, KAUÇUK VE PLASTİK ÜRÜNLERİ SANAYİ	5754	0.03	114055	0.07	70	0.26
TAŞ VE TOPRAĞA DAYALI SANAYİ	7413	0.04	92193	0.06	19	0.07
METAL ANA SANAYİ	2210	0.01	77501	0.05	15	0.06
METAL EŞYA-MAKİNE VE TEÇ., ULAŞIM ARACI, İLMİ VE MESLEKİ ÖLÇME ALETLERİ SANAYİ	49249	0.25	342731	0.22	57	0.21
DİĞER İMALAT SANAYİ	3143	0.02	14154	0.01	1	0.00
TOPLAM İMALAT SANAYİ	197775	1.00	1530745	1.00	268	100

13 DPT, İstihdam; İstihdam Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sh: 17, Ankara 1989.

Tablo 16: İmalat Sanayinde İşletmelerin Bölgesel Dağılımı

a) Bölgesel Bazda İşyeri

İmalat sanayiinde işletmelerin bölgesel dağılımı sırasıyla şu şekilde gerçekleşmektedir:

- Marmara	74.737	İşyeri ile	% 37.8
- Ege	34.452	İşyeri ile	% 17.4
- İç Anadolu	30.860	İşyeri ile	% 15.6
- Akdeniz	21.791	İşyeri ile	% 11.0
- Karadeniz	18.211	İşyeri ile	% 9.2
- Güneydoğu Anadolu	11.298	İşyeri ile	% 5.7
- Doğu Anadolu	6.426	İşyeri ile	% 3.3'lük

bir paya sahiptir.

İşletmelerin % 70.8 gibi önemli bir bölümü Marmara, Ege ve İç Anadolu olmak üzere üç bölgede faaliyette bulunmaktadır.

Bölgeler itibariyle KOS ve Büyük sanayi işletmeleri olarak bir sınıflandırma yapıldığında da şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

Marmara		
KOS	74.257	(% 37.5)
Büyük	480	(% 0.2)
Ege		
KOS	34.303	(% 17.3)
Büyük	149	(% 0.07)
Akdeniz		
KOS	21.720	(% 11)
Büyük	71	(% 0.03)
İç Anadolu		
KOS	30.738	(% 15.6)
Büyük	122	(0.05)

Karadeniz		
KOS	18.104	(% 9.2)
Büyük	107	(% 0.03)
Doğu Anadolu		
KOS	6.400	(% 3.3)
Büyük	26	(% 0.01)
Güney Doğu Anadolu		
KOS	11.271	(% 5.7)
Büyük	27	(% 0.01)

Görüleceği üzere KOS işletmelerinin önemli bir kısmı Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinde yoğunlaşmaktadır.

İmalat sanayinde KOS işletmelerinin işyeri sayıları bazında etkin olduğu iller ise aşağıda verilmiştir:

- İstanbul	49.984	(% 25.3)
- İzmir	15.424	(% 7.8)
- Ankara	12.784	(% 6.5)
- Bursa	11.131	(% 5.6)
- Konya	6.898	(% 3.5)
- Adana	6.243	(% 3.2)
- G. Antep	6.035	(% 3)
- Denizli	5.016	(% 2.5)
- Manisa	4.599	(% 2.3)
- İçel	4.134	(% 2)

Yukarıda ifade edilen iller, işyeri olarak Türkiye genelinin % 61.7'sine tekabül etmektedir.

b) Bölgesel Bazda İstihdam

İmalat sanayiinde istihdamın bölgesel dağılımı sırasıyla şu şekilde gerçekleşmektedir:

- Marmara	722.509	(% 47.2)
- Ege	243.182	(% 15.9)
- İç Anadolu	204.754	(% 13.4)
- Akdeniz	140.400	(% 9.2)
- Karadeniz	130.404	(% 8.4)

- Güneydoğu Anadolu	53.068	(% 3.5)
- Doğu Anadolu	36.428	(% 2.4)

İstihdamın % 76.5 gibi önemli bir bölümü Marmara, Ege ve İç Anadolu olmak üzere üç bölgede yoğunlaşmaktadır.

Bölgeler itibariyle KOS ve Büyük sanayi işletmeleri olarak bir sınıflandırma yapıldığında ise şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

Marmara

KOS	449.525	(% 29.4)
Büyük	272.985	(% 17.8)

Ege

KOS	157.713	(% 10.3)
Büyük	85.469	(% 5.6)

Akdeniz

KOS	74.072	(% 4.8)
Büyük	66.328	(% 4.3)

İç Anadolu

KOS	124.322	(% 8.1)
Büyük	80.432	(% 5.3)

Karadeniz

KOS	68.971	(% 4.5)
Büyük	61.433	(% 4)

Doğu Anadolu

KOS	20.254	(% 1.3)
Büyük	16.174	(% 1)

Güney Doğu Anadolu

KOS	40.288	(% 2.6)
Büyük	12.780	(% 1)

Görüleceği üzere KOS işletmeleri istihdamın % 47.8'i, Büyük sanayi istihdamının % 28.7'lik bölümü Marmara, Ege ve İç Anadolu bölgelerinde gerçekleşmektedir.

İmalat sanayi içinde KOS işletmelerinin istihdamının % 61.1, büyük sanayi istihdamının % 38.9 olduğu düşünüldüğünde bu bölgelerin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

İmalat sanayiinde KOS işletmelerinin istihdam bazında etkin olduğu iller ise aşağıda verilmiştir.

- İstanbul	332.795	(% 21.7)
- İzmir	84.974	(% 5.5)
- Ankara	60.845	(% 3.9)
- Bursa	53.593	(% 3.5)
- G. Antep	25.732	(% 1.7)
- Adana	23.799	(% 1.5)
- Konya	22.030	(% 1.4)
- Manisa	19.680	(% 1.3)
- Kocaeli	18.495	(% 1.2)
- Denizli	17.286	(% 1.1)

Yukarıda ifade edilen 10 il, istihdam olarak Türkiye genelinin % 42.8'ine karşılık gelmektedir.

c) Bölgesel Bazda Katma Değer

İmalat sanayiinde oluşturulan katma değerinin bölgesel dağılımı sırasıyla şu şekilde gerçekleşmektedir:

Marmara	141 Trilyon TL ile	% 57.3
Ege	40 Trilyon TL ile	% 16
İç Anadolu	24 Trilyon TL ile	% 9.6
Akdeniz	22 Trilyon TL ile	% 8.8
Karadeniz	14 Trilyon TL ile	% 5.5
Güneydoğu Anadolu	4 Trilyon TL ile	% 1.6
Doğu Anadolu	3 Trilyon TL ile	% 1.2'lik

bir paya sahiptir.

Görüldüğü üzere katma değerin % 57.3 gibi önemli bir bölümü Marmara Bölgesi'nde oluşturulmaktadır.

Bölgeler itibariyle KOS ve Büyük sanayi işletmeleri olarak bir sınıflandırma yapıldığında da şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Marmara

KOS	33.6 Trilyon TL	(%13.6)
Büyük	108.5 Trilyon TL	(% 43.8)

Ege

KOS	8.3 Trilyon TL	(% 3.4)
Büyük	31.3 Trilyon TL	(% 12.7)

Akdeniz

KOS	1.7 Trilyon TL	(% 0.7)
Büyük	20.1 Trilyon TL	(% 8.2)

İç Anadolu

KOS	4.5 Trilyon TL	(% 1.9)
Büyük	19.3 Trilyon TL	(% 7.8)

Karadeniz

KOS	3.3 Trilyon TL	(% 1.4)
Büyük	10.6Trilyon TL	(% 4.3)

Doğu Anadolu

KOS	0.6 Trilyon TL	(% 0)
Büyük	2.2 Trilyon TL	(% 0.9)

Güney Doğu Anadolu

KOS	0.8 Trilyon TL	(% 0)
Büyük	3.1 Trilyon TL	(% 1.2)

Oluşturulan katma değerde yine Marmara, Ege ve İç Anadolu ön plana çıkmakla birlikte, Büyük Sanayiinin, KOS işletmelerine nazarın önemli bir üstünlüğü olduğu gözlenmektedir. Büyük Sanayiinin, KOS işletmelerine nazaran önemli bir üstünlüğü olduğu gözlenmektedir. Öyle ki yukarıda belirtilen üç bölge itibariyle KOS işletmelerinin yarattıkları katma değer % 18.9 olurken, bu oran Büyük Sanayii İşletmelerinde % 64.3'e çıkmaktadır.

İmalat sanayiinde KOS işletmelerinin yarattıkları katma değer bazında etkin olduğu iller ise aşağıda verilmiştir:

- İstanbul	25	Trilyon TL (% 10.1)
- İzmir	5	Trilyon TL (% 2)
- Kocaeli	3	Trilyon TL (% 1.2)
- Bursa	2.7	Trilyon TL (% 1.1)
- Ankara	2.1	Trilyon TL (% 0.9)
- Manisa	1.1	Trilyon TL (% 0.5)
- Tekirdağ	0.9	Trilyon TL (% 0.4)
- Konya	0.7	Trilyon TL (% 0.3)
- Adana	0.7	Trilyon TL (% 0.3)
- Denizli	0.7	Trilyon TL (% 0.3)

% 10.1'lik pay ile İstanbul'un tartışılmaz üstünlüğü bir kez daha görülmektedir.

Ayrıca dikkati çeken bir husus, işyeri ve istihdam olarak ilk 10 ile giremeyen Tekirdağ'ın oluşturulan katma değerde % 0.4'lük pay ile 7. sırada yer almasıdır.

Bir başka dikkati çeken nokta ise işyeri ve istihdam olarak ilk 10'da yeralan G. Antep'in katma değer yaratmada sıralamaya girememiş olmasıdır.

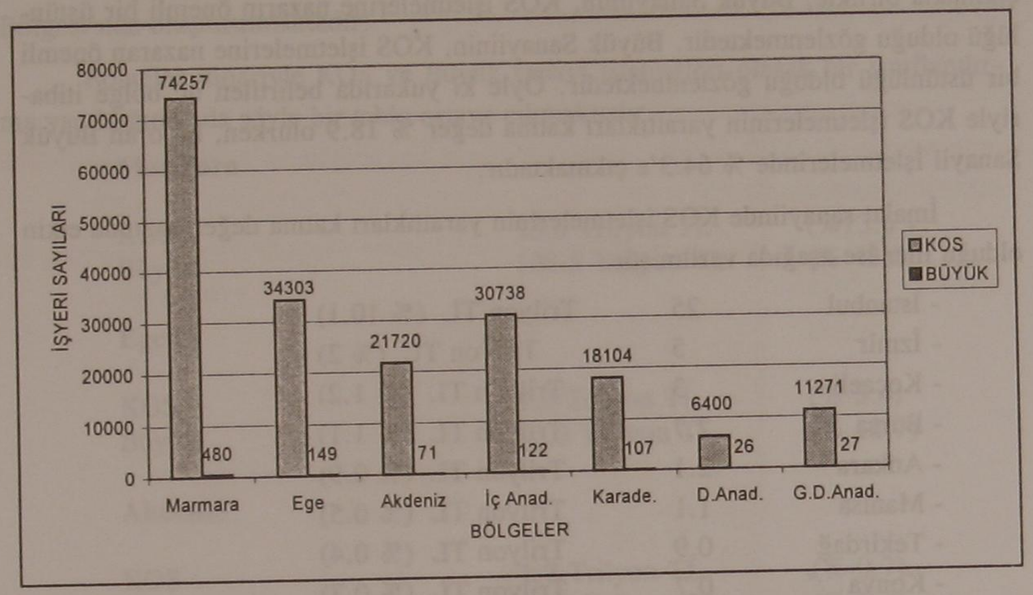
İmalat sanayiinde işletmelerin bölgesel dağılımını gösteren tablo ve grafikler aşağıda verilmiştir.

Tablo 17: İmalat Sanayiinde İşletmelerin Bölgesel Dağılımı

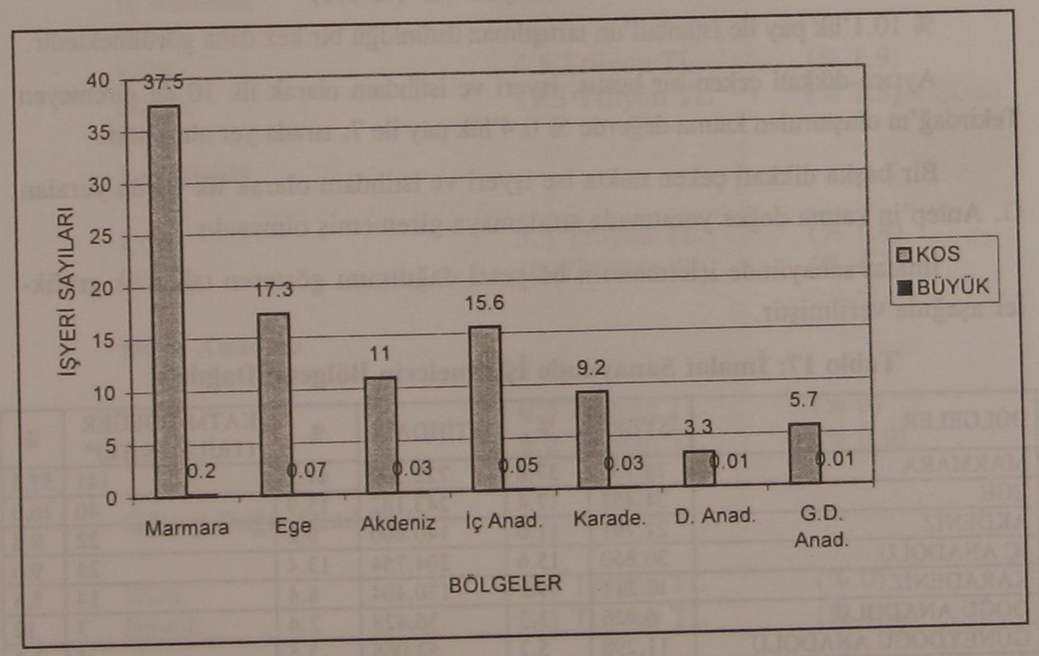
BÖLGELER	İŞYERİ	%	İSTİHDAM	%	KATMA DEĞER (TRİLYON TL)*	%
MARMARA	74.737	37.8	722.509	47.2	141	57.3
EGE	34.452	17.4	243.182	15.9	40	16.0
AKDENİZ	21.791	11.0	140.400	9.2	22	8.8
İÇ ANADOLU	30.860	15.6	204.754	13.4	24	9.6
KARADENİZ	18.211	9.2	130.404	8.4	14	5.5
DOĞU ANADOLU	6.426	3.3	36.428	2.4	3	12
GÜNEYDOĞU ANADOLU	11.298	5.7	53.068	3.5	4	1.6
TOPLAM İMALAT SANAYİ	197.775	100	1.530.745	100	248	100

* Bölgesel bazda 1-9 verileri mevcut olmayıp, 1-9'un Türkiye genel toplamı 20 trilyon TL'dir.

Grafik 7: İmalat Sanayiinde Bölgesel Bazda İşyeri Sayıları

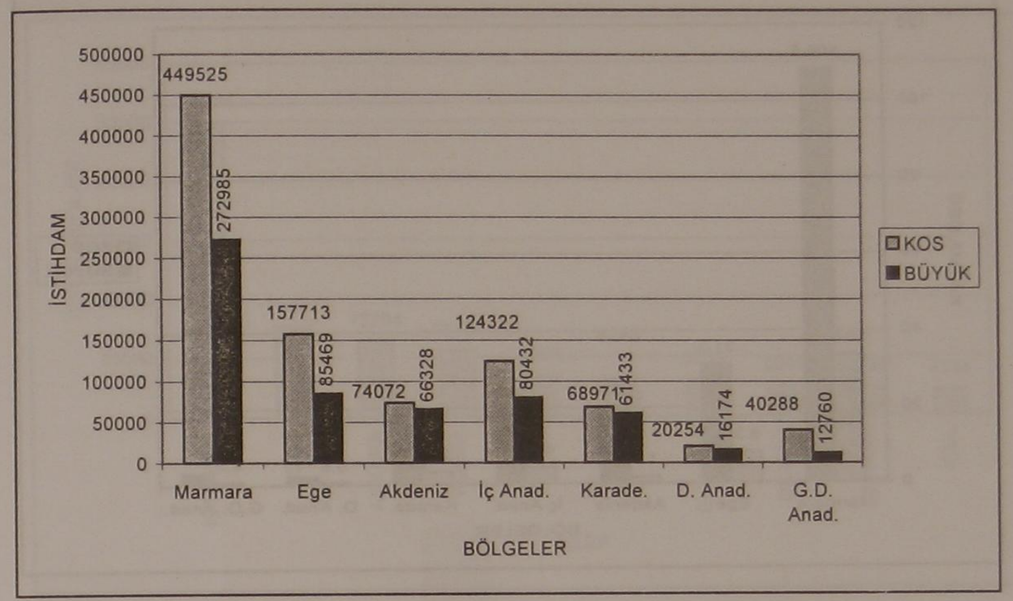

Grafik 8: İmalat Sanayiinde Bölgesel Bazda İşyeri Oranları (%)

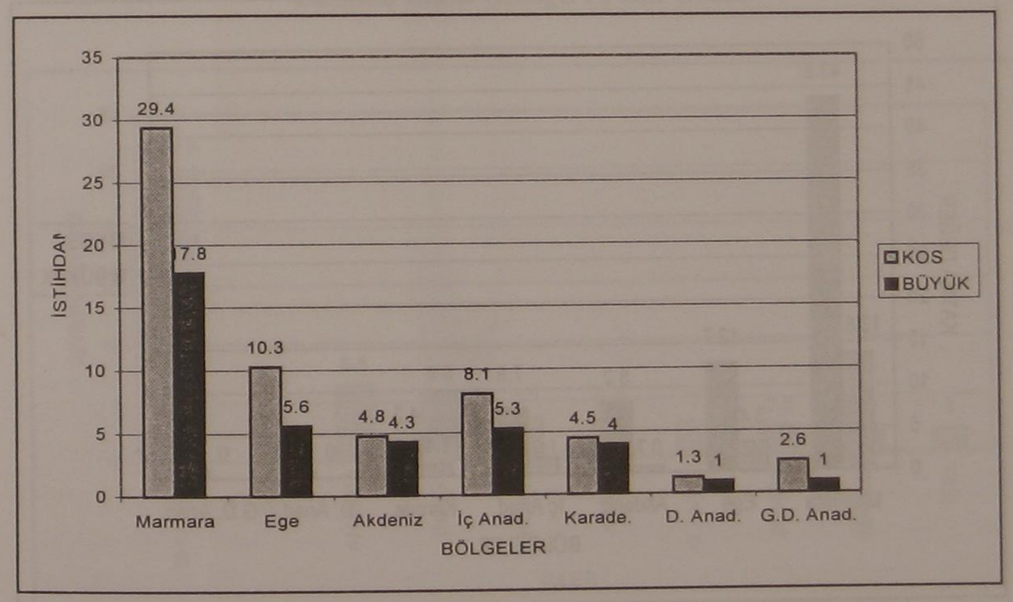

KOS= 1-199
BÜYÜK= 200+

Grafik 9: İmalat Sanayiinde Bölgesel Bazda İstihdam

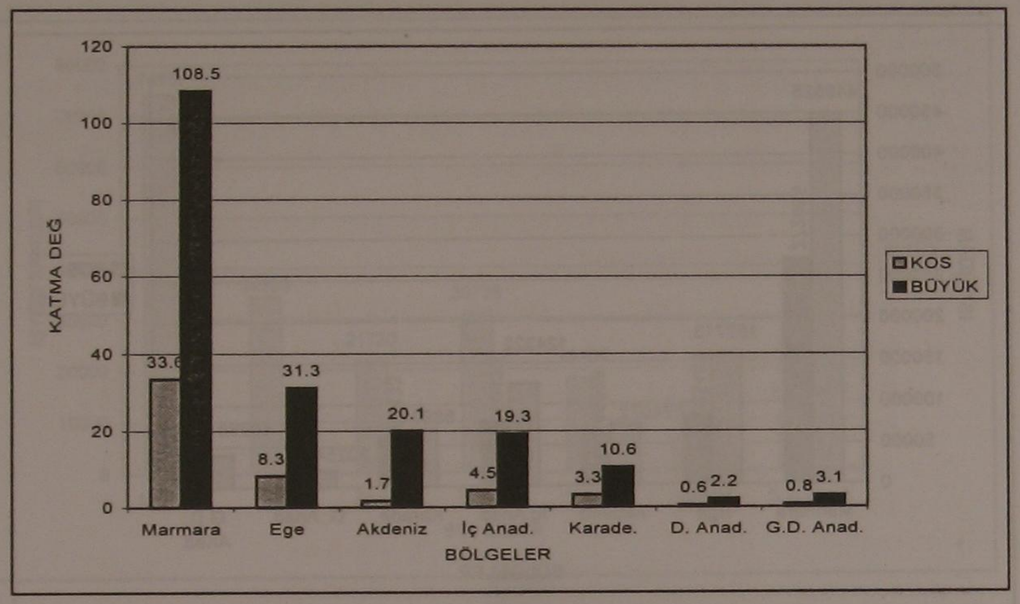

Grafik 10: İmalat Sanayiinde Bölgesel Bazda İstihdam Oranları (%)

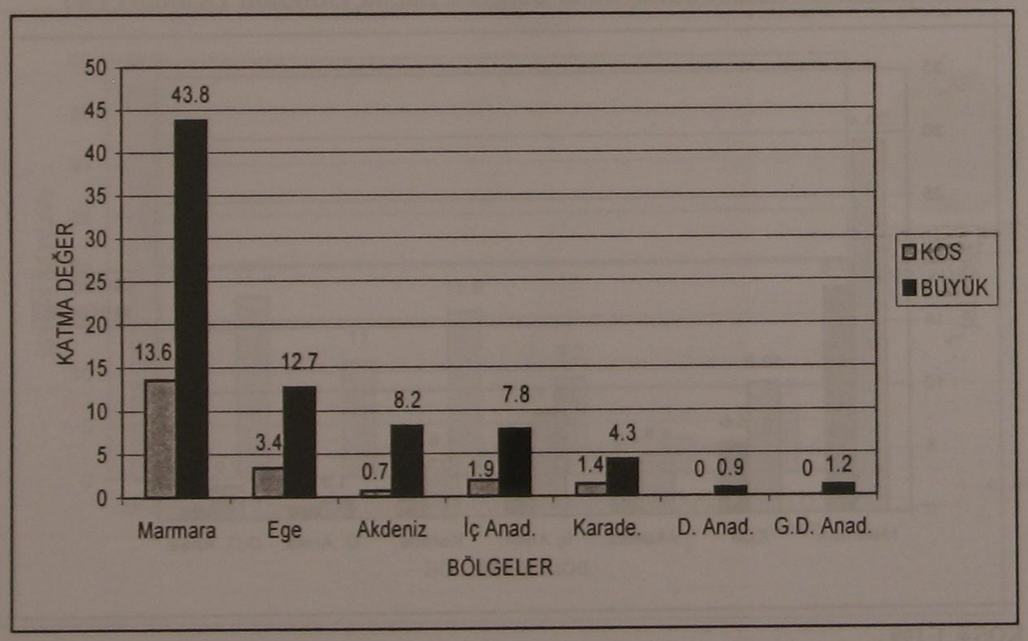

KOS= 1-199
BÜYÜK= 200+

Grafik 11: İmalat Sanayiinde Bölgesel Bazda Katma Değer (Trilyon TL)

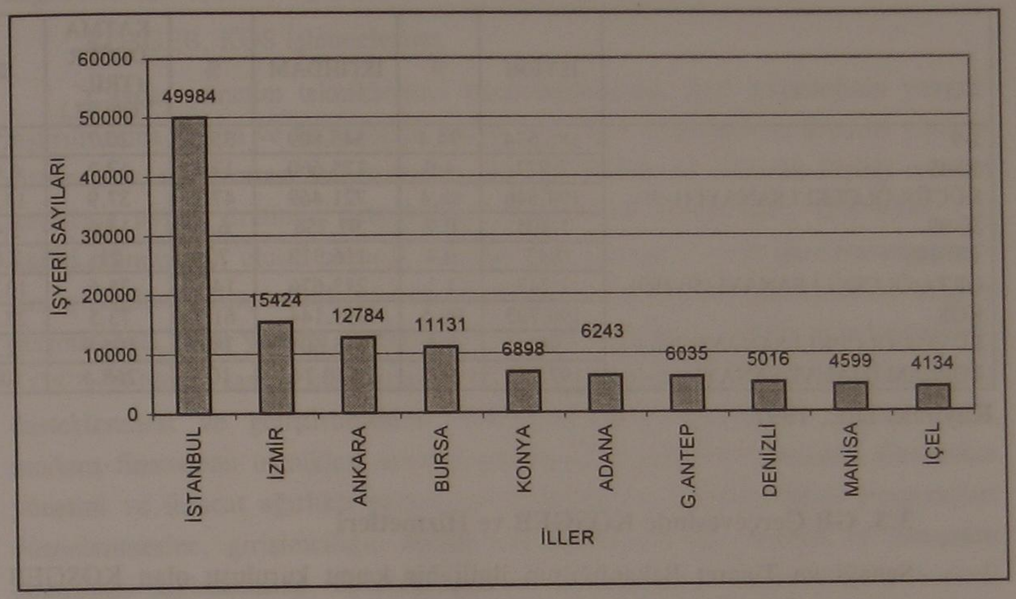
Grafik 12: İmalat Sanayiinde Bölgesel Bazda Katma Değer Oranları (%)

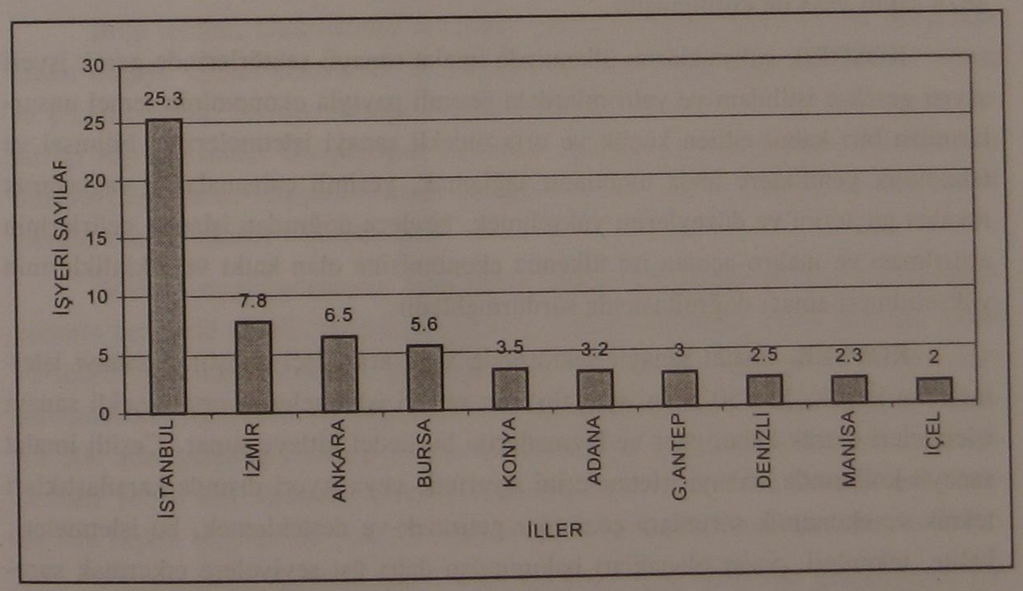
KOS= 1-199

BÜYÜK= 200+

Grafik 13: İmalat Sanayiinde KOS İşletmelerinin İşyeri Sayıları Bazında Etkin Olduğu 10 İl

Grafik 14: İmalat Sanayiinde KOS İşletmelerinin İşyeri Sayıları Bazında Etkin Olduğu 10 İlin Oranı

KOS= 1-199

Tablo 18: Türkiye'de Küçük İşyerlerinin Önemi

	İŞYERİ	%	İSTİHDAM	%	KATMA DEĞER (TRİLYON TL)	%
1-9	186.574	94.4	545.809	35.6	20.7	7.7
10-49	7.972	4.0	175.660	11.5	17.2	6.4
KÜÇÜK ÖLÇEKLİ SANAYİ (1-9)	194.546	98.4	721.469	47.1	37.9	14.1
50-99	1.405	0.7	97.356	6.4	14.6	5.4
100-199	842	0.4	116.319	7.6	21	7.8
ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ (50-199)	2.247	1.1	213.676	14.0	35.6	13.2
KOS	196.793	99.5	935.144	61.1	73.5	27.3
BÜYÜK ÖLÇEKLİ SANAYİ (200+)	982	0.5	595.601	38.9	194.9	72.7
TOPLAM İMALAT SANAYİ	197.775	100	1.530.745	100	268.4	100

Kaynak: DİE, 1997.

3.3. GB Çerçevesinde KOSGEB ve Hizmetleri

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın ilgili bir kamu kuruluşu olan KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 12 Nisan 1990 tarihinde kabul edilen ve 20 Nisan 1990 tarihli 20498 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3624 sayılı yasa ile kurulmuştur.

KOSGEB, çalışmalarını ülkemizde imalat sanayii sektörlerinde gerek işyeri sayısı gerekse istihdam ve yatırımlardaki önemli payıyla ekonominin temel unsurlarından biri kabul edilen küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin bilimsel ve teknolojik yeniliklere hızla uyumunu sağlamak, verimli çalışmalarını sağlayarak rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, böylece doğrudan işletme gelirlerinin artırılması ve makro açıdan ise ülkemiz ekonomisine olan katkı ve etkinliklerinin yükseltilmesi amacı doğrultusunda sürdürmektedir.

KOSGEB, imalat sanayii sektöründe 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerini küçük, 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmelerini orta ölçekli sanayi işletmeleri olarak kabul eder ve hizmetlerini bu hedef kitleye sunar. Çeşitli imalat sanayii kollarında, sanayi işletmelerini işyerinde veya işyeri dışında karşılaştıkları teknik ve ekonomik sorunlara çözümler getirmek ve desteklemek, bu işletmeleri, kalite, teknoloji, pazar olanakları bakımından daha üst seviyelere çıkarmak suretiyle geliştirmek amacıyla kurulan KOSGEB; kuruluş aşamasından üretime, üretimden pazarlamaya kadar hemen her türlü konuda KOS işletmeleri ile yakın ve doğrudan ilişki içinde olup çok yönlü hizmet vermektedir.

KOSGEB, KOS İşletmelerine;

Çağdaş yönetim tekniklerinin kazandırılmasına, ileri teknolojinin yaygınlaştırılmasına, bilim ve teknolojiye dayalı yeni fikir ve buluşların üretime yönlendirilmesine, uluslararası standartlarda, Avrupa Birliği ve Gümrük Birliği rekabet şartlarına uygun üretimin gerçekleştirilmesine (AB standartları, ISO-9000, CE işareti edindirme), ulusal pazarda etkinliklerini artırma ve yeni uluslararası pazarlara girebilmelerine, teknik ve ticari konularda uluslararası işbirliğine ve bilgiye ulaşmalarına, yeni yatırım alanlarının tespitine yönelik projelerin hazırlanmasına, KOS'larla büyük sanayi kuruluşları arasında, "yan sanayi" ilişkilerinin kurulması, desteklenmesi ve geliştirilmesine, üniversite-sanayi işbirliğinin sağlanmasına, modern finansman teknikleri aracılığıyla desteklenmelerine, teknoloji finansman yönetim ve ihracat ağırlıklı pazarlama faaliyetlerine yönelik eğitim programları düzenlenmesine, girişimciliğin desteklenip geliştirilmesine, uzman ve danışman desteğinin sağlanmasına, modern işletmecilik anlayışına uygun şekilde verimli üretime imkan tanıyacak şekilde danışmanlık, bilgi ve teknoloji eksikliğini gideren özel laboratuvarlar aracılığı ile hammadde ve mamul madde üzerinde muayene, test ve analiz yapılmasına yönelik uygulamalı hizmetlerde bulunmaktadır.

Bilgi temini; Globalleşme sürecinin yaşandığı günümüzde büyük önem kazanan bilgiye erişim konusunda KOSGEB, Avrupa Birliği'nin uluslararası önem ve etkinliği olan, Avrupa Birliği Merkezi (Euro Info Centre), İşletmelerarası İşbirliği Ağı (Business Cooperation Network: BC-Net) ve İşletmeleri Yaklaştırma Bürosu (Bureau de Rappoachement des Enterprises: BRE) programlarında ulusal merkez olarak hizmet vermektedir.

Sözkonusu programların bilgi ağları vasıtasıyla küçük ve orta ölçekli işletmelerin her türlü teknik, teknolojik, ithalat, ihracat, mevzuat, ortak yatırım, pazar ve sektör araştırma ile finans kaynakları vb. konulardaki bilgi gereksinimini karşılamaktadır. KOSGEB bu bilgi merkezlerine üye toplam 55 ülkeden ayda yaklaşık 300 adet gelen iş teklifini 2 ayda bir KOSGEB İş Teklifleri Bülteni veya disketlerle KOBİ'lere abonelik yoluyla duyurmaktadır. KOSGEB Türkiye'deki KOBİ'lere ilişkin bilgileri de yine 55 ülkenin 650 civarındaki kuruluşuna iletmektedir.

Girişimciliğin geliştirilmesi: Yeni bir ürün veya teknoloji geliştirmeye yönelik bir fikre sahip olan girişimcilere çalışma alanı tahsis edilmekte, üniversitele-

rin araştırma, geliştirme potansiyelinden yararlanma olanağı sağlanmakta ve araştırmalar için çeşitli destekler verilmektedir. Danışmanlık: İşletmelerin hammadde seçiminden ürün pazarlamasına kadar her alanda karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik daşınmanlık hizmetleri verilmektedir. KOSGEB bu hizmetler için mühendis, ekonomist, işletmeci, maliyeci vb. uzmanlardan bir uzman envanteri oluşturarak KOS işletmelerinin yararlanmasına sunmaktadır.

Kalite geliştirilmesi: Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin uluslararası kalite ve standartlarda mal üretmelerini sağlamak üzere kalite bilincini geliştirmek, kalite güvenilirliği kavramına uygun etkinlik kazandırmak ve buna yönelik malzeme, tasarım, üretim metodları, bakım-onarım faaliyetlerinde gereken destek ile ISO-9000 kalite sistem standartlarına uygun altyapıların KOS'larda kurulması için eğitim, uygulama ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir.

Modernizasyon: Finansal kiralama (Leasing) yöntemiyle KOS'ların tezgah ve ekipmanları yenilenerek modernize edilmekte ve böylece Avrupa Birliği öncesinde KOS'ların rekabet güçlerinin geliştirilmesi yönünde önemli bir destek sağlanmaktadır.

Sanayi alanları projelendirme hizmetleri: Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin yer aldığı küçük sanayi sitelerinin ve organize sanayi bölgelerinin planlama çalışmaları, üst ve altyapı projeleri yapılmaktadır.

Eğitim: Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin değişen şartlara göre belirlenen eğitim gereksinimlerine yönelik sınıf içi veya işbaşında olmak üzere teknik, yönetim, mali ve mevzuat konularında eğitim programları uygulanmaktadır.

Pazar araştırma ve fuar organizasyonları: Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin gerek yurtiçi pazar paylarının artırılması gerekse yeni uluslararası pazarlara açılabilmelerine yönelik bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca bu işletmelerin ülkemiz dış ticaretinin artış eğilimi içerisinde olduğu ülkelerde düzenlenen ihtisas fuarlarına katılmaları sağlanarak, ürünlerini sergilemeleri ve firmalarını tanıtmaları, potansiyel alıcılar ile tanışmaları ve iş görüşmeleri yaparak ihracat bağlantıları gerçekleştirmelerine destek vererek, organizasyonlar yapmak suretiyle yardımcı olunmaktadır.

Laboratuvar hizmetleri: Küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin ihtiyaç duydukları malzeme seçimi, malzeme, test ve analizi, ürün tasarımı gibi hizmetlerin yanısıra modern test ve analiz cihazları kullanılarak laboratuvar hizmetleri verilmektedir.

Avrupa Birliği ve ilgili hizmetler: Avrupa Birliği'ne girildiğinde yabancı rakipleri ile hem iç hem de dış pazarlarda çetin bir rekabete girecek olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet güçlerini geliştirmek amacıyla çeşitli programlar uygulanmaktadır. Ürün kalitesinin geliştirilmesi, maliyetin düşürülmesi, ISO-9000 kalite güvence sistemlerinin kurulması, CE markası alınması gibi konularda bölgesel eğitim programları ve danışmanlık hizmetleri sağlanmaktadır. Avrupa Birliği bilgi ve işbirliği danışmanlık sistemi: KOSGEB; Avrupa Birliği'nin bilgi ağları ve bilgi bankalarına erişerek verdiği hezmetleri ülkemizde çok daha yaygın küçük ve orta ölçekli işletme kitlesine ulaştırılmasını sağlamak amacıyla "AB Bilgi ve İşbirliği Danışmanlık Sistemi" ni kurmuştur. Bu sistemde piyasadaki sektör temsilcisi odalar, birlikler, derneklerin de içinde bulunduğu ve özellikle yatırım, iş danışmanlığı, ithalat, ihracat, mevzuat, finans konularında uzmanlaşmış özel kuruluşlar ile bir protokol çerçevesinde birlikte hizmet verilmektedir.

Bu sistemde; KOSGEB'in danışman kuruluşu olarak hizmet vermek isteyen firmalar tekliflerini bir proje önerisi çerçevesinde sunmaktadır. KOSGEB'in halen protokol imzaladığı 24 danışman kuruluş; Avrupa Birliği'nin KOBİ destekleme programı çerçevesinde sunduğu ve ülkemize açık olan programlar hakkında bilgi ve danışmanlık hizmetleri vermektedir. Bu kuruluşlar arasında yer alan Euro Türk Bank Avrupa Birliği'nin "Avrupa Yatırım Ortaklığı" (ECIP) programı fonundan yararlanmak isteyen KOBİ'lerin başvurularını alarak, fonun kullanılmasını sağlayan finans kuruluşu olarak hizmet vermektedir. Bunun yanı sıra kalite danışmanlığı konusunda hizmet veren firmalar ISO-9000, EN standartları ile CE veya ECO etiketlemesi ve benzer konularda gerek bilgi gerekse danışmanlık hizmeti vermektedir. Sistemde mevzuat danışmanı olarak yer alan kuruluşlar, işletmenin yabancı firma ile yapacağı anlaşmada haklarının gözetilmesi ve hukuki sorunlara çözüm getirilmesi gibi konularda danışmanlık hizmeti vermektedir. KOSGEB, hizmetlerinin yurt çapında yaygın bir şekilde verilmesi ve KOS'ların hizmetlerden kolayca yararlanabilmesi için ülkemizin 28 ilinde 43 hizmet merkezi oluşturmuştur.

3.4. KOBİ'lerin Problemleri

3.4.1. İnsangücü Kaynaklarıyla İlgili Problemler

3.4.1.1. İşgücü Devir Oranının Yüksek Oluşu

İşgücü devir oranı, bir yıl içinde işletmelerden ayrılanların ortalama oranı olarak bilinir ve şöyle formüle edilir:

Bir yıl içinde işten ayrılanların sayısı

İDO = x100

Dönem başı işçi sayısı + dönem sonu işçi sayısı

Bu oranın küçük olması işletmelerce arzulanır. Bu da ancak çalışanların o iş yerinde mutlu olmaları ile mümkün olabilir. Lider yöneticilerce oluşturdulan örgüt kültürünü pekiştirmekle bunu sağlamak mümkündür.

3.4.1.2. Yöneticilerin Yönetim Eğitimi Eksikliği

Yönetim bir bilim, sanat ve meslekdir. Her ne kadar yönetimin bazı özellikleri doğuştan kazanılsa da eğitimle önemli mesafeler katetmek mümkündür. KOBİ'lerde yönetici olarak çalışanların çoğu atasından gördüğü şekilde işletmeyi yönetmeye çalışmaktadır. Örgütlerimiz çağdaş dünyanın sorunlarını yine çağdaş metodlarla çözmek zorundadırlar. Gelişen yeni yönetim teknik ve felsefeleriyle işletmelerin bugünkü problemlerinin önemli bir kısım aşılabilir. Zaman zaman yöneticilere yönelik seminer çalışmalarının tertiplenmesi işletmelerde olumlu yönden yapısal değişikliklere neden olabilir. Şurası bir gerçektir ki, kalkınmada yönetim etkinliğini, beşeri ilişkileri kısacası kültür ve insan faktörünü ön plana çıkaran başarılı olabilecek bir modele ihtiyaç vardır. İnsanı tanıyan kabuk ilişkileri kırarak onlara yön veren idarelerin her sistem içinde başarılı icraat ortaya koyabileceğini göstermiştir (Akın, 1995).

3.4.2. İdari ve Yapısal Problemler

İşletmenin büyümesine paralel olarak yöneticilerin de gelişme kaydetmeleri ve örgütün yapısını değiştirmeleri gerekmektedir. Ancak uygulamada bu konuda pek çok sorunun yer aldığı görülmektedir. Bu problemlerin bir kısmına aşağıda yer verilmiştir:

3.4.2.1. Ekip Çalışmasının Olmayışı

Günümüz katılımcı yönetim anlayışında ekip çalışması önemli bir yere sahiptir. Çalışanların sadece kas gücünden yararlanmak, zihinsel gücünden yararlanmamak bir eksiklik olarak görülmelidir. Unutulmamalıdır ki makina başındaki bir işçi, o işi en iyi bilendir.

3.4.2.2. Üst Yönetimin Kuruluş Faaliyetlerini Bilmemesi ve Öğrenmedeki İsteksizliği

Üst yönetim, işletmenin beyni durumundadır. Onların verdiği her karar işletmeyi olumlu veya olumsuz yönde mutlaka etkileyecektir. Ülkemizde KOBİ'lerin çoğunlukla eğitim seviyesi düşük sahip yöneticilerce yönetildiği bilinmektedir. Yeterli derecede işletme bilgisine sahip olmayan bu yöneticilerin öğrenme noktasındaki isteksizlikleri veya ihmalleri işletmeye çok pahalıya malolmaktadır. Bunu için çok ciddi eğitim faaliyetlerine önem verilmelidir.

3.4.2.3. Gereğinden Çok veya Az Toplantı Yapmak

Çeşitli konularda karar vermek için işletmelerde toplantılar yapılır. Ancak ülkemiz KOBİ'lerinde bu toplantıların optimal bir şekilde yapılmadığı bilinen bir gerçektir. Ya hiç toplantı yapılmaz, otokratik yöneticinin her dediği, işletmede adeta kural olarak kabul edilir ve böylece işletmeyi yıpratan çok çelişkili kararlar verilir; ya da çok sık toplantılar yapılarak, çalışanların zamanları çalınır. Genellikle profesyonel bilgiye sahip olmayan bu yöneticiler alakasız şeylerle toplantıların gündemi teşkil ederler. Ayrıca çalışanların, özellikle yöneticilerin en değerli varlığı olan "zamanları" israf edilir. Bunu engellemek için toplantılardan önce gündem oluşturulmalı ve her konuya önem derecesine göre belli bir zaman ayrılmalıdır.

3.4.2.4. Program Dışı Günlük Müdahalelerin Sıkça Yapılması

Gerek planlama ve koordinasyon işlemlerinde gerekse pazarlama karmaşasının (yer, ürün, fiyat ve tanıtım) oluşturulmasında azda olsa yapılan düzenlemelere sıkça yapılan müdahaleler işletmenin piyasadaki ve çalışanlar nezdindeki imajını olumsuz etkilemektedir. Buna kesinlikle engel olunmalıdır.

3.4.3. Örgütsel Problemler

3.4.3.1. Örgüt Yapısının Geleneksel Oluşu ve Modernleştirilmemesi

Örgütlerde canlı organızmalar gibi zamanla gelişir ve değişimi yaşarlar. Piyasanın ve toplumun yapısındaki değişme örgüte yansıtılmaması durumunda işletmelerde çeşitli rahatsızlıklar kendini gösterir. Örgütsel yapının günün koşullarına göre oluşturulması gereklidir. Bu yapının oluşturulmasında "örgütsel verimlilik" ilkesi gözönünde bulundurulmalıdır.

3.4.3.2. Toplam Kalite Yöntemine Uygun Yapılanmanın Olmayışı

Toplam kalite yönetim sistemi, değişimi, örgütsel verimliliği, katılımcı yönetimi, üretim sürecinde kontrolu, sıfır hatayı ve kalitede istatistik kullanmayı hedefler. Çağımızın önemli yönetim felsefesi olan Toplam Kalite Yönetimi, kaliteyi bir kültür olarak kabul eder. Dikey yönetim yerine yatay ilişkileri önemseyen, işletmede herkesin fikrinin alınmasını öngören bu yönetim sistemi, işletmelerimizin proplemlerini çözmede yegane alternatif olarak görülmektedir.

3.4.4. Ticari Problemler

3.4.4.1. Dağıtım Sisteminin Yanlış Oluşu

Bir mamul, fabrikadan müşteriye ulaşıncaya kadar ne kadar fazla el değiştirirse fiyatı genellikle o kadar yüksek olur. İşletmeler piyasaya rekabet edebilmek için, müşterinin istediği kalite ve mümkün olduğu kadar düşük fiyatla mal sürerler. İşte firmalar, en düşük fiyata, zamanında ve en kolay şekilde müşteriye ulaşabilecekleri dağıtım kanalını keşfetmek zorundalar.

3.4.4.2. Dış Ticaret Kültürünün Eksik Oluşu

Ülkemizde KOBİ'ler daha çok iç piyasaya hitap ederler.Ülkemizin Gümrük Birliğine girmesiyle birlikte KOBİ'lerimizin ciddi problemlerle karşı karşıya kaldılar. Ancak gerek işletmelerin kendi imkanlarıyla gerekse devletin katkılarıyla hazırlıklar yapılırsa, dezavantaj gibi görünen rekabet edememe durumu, tersine çevrilebilir. Çünkü 380 milyonluk bir nüfusa sahip olan Avrupa Birliği, KOBİ'ler için yeni pazarlar anlamına gelmektedir. Birlik ticaret hacmini artırıcı yönde etkili olacağı için, KOBİ'lerin ürettiği mallara talep artışı olacaktır. Böylece KOBİ'lerin önemli sorunlarından olan talep yetersizliğine olumlu etkisiyle birlikte, yabancı sermaye girişi hızlanacak, ithal girdi maliyetleri azalacak; bu gelişmeler standardizasyonun yaygınlaştırılmasıyla, kalitenin yükseltilmesiyle desteklendiğinde ülkemizin dış rekabet gücü artacaktır. Ancak modern teknolojinin kullanılması, kalite ve standardizasyona gidilmesi, bu rekabet gücünü artırmanın olmazsa olmaz şartıdır. Yoksa Türkiye sadece Avrupalı firmalar içüin pazar olarak kalır. Bu nedenle KOBİ'lerin Avrupa Topluluğunda olduğu gibi, ihracat teşvikleri, mali avantajları sağlama, danışmanlık yardımı, teknik yardım gibi yollarla desteklenmeleri gerekmektedir. Bu konuda KOSGEB, odalar ve üniversitelerden yararlanmak mümkündür.

3.4.4.3. Tanıtım Problemi

KOBİ'lerin önemli sorunlarından bir tanesi de tanıtım eksikliğidir. Tanıtım eksikliğinin en önemli nedeni bilgi eksikliğidir. Tanıtım maliyetlerinin yüksek oluşu da bu hususta firmaları korkutan önemli bir nedendir. Ancak hedef pazar seçildikten sonra promasyona etkili bir şekilde gitmek, yapılan giderleri unutturacak şekilde firmaya getiri sağlayacaktır.

3.4.4.4. Tedarikçi ve Müşteri Eğitimi Problemi

Sağlıklı bir ticari faaliyet sergileyebilmek için, tedarikle başlayıp müşteriyle sona eren zincirin tamamını gözönünde bulundurmak gerekmektedir. Bir yanda arzulanan hammadde için tedarikçiye, diğer yandan malın kullanımı ve özellikleri ile ilgili müşteriyi bilgilendirmek oldukça önemlidir.

3.4.5. Mali ve Finansal Problemler

3.4.5.1. Maliyet Muhasebe Sisteminin Yetersizliği

Malın fiyatının belirlenmesi, maliyet denetimi, karlılığın hesaplanması... gibi önemli konularda maliyet muhasebe sisteminin bilinmesinin önemi çok büyüktür. Ayrıca faaliyete dayalı maliyet muhasebesinin bilinmesi toplam kalite yönetim sisteminin yerleşmesine yardımcı olacaktır. İşletmelerimizdeki bu yetersizlikler, ya maliyet muhasebesini çok iyi bilen elemanların istihdamı, ya da mevcut muhasebe elemanlarının eğitilmesiyle giderilebilir.

3.4.5.2. Bütçe ve Kontrol Sisteminin Olmayışı

KOBİ'lerde genellikle sistemsizlik hakimdir. Eğitim seviyesi düşük ya da işletme bilgisinden yoksun sahip yöneticilerin, bütçe ve planlama gibi teknik konuları bilmedikleri bilinen bir gerçektir. Oysa önünü görmeden, plan ve programdan yoksun bir işletmenin uzun süre rekabet etmesi beklenemez. Her yıl işletme bütçesinin hazırlanması, etkinlik ve verimlilik açısından kontrolünün yapılması gerekmektedir. Bu konuda danışman birimlerden yardım görülebilir.

3.4.5.3. İşçilik, Enerji ve Kredi Gibi Girdi Maliyetlerinin Yüksek Oluşu

Maliyet minimizasyonu, karlılık maksimizasyonu her işletmenin başlıca hedeflerindendir. Ancak bunu gerçekleştirmek kolay değildir. Çünkü ülkemizde özellikle kalifiye işçilik, enerji ve kredi maliyetleri çok yüksektir. Küçük dilimlerde hammadde alımına gitmek zorunda olan KOBİ'lerin girdi maliyetleri yükselince rekabet şansı azalır. Devletin bu konuda (düşük faizli kredi, ucuz enerji, altyapı, vergi muafiyetleri... gibi) teşvik edici olması gerekir. Avrupa Topluluğu ülkeleri

de bu konularda kendi KOBİ'lerine çeşitli şekillerde destek vermektedirler. Sanıldığı gibi Gümrük Birliği bu desteklemelere engel teşkil etmez.

3.4.5.4. Sermaye Yetersizliği

Bilindiği gibi KOBİ'lerde ciddi bir sermaye kısıtlılığı sözkonusudur. KOBİ'lerin büyüyüp gelişebilmeleri için finansmana ihtiyaç duydukları ne kadar gerçekse, ülkemizde sermaye maliyetinin yüksek oluşu da o kadar gerçektir. Çeşitli ülkelerle kıyaslandığında Türkiye'de KOBİ'lere ayrılan kredilerin de çok düşük olduğu görülmektedir. Türkiye'de dağıtılan toplam kredilerin sadece yüzde 3'ü KOBİ'lerce tahsil edilmektedir. Bu oran ABD'de yüzde 42.7, Federal Almanya'da yüzde 35, Japonya'da yüzde 50, İngiltere'de yüzde 27.2 ve Güney Kore'de yüzde 46.8'dir.

3.4.5.5. Alacakların Zamanında Tahsil Edilmeyişi

Firmalar, alacaklarının yönetiminde etkinlik sağlamak yoluyla, ticari alacaklarındaki artışı, satışlarındaki gelişme hızına kıyasla daha ölçülü sınırlar içinde tutarak finansal ihtiyaçlarını azaltabilirler. Alacakların yönetiminde etkinlik amacıyla firmaların alabilecekleri önlemler şöyle sıralanabilir:

1- Kredili satış şartlarının, firma açısından daha elverişli hale getirilmesi,

2- Alacakların tahsilinde etkinlik sağlanması,

3- Kredili satış yapılacak müşterilerde aranılacak nitelikler konusunda daha kısıtlayıcı davranılması, kredi standartlarının yükseltilmesi,

4- Büro hizmetlerinde etkinlik sağlanması,

5- Alacakların tahsilatını hızlandıracak, müşterileri erken ödemeye özendirecek önlemler uygulanması,

6- Müşteri açık cari hesaplarının ticari senetlere dönüştürülmesi,

7- Alacakların tahsil edilmeme riskine karşı sigorta ettirilmesi,

8- Satış elemanlarında tahsilat sürecine katılmalarını sağlamak,

9- Alacakların değerlendirilmesine gereken önemin verilerek, gerçek olmayan karlar üzerinden vergi ödenmesinin önlenmesi.

3.4.6. Üretimle İlgili Problemler

3.4.6.1. Kaliteli Üretim Yapamama ve Kontrol Cihazlarının Eksik Oluşu

KOBİ'lerin her şeyden önce ölçek sorunu vardır. Ayrıca kapasite kullanım oranları düşük olan KOBİ'lerin teknolojik yenilik konusunda da finansman ve bilgi problemleri vardır. Bütün bu olumsuz şartlara rağmen belli bir kalite tutturan KOBİ'lerin bu konuda devletin yardımcı olması gerekmektedir.

KOBİ'lerin iç ve dış piyasada (özellikle Avrupa Pazarlarında) rekabet edebilmesi için, mutlaka dünya standartlarında üretim yapmaları gerekmektedir.

3.4.6.2. Üretim Planlamasının Yapılmayışı ve Sık Sık Değiştirilmesi

Üretim planlaması, gelecekteki imalat faaliyetlerinin (veya miktarlarının) düzeylerini veya limitlerini belirleyen fonksiyondur. Üretim sistemlerinin faaliyet yoğunluğu ve karmaşıklığı, işletme içi faaliyetlerin koordinasyon zorunluluğu, tüketici kütlesinin genişlemesi ve isteklerinin değişik olması... gibi nedenlerden ötürü üretim planlamasına gerek duyulmaktadır.

3.4.7. Bakım ve Onarım Problemleri

Pek çok tezgahtan oluşan üretim hattında bir kaç makinanın arızalanması, zincirleme etkilerle bütün sistemi felç edebilir. Makinaların belirli zamanlardaki bakımlarının yapılması ve beklenmedik zamanlarda ortaya çıkan arızaların giderilmesi için bakım ve onarım çalışmaları ara sıra yapılmalıdır.

3.4.7.1. Stokla İlgili Problemler

İşletme gereğinden çok stok bulundurursa, stok maliyetleri; ihtiyacından az stok bulundurursa, siparişleri zamanında karşılanmayan müşteriyi kaybetme maliyeti ile karşılaşabilir. Ne az, ne çok; ama optimal noktada stok bulundurulmalıdır. Hatta mümkünse sıfır stok hedeflenmelidir.

3.4.8. Diğer Eksiklikler

3.4.8.1. Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Faaliyetlerine Önem Verilmemesi

Günümüz dünyasında, insanlar artık üretilen her şeyi almıyorlar. Bu nedenle üretim departmanı, neye talep varsa onu üretmelidir. Ayrıca son teknolojiyi yakalamak ve rakiplerin durumunu tespit etmek için de bu faaliyet çeşidine gerek vardır.

3.4.8.2. Ekonomik Politikaların Ortaya Koyduğu Belirsizlik

Yatırım, güven ve istikrar ister. Önünü göremeyen yatırımcı, riske girmek istemez. O zaman para üretime değil, rant getirici alanlara kayar. Bu, yeni belirsizliklere davetiye çıkarır. Böyle bir faaliyetin zararı sadece KOBİ'lere değil, tüm ülkeye ulaşır. Devletin artık bu ekonomik belirsizliği giderici, istikrarı sağlayıcı tedbirler alması ihtiyaçtan çok zaruret halini almıştır (Diken, 1996).

3.5. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Problemleri

KOBİ'lerin 1970'den sonra gelişimlerine rağmen bugün halen bir takım sorunları vardır. Gerek ulusal düzeyde gerekse Topluluk düzeyinde bu sorunlardan hareket ederek bu işletmeleri yönlendirme ve destekleme çalışmalarını yoğunlaştırmaktadırlar. İşte bu sorunlar iki ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar:

- Mali problemler
- İdari problemler

3.5.1. AB'de KOBİ'lerin Mali Problemleri

KOBİ'lerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan olan mali sorunlar, işletme faaliyetlerini, iç kaynakların yetersizliği sonucu engellemekte ve diğer taraftan da dış kaynaklar bulmada güçlükler çıkarmaktadır.

KOBİ'lerin bilindiği gibi yeni projeleri kendi kaynaklarıyla karşılamaları ve diğer taraftan da kredi piyasalarından kaynak aktarımı yapmaları oldukça güçtür. Bunun sonucunda, büyük işletmelerle kıyaslanmayacak derecede kaynakları azalmaktadır. Bu yüzden üye ülkeler başta tasarruf bankalarının KOBİ'lere hizmet vermesini amaçlarken, diğer taraftan da bu işletmelerin finans sorunlarına çözüm için bazı kurumların oluşturulmasını öngörmüştür, bunlar:

- KOBİ'lere esnek garanti anlaşmaları altında elverişli ortamlarda orta ve uzun vadeli krediler vermek için özel, kamu veya yarı kamu finans kurumularının oluşturulması.
- Ticari bankaların, KOBİ'lere özel şartlarda esnek krediler vermesi.
- KOBİ'ler için, banka kredilerinin düzenlenmesini sağlayacak özel kurumların oluşturulması.
- KOBİ'lere öz sermaye yatırımı yapacak kamu kurumlarının oluşturulması.

İşte tüm bu mali sorunları gözönüne alan Topluluk, KOBİ'lerin uzun vadeli mali sorunlarına çözüm getirmek amacıyla çeşitli mali araçların geliştirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır.

Bunun en iyi örneği Almanya'da KOBİ'lerin fon geliştirme sorunlarına yardımcı olmak amacıyla kurulmuş olan "Alman Tasarruf Bankaları Örgütü" nün örgütlediği öz sermaye yatırım şirketleridir.

Bu şirketlerin hizmetleri iki yönlüdür.

a) Ulusal küçük sermaye politikası doğrultusunda sağlanan hükümet destekli yatırım fonları,

b) Sermaye piyasalarında serbestçe sağlanan şirket yatırım fonlar.

Mali politikanın bir parçası sayılan bu sistemde, örneğin, yatırımlardan sağlanan gelirlerden KOBİ'lere aktarım yapılarak bu tip işletmelerin güçlenmesi sağlanacaktır.

3.5.2. AB'de KOBİ'lerin İdari Problemleri

KOBİ'lerin mevcut sorunlarından önemli bir bölümü de, bu işletmelerin idari mekanizmalarından kaynaklanmaktadır. Gerçekten bu tip işletmelerdeki yöneticilerin gerek bilgi bakımından ve gerekse eğitim açısından bir takım eksikliklere sahip olmaları bir takım sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Daha öncede mali sorunlarda bahcedilen sermaye piyasaları ile ilişki eksikliğinin nedeni de budur.

Topluluk organları, KOBİ'lerin yöneticilik ile ilgili sorunlarını çözmek için şu iki yolu benimsemişlerdir:

- Yöneticilerin eğitilmesi
- Yöneticilerin, iş yerinin günlük iş değişimi düzenleyebilmesine yönelik bilgi sahibi olması.

Bu doğrultuda yapılan çalışmalar görüldüğü gibi birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Sözkonusu eğitim faaliyetlerini yaygınlaştırmasıyla KOBİ'lerin yeni gelişmelerden yeterince yararlanması, değişen piyasa koşullarına rahat bir şekilde adapte olması, teknolojik gelişmeleri takip edebilmeleri amaçlanmamıştır. Bu bağlamda Topluluk'ta özellikle son yıllarda üzerinde durulan bir çalışma alanı da "Mesleki Eğitim" programlarıdır. Bir taraftan üye ülkelerce bu doğrultuda çalışmalar yapılırken, diğer taraftan da Topluluk Avrupa Mesleki Eğitim Merkezi vasıtasıyla bu çalışmaları yönlendirmektedir.

Üye ülkelerin KOBİ'leri yönlendirme faaliyetlerini ise şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

1) Yeni iş yerlerinin kurulmasını destekleme çalışmaları

2) Yatırımlar için finansal yardımlar

3) Eğitim ve danışmanlık hizmetleri

4) Teknoloji transferi ve yeniliklerin desteklenmesi

5) Bina yardımları

6) Lokal temelli çalışmalar

7) Özel sektör çalışmaları" (Yerge, 1993).

3.6. Türkiye'de KOBİ Yatırımlarına Uygulanacak Destekler Paketi

3.6.1. KOBİ'lere Yönelik Teşvik Uygulamasının Amacı

Bu uygulama, Gümrük Birliği ve sonrasında gerçekleşecek olan Avrupa Birliği içinde, ekonomik uyum sorunları ile karşı karşıya kalacağı düşünülen Küçük ve Orta Boy İşletme (KOBİ)'lerin yıllık programlara uygun olarak korunmaları, teşvik edilmeleri, üretim, kalite ve standartlarını artırmaları ve/veya ürün geliştirmeye yönelik taleplerini karşılamaları, istihdam alanı oluşturmaları ve Gümrük Birliği içerisinde rekabet edebilmeleri amacını taşımaktadır.

3.6.2. KOBİ Teşvik Unsurlarından Faydalanacak Şirketler

A) Yukarıda belirlenen amaç içinde;

- Faaliyetleri ve yatırımları imalat sanayi sektöründe olan,

- İşyerinde 150 kişiye kadar işçi çalıştıran,

- Kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makina-teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı net 50 milyar TL'sını aşmayan,

- Kararnamenin belirlediği şekilde; Kalkınmada Öncelikli Yörelerde % 30, Diğer Yörelerde % 40 olmak üzere, yatırımı gerçekleştirebilecek özkaynağa sahip olan,

- Halkbank tarafından yapılacak mali ve teknik değerlendirmelerde olumlu bulunan, piyasada ticari itibar sahibi olan ve yaptığı işle ilgili bilgi ve tecrübesi bulunan,

Küçük ve Orta Boy İşletme (KOBİ)'ler yararlanabilmektedir.

B) Bu işletmelerin; protesto, çek yasağı, haciz veya icrası, konkordato veya iflası olmaması gerekmektedir.

3.6.2.1. Teşvik Unsurlarından Faydalanma[14]

KOBİ'lere yönelik teşvik unsurlarından yararlanabilmek için "Teşvik Belgesi" alınması gereklidir.

3.6.2.2. Teşvik Belgesi Nasıl Alınır?

Teşvik unsurlarından yararlanmak isteyen KOBİ'ler Teşvik Belgesi çıkartılmak üzere doğrudan en yakın Halkbank şubelerine başvuruda bulunacaklardır.

Bundan sonra KOBİ'ler kendilerine verilen "KOBİ Teşvik Belgesi Başvuru Formu" nu eksiksiz doldurup ilgili Halkbank Şubesine geri vereceklerdir.

Halkbank Şubesi, başvuruda bulunan kişi hakkında gerekli araştırmayı yaparak, kendisine (gerekli şartlara sahip bulunanlara) olumlu veya (gerekli şartları taşımayanlara) olumsuz bir cevap verecektir.

Başvurusu reddedilenlere, bunun gerekçesi de belirtilecektir.

Başvurusu olumlu bulunan KOBİ'ler Halkbank şubelerinden aldıkları (mevcut kapasiteleri ve mevcut makina teçhizatları ile çalıştırdıkları işçi sayısını gösteren) bir formu bağlı bulundukları veya yatırımın bulunduğu yerdeki bir Odaya (Sanayi, Ticaret veya Ticaret ve Sanayi Odasına) tasdik ettireceklerdir.

Daha sonra da Halkbank tarafından istenecek (KOBİ hakkındaki genel bilgiler ve yatırımla ilgili bilgiler ile yatırımın tutarı ve yatırımın finansmanı hakkındaki) bilgi ve belgeleri temin edeceklerdir. Halkbank tarafından yapılacak Proje Değerlendirme safhasından sonra;

Gerekli şartları taşıyan KOBİ'ler adına teşvik belgesi başvurusunu Hazine Müsteşarlığı'na Halkbank yapacak ve Hazine Müsteşarlığı'nın düzenleyip onayladığı Teşvik Belgesi yine Halkbank tarafından KOBİ'lere ulaştırılacaktır.

3.6.2.3. Teşvik Belgesi Kapsamında Faydalanılan Teşvikler

KOBİ Teşvik Belgesi Kapsamında;

1) Fon Kaynaklı Kredi (Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu)

2) Damga Vergisi ve Harç İstisnası

---

14 Türkiye Halk Bankası Genel Müdürlüğü Bülteni, Sh: 18, Ankara 1997.
Not: Bu bilgiler 1997 yılına aittir. 1998 yılında yapılan ilâve ve değişiklikler kitabın sonuna (EK III) ilâve edilmiştir.

3) KKDF Kesintisi İstisnası

4) Yerli Makina ve Teçhizatta KDV Desteği

5) Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti

6) Yatırım İndirimi

7) Finansman Fonu Desteği

8) İthal Makina ve Teçhizatta KDV Ertelemesi

9) Finansal Kiralama Desteği

10) Bina İnşaat Harcı İstisnası

11) Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harçlara İlişkin İstisna ve Muafiyetler

sağlanabilmektedir.

Teşvik Belgesi kapsamında yapılacak yatırımın altı ay içerisinde tamamlanması gerekmektedir.

3.6.2.4. Fon Kaynaklı Kredi

Fon Kredileri, sadece makina ve teçhizat ile hammadde (enerji temini hariç) alımlarına yönelik olarak kullandırılabilmekte ve fatura karşılığında, makina ve teçhizat ile hammadde temin edilen firmaya ödenmektedir. Satın alınan yerli makina ve teçhizatın kredi vadesi boyunca, ithal makina ve teçhizatın ise 5 yıl süreyle elden çıkarılması mümkün değildir.

KOBİ'ler Fon'dan, aşağıda yeralan şartlar dahilinde kredi kullanabilmektedirler.

3.6.2.4.1. Kredinin Limiti

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde; Yatırım Kredisi Üst Limiti 20 Milyar TL., İşletme Kredisi Üst Limiti 5 Milyar TL., Diğer Yörelerde; Yatırım Kredisi Üst Limiti 15 Milyar TL., İşletme Kredisi Üst Limiti 5 Milyar TL.,

olarak kullandırılabilecektir.

3.6.2.4.2. Faiz Oranı

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yapılacak yatırımlar icçin % 20, Diğer Yörelerde yapılacaklar için % 30'dur.

3.6.2.4.3. Vade

Yatırım Kredilerinde 1 yılı ödemesiz dönem 3 yıl, İşletme Kredilerinde 1 yıldır.

3.6.2.4.4. Kredinin Ödenmesi

Yatırım Kredilerinde Anapara ve Faiz birinci yılın sonundan itibaren 5 eşit taksitle geri ödenir.

İşletme Kredilerinde ise Anapara ve Fazin tamamı 1 yıl sonra bir defada ödenir.

3.6.2.4.5. Teminat

Teminat projedir. Yönetici ve işletme sahiplerinin mesleki bilgisi, tecrübesi, girişimciliği ve itibarıdır. Ayrıca Makina Rehni, Kefalet ya da İpotek gibi teminatlar firma mali bünyesi dikkate alınarak istenebilir.

3.6.2.4.6. Özkaynak Katkı Oranı

Yapılacak Toplam Yatırımın; Kalkınmada Öncelikli Yörelerde en az % 30'unu, Diğer Yörelerde ise en az % 40'ını, Yatırımcının, Özkaynaklarından karşılaması gereklidir.

3.6.2.4.7. Teşvik Belgesine Konu Yatırım Tutarı

Satın alınacak makina ve teçhizat ile hammadde tutarının en çok 50 milyar TL. olması gerekmektedir.

Ayrıca, Halkbank, Kredi-Özkaynak ilişkisinin bozulmaması koşuluyla firmaya KOBİ koşullarında ek kredi verme imkanına da sahiptir. Bu kredi de Teşvik Belgesi kapsamında kullandırılabilecektir.

Fon Kredisinin ancak, Fon'dan Bankamıza kaynak aktarılması halinde kullandırılması mümkün bulunmaktadır.

3.6.2.5. Bu Kredilerde Damga Vergisi ve Harç İstisnası

KOBİ Teşvik Belgesi yatırımlar için, ihracat veya döviz kazandırma taahhütünde bulunan KOBİ'ler, 03.12.1988 tarih ve 3505 sayılı Kanunun geçici 2. maddesi çerçevesinde;

Yatırım Kredileri ile bu belge kapsamındaki şirket kuruluşu, sermaye artırımı, gayrimenkullerin ve irtifak haklarının aynı sermaye olarak konulması halinde bunların şirket adına tapuya tescili,

İşlemleri ve bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenen (Kredi Sözleşmesi, İpotek Tesisi gibi) kağıtlar 31.12.1998 tarihine kadar damga vergisinden ve harçlardan istisna edilmişlerdir. İşletme Kredileri yukarıda belirtilen istisna kapsamında değildir.

3.6.2.6. Fon Kaynaklı Kredilerde KKDF Kesintisi

Yatırım Teşvik Belgesi kapsamında yapılacak kredili ithalat ile Belge kapsamında kullandırılacak gerek Fon Kaynaklı Krediler, gerekse Halkbank Kaynaklı Kredilerde Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF) kesintisi uygulanmamaktadır.

3.6.2.7. Yerli Makina ve Teçhizatta KDV Desteği

Teşvik Belgesi kapsamında, satın alınan her türlü yeni ve yerli makina ve teçhizatın Katma Değer Vergisi, KDV Desteği olarak "Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu'ndan ödenebilmektedir.

Bu ödeme (Teşvik Belgesinde gösterilmiş olması şartıyla) Hazine Müsteşarlığı tarafından ve Halk Bankası Şubeleri aracılığı ile yapılmaktadır. Ödemenin yapılabilmesi için Bankamıza talimat verilmesi ve Fon aktarılması gerekmektedir.

Hammaddelere KDV Desteği sağlanmamaktadır.

3.6.2.8. Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti

KOBİ Teşvik Belgeli Yatırımlarda kullanılmak üzere Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler Dışındaki Ülkelerden ithal edilecek makina ve teçhizat % 100 oranında Gümrük Vergisi Muafiyetine tabidir.

Ayrıca KOBİ Yatırımları "Özel Önem Taşıyan Sektör Yatırımı" olduğundan, ithal edilecek makina ve teçhizat, ithalde alınan fondan da (5 kalem dışında) muaftır.

Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerden yapılacak ithalat Gümrük Birliği Anlaşması çerçevesinde gümrük vergisinden ve fonlardan (bazı istisnalar hariç) muaf bulunmaktadır.

Global Listenin Hazine Müsteşarlığı tarafından onaylanıp, Halkbank tarafından yatırımcılara ulaştırılması dışındaki bütün işlemler Gümrük İdareleri tarafından yürütülmektedir.

3.6.2.9. Yatırım İndirimi

KOBİ Teşvik Belgesi almış olan yatırımcılar, Bilanço esasına göre defter tutan Gelir veya Kurumlar Vergisi mükelleflerine tanınan bir istisna olan yatırım

indiriminden, % 100 oranında yararlanacaklardır. Ancak yatırım tutarının, maliye Bakanlığı'nca belirlenen tutardan az olmaması gerekmektedir.

Bu desteğe ilişkin uygulamalar Maliye Bakanlığı'nca yürütülmektedir ve Yatırım İndirimi uygulamalarını içeren hususlar Maliye Bakanlığı'nın çıkardığı Tebliğler ile detaylı olarak açıklanmış bulunmaktadır.

3.6.2.10. Finansman Fonu

Finansman Fonu, bir muafiyet ya da istisna uygulaması olmayıp, vergi ertelemesine yönelik bir düzenlemedir ve yatırım indiriminden faydalanan yatırımların finansmanında kullanılmaktadır.

Uygulamada, öteden beri faaliyetlerine devam eden ve hesap dönemini karlı kapatan işletmeler, Kurumlar Vergisi matrahlarının % 25'ini (yapılacak yatırım tutarını geçmemek üzere) T.C. Merkez Bankası Nezdindeki Finansman Fonu'na (her an paraya çevrilebilir Devlet Tahvili Hesabına) yatırırlar ve yıl içinde fiilen yapılan yatırım tutarını aşmamak üzere Hazine Müsteşarlığı'nca verilen Çekiş Müsadelerine istinaden Hesaptan faydalanırlar.

Bu fondan yararlanmak isteyen yatırımcıların fon için gerekli hesabı açtırdıktan sonra Halk Bankası'na müracaat etmeleri gerekmektedir. Halkbank da çekiş hakkı müsadesi için, yatırımcı tarafından temin edilecek bilgi ve belgelerle, yatırımcı adına Müsteşarlık'tan talepte bulunmakta ve uygun bulunan yatırımlara Finansman Fonu Kolaylığı sağlanmaktadır.

3.6.2.11. İthal Makina ve teçhizatta KDV Ertelemesi

Hazine Müsteşarlığı tarafından verilen KOBİ Teşvik Belgelerinde gösterilen yatırım mallarının ithalinde ödenmesi gereken KDV'nin, bu verginin fiilen indirilmesinin mümkün olacağı tarihe kadar ertelenmesi kolaylığı olup, bu ertelemede 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un süre ve tecil faizi ile ilgili hükümleri uygulanmamaktadır.

Bu uygulama KDV Kanunu ve çıkarılmış olan Tebliğler çerçevesinde Maliye Bakanlığı'nca yürütülmektedir.

3.6.2.12. KOBİ Teşvik Belgesi İle Finansal Kiralama Kolaylığı

Bir yatırımın gerçekleşmesi için gerekli makina ve teçhizatın tamamının veya bir bölümünün temini yollarından birisi de Finansal Kiralamadır.

Halk Bankası, asgari sabit yatırım tutarı Kalkınmada Öncelikli Yörelerde 3 Milyar TL., Diğer Yörelerde 5 Milyar TL, olan yatırımlarda kiralayanın ve kiracının birlikte müracaatları ile KOBİ Teşvik Belgesi talep etmeleri durumunda başvuruyu değerlendirmekte, uygun bulduğu talepleri Hazine Müsteşarlığı'na göndermektedir.

Müsteşarlığın da onayladığını Finansal Kiralama İşlemleri için Teşvik Belgesi düzenlenmekte ve kiralayan ile kiracı mer'i mevzuat çerçevesinde destek unsurlarından yararlanabilmektedirler.

Ancak Yatırım İndirimi İstisnası, yasal olarak makina ve teçhizatın maliki durumunda olan kiralayana sağlanmaktadır.

3.6.2.13. Bina İnşaat Harcı İstisnası

Hastane, prevantoryum, sanatoryum, dispanser ve benzeri sağlık kuruluşları, her türlü fabrika, değirmen, sinai nitelikteki imalathaneler ve tershaneler, organize sanayi bölgeleri ile küçük sanat sitelerinde yapılan her türlü bina inşaatı, Turizm Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı'nca desteklenmesi karara bağlanmış otel, motel ve benzeri turistik tesisler, belediyeler tarafından uygulanan Bina İnşaat Harcından 2589 Sayılı Kanun gereğince müstesna olup, bu kolaylıktan faydalanabilmesi için ayrıca KOBİ Teşvik Belgesi almaları gerekli değildir. Uygulama ilgili Belediyelerce yapılmaktadır.

3.6.2.14. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Yapılacak Yatırımlarda Vergi, Resim ve Harçlara İlişkin İstisna ve Muafiyetler

Kalkınmada Öncelikli Yörelerde yapılacak yatırımlar için arazi veya arsa tedariki işlemleri ile Sermaye Şirketlerinin (ve diğer bazı kuruluşların) kalkınmada öncelikli yörelerde yapacakları Devletçe teşviki öngörülen yatırımlar dolayısıyla bina iktisap ve inşa etmeleri ve bunların devirleri ile bunların dışında kalan bazı sosyal amaçlı arazi veya arsa tedariki işlemleri 2982 sayılı Kanuna istinaden;

Damga Vergisi, Emlak Vergisi, Harçlar, Resimler ve Belediye Gelirleri Kanunu Gereğince Alınan Vregi ve Harçlar ile diğer bazı Vergilerden istisna veya muaf bulunmaktadır. KOBİ'lerin bu istisna ve muafiyetlerden yararlanabilmeleri için Teşvik Belgesi almaları gerekli değildir.

Bu uygulama çıkarılmış bulunan Tebliğler çerçevesinde Maliye Bakanlığı'nca yürütülmektedir.

3.7. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları

"AB genelinde 1983 yılından sonra uygulamaya konulan proje ve programların yanısıra KOBİ'lerin teşviki için kullanılan araçlardan biri de devlet yardımlarıdır. Birliğin Ortak Rekabet Politikası içerisned yer alan devlet yardımları Roma Antlaşması'na göre yasak olmakla birlikte, Komisyon KOBİ'lerin önemini gözönünde bulundurarak bu tür yardımlara izin vermektedir.

Avrupa Birliği, genel politikaların yanısıra KOBİ'lerin sınırlı finansman kaynaklarını gözönüne alarak, Birlik genelinde finansal açıdan destekleyici bazı politikalar benimsemiştir. Bu politikalar;

- KOBİ'ler için gerekli olan özsermaye tabanının teşviki ve sağlanacak teşviklerin belirlenmesi,

- Tek pazarda işletmeler arasındaki sermaye hareketlerinin teşviki ve ortak sermaye yatırımlarını geliştirmek amacıyla yeterli sermaye sağlanması,

- Geri kalmış bölgelerde küçük sanayinin teşviki ve bunlara mali kuruluşlar vasıtasıyla finansal destek sağlanması,

- Uzun vadeli kredilerin teşvik edilmesi,

- İleri teknoloji kullanmaları amacıyla küçük işletmelere özel kredi desteği sağlanması,

- Sermaye pazarına girerek, kolay kredi bulmalarını sağlayacak önlemlerin alınmasıdır.

Yardım alan işletmeler yeni yatırımlar ve yeni iş olanakları yaratmalıdır. Ayrıca bu tür yardımlar sürekli değil, bu işletmelerin rekabet edebilir düzeye gelebilmeleri için kullanılan geçici önlemlerdir.

KOBİ'lere yapılacak yardımda benimsenen temel prensip, yardımın işletme varlığının her aşamasında yapılabileceği doğrultusundadır.

Avrupa Birliği Komisyonu tarafından onaylanan KOBİ'lere verilen yardım türlerinin başlıcaları şunlardır.

- Küçük işletmelerin kurulması için hibe, düşük faizli kredi ya da kredi garantisi,

- Sermaye piyasalarından ya da bankalardan kolayca kredi bulabilen büyük işletmelerle başa çıkabilmeleri için, KOBİ'lerin yatırımlarına düşük faizli kredi veya kredi garantisi,

- Risk sermayesinin küçük sanayiye aktarılmasını sağlamak amacıyla kamu desteği,

Örneğin Komisyon bu konuda uzmanlaşmış kamu örgütlerinin, KOBİ'lerin hisselerini geçici olarak satın alarak, bu işletmelere iştirakine izin vermektedir. KOBİ'lerin hisselerinin geçici olarak alınması, özel risk sermayesi şirketleri için, kamu güvencesi oluşturmakta ve böylece KOBİ'ler sermaye piyasalarından ya da bankalardan daha kolay kredi bulma olanağına kavuşmaktadırlar.

- KOBİ'lerin, AR-GE faaliyetlerini yürütecek elemana ve olanaklara sahip olmamaları nedeniyle, işletme dışında yaptırılacak AR-GE çalışmalarının maliyetini düşürmek için yapılan yardımlar.

- Teknolojik ve mali açıdan içerdikleri yüksek risk nedeniyle, hükümet desteği olmaksızın yürütülemeyecek, KOBİ'lerce girişilen yenilik projelerine yardım ya da düşük faizli kredi sağlanması,

- Enerji veya hammadde tasarrufu sağlayacak ya da diğer enerji kaynaklarının petrolün yerine ikame edilmesini sağlayacak yatırım projelerine düşük faizli kredi ve yardımlar,

- Küçük işletmelerin yönetim veya satış politikasının, dış danışmanlık yoluyla geliştirilmesinin maliyetini azaltmaya yönelik yardımlar.

Tüm bu yardım türlerinde kesinlikle dikkat edilen nokta, bu ayrıcalıklı devlet yardımlarından yalnızca KOBİ'lerin yararlanıyor olmasıdır.

KOBİ'lerin desteklenmeye ihtiyaç duymaları nedeniyle, KOBİ konusu; büyük ölçüde önemsenmiş ve "Integrated Programme" adı verilen bir program uygulamaya konularak, KOBİ'lerin Tek Pazar'a entegrasyonunun sağlanması için yapılması gerekenler sıralanmıştır.

"Integrated Programme" çerçevesinde alınması gereken tedbirler şu şekilde sıralanabilir;

- KOBİ'lerin kurulmasında veya işleyişinde engel teşkil eden vergi, sosyal güvenlik, idari, finansal ve diğer birtakım güçlüklerin tanımlanması ve hafifletilmesi gereklidir.

- KOBİ'lerin finansal yönden desteklenmesi imkanlarının araştırılması şarttır.

- KOBİ'ler arasındaki işbirliğinin desteklenmesi gereklidir.

Birlik'te girişimciler arasındaki ilk temasların ve ortak (partner) arayışlarının teşviki konusunda ilk adımlar atılmış ve bu amaca hizmet eden BC-NET adında bir sistem kurulmuştur. Bu sisteme Türkiye 1993 yılında taraf olmuştur.

KOSGEB, 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı nezdinde Ulusal Merkez olarak katıldığı AB İşletmelerarası İşbirliği Ağı (BC-NET), AB İşletmeleri Yaklaştırma Bürosu (SRE) Sistemleri ile; ülkemiz işletmelerinin 61 ülkede 450 Sanayi ve Ticaret Odası ya da KOSGEB benzeri kuruluşlar üzerinden yabancı işletmelere iş teklif ve taleplerini iletmekte ya da söz konusu yabancı işletmelerin teklif ve taleplerini toplayarak ülkemizde dağıtılmasını sğlamaktadır.

KOSGEB 1993 yılı sonunda yine Dışişleri Bakanlığı nezdinde AB'nin 29 ülke arasında oluşturduğu Bilgi Merkezleri (Euro Info Centres: EIC) programında Ulusal Merkez olarak hizmet vermeyi üstlenmiş olup, bu kapsamda AB ülkeleri öncelikli olmak üzere 200'den fazla ülkenin 25 Milyonun üzerinde işletmesinin "kimlik, ürün, finans ve personel bilgilerine, AB'nin üretim standartlarına (EN), kamu ihale duyurularına, mevzuat bilgilerine, pazar analiz ve raporlarına erişilmesini sağlayacak altyapı tesis ederek hizmet vermeye başlamıştır. Bunun yanısıra KOSGEB; BC-NET, BRE ve EIC Sistemlerinden bilgi ağına katılarak işletmelararası iş tekliflerinin 61 ülkede yaklaşık 650'den fazla kuruluş arasında iletildiği bilgi ağı imkanlarından işletmelerin yararlanmalarını sağlamıştır.

Bunların yanısıra, bu konuya ilişkin olarak 24-25 Haziran 1994 tarihleri arasında yapılan "Korfu Zirvesi" nde Beyaz Kitap çerçevesinde KOBİ'lerin istihdam yaratma potansiyellerinin tam olarak ortaya çıkarılabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekliliğine değinilmiştir.

Avrupa Konseyi Korfu Zirvesi'nde, Bakanlar Konseyi'nin KOBİ'lere faiz sübvansiyonu sağlanmasına ve Komisyon'un Tek Pazar ve yeni rekabetçi çevreye uyum sağlamalarına yardım edecek Topluluk Programına 1994-1999 yılları için 1 Milyar ECU ayırmasına olumlu yaklaştığını belirtmiştir. Topluluk "Integrated Programme" çerçevesinde ele alınan bu programda esasen Topluluk mevzuatının KOBİ'ler için basitleştirilmesi ve bu tür işletmeler üzerindeki idari yükümlülüklerinin azaltılması amaçlanmaktadır.

1988-1990 yılları arasında Birlik'te imalat sanayine yapılan yardımlar ve bu yardımlar içerisinde KOBİ'lerin payı ile aynı dönemde üye ülkeler bazında verilen ortalama yıllık yardımlar Tablo 5,6 ve 7'de görülmektedir.

Tablo 5'de de görüleceği üzere, Avrupa Birliği'nde tüm yardımların % 10'u KOBİ'lere verilmektedir. Ülke bazında tüm yardımlar içinde KOBİ'lere verilen yardımların payı ise şöyledir; Belçika'da % 25'i, Danimarka'da % 1'i, Almanya'da % 7'si, Yunanistan'da % 10'u, İspanya'da % 5'i, Fransa'da % 11'i, İrlanda'da % 8'i, İtalya'da % 10'u, Lüksemburg'da % 21'i, Hollanda'da % 31'i; İngiltere'de ise % 12'si verilmektedir. Bu rakamlardan da görüleceği üzere, KOBİ'lere verilen yardımlar açısından, % 31 ile Hollanda birinci sırayı alırken onu, % 25 ile Belçika ve % 21 ile Lüksemburg takip etmektedir.

Tablo 6'da görüleceği üzere, ülke bazında KOBİ'lere verilen yardımlara baktığımzad 1049 Milyon ECU ile İtalya birinci sırayı alırken, 703 Milyon ECU ile Fransa ikinci, 545 Milyon ECU ile Almanya üçüncü sırayı almaktadır. (Ege, 1995).

Tablo 19: AB'de İmalat Sanayiine Yapılan Yardımlar (%)

SEKTÖRLER	B.	DK.	AL.	Y.	İSP.	FR.	İR.	İTA.	LX.	HL.	P.	İNG.	AB.
Yatay Amaçlar	76	59	29	81	28	66	50	30	39	77	17	45	42
Buluş; AR-GE	13	35	12	1	9	17	4	4	8	35	1	8	10
Çevre	0	4	2	0	1	0	0	0	1	2	0	2	1
KOBİ'ler	25	1	7	10	5	11	8	10	21	31	0	12	10
Ticaret/İhracat	14	8	2	22	1	36	38	6	2	1	0	15	11
Enerji Tasarrufu	6	10	3	0	1	1	0	1	0	2	0	0	1
Genel Yatırımlar	12	0	0	10	5	1	0	2	8	4	1	9	3
Diğer Amaçlar	6	0	2	37	6	0	0	7	0	0	14	0	5
Seçilmiş Sektörler	4	38	11	5	67	25	9	15	0	11	78	20	20
Gemi Yapımı	1	32	3	3	10	4	0	4	0	7	27	7	5
Diğer Seç. Sektör	3	6	8	2	57	21	9	11	0	4	51	13	15
Bölgesel Amaçlar	21	3	61	15	5	9	42	55	61	12	5	34	38
R.A.92(3)c kaps.böl.	21	3	9	-	-	5	-	4	61	12	-	25	8
R.A.92(3)a kaps.böl.	-	-	-	15	5	4	42	51	-	-	5	9	30
Berlin/92/92(2)c kaps.böl.	-	-	52	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Avrupa Birliği Komisyonu'nun, AB'de İmalat Sektörü ve Belirli Bazı Sektörlere İlişkin Devlet Yardımları Hakkındaki Üçüncü Anket Çalışması, Brüksel, Temmuz 1992.

Tablo 20: AB'de Üye Ülkeler Bazında Verilen Ortalama Yıllık Yardımlar (Milyon ECU)

SEKTÖRLER	B.	DK.	AL.	Y.	İSP.	FR.	İR.	İTA.	LX.	HL.	P.	İNG
1.1.Tarım	227	275	2839	207	187	2244	114	3411	1	543	176	765
2.Balıkçılık	1	14	16	3	59	36	10	95	0	2	4	24
2.San ve Hizm. (Yat.Amç.)	919	197	2242	865	693	4029	182	3285	19	944	106	1425
Buluş; AR-GE	155	117	962	12	216	1026	14	440	4	429	7	245
Çevre	0	15	162	1	16	28	0	0	0	30	0	64
KOBİ'ler	307	4	545	109	133	703	30	1049	10	385	2	362
Ticaret/İhracat	165	27	131	237	13	2176	139	697	1	18	1	461
Enerji Tasarrufu	72	34	213	0	26	33	0	102	0	27	2	7
Genel Yatırımlar	146	0	39	106	129	63	0	269	4	48	6	274
Diğer Amaçlar	74	0	190	400	160	0	0	728	0	6	88	13
3.San ve Hizm. (Seç.Sektörler)	2442	570		244	4933	9180	155	9815	183	934	585	4869
Çelik	0	0	39	2	727	16	0	678	0	0	144	3
Gemi Yapımı	16	107	229	34	249	262	0	396	0	88	167	234
Taşımacılık	1333	444	6698	195	2090	4921	122	8185	183	802	103	820
Kömür	1067	0	8339	0	1167	2715	0	0	0	0	4	3409
Diğ.Sç.Sektör	26	19	580	13	700	126	32	556	0	44	168	402
4.Bölgesel Yard.	250	11	4776	158	129	534	153	6111	29	149	32	1068
R.A.92(3)c kaps. bölg.yard.	250	11	693	0	129	312	0	445	29	149	0	787
R.A.92(3)a kaps. bölg.yard.	0	0	4082	158	0	222	153	5666	0	0	32	281
TOPLAM (1+2+3+4)	3838	1067		1477	6001		614		249	2572	902	8152

Kaynak: Avrupa Birliği Komisyonu'nun, AB'de İmalat Sektörü ve Belirli Bazı Sektörlere İlişkin Devlet Yardımları Hakkındaki Üçüncü Anket Çalışması, Brüksel, Temmuz 1992.

Tablo 21: Üye Ülkeler Bazında Ortalama Yıllık Yardımlar İçinde KOBİ'lerin Payı (%)

B.	DK.	AL.	Y.	İSP.	FR.	İR.	İTA.	LX.	HL.	P.	İNG.
8	0.3	2.1	7.3	2.2	4.3	4.8	4.6	4	15	0.2	4.4

Kaynak: Avrupa Birliği Komisyonu'nun, AB'de İmalat Sektörü ve Belirli Bazı Sektörlere İlişkin Devlet Yardımları Hakkındaki Üçüncü Anket Çalışması, Brüksel, Temmuz 1992.

Tablo 22: AB'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Sağlanan Teşvikler

Sağlanan Teşvik ve Destekler	Teşvik ve Destekleri Sağlayan Kuruluşlar
- Sanayi, sanatkar ve hizmet yatırımlarına parasal yardımlar	- Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu - Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları - Dolaysız Yatırımlar, a) Avrupa Yatırım Bankası b) Avrupa Kömür Çelik Birliği c) Topluluk Yeni Araçları
- Fizibilite (Yapılabilirlik) Analizlerin finansmanı	- Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
- Enerji ve alternatif yatırımlar ve yardım	- Avrupa Yatırım Bankası Topluluk Yeni Araçları
- Firma çevresi ile ilgili yatırımlar ve yardım	- Avrupa Yatırım Bankası
- Su ürünlerinin geliştirilmesi	- Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları - Avrupa Su Ürünleri Geliştirme Sosyal Fonu - Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
- Küçük firma ve sanatkarlara müşavirlik ve yardım	- Görev Grubu Mesleki Formasyonu Geliştirme Merkezleri
- Teknolojik icatlarının ve yaratıcılığın geliştirilmesi	- Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
- Kırsal ve endüstriyel bölgelerin yeniden canlandırılmasına dönük faaliyetlerin desteklenmesi	- Avrupa Sosyal Fonu
- Altyapının geliştirilmesi	- Avrupa Yatırım Bankası - Topluluk Yeni Araçları - Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
- Küçük esnaf ve Sanatkarlara dış ülkelerde staj ve burs	- Genç İşçi Mübadele Teşkilatı - Avrupa Komisyonu Staj Kurumu - Eğiticilerin Mübadele Kurumu
- AET dışı ülkelerle sanayi işbirliği ve piyasa	- Avrupa Geliştirme Fonu - Sanayi Geliştirme Merkezi - Teşebbüsleri Birbirine Yaklaştırma Bürosu
- Topluluk içi teşebbüsler arası işbirliği	- Görev Grubu (BC-Net, SPRİNT), EUROCA Projeleri)

Kaynak: Comission de Communautes Europeennes, Les Actions de la Communaute Interrressant Les Petites et Moyennes Entreprises, Manuel Pratique, Redacteur: H.Malosse, 28.12.1982, Bruxelles, 1982.

3.8. GB ve KOBİ'ler

Şurası bir gerçektir ki, önemi gün geçtikçe artan KOBİ'ler 1 Ocak 1996'da başlayan AB ülkeleri ile yapılan ortak Gümrük Birliği tarifesi ile şimdiden zor anlar yaşamaya başlamıştır. Avrupa Birliği ülkelerinin en son teknolojileri kullanan şirketleriyle rekabete hazır olmayan KOBİ'lerin uzun yıllar ihmal edildiği GB'nin devreye girmesiyle yeni yeni anlaşılmaya başlanmış, devlet şok teşvik tedbirleriyle hatalarını telafi etme yoluna gitmiştir. 1997 yılı itibariyle KOBİ'lere sağlanması planlanan 100 trilyonluk teşvik tedbirlerinin adil ve yerli yerine dağıtılması gerekmektedir.

GB çerçevesinde "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri, Büyük Sanayi İşletmelerine göre daha kritik bir durum sergileyecektir. Bu kesimin faaliyetlerini sürdürebilmesi için büyük sanayi ile entegrasyonu bir zorunluluk olarak görülmektedir. Gümrük Birliği'ne girişte bir yan sanayi olarak yaşama şansı daha yüksek olan küçük ve orta boy işletmeler için, bir yan sanayi projesi kapsamında, büyük sanayiye uyum için modern teknolojiyi kullanma yeteneğinin artırılması, makina parkı yenileme, kalite, firma birleşmeleri ve benzeri konularda alt projelerin hazırlanması ve aynı zamanda, bilgi ve kaliteyi eleman eksikliklerini gidererek eğitim programlarının başlatılması gerekmektedir. Özellikle bu, mukayeseli üstünlüğe sahip sektörler için büyük önem arzetmektedir (Ege, 1993).

Gümrük Birliği çerçevesinde;

Gümrük Birliği çerçevesinde KOBİ'lerin durumuyla ilgili tartışmalar daha ziyade iktisadi ağırlıklı bir alan oluşturmaktadır. Bu bakış açısından, Ortaklık Konseyi kararları çerçevesinde, ortak dış ticaret politikası ve rekabet politikaları boyutuyla konunun ele alınması gerekir. Ayrıca, AB içindeki sanayi politikaları ve KOBİ'lerin durumu, AB'de KOBİ'lere yönelik devlet yardımları yanında, Türkiye'de KOBİ'lerin yapıları, bunlara yönelik teşvikler ve KOBİ işletmelerinin sorunları mukayeseli bir biçimde tartışılabilmelidir. Benzer şekilde, AB'de ve Türkiye'de KOBİ'lere sağlanan destekler ve teşviklerin de Gümrük Birliği'nin oluşturduğu yeni değişkenler çerçevesinde yeniden ele alınması gerekmektedir.

Gümrük Birliği'ne girmiş Türkiye'nin tek pazara mal üretene bir ihraç ekonomisi olarak kuşkusuz en önemli sorunu, bu süreçte etkin ve başarılı olabilmeleri için KOBİ'lerin yeniden yapılandırılması ve teşvik edilmesi olacaktır. Bu bakış açısından KOBİ'lerin sahip olduğu ve onlara en büyük avantajı sağlayan özelliğin esneklik olduğu vurgulanmaktadır. İleri sürüldüğüne göre, bu özellik

onlara son derece hızlı hareket etme, uyum sağlama, değişme olanağı vermektedir. Bu sayede en büyük dezavantajları olan sermaye ve finansman yetersizliğini bile alt edebilme ihtimali vardır. Bu ihtimalin temel kaynağı ise bilgidir, denilmektedir. (Ekin, 1996).

Gümrük Birliği çerçevesinde Topluluk'tan gelecek tüm sanayi ürünlerinin gümrük vergilerinin sıfırlanması, Topluluk dışı ülkelerden yapılacak ithalatta ise ortak gümrük tarifelerinin uygulanması, Türkiye'de sıkıntı oluşturacaktır.

Öte taraftan "Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye arasındaki sanayi ürünleri ticaretinde ortak gümrük sınırları içinde kurulan gümrük birliği, karşılıklı gümrük vergileri ile eş tedbirli vergilerin kaldırılması ve üçüncü ülkelerle yapılacak ürün ticaretinde Türk Gümrük Tarifesinin topluluğun Ortak Gümrük Tarifesine uyumunu kapsamaktadır. Katma protokolün(*) 17. ve 18. maddeleri, Türkiye'nin Ortak Gümrük Tarifesine nasıl uyum sağlayacağını göstermektedir. İlke olarak gümrük tarifeleri, 12 yılda kaldırılacak mallar arasında yeralan ürünler 12 yıllık süre sonunda, 22 yıllık listede olan ürünlerse 22 yıllık süre sonunda topluluk ortak gümrük tarifesi ile aynı düzeye getirilecektir." (Şimşek, 1994).

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesi ile birlikte birçok alanda olduğu gibi mevzuatta da eksikliği vardır. Bunlardan bazıları Avrupa Birliği tarafından şart koşulanlar, bazıları da yapılması mümkün olanlar olarak iki kademe de toplanabilir. Bunlardan en önemlileri sınai mülkiyet mevzuatında yapılan değişikliklerdir. Yıllardan beri hem Avrupa Birliği ülkeleri hem de Amerika ısrarla patent mevzuatımızı, faydalı modeller, endüstriyel tasarımlar ve markalarla ilgili mevzuatı bize uyumlu hale getirin demişlerdir. Bu maksatla 1994 yılının Haziran ayından başlamak üzere 1995 yılının Haziran ayına kadar sınai mülkiyet mevzuatında önemli değişikler meydana getirildi ve bu değişiklikler tamamlandı." (Karahan, 1996).

Yukarıda sayılan mevzuat entegrasyonunun dışında, Avrupa'nın yüksek teknolojiyle faaliyet gösterdiği KOBİ'lerinin kalitesini yakalaması için Türkiye'nin gereken hazırlıkları biran önce yapması gerekmektedir. "Türkiye imalat sanaiiyindeki KOBİ'lerin teknolojilerini, birkaç yıl içinde, büyük ölçüde yenileyemezsek, bir yandan iç piyasada AB çıkışlı mallarla Türk sanayiinin rekabet etme şansı zorlaşacak, öte yandan başta AB ülkeleri olmak üzere dış piyasalarda rekabet gücümüz azalacaktır.

* Türkiye İle AET arasında bir ortaklık oluşturan anlaşmanın 4'ncü maddesinde belirtilen Geçiş Döneminin gerçekleşmesi şartları, usulleri, sıra ve süreleri, bu protokol ile tesbit edilmiştir (1973).

Türkiye'nin ihracatının en az yarısı AB ülkelerine olduğuna göre, neticede, imalat sanayiinde birçok KOBİ'lerin kapanması sonucu Türkiye'de işsizliğin artması ile birlikte dış ticaretimiz de (ihracat ve ithalat) çok olumsuz şekilde etkilenecektir (Çarıkçı, 1996).

3.9. AB ve Türkiye'de İşgücü Açısından Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ve İmalat Sanayii

"Sanayi ve işyerleri sayımına göre ülkemizdeki küçük imalat işyerlerinin sayısı 1985'de 183.572 olmuştur. Toplam işyeri sayısındaki oran % 20.6'dır. Bu rakam 1-9 arasında işçi çalıştıran küçük imalat işyerlerinin sayısıdır. Küçük teşebbüsdeki gelişmeler yalnızca küçük imalat işyerleri sayısı ile açıklamak imkansızdır. Özellikle, ticaret ve diğer hizmet sektörlerinde küçük teşebbüslerin geniş bir kesimi oluşturduğu bilinmektedir. Ekonomideki küçük işletme sayısının fazla oluşu, istihdam açısından bu işletmelerin önemini artırmaktadır. Küçük imalat işyerlerinin sayısı 1985 yılında 191.561 olmuştur. Buna istinaden, küçük imalat işyerlerinin imalat sanayii toplam istihdam içindeki payı % 53'dür.

AB'ndeki sanayileşmiş ülkelerde küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Tablo 9 ve 10'da istihdamın küçük ve orta boy işlerdeki dağılımı verilmiştir.

Tablo 23: Seçilmiş AB Ülkelerinde İstihdamın İşletme Büyüklüklerine Göre Dağılımı (%)

		İşletme Büyüklüğü			
Ülkeler	Yıllar	20	20-99	100-499	500
Fransa	1993	42	30	19	9
Hollanda	1993	36(1)	30(2)	34(3)	
Belçika	1993	34	22	20	24
İspanya	1993	60(3)	18	22	
Yunanistan	1993	64(1)	36		
Portekiz	1993	80(3)	15	5	

Kaynak: Commission des Communautees Europeenes.

Tablo 24: 12'lerde İmalat Sanayii Sektöründeki İstihdamın Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerdeki Yeri (%)

	Yıllar					
Ülkeler	1980	1985	1986	1987	1988	1989	1990
F.Almanya		13.0	16.0	15.9		16.0	
Fransa		25.3	26.7	28.0	27.7	28.1	
İtalya		55.0		59.0	60.3	60.3	
Belçika	28.0	28.2	28.5	28.6	28.9	30.2	
Hollanda	34.8	34.7	34.6	34.6	34.7		
Danimarka	33.7	33.0	34.3	34.0	35.1		
İngiltere	16.6	18.8	20.3	21.0	22.0		
İrlanda			38.1				
Lüksemburg			19.2				
Yunanistan		39.0					
İspanya		56.0	57.5	57.8	57.8	57.8	
Portekiz		43.0				43.8	

Kaynak: Comminission des Communautees Europeenes.

Türkiye'de küçük ve orta ölçekli teşebbüslerin gelişmesini teminen elverişli fiziksel imkan sağlama, finansman ve teknik yardım temin etme gibi etkinlikler, özellikle geçtiğimiz son 2-3 yılda olumlu olmuştur. 1988-1989 tedbir planlarında da bu işletmelerin gelişmesi için gerekli tedbirlerin icra edilmesi yer almış. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın kapsamında da bu işletmelerin gelişmesi için önlemlere yer verilmiştir.

Küçük ve orta ölçekli işletmeleri gözönünde bulundurarak bugüne kadar yapılmış çalışmalar arasında, Ticaret Bakanlığı'nca küçük sanayi sitelerinin yapılması ve yaygınlaştırılması, finansman mekanizmasının kurulması, Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı'nın sunduğu hizmetlerin artırılması ve vasıflı işgücü yetiştirme konusuna daha fazla ağırlık verilmesi gibi çalışmalar yer almıştır. Ancak, tüm bu etkinliklere rağmen küçük sanayi istenen düzeyde bulunmamaktadır.

Tablo 9 ve 10'da da belirtildiği üzere küçük işletmelerin ülke ekonomisi içindeki rolü küçümsenmeyecek derecededir. Özellikle Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmeler toplam işletmelerin % 98.8'ini ve toplam istihdam % 53'ünü kapsamaktadır.

Bu durum KOBİ'lere verilmesi gereken önemin küçümsenmemesi gerektiği anlamına gelmektedir. Buna göre, ülkemizde istihdam konusunda küçük ve orta ölçekli teşebbüslerin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin artırılarak yaygınlaştırılması gerekmektedir (Atalay, 1990).

3.10. Gümrük Birliği Ve Türk Sanayisi

Türk sanayisinin başarılı olabilmesi için Türk devletinin ne yapması gerektiği şu şekilde izah edilebilir. Şöyle ki, AB sanayicisine göre Türk sanayicisinin dezavantajları ne ise onları gidererek başarılı olması sağlanabilir. Çünkü Türk piyasasında içeride bizim kendi piyasamızda mal üreten üreticiler Avrupa üreticileri ile aynı şartlarda çalışma mecburiyeti vardır. Bu yükümlülükler nelerdir kısaca belirleyelim (Canbilen, 1994).

Siyasi ve iktisadi istikrarın biran önce sağlam, kalıcı ve devamlılık arzeder bir şekilde sağlanmasıdır. Türk sanayisi istikrarsız bir ortamda çalışmaktadır. Hükümet politikaları çok sık değişmektedir. Ödemeler dengesi çok istikrarsızdır. Buna paralel olarak hükümet politikaları değişmekte, iktisadi büyüme iki sene yüksek bir sene düşük çıkmaktadır. Dolayısıyla bu, sanayicilerin ileriyi görmesini engellemekte planlamasını doğru bir şekilde yapmasına mani olmaktadır. Avrupa piyasasında daha istikrarlı bir ekonomik ortam vardır. Avrupa sanayicisine göre Türk sanayicisinin buna bağlı bir dezavantajıda istikrarsız ekonomik ortamda plan ve program yapamamasıdır.

Bunlardan ayrı olarak devletin acilen alması gereken tedbirleri belirtirsek;

- Ekonomiye yük olan KİT'lerin durumu iyileştirilmeli ve özelleştirmeye önem verilmelidir.

- Devlet hızla ekonomiden çekilmelidir.

- Tüm kamu bankaları elden çıkarılmalıdır.

- Ekonomide verimsiz sektörler ıslah edilmelidir.

- 2000'li yıllarda rekabetçi üstünlük elde edebilecek sektörler belirlenmeli ve önemli kaynak tahsisleri ve teşvikleri bu alanlara kaydırılmalıdır.

- Tüketici şuurlandırılmalıdır.

- Araştırma ve geliştirme çalışmaları desteklenmelidir.

- Sağlık ve eğitim yeniden yapılanmalıdır.

"Türkiye'nin büyük bir pazara açılmasının kazançlarının olacağı açıktır. En başta birçok büyük şirket dünya şirketleri ile bütünleşecektir. Bu açıdan Türk sanayisi rekabet gücü kazanacaktır.

Daha tam anlamıyla AB ülkelerinin en son teknolojileri kullanan şirketleriyle rekabete hazır olmayan KOBİ'lerin, devlet tarafından desteklenmesi gerekiyor. KOBİ; bağımsız bir şekilde faaliyette bulunan ve faaliyette bulunduğu alanda egemen durumda olmayan işletmeler olarak tanımlanıyor. Türkiye'de KOBİ'ler işletmelerin yüzde 99'unun istihdamın yüzde 53'ünü ve katma değerin yüzde 38'ini teşkil etmekteler. Ülkemizde 1 milyon civarında küçük ve orta ölçekli işletme bulunuyor. KOBİ'ler ürettiklerinin yüzde 30'unu ihraç ediyorlar. Bununda yüzde 40'ını AB ülkelerine yapıyorlar. Devamlı şekilde istildam içindeki payları artan, ekonominin sürükleyici unsuru olan KOBİ'ler büyümenin motoru olup ülkemize önemli katkılar sağlamaktadırlar. KOBİ'lerle ilgili çeşitli sıkıntılar ve yapılması gerekenler hakkında şunları söyleyebiliriz.

3.10.1. KOBİ'lerdeki Sıkıntılar

- KOBİ'lerin küçük miktarlarda hammadde ve malzeme siparişinde bulunmaları ve dolayısıyla ana ham madde ve malzeme üretimi yapan kuruluşlarca önemsenmemektedirler.

- KOBİ'ler tam kapasite ile çalışamamaktadır. İster sürekli üretim, ister sipariş ve fason üretim olsun, tüm işletmelerde tam kapasite ile çalışamama meselesi vardır.

- Finansman açısından KOBİ'lerin en önemli meselesi başlangıç sermayesidir. Başlangıç sermayesinin yeterince sağlanmaması ve öz kaynakların yetersiz olması girişimcileri olumsuz etkilemektedir. Enflasyon sebebiyle de sermayeleri devamlı azalmaktadır.

- KOBİ'lerin % 50'si yalnızca iç piyasaya dönük çalışmakta ve ihracat imkanlarından yoksun kalmaktalar. Dış piyasalara yönelememekte, en büyük etken ve organizasyon eksikliği ve fiyatlarda rekabet edememe meselesi gelmekte.

- İç piyasadaki talep yetersizliği ve mali meselelerden dolayı KOBİ'ler fason ve siparişe dönük çalıştıkları içintam kapasite ile çalışamamakta.

- İhracatta karşılaşılan meselelerin başında da mevzuat, pazarlama ve finansal meseleler gelmekte.

- Ayrıca KOBİ'lerin % 50'si AB standartlarından ve GB mevzuatından habersizler.

- KOBİ'lerin % 70'i AB ülkelerinin firmaları ile rekabet güçlerinin olmadığını düşünmekteler.

- KOBİ'lerde yetişmiş ve profesyonel yöneticilerin olmaması rekabet gücünü azaltmakta,

- KOBİ'lere bilgi ve kredi verecek kurumların az olmasıda sorunları büyütmektedir.

3.10.2. KOBİ'lerin Kurtulması İçin Alınması Gereken Tedbirler

KOBİ'ler biraraya gelerek yatay ve dikey işbirliğine gidebilirler. Bu işbirliği üretim, finansman, pazarlama gibi alanlarda olabileceği gibi satın alma açısından da uygulanabilir.

KOBİ'ler ne kadar küçük olursa olsun gerek iç piyasada gerekse dış piyasada varlıklarını sürdürmek için modern pazarlama tekniklerinden faydalanmak zorundadırlar. İhracat imkanlarını da artırmalıdırlar.

- KOBİ'ler devamlı bir şekilde devlet daireleri ile yakın ilişki halindedirler. Bundan dolayıda bürokratik zorluklar yaşamaktadırlar. Vergi dairelerindeki ve ilişkili oldukları diğer devler dairelerindeki bürokratik ve formalite işlemlerinin azaltılması, giderilmesi ve bu alanın akılcı bir şekilde elden geçirilmesi gerekmektedir.

- Gümrük Birliği ile beraber KOBİ'ler yoğun bir rekabetle karşı karşıya kalmışlardır. KOBİ'ler rekabeti sürdürecek diye yalnızca iç pazarda faaliyette bulunmamalı, dışa açılma temel prensip olmalı ve sektörel dış ticaret şirketleri kurulmalıdır.

- KOBİ'ler azalan sermayelerini korumak için paradan kaçarak stoklara ve sabit varlıklara yönelmeli ve alacaklarından daha çok borçlanma yoluna gitmelidirler.

- Avrupa sosyal fonundan finanse edilen mesleki ve teknik eğitim imkanlarının bu işletmelerde çalışanlara sağlanması,

- Bu işletmelere Avrupa Komisyonu tarafından ekonomi ve hukuk danışmanlarından tahsis edilmesi,

- Yeni teknolojilerin uygulanması ve modernizasyon yatırımlarının yapılması için uygun şartlarda kredi sağlanması ve sübvansiyon edilmesi,

- Çeşitli vergi kolaylıklarının sağlanması ve bazı vergi istisnalarının tanınması" (Orhan, 1995).

Özetle küçük ve orta ölçekliler her ne kadar büyük ölçekli işletmelere nazaran daha fazla hareket serbestisine sahipseler de finansal, ekonomik, hukuki, teknolojik sınırlamalar ve çevre faktörlerinden etkilenmektedirler. Öte yandan günümüz işletmeciliğine temel hedef sadece kar değil, karla birlikte piyasa egemenliğinin de sağlanmasıdır. Dolayısıyla meselelerin çözümü büyük ölçüde çağdaş üretim, yönetim ve pazarlama ölçüklerini içeren dinamik bir kurumlaşmanın gerçekleştirilmesine bağlıdır (Minibaş, 1995).

Yine gelişmiş ülke örneklerine baktığımızda KOBİ'lerin geçmişteki statik yapılarından kurtularak dinamizm kazanmalarında devlet desteğinin önemli bir payı olduğu görülmektedir. Ne varki bugüne kadar KOBİ'lerin desteklenmesi için uygulanan programlar genellikle tesisin desteklenmesi yönünde olmuş teşebbüslük faktörü gözardı edilmiştir. Bu da statik yapılarını korumada etkili olmuştur.

Dolayısıyla az gelişmiş ülkelerdeki küçük ve orta ölçeklilerle gelişmiş ülkelerdekiler arasında rekabet gücü açısından önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıkların giderilmesi öncelikle uluslararası boyutta bir dayanışma ağının kurulmasına bağlıdır. Böylelikle hem az gelişmiş ülkelerde koruyucu stratejilere ağırlık veren politikaların oluşması, hem de uluslararası rekabetin kurallarının şekillenmesi açısından baskı grubu özelliği kazanmaları mümkündür (Minibaş, 1995).

Halihazırda Avrupa Konseyi KOBİ'lere piyasa faizinin % 20 altında 1 milyar ECU tutarında düşük faizli kredi verilmesini kararlaştırmış bulunmaktadır. Ayrıca 1994-1999 yılları arasında araştırma yapan ve teknoloji geliştiren KOBİ'lerin AR-GE faaliyetleri için 12,3 milyar ECU yine aynı dönem için AB kalkınma fonundan geri kalmış yörelerde kullanılmak için 1 milyar ECU kaynak ayrılmıştır.

3.11. GB'nin KOBİ'lere Muhtemel Etkileri

1 Ocak 1996 tarihinde AB ile Türkiye arasında başlatılan GB sürecinde Türkiye'nin çok önemli avantajlar sağlayacağı söylenemez. Herşeyden önemlisi Türkiye GB'ye girmekle üye ülke statüsünü kazanmış bir ülke değildir.

Bilindiği gibi malların serbest dolaşımı ile ilgili bariyerler kaldırıldığında Türkiye ile AB arasında sadece sanayi mallarının serbest dolaşımına imkan tanınacaktır.

Öte taraftan Türkiye, üye ülke konumunda olmadığı için karar mekanizmalarında söz sahibi olamayacak; alınacak kararları uygulamak zorunda kalacaktır. Yine Türkiye hukuki anlaşmazlıkların hallinde, AB'nin Roma Antlaşması çerçevesinde hukuki mekanizması dahilinde temsilci mahiyetinde yer alamayacaktır.

GB'den maksat, malların karşılıklı olarak serbest dolaşımını öngörmektedir. Oysa AB, Türkiye'nin önemli bir kozu olan tekstil ve konfeksiyon ürünlerinde kota uygulamaya başlamış, tarım ürünlerini ise tamamen dolaşım dışı bırakmıştır.

AB'nin Türkiye'ye yönelik bu tür uygulamaları KOBİ'ler üzerinde de olumsuz etkiler yapmaktadır.

Günümüz ekonomi dünyasında münferit sanayiler giderek önemini yitirmekte onun yerini birleşmeler, holdingleşmeler almaktadır. Ülke dışındaki global bir rekabetin karşısında ancak güçlü holdingler ve teknolojisi rekabet ortamında bertaraf olmayacak KOBİ'ler durabilirler.

AB ülkelerinde çeşitli teknolojik ilerlemelerin ve çok ileri teknolojilerin üretimde kullanıldığı bir gerçektir. Global bir rekabetin ülkemizdeki rekabeti de etkilediğini görmekteyiz. Bu etkileşimden en çok KOBİ'ler nasibini almaktadır. Çünkü KOBİ'lerin AR-GE, enformasyon ve teknolojik imkanları ve mali durumları oldukça sınırlıdır.

GB çerçevesinde KOBİ'lerin teknolojiye entegrasyonunda en büyük engeller, ülkenin bürokrasi, mevzuat, modern altyapı, eğitim-öğretim, kamu yatırımı, yenilikler ve araştırma laboratuvarları ile uygun finans kaynağı oluşturabilecek bankacılık sistemlerinin yetersiz olmalarıdır. Gerçi son yıllarda KOBİ'lere ayrılan teşvikler nisbeten artmıştır. Ancak bunların sürekli ve adil bir şekilde dağıtılması gerekmektedir. Yeri gelmişken burada önemli bir hususu da vurgulamak istiyorum. Devlet kredi-faiz-banka üçgeni yerine leasing (icare) sistemiyle "Anadolu Arslanları" ismiyle anılan çok ortaklı halk şirketlerine de yardımcı olmalıdır şirketlere de yardımcı olmalıdır. Ayrıca verilen teşvik paraları bilhassa makina alımına yönlendirilmeli ve böylece makina üreten fabrikalar (KOBİ'ler) de dolaylı olarak desteklenmelidir. Böylece bir taşla iki kuş vurulmuş olacaktır.

GB çerçevesinde KOBİ'lerin yukarıda bahsettiğimiz mevzuat handikaplarından kurtarılması, en azından esnek bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

Ayrıca resmi kurumlardaki çeşitli harç ve vergilere muafiyet sağlanmalı, KOBİ'lerin kurulma merhalelerindeki kilovat başına ödenmesi gereken proje harçlarının kaldırılması gerekir. Çünkü daha kurulmadan, üretime ve kazanmaya başlamadan alınan bu meblağlar KOBİ'lerin belini bükmektedir. Bunun gibi yüklerin KOBİ'ler üzerinden kaldırılması veya en azından hafifletilmesi gerekmektedir. Hükümetin bu konuda gereken tedbirleri alması ve zaman kaybetmeden uygulamaya sokması gerekmektedir.

KOBİ'lerin kısa vadede dış pazarlardaki problemlerinin yanısıra GB'den sonra da iç pazarlardaki problemlerin giderek artacağı gözönünde bulundurulmalıdır.

GB sonrası iç pazarlarda bir daralma olabileceği ve bunun sonucunda KOBİ'lerin ihracata yönelmeleri mecburiyeti büyük önem taşımaktadır. İhracatın artırılması için de alınması gereken tedbirlerin başında üretim mekanizmasının ve yapılarının iyileştirilmesi ve AB düzeyine kavuşturulması gerekmektedir. Yani teknoloji, finansman, yönetim kültürü ve insan kaynaklarının kaliteyi yakalaması ve bunu yakalamada da devletin sponsorluk görevini üstlenmesi yani KOBİ'lere destek sağlaması gerekmektedir.

KOBİ'lerin yapısında değişen teknolojiye hızlı uyum karakteristiği vardır. Ancak bu uyumu temin etmek için, KOBİ yöneticilerinin üretim ve ticaretten elde ettikleri fonlardan pay ayırmaları ve AR-GE amacına yönelik harcamaları gerekmektedir. Zira KOBİ'lerin AB ülkelerindeki rakipleriyle girişecekleri rekabet ortamındaki güçlerini artırmaları için teknolojinin sürekli yenilenmesi gerekmektedir. İşte bu yüzden, KOBİ'lerin teknoloji modernizasyonunda "Otofinansman" yönetimini sürdürmeleri ve patent, marka, knowhow vb. lisans anlaşmaları yaparak teknoloji ağı açısından evrensel değerlere uyum sağlamaları gerekmektedir.

Ayrıca, ihracatın bu derece önem kazandığı bir yapıda GB'nin, AB'ne yönelik ihracatımız üzerindeki etkilerinin gözden geçirilmesi gerekir. Bu etkiler şu şekilde özetlenebilir:

- AB, tekstile uygulanan kotalar dışında Türkiye'den yaptığı ithalata zaten bir kısıtlama uygulamıyor. Bu sebeple GB sonrası ihracatımız da patlama beklenmemeli,

- AB'den ithal edilen hammadde, aramalı ve sermaye malları gibi girdileri yoğun olarak kullanan ihracata yönelik sanayilerde, gümrük ve fonların kaldırılması ile ortaya çıkacak maliyet düşüşü, fiyatlarda da düşüşe neden olarak, bu ürünlerin ihracatında bir artışa sebep olabilir,

- Anti-damping ve anti-subvansiyon soruşturmalarının da GB sonrası derhal sona ereceği düşünülmemeli,

- GB sonrası, dolaylı biçimde döviz kurunun yükselmesi, ihracat artışına sebep olabilir. (Alpar, 1996).

"Özellikle ihracat yapan KOBİ'nin ağırlıklı pazarının Avrupa olduğunu da varsayarsak, ürettiği ürünün kalite ve fiyatını Avrupa'daki rakipleri ile aynı düzeyde tutması gerektiği kaçınılmazdır. Durum böyle iken ihracatta peşin satış yapmak konusunda ısrarcı davranması ithalatçıya vade tanımaması, o alıcının başka satıcılara yönelmesine sebep olacaktır. Bugün Avrupa Birliği'nde özellikle tüketim mallarında akreditif ölmüştür. Gümrük Birliği'nin yeni üyesi olarak Türk KOBİ'lerinin de Avrupa'lı rakipleri gibi davranıp, çağdaş factoring yönetimi ile pazara girmeleri ve böylelikle gelebilecek her müşteriyi kazanmaları gerekmektedir. Factoringin verdiği kredi sigortası ile mallar yurtdışına gidecek, mal bedeli factor tarafından sigortalandığından ödenmeme riski olmayacak, ayrıca alıcı ödemeye kadar factor % 80 mal bedelini KOBİ'ye ödeyecek tahsilat yükünden de koruyacaktır. Türkiye'de bu sistem vardır ve tıpkı Avrupa'da olduğu gibi KOBİ'lere hizmetvermektedir. Türkiye'deki kobilere Avrupa'daki KOBİ'lerle eşit rekabet şartları sağlayacak factoring; bu anlamda "Biçilmiş bir kaftandır." (Ekmekçioğlu, 1996).

Avrupa Birliği'nde, Birlik düzeyinde geleneksel sanayi dallarının modernizasyonu için "Avrupa İçin Sanayi Teknolojilerinde Temel Araştırma" Projesi uygulanmakta ve bu projeler Topluluk bütçesinden karşılanmaktadır. Bu projelere önemli sübvansiyonlar verilmektedir. Ayrıca, Avrupa Yatırım Bankası'ndan modern teknoloji uygulayan porjelere önemli kaynaklar aktarılmaktadır.

Avrupa Birliği'nde geleneksel sektörlerin belirlenmesindeki önemli itici güç, bu sektörlerin rekabet imkanlarını giderek kaybetmesi, atıl kapasitelerin ortaya çıkması, istihdam yoğunluğu ve teknolojideki gerileme olmuştur.

Birlik, geleneksel sanayi sektörlerinin desteklenmesi, korunması ve geliştirilmesi için, uzun süredir uyguladığı negatif sanayi politikaları ile bu sanayi dallarına doğrudan sübvanasiyonlar vererek, 3.ülkelere karşı kotalar, yüksek gümrük vergileri uygulayarak, pozitif sanayi tedbirlerini gündeme getirmek istemektedir. Son yıllarda tekstil konusunda önemli başarılar elde etmişlerdir.

Avrupa Birliği, ABD ve Japonya'nın yanısıra gelişmekte olan ülkelere teknoloji ihraç edebilmek için ortalama her 7-10 yılda bir modernize ettikleri tekstil

makinalarını pazara çıkarmaktadırlar. Aynı zamanda, az gelişmiş ülkeler arasında rekabet ortamı yaratarak sürekli yeni teknoloji ihraç etmeyi amaçlamaktadırlar.

Gelişmekte olan ülkeler tekstil makinaları ithal ettiklerinden, gelişmiş ülkeler sermayelerini tekstil ürünleri üretiminden, tekstil makinaları üretimine kaydırmaktadırlar. Amaç, tekstil üretiminde kullanılan girdilerin ithalatını, tekstil makinaları ihracatıyla karışalama yoluna gitmektir.

Bilindiği gibi, gelişmiş batılı ülkeler, geçmiş yıllardaki rekabet güçlerinin azalması karşısında dikkatlerini 2 ana unsur üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Bu unsurlar;

1- Teknolojik gelişme ağırlıklı yeniden yapılanma süreci,

2- Uluslararası ticarette pazarlarını koruyacak önlemlerin alınması,

Bu unsurları hayata geçirebilmek amacıyla, üretim hızı ve otomasyon derecesi yüksek yeni teknolojiler son yıllarda devreye girmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerin tekstil ürünlerine getirilen kota kısıtlamalarının ardında yatan en önemli neden, yeni teknolojilerin uygulamaya konulmasında zaman kazanıp yeniden dünya piyasalarına egemen olmaktır.

Ülkemizde ise, ihracatta önemli paya sahip Tekstil Sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde kullanılan teknoloji, son yıllarda dünyadaki gelişmelere uyum sağlayamaz durumdadır. Pamuklu iplik üretiminde kurulu kapasitenin yaklaşık % 21'i rotor maddesinden oluşurken, aynı oran Batı Avrupa'da % 45 civarındadır. Ancak, dünyadaki rotor teknolojisinde de hızlı bir yenileşme yaşanmaktadır. Sentetik lif ve iplik kapasitesinde ise kullanılan üretim teknolojisinde dünyadaki teknoloji düzeyine daha yakın durumda olunduğu tespit edilmiştir.

Dokuma mekiksiz tezgah dış alımında 1989 yılı içinde Türkiye en büyük 13. ithalatçı ülke olmakla birlikte, bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin makina parkı eski olup, rekabet imkanları sınırlıdır. İhracat açısından önemli bir yer tutan örme alanında makina parkı göreli olarak yenidir. Konfeksiyonda kullanılan teknoloji eski olup, orta ve uzun vadede bu sektörde faaliyet gösteren işletmeler rekabet güçlerini kaybedebilirler.

Türkiye'de tekstil makinası üretiminde sınırlı kalınması, araştırma-geliştirme faaliyetine yer verilmemesi, tekstil teknolojilerindeki yeniliklerin takip edilmemesi ve tekstil makinalarının sürekli ithalatına gidilmesi gerek dış pazarlarda, gerekse iç pazarlarda bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin rekabet imkanlarını oldukça zayıflatacaktır.

Yünlü dokuma sektöründe de aynı durum sözkonusudur. Bu sektörde 5 yaş ve altında mekikli tezgah sayısının % 5 olmasına karşın, 15 yaşın üzerindeki tezgah sayısı % 14 olarak tespit edilmiştir. Tezgahların büyük bir kısmı 5-15 yaş arasında yoğunlaşmaktadır. Yünlü sektörde 1985 yılında yapılan belirlemeye göre 5125 tezgahın 658'i mekiksizdir.

Suni sentetik ve ipekli iplik ve dokuma sektörü teknoloji açısından daha iyi durumda olup, bu alanda faaliyet gösteren işletmeler, gelişen teknolojiye uyum sağlayacak yatırımlar yapmaktadırlar.

Boya, baskı ve terbiye makinalarının ise son on yılda makina parkının yaş ortalamasının 3-4 yaş gençleştiği tahmin edilmektedir. Ancak özel sektör kuruluşları dışındaki tesislerde ve Sümerbank işletmelerinde makina parkı halen eskidir.

Örme sektöründeki makina parkı yeterli bir teknolojik düzeye sahiptir. Son yıllarda bu sektöre önemli sayıda yeni makinalar girmiştir. Yuvarlak örme makina parkında önemli bir gelişme gözlemlenirken, örme kumaş terbiye tesislerinin halen yetersiz düzeyde olduğu tahmin edilmektedir.

Hazır giyim sektöründe ise makinaların % 5'i ultra modern olup, otomasyona gidiş eğilimindedir. Ancak makinaların % 80'i eski teknoloji olup, % 15'i modern sayılabilecek niteliktedir.

3.12. KOBİ'ler İçin Alınması Gereken Tedbirler

"Gümrük Birliği kapsamında, KOSGEB'in hedef kitlesi olan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri için alınması gereken tedbirler;

3.12.1. Makro Tedbirler

Avrupa Birliği ile ekonomik entegrasyonun sağlanabilmesi için, makro ekonomik dengeleri düzenleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Yatırımcı; döviz kuru, enflasyon oranı, faiz hadleri konusunda önemli ölçüde sapma göstermeyen kısa, orta ve uzun vadeli tahminler yapabilmelidir.

Devletin iç borç politikası nedeniyle, sermaye kısa dönemde elde edeceği rantlara yönelmektedir. Sermayenin rant ekonomisinden üretim ekonomisine kaydırılması yönünde tedbirlere ivedi bir biçimde hayatiyet kazandırılmalıdır.

3.12.2. Sektörel Tedbirler

*Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin yoğun olduğu sektörler Geleneksel Sanayi Sektörleri kapsamında değerlendirilerek, yapısal düzenlemeler ger-

çekleştirilinceye kadar, negatif sanayi politikaları, teşvikler ve benzeri araçlar gündeme getirilmelidir (Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde yapıldığı gibi GATT'ın 19. maddesine dayanarak bu sektörleri korumak amacıyla tek taraflı tedbirler alınabilmelidir).

Özellikle Tezgah Yenileme ve Modernizasyon Projeleri bu sektörlerde devreye girmelidir.

* Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin yoğun olduğu sektörlerde, işletmeler kuruluş kapasiteleri nedeniyle dezavantajlı durumdadırlar. Bu işletmelerin Ölçek Ekonomisi'ne uygun üretim yapmalarını teminen firma birleşmeleri; vergi, SSK ödentileri ve benzeri araçlarda yapılacak düzenlemelerle desteklenmelidir.

* Bilindiği gibi, bugün Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde faaliyet gösteren firmalar için tesis edilen Şirket Birleştirme Programları konusunda önemli bir gelişme sağlanamamıştır. Birleşmeler daha çok ulusal sınırlar içerisinde faaliyet gösteren firmalar arasında gerçekleştirilmektedir. Türkiye İçinde Firma Birleştirme programları, firmaların Ölçek Ekonomisi ile faaliyet gösterebilmeleri için, özellikle, dokuma, giyim, ayakkabı sektörlerinde başlatılmalıdır.

* Avrupa Birliği'nde Birlik düzeyinde KOBİ'ler için oluşturulan TASK FORCE'un önemli araçlarından biri "Sosyal Ortamın Geliştirilmesi" amacıyla kooperatif ilişkilerini desteklemektir. Bunun anlamı, üretim sürecinin çeşitli aşamalarında Kooperatifler yoluyla işletmelerin işbirliğine gitmeleridir.

Bu işbirliği,

- Hammadde Alımı,
- Nihai Ürün Pazarlaması,
- Reklam Faaliyetleri,
- Piyasa Araştırması

ve benzeridir.

Benzer yöntemler, aynı işkolunda üretim yapan Ülkemiz imalatçıları içinde de geliştirilebilir.

* Avrupa Birliği'nde İmalat Sanayiinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemli bir kısmı, büyük işletmelere girdi tedarik etmektedirler. Birlik'te KOBİ'lerin globalizasyon sürecine girebilmeleri için AB standartlarını

yakalamaları gereği, yani Avrupalılaşmaları gereği özellikle üzerinde durulan önemli bir husustur.

Avrupalılaştırma Süreci 6 aşamadan ibarettir:

- Dolaylı Uluslararası Etkiler (İhracat yapan ana sanayiye tali müteahhitlik)
- Dolaylı İhrataca Katılım (İhracatçı firmalara toptan ürün satışı)
- Doğrudan İhracata Katılım
- Yabancı İşletmelerle İşbirliği (AR-GE, Pazarlama vb.).
- Uluslararası Lisans Verme
- Doğrudan Yabancı Yatırım (Ortak Yatırımlar, Şirket Birleşmeleri)

Benzer sürecin Türkiye'de gerçekleştirilmesi doğrultusunda çalışmalar yapılmalıdır. Türkiye imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmelerin yan sanayi ilişkileri geliştirilmelidir (Ölçek Ekonomisi, Tezgah Yenileme, Modernizasyon, Standartlara Uyum, özellikle yan sanayide önemli olan ISO ve CE işareti ile ilgili çalışmaların başlatılması).

* Eğitim Programları Desteği

Avrupa Birliği'nde sanayicilere verilen eğitim programları,

- Üretim Yöntemleri
- Öz Kaynaklar ve Ücretler
- Pazarlama
- Ürünlere Yenilik Getirme
- Hukuk, Ekonomi ve benzeri.

* Milli Akreditasyon Yasası'na işlerlik kazandırılarak bugün imalatçılar için hayati öneme haiz akredite olmuş test, muayene ve belgelendirme kuruluşlarının devreye girmesi, kamu ve özel sektör8de desteklenmelidir. Bilindiği gibi, Avrupa Birliği'nin ortak çıkarlarını ilgilendiren projelere, finansal destekler kapsamında hibe ve ucuz krediler verilmektedir. AB'de, akreditasyon konusunda KOBİ'ler için uygulanan programların benzerlerinin Türkiye'de de uygulanması için Proje yapılması.

* Avrupa Birliği'nde turizm hareketleri, sübvanse edilen tüketici kredileri ile Birlik içindeki ülkelere yönlendirilmektedir. Bu kapsamda, Yunanistan, İspan-

ya ve Portekiz'de turizme yönelik sanayi yatırımları Devlet Yardımlarıyla desteklenmektedir.

Dış ticaret işlemlerinde görünmeyen ihracat olarak kabul edilen turizm, ülkelere döviz girdisi sağlayarak, ödemeler dengesini ihracat gelirleri gibi pozitif yönde etkilemektedir. Bu bağlamda yüksek bir turizm potansiyeline sahip ülkemizde de turizme yönelik sanayi yatırımlarının teşvik edilmesi gerekmektedir.

3.12.3. Mikro (İşletme İçi) Tedbirler

İmalat sanayi içinde faaliyet gösteren işletmeler genel ekonomiden kaynaklanan ve kendilerince kontrolü mümkün olmayan değişkenlerin etkisi altındadır. Bu değişkenler, nüfus, GSMH'daki büyüme, satınalma gücü, tüketim kalıpları, enflasyon oranı, içinde bulundukları sektördeki rakip firmaların sayısı, rakip firmaların ürünlerinin kalitesi ve benzeridir.

İşletmeler genel ekonomiden kaynaklanan bu değişkenleri dikkate alarak, kontrol altında tutabilecekleri değişkenleri iyileştirmek için işletme-içi tedbirlerle hayatiyetlerini sürdürme durumundadırlar.

İmalat sanayi içinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri ile henüz proje aşamasında olan girişimcilerin genel ekonomik durum, sektörel durum, yer seçimi, ölçek ekonomisi, teknoloji seçimi, yenileme ve modernizasyon, finansal yönetim gibi bir dizi kendilerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyecek değişkenlerden haberdar olmaları gerekmektedir.

Rasyonel bir organizasyon yapısına sahip olmayan küçük işletmelere, gerek pazarın durumu, gerekse işletme içi alınabilecek tedbirler konusunda, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de yoğun danışmanlık hizmetleri verilmesi şarttır.

Türkiye'nin 6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararıyla, taahhüt altına girdiği konular içinde en önemlisi malların pazara sunumuna ilişkin düzenlemelerde AB'ne uyumdur. Bu durumda küçük ve orta ölçekli işletmelerden danışmanlık kuruluşlarına yoğun talepler gelecektir. Bu bağlamda bu kesime verilmesi gereken hizmetler;

- Pazar Bilgileri

. Rakiplerin durumu (iç-dış)

. Rakiplerin ürün kalitesi

. Ürüne olan talep

. Ürünün fiyatı

. Pazarlama faaliyetleri vb.

- Teknik Bilgiler

. Kuruluş yeri seçimi

. Ölçek ekonomisi

. Teknoloji

. Kalite

. Standardlar

. Kapasite

. Ürün tasarımı

. Standart işçi sayısı

. Stok kontrolü

. Malzeme tedariki

. Üretim planlaması

. Yatırım planlaması

. Modernizasyon - Yenileme

- Finansman

. Finansman Kaynakları

Oto Finansman

Dış Finansman

Leasing

Factoring

Risk Sermayesi

Krediler

- Maliyet muhasebesi

olmalıdır.

3.12.4. Finansmana Yönelik Tedbirler

3.12.4.1. Yurtiçi Kaynaklar

- AB'ye üye ülkelerdeki gibi İmalat Sanayine Devlet Yardımları kapsamında teşviklerin verilmesi. Özellikle küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinde sermaye birikimi yaratmak için yeni vergi dezenlemeleri.

- Küçük ve orta ölçekli sanayicilerin öz sermaye temin edebilmeleri için, ikincil piyasaların geliştirilmesi (over the counter). Bu kapsamda Birlik'te kamu öncülüğünde hisse senedi alımları yapılmaktadır. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş. bu tür işlemlerde önemli bir araçtır.

- Kredi Garanti Fonu

- Leasing

- Factoring

- Düşük Faizli Kredi Temini (Avrupa Birliği'nde bu ve benzeri işlemler, sübvanse edilmiş krediler olarak tanımlanmaktadır).

3.12.4.2. Yabancı Kaynaklar

- Avrupa Birliği Kaynakları (Mali İşbirliği Protokolü çerçevesinde)

- Dünya Bankası Kredileri vb.

3.12.5. Türk Sanayinin Tümü İçin Faydalı İç Önlemlere İlişkin Olarak Diğer Kuruluşların Önerdiği Tedbirler

- Avrupa Birliği paralelinde bir teşvik mevzuatının çıkarılması ve AR-GE ve Eğitim teşviklerine ağırlık verilmesi,

- İmalat Sanayine dünya fiyatlarında elektrik enerjisi.

- Avrupa Birliği'nin koruma tedbirlerine uyum sağlanabilmesi için,

. Dış ticarette gözetim sistemi,

. Dış ticarette anti-damping mevzuatı (Rekabetin Korunması Hakkındaki Kanun),

. Dış ticarette standardların Avrupa Birliği uygulamasında olduğu gibi birer yasal (GATT Uruguay Round sonuçları ile çelişmeyen) "tarife dışı engel" olarak kullanılabilmesinin sağlanması amacıyla "Dış Ticarette Standardizasyon Kararname" sinin biran önce çıkarılması,

. Üçüncü ülkelerden gelen standard dışı malların Türkiye'ye girmelerini engellemek ve Türk ürünlerinin Avrupa Birliği'nde serbest dolaşıma girmelerini sağlamak amacıyla uygunluk değerlendirme prosedürlerinden geçebilmeleri için Milli Akreditasyon Konseyi'nin ve bunu takiben akredite laboratuarların biran önce oluşturulması,

. Bazı kamu kuruluşlarına ithal imtiyazı veren yasaları AB mevzuatına uyumlu bir hale getirecek bir yasa tasarısı hazırlanması ve Muaf ithalatın azaltılmasına ilişkin kanun tasarısının yasalaşması,

. Gümrük İdarelerinin reorganizasyon ve otomasyon işlemlerini biran önce tamamlanabilmesi için bu konudaki harcamaları tasarruf genelgelerinden muaf tutulması,

. Korunması zorunlu bazı mallar için deregülasyon talebi yerine kur politikası gibi makro-ekonomik araçlardan faydalanılması olanaklarının araştırılması,

. Gümrük Birliği sonrası, özellikle finansman sıkıntısı içine düşecek ve rekabet etmekte zorlanacak firmaların yeniden yapılanmaları veya kapanmaları sonucu işsiz kalacak olanların sorunlarının çözümüne yardımcı olmak için sosyal amaçlı bir fon oluşturulması,

. Türk firmalarının üzerindeki sosyal yüklerin azaltılması amacıyla konut edindirme yardımı, zorunlu tasarruf gibi kesintilerin kaldırılması, sosyal sigortalar sisteminin Topluluk sistemine yaklaştırılması gibi hususların kapsamlı bir araştırmasının Gümrük Birliği öncesi yapılması,

. Küçük ve orta ölçekli işletmeler olumsuz yönde etkileneceğinden, Avrupa Birliği ülkelerindeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin potansiyel, ihtiyaç ve işbirliği konularında bilgilendirilmeleri, ayrıca sözkonusu işletmelere KOSGEB tarafından kalite-maliyet dengesi ve verimlilik artışı sağlanması konularında bilgi ve geliştirme hizmeti verilmesi, Gümrük Birliği'nden kaynaklanacak sorunların çözümü için bir fon oluşturulması." (Ege, 1995).

Ayrıca bütün bu tedbirlerin dışında, AR-GE faaliyetlerinin KOBİ'ler yönündeki programlarında aşağıdaki kıstasların da gözönünde tutulması gerekmektedir:

. Hangi araştırmaya katılınca ne kadar faydanın sağlanacağının belirlenmesine yönelik fizibilite çalışmaları...

. Küçük ölçekli firmalar için araştırmanın önemini gösteren program geliştirilmesi,

. Avrupa ülkeleri içinde teknoloji transferine yönelik olarak teknoloji bilgi ağı kurulması,

. Küçük ölçekli firmalar için araştırma yapacak şirketlerin masraflarının karşılanması için şeklindedir.

SON DURUM

Esasen GB, AB'nin vardığı temel hedeflerden biri olmasına rağmen, aksine Türkiye'nin GB'ne apar-topar girişi, AB'ne tam üyeliğe girişte sanki atılması gereken bir adım olarak gösterilmiştir. GB, AB'ne üye ülkeler arasında malların, serbest dolaşımı taahhüdünü ifade etmektedir. AB'ne tam üye olmadığımıza göre böyle bir tek taraflı taahhüde girmemize gerek yoktu. Ancak herşeye rağmen batıya yakın olma fikri ülkemizi bu kaçınılmaz dezavantajlı noktaya getirmiştir.

Bu hakları ve devrelerini ihtiva eden yani geçiş döneminin bütün esaslarını ve unsurlarını tanzim eden bir uygulama protokolü şeklindeki "katma protokol" de düzenlenmişti. Bu protokol çerçevesinde sermayenin, işgücünün mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını öngörüyordu. Ayrıca serbest ticareti ve rekabeti, ulaştırma, ortak tarım ve dış ticaret politikalarının daha etkili bir şekilde uygulanmasını temin edecek ölçüde vergi uyumunu hedef almaktaydı.

Yukarıda saydığımız hedeflenen maddelerin birçoğu henüz gerçekleştirilmemiştir. Halbuki Katma Protokole göre işgücünün serbest dolaşımının da 1.12.1926-1.12.1986 tarihleri arasında sağlanmış olması gerekiyordu. Bu konuda bir adım atılmış değildir. Diğer konularda da Türkiye'ye garantili olarak söz verilmiş değildir. Sadece temenniler çerçevesinde kalmıştır.

Nihayet baskımız üzerine 1.1.1996'da AB ile Türkiye arasında yapılan bir anlaşmayla Türkiye GB'ye girmiş oldu. Bu anlaşma akademik ve uzmanlık düzeyinde bir tartışmaya açılmamıştır. GB, sadece siyasi otoritenin bilgisi çerçevesinde, kamu oyundan saklanarak imzalanmıştır. Yürürlüğe girmesi ve imzalanması büyük bir zafermiş gibi lanse edilmiştir. Oysa Türkiye GB'ye girmekle diğer ülkelere tanınan haklardan faydalanamamıştır. Aynı zamanda bundan böyle GB ile ilgili kararlara da katılamayacaktır. Çünki Türkiye AB'nin tam üyesi değildir. Halbuki tam üyelik ile GB birbirini tamamlayan bir bütündür. AB'nin bütün iktisadi, ticari ve siyasi mekanizmaları bu şart üzerine tesis edilmiştir. Şimdi Türkiye tam üye olmadan GB'ne giren tek ülke olduğundan AB'nin bütün dış ticaret politikalarına uymayı şimdiden kabullenmiştir. Bu statüde GB'ne tek ülke olarak girerek adeta AB'nin vesayetini kabullenmiş görünmektedir. Bu durumda Türkiye'nin AB ile çatışmadan kendine has dış politikasını nasıl yürütebileceğide merak konusudur. Türkiye'nin AB ile entegre olması, yarım yamalak GB ile yapılan anlaşmayla mümkün değildir. Ancak belki Türkiye'nin AB'ne "tam üye" statüsü ile ve diğer üyelerin sahip olduğu iktisadi, ticari, mali ve siyasi haklara eşit düzeyde sahip olmasıyla mümkün olabilir. Aksi takdirde böyle tek yanlı bir yaklaşımla Türkiye'nin AB'ne entegre olması ve kazanç elde etmesi bir kenara GB'ne gir-

mekle ve böyle bir anlaşmayı imzalamasıyla çağımızın atipik bir sömürge ülkesi haline gelmesine sebep olabilecektir.

Bu konudaki düşüncemiz şudur: Türkiye, AB'ne tam üye oluncaya kadar beklemeliydi. Onurlu bir politika izleyerek bütün ticari münasebetlerini buna göre ayarlamalıydı. Biz inanıyoruz ki, AB Türkiye'yi gözardı edemez. Kendi menfaatleri bunu gerektirir. Bu doğrultuda Türkiye akıllı bir politikayla AB'ne tam üye olarak girebilirdi. Ancak burdan sonra GB'nin yükümlülüklerini üstlenmesi makul olurdu. Oysa Türkiye GB'ne girmekle sadece gümrük tarifeleri ve mevzuatını yüklenmemiştir, aynı zamanda AB'nin dış ticaret politikası çerçevesinde üçüncü ülkelere uyguladıkları ticaret anlaşmaları, AB'nce koymuş oldukları ve koyacakları ticari ambargolara da katılmak zorunda kalacaktır. Yani tam üye statüsünde olmayan Türkiye AB'nin bütün bu politikalarına da, söz sahibi olmadan, uymakla yükümlü hale gelmiş bulunmaktadır.

Bütün bu açıklamalar ışığında şunu diyebiliriz: Türkiye GB'ne "tek yanlı" bir yükümlülük altına girmiştir. Daha önceden AB bünyesine alacağı ülkeleri esasen toplantısında bir bir açıklamış ancak Türkiye'nin adını zikretmemiştir. Yani AB bir hile olarak değerlendirilebilecek olan GB ile Türkiye'yi tam üye yapmadan, AB'nin koyacağı kurallara tam üyeymiş gibi uymasını sağlamış olması kabul edilebilecek bir durum değildir.

Yukarıda değindiğimiz çerçevede, Türkiye'nin GB'ne girmesiyle Türk ekonomisinin yapısal olarak etkileneceği aşikardır. Bu etkileşmeden en büyük payı KOBİ'lerin alacağı da ortadadır. Bunun böyle olması nedeniyle GB'ne girdiğimiz yıl olan 1996 yılı KOBİ yılı ilan edilmiştir. Zira KOBİ'lerin sayı, üretim hacmi, istihdam ve katma değer yönünden ülke ekonomisinde çok önemli bir yer tutmaları, toplam işletmelerin % 99'unu, istihdamın % 53 kadarını ve katma değerin % 38'ini oluşturmaları, onlara verilen önemi gittikçe artırmaktadır.

KOBİ'lerin, herkesçe bilindiği gibi, en büyük problemi, "Sermaye Yetersizliği" dir. Sermayenin yetersiz olması işletmeleri büyütecek AR-GE çalışmalarını önlemektedir. AR-GE çalışmalarının olmadığı işletmelerin yeni teknolojileri yakalaması ve yeni pazarlara açılması imkansızdır. Dünyada birçok ülkein sanayii çağını aşıp, "bilgi çağı" na geçiş yaptığı şu sıralarda Türkiye'nin AR-GE çalışmaları yapacak imkanları sağlayamaması söz konusu bile edilmemeli.

Diğer taraftan tek pazara doğru gidilen 21.yy.da Türkiye'de KOBİ'lerin değişen şartlara uyum sağlaması ve gelişmiş ülkelerin KOBİ'leri düzeyine ulaşmaları için devlet desteği şarttır ve bu desteğin adil bir düzeyde olması ve sürekli-lik arzetmesi gerekmektedir. Böyle olması halinde, Türkiye'nin iktisadi ve dinamiği ve temel unsurlarından biri olan KOBİ'lerin sağlanan teşviklerle ülke ekonomisinin büyümesinde önemli bir rol oynamasına ve yeni istihdam sahalarının açılmasıyla da ülkenin başlıca problemlerinden biri olan işsizlik meselesine de bir çözüm olmasına sebep olacaktır.

Son zamanlarda GB sebebiyle KOBİ'lerin rekabet gücünü artırmak için fon sağlama ile ilgili bir çalışmanın Avrupa Yatırım Bankası'nca yürütüldüğü ve bu çalışmanın sonuçlanma devresinde olduğu bilinmektedir. Kaynak aktarımı sağlandığında bu yolla KOBİ'lere destek sağlanmaktadır. Büyümenin motoru, işsizliğin önemli bir anahtarı olan KOBİ'lerin kendilerine has güçlükleri aşabilmeleri ve modern sanayii oluşturmaları bunun sonucunda da AB KOBİ'leriyle rekabet edebilmeleri için gerekli tedbirlerin biran önce alınması gerekmektedir.

Yine yapılan bu yardımlarla KOBİ'lerin diğer önemli problemi olan kaynak ve bilgi yetersizliğinin giderilmesi AR-GE çalışmalarının yürütülmesine katkıda bulunulması da sağlanmalıdır. Zira büyük sanayiinin yan ürünlerini üretecek KOBİ'lerin gerekli kaliteyi sağlaması buna bağlıdır.

Diğer taraftan KOBİ'lerde çalışan idari personelin profesyonel bir nitelik kazanması GB sürecinde yabancı dil problemlerinin olmaması yapılacak ithalat-ihracat işlemlerinin düzenli ve süratli olması açısından çok önemlidir.

KOBİ'lerin çoğu sadece iç pazara yönelik çalışmaktadır. Yapılacak çalışmalarla ve nitelikli kalifiye elemanlarla ihracaat imkanlarından faydalanmalı ve dış pazarlara da açılmalıdır. Ancak ihracat yapılacak KOBİ'lerin mevzuat, pazarlama ve finansal problemleri vardır. AB'nin son teknolojileri kullanan KOBİ'lerine karşı rekabet imkanlarının az olduğu KOBİ'lerimizin devlet desteğine çok ihtiyaçları bulunmaktadır. Aksi takdirde KOBİ'lerimizin bu rekabet ortamında eriyeceği ve hatta çoğusunun kapanmakla yüz yüze kalacağı ve işsizlik probleminin giderek artacağı gözönüne alınmalıdır.

Bu çerçevede devletin KOBİ'lere yapacağı desteklerin aşağıdaki şekilde olması ve AB'ndeki KOBİ'lere yetişmesi gerekmektedir.

1- Devlet KOBİ'lere nakit yardımında bulunmalı, tahsil etmekte olduğu vergilerde indirim yapmalıdır.

2- Sosyal sigorta primlerinde indirim yapma yoluna gitmelidir.

3- Devlet özkaynak ve sermaye katılımında bulunmalıdır.

4- Uygun şartlarda, düşük faizli kredilerin yanısıra "leasing" yöntemiyle finansal destekler sağlamalıdır.

5- Bu sağlanacak desteklerin kontrolünün yapılması ve gerekli adrese ulaşıp-ulaşmadığı denetlenmelidir.

KOBİ'lerin Alması Gereken Tedbirler:

1- Birinci öncelikle AR-GE çalışmaları ve kalifiye eleman yetiştirmeleri için gerekli fonu ayırmaları gerekmektedir.

2- KOBİ'ler biraraya gelerek, federasyonlar hatta konfederasyonlar düzeyinde örgütlenmelidirler. Bu örgütlenmenin siyasi boyutlarında olmamasına özen göstermelidirler.

3- İç ve dış pazarlarda layık oldukları yere ulaşabilmeleri için modern pazarlama tekniklerini öğrenmeleri ve uygulamalarına geçmeleri gerekir.

4- Yabancı dil problemlerini hallederek ihracat ve ithalat faaliyetlerini daha güzel bir platforma taşımalıdırlar.

5- Yetiştirilen yabancı dil bilen kalifiye elemanlara AB KOBİ'Lerini incelemeye tabi tutarak bilgi ve teknik açıdan alış-veriş yoluna gitmelidirler.

6- AB ile yapılan GB çerçevesinde yapılacak ticari münasebetlerin hukuk ve kanunlara uyum içinde yürütülmesi için, iktisadi ve hukuk danışmanlığı müessesesinin kurulması ve gerekli araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Yukarıda sayılan tedbirlerin alınmaması halinde AB KOBİ'leriyle rekabet edemeyecek duruma düşen KOBİ'lerimizin büyük bir depresyonla karşı karşıya kalacağı ve zaten büyük ölçüde var olan işsizlik probleminin kapanabilecek KOBİ'lerle daha da artacağı kaçınılmaz hale gelecektir.

Büyük işletmelerin tamamlayıcısı ve fason mamül üreticisi olan KOBİ'lerin kaliteyi yakalayamaması halinde pazarlarını AB KOBİ'lerine kaptırmaları da gözardı edilmemelidir. Zira ucuz fiyata kaliteli ürün karşısında fazla dayanmaları söz konusu değildir.

Bunun yanısıra, bu durum onulmaz sosyal depresyonlara yol açabilecektir. Yol ayırımında olan Türkiye için bu durumun da gözardı edilmemesi, gerekirse GB'nin aleyhimize gelişen uygulamalarını yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Dünyada özellikle Avrupa'da, çeşitli alanlarda olduğu gibi iktisadi alanlarda da bir küreselleşme süreci yaşandığı gözlenmektedir. Bu çerçevede Avrupa ülkeleri arasında oluşturulan iktisadi birlik olgusuna Türkiye'nin de dahil olma çabaları, 1963 yılında imzalanmış olan Ankara Antlaşması ile başladı. 1970 yılında imzalanan "Katma Protokol" gereğince şimdiye kadar AB'ne çoktan "Tam Üye" olması gereken Türkiye'nin 35 yılı aşan bir rüyası, ancak 6 Mart 1995'te imzalanan ve ne olduğu maalesef belli olmayan bir GB belgesi ile sonuçlanmış oldu.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi AB'de önemli olan GB'ne girmek değil AB'ne "Tam Üye" olmaktır. Zira AB ile GB bir bütündür. Bir birinden ayrılması düşünülemez. Çünkü AB'nin iktisadi, ticari, siyasi ve daha da önemlisi dini mekanizmaları bu birlik çerçevesinde mülahaza edilmektedir. Tam üye olmadan bir ticari GB'ne girmek AB'nin kendi idari organlarınca belirlenecek siyasi, iktisadi, mali ve sosyal ilkeler doğrultusunda hareket etmesi anlamına gelecektir.

Öte yandan AB Parlamentosu'nca Türkiye'ye yapılması öngörülen yardımların şartlara bağlanması, Türkiye'nin tahakküm altında olacağının işaretidir.

GB Türkiye'nin içtimai yapısıyla bağdaşacak sosyal boyutları ihtiva edip etmediği de ayrı bir tartışma konusudur. Zira Türkiye'nin takip ettiği evrensel değerleri GB'nin temsil ettiğini iddia etmek oldukça zordur.

Yine Türkiye'nin iktisadi gücünün, enflasyon, büyüme, dış ticaret dengesi, üretim, tüketim, kapasite kullanım oranları açısından AB'nin çok geride olması rekabetin aleyhimizde olacağını da göstermektedir.

İşte bu çerçevede belki de GB'ne girişten olumsuz olarak öncelikle KOBİ'lerin ve daha sonra Türk sanayiinin etkileneceği anlaşılmaktadır. rekabet şansı zayıf olan yada böyle bir şansı olmayan bu alandaki sektörlerin ve sanayi kuruluşlarının küçülmesi ve hatta kapanması gözardı edilemeyecek kadar bir gerçektir. Böyle bir durumda zaten milyonlarca sayıya varan işsizler ordusuna yeni işsiz ordulara ilave edilebilecektir. Yani yerli sanayimiz hazırlıksız bir vaziyette AB ülkelerinin sanayisiyle rakabete terkedileceğinden KOBİ'ler büyük bir depresyon ortamıyla yüz yüze kalacaklardır.

Bu çerçevede Türkiye'nin yapılması gereken şeyin bu tür sektörlerimizi ve sanayicilerimizi AB üreticisinin ve sanayicisinin üretim, kalite, verimlilik seviyesinde bir atmosfere ulaştırması ve gerekli destekleri ve teşvikleri sağlaması gerekmektedir.

Bütün acımasız bir tenkit yapmak da insafsızlık olacağından GB'nin bazı olumlu yönlerinin de olabileceğinden söz etmek yerinde olacaktır. Mesela yukarıda belirttiğimiz rekabet ortamının menfi tesirlerinin yanısıra müsbet tesirleri de olabilecektir. İşverenler AR-GE faaliyetlerini hızlandırarak yeni teknolojileri yakalama ve hatta kendileri Know-Hown oluşturma yarışması içine gireceklerdir. Ancak bu gibi çalışmalar uzun dönemde mümkündür.

Diğer taraftan orta ve uzun vadede istihdam hacminin artabileceği beklenmektedir. Ancak devletin bu konuda destekçi ve takipçi olması gerekmektedir.

Ayrıca işgücünün vasıf özelliklerinin gelişmesiyle ve teknolojiye uyum sağlamasıyla paralel bir oranda ücret gelirlerinde bir artış olabilecektir. Bu gelir ortamının yükseltilmesinde sendikaların önemi bir kat daha artacaktır. Sendikalar uluslararası bir güvence çerçevesinde seslerini daha gür bir şekilde duyurabileceklerdir.

Önceden de belirttiğimiz gibi bütün bu müsbet neticelerin olabilmesinde en önemli etken KOBİ'lerde üretim yapan yapı elemanlarının teknolojiye uyum sağlayacak düzeyde iyileştirilmesidir. Üretim yapısının iyileştirilmesinde dört önemli unsur olan teknoloji, finansman insan kaynakları ve yönetim kültürünün çağın gerektirdiği ölçüde olması ve günlük hayata adapte edilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede KOBİ'lerin bilhassa teknolojik değişime uyum sağlamada yapısı gereği büyük başarı sağlayacağı bir gerçektir. Ancak bunun böyle olabilmesi için başta devletin bu kuruluşlara gereken desteği ve teşvikleri sağlaması ve bunu adil bir şekilde dağıtması ayrıca özellikle takipçisi olması gerekmektedir. Bunun dışında KOBİ yöneticilerinin yatay ve dikey birlikler oluşturarak birlikler kurması ortak AR-GE çalışmaları için üretim ve ticaretten elde ettikleri fonlardan pay ayırmaları gerekmektedir. Bu yolla teknoloji sıkça değiştirilebilecek ve KOBİ'lerimiz AB ülkelerinin KOBİ'lerimiz AB ülkelerinin KOBİ'leriyle başedecek bir konuma geleceklerdir.

KOBİ'lerin gerçekleştireceği bir otofinansman aracılığıyla teknolojilerini yenilemeleri sonucunda "patent, know-how, marka, factoring -ki alacak yönetiminde KOBİ'lere büyük destek sağlayacaktır- gibi müesseselere oluşturacaktır.

Nihai olarak diyebiliriz ki, 5 milyona varan ve toplam işletme sayısının % 99.5'ini oluşturan toplam istihdamın % 61.1'ini karşılayan, toplam katma değerin % 27.3'ünü sağlayan toplam yatırımlar içinde yaklaşık % 26'lık bir payı, dışsatıma katkıları % 60'ları bulan KOBİ'lerin dağıtılan kredi pastasının sadece % 4'lük

bir cüzi kısmını alması devletin gereken önemi bu kuruluşlara vermediğini göstermektedir. Ancak son yıllarda yapılan teşvik kredilerinin miktarının bir nebze artması bu alanlara gösterilen önemin artmasından kaynaklanmaktadır. GB'nin KOBİ'lere yapacağı muhtemel etkilerini menfiden müsbete yönlendirmenin en tesirli yolu devletin bu kuruluşları gerektiği gibi ve adil bir şekilde desteklemesidir.

Destekleme tarzının bütün işletmeleri kuşatacak bir düzeyde olmasına ihtimam gösterilmesi de ayrı bir gerçektir. Devletin sadece faizle kredilendirme yolunu tercih etmesi faiz kelimesine hassas kuruluşları şüphesiz rencide edecektir. Bu yüzden "faiz" le kredi almak istemeyen KOBİ kuruluşlarının da bu haklardan faydalanması için "Leasing" (icare) yöntemiyle bir finans kurumu gibi ve kar payını düşük tutarak bir sistem geliştirmesi elzemdir. Bu durumda tek yanlı bir destek politikası güdülmeyecek ve her kesimin bu teşvik sisteminden faydalanmasına sebep olunacaktır.

Kısaca KOBİ'lerin düzlüğe çıkabilmesi için pazarlama konusunda: Şimdiki müşteriye daha fazla mal satmak, rakiplerin müşterilerini elde etmek, mevcut müşteriyi tutmak, kimseden mal almayanların firmadan mal almasını sağlamak, karlılığı sağlamak. Üretimde: Piyasaya verilecek mal ve hizmetleri, istenilen miktarda, arzulanan kalitede, zamanında ve kabul edilebilir maliyette teslim etmek.

Finansmanda ise: Uygun şartlarla kaynak sağlamak kaynak kullanımını takip edebilmek, işletme işlevlerinin etkinliklerini irdelemek gerekir.

Bütün bu noktalar dikkate alınarak mümkün mertebe süratle uygulamaya geçilebilirse, KOBİ'ler Türk ekonomisinin sinai ve ticari yönden rekabetçi alt yapısını ve Türk toplumunda sosyal açıdan direğini teşkil edecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKIN, Cihangir, Japon Endüstriyel İlişkileri, SAÜ Yay., Sakarya, 1995.

ALPAR, Cem vd. GB ve KOBİ'lere Etkileri, KOSGEB Yayınları, Ankara, 1996.

ATALAY, Safa, AT ve Türkiye'de İşgücü ve Ücret Politikaları, MPM Yay.No: 428, Ankara, 1990.

BOZKURT, Veysel, Avrupa Birliği, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa,, 1993.

ÇARIKÇI, Emin, Türkiye'de İç ve Dış Ekonomik Gelişmeler, Adım Yayıncılık, Ankara, 1996

EGE, Ayşe, AB ve GB'ne Muhtemel Etkiler ve KOBİ'ler, KOSGEB Yayınları, Ankara, 1995.

EGE, Ayşe vd., AT ile GB Kapsamında KOBİ'ler, KOSGEB Yayınları, Ankara, 1993.

EKİN, Nusret, Küreselleşme ve GB, İTO Yay: 32, İstanbul, 1996.

KARLUK, Rıdvan, AB ve Türkiye, İMKB Yayınları, İstanbul, 1996.

MANİSALI, Erol, GB'nin Siyasal Ve Ekonomik Bedeli, Bağlam Yayınları, İst. 1996.

MÜFTÜOĞLU, M.Tamer, Türkiye'de KOBİ'ler, Desen Ofset, Ankara, 1989.

OHLIN, Goran, Nüfus Kontrolü ve Ekonomik Kalkınma, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1967.

ŞİMŞEK, M.Şerif, İşletme Bilimlerine Giriş, Merhaba Basın Yayın, Konya, 1993.

TORE, Nahit, Ekonomik Bütünleşme Kavramı, AB El Kitabı, T.C. Merkez Bankası Yayınları, Ankara, 1995.

TEKELİ, İlhan, vd. Türkiye ve Avrupa Topluluğu, 1.cild, Ümit Yayınları, Ankara, 1993.

TÜRKİYE-AET İlişkileri, AT Yayınları, Doğuş Matbaası, Ankara, 1976.

YERGE, Hakan, AT'da KOBİ'ler Ve İngiltere Örneği, İstanbul Üniv. Yay., İst. 1993.

MAKALELER, DERGİLER

ARIKAN, Zeyneb, GB ve Etkileri, Banka Ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Kasım, 1995

BULUŞ, Abdulkadir, GB Antlaşması ve Mütekabiliyet Meselesi, Akid Bülteni, Konya, 1996.

CANBİLEN, M.Bahaaddin, "GB'nin Türk Ekonomisine Etkileri, Dünya Gazetesi", 11.11.1994.

CANPOLAT, İbrahim, "Yen Avrupa Yapılanması ve Türkiye, Avrupa Araştırmaları Dergisi", İstanbul, 1995.

DİKEN, Ahmet, "Büyüme Sürecindeki KOBİ'lerin Problemleri ve Yeniden Yapılandırılması", Yeni İpek Yolu Dergisi, Konya, Nisan 1996.

Başbakanlık Dış Ticaret Müst. AT Koord. Gen.Md.lüğü, GB'nin Türkiye Ekonomisine Etkileri Raporu.

DPT, "İstihdam", İstihdam Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 1989.

EKMEKÇİOĞLU, Rengi, "Factoring KOBİ'ler İçin Biçilmiş Kaftan", Dünya Gazetesi, İstanbul, 1996.

El-Agraa, Ali M., "Major EC Policies" The Ekonomics of EC, England, 1994.

İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü Bülteni, Ankara, 1995.

"Is The Single Market Working" The Economist, 23rd Feb., 1996.

İstanbul Sanayi Odası, KOBİ'lerin Sorunları, Uluslararası Sempozyum, İstanbul İSO, 1991.

KARAHAN, Sami, "GB Çerçevesinde İthalat-İhracat Rejimleri ve KOBİ'lerin Örgütlenmesi, Yeni İpek Yolu Dergisi, Konya, Nisan, 1996.

KARLUK, Rıdvan, "AT'na Tam Üye Olmadan Gerçekleştirilecek Bir GB'nin Sakıncaları", Ekonomi Dergisi, Kasım 1993.

KÜTAHYA, Ticaret Ve Sanayi Odası Dergisi, "Sorularla Türkiye-AB-GB", Sayı 1, Kütahya, 1996.

LAKE, Michael, Europa Union, Forum Dergisi, 1994.

MİNİBAŞ, Türkel, "Gümrük Birliği'ne Girerken KOBİ'ler", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Temmuz 1995.

Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı: 163, Ankara 1994.

ORHAN, Cihan, The Ekonomist, İstanbul, Şubat 1996.

Türkiye Halk Bankası Genel Müdürlüğü Bülteni, Ankara 1997.

RODOPLU, Gültekin, "GB ve Türkiye" The Economist Dergisi, Isparta, 5 Nisan 1996.

ŞİMŞEK, V.Arif, "GB Sürecinde KOBİ'ler", KOBİ Dergisi, Sayı: 1, Ankara, 1994.

TEAGUE, Paul, "Towards Social Europa?", The Economist, 1994.

Türkiye İle AT Arasında Yapılan Antlaşmalar ve Ortaklık Konseyi Kararları, Gümrük Müfettişleri Derneği Yayını, Ankara 1985.

ULUSOY, Said, OSİAD Başkanı, "KOBİ Yılında KOBİ'lerin Finansal Sorunları", Dünya Gazetesi, İstanbul 1996.

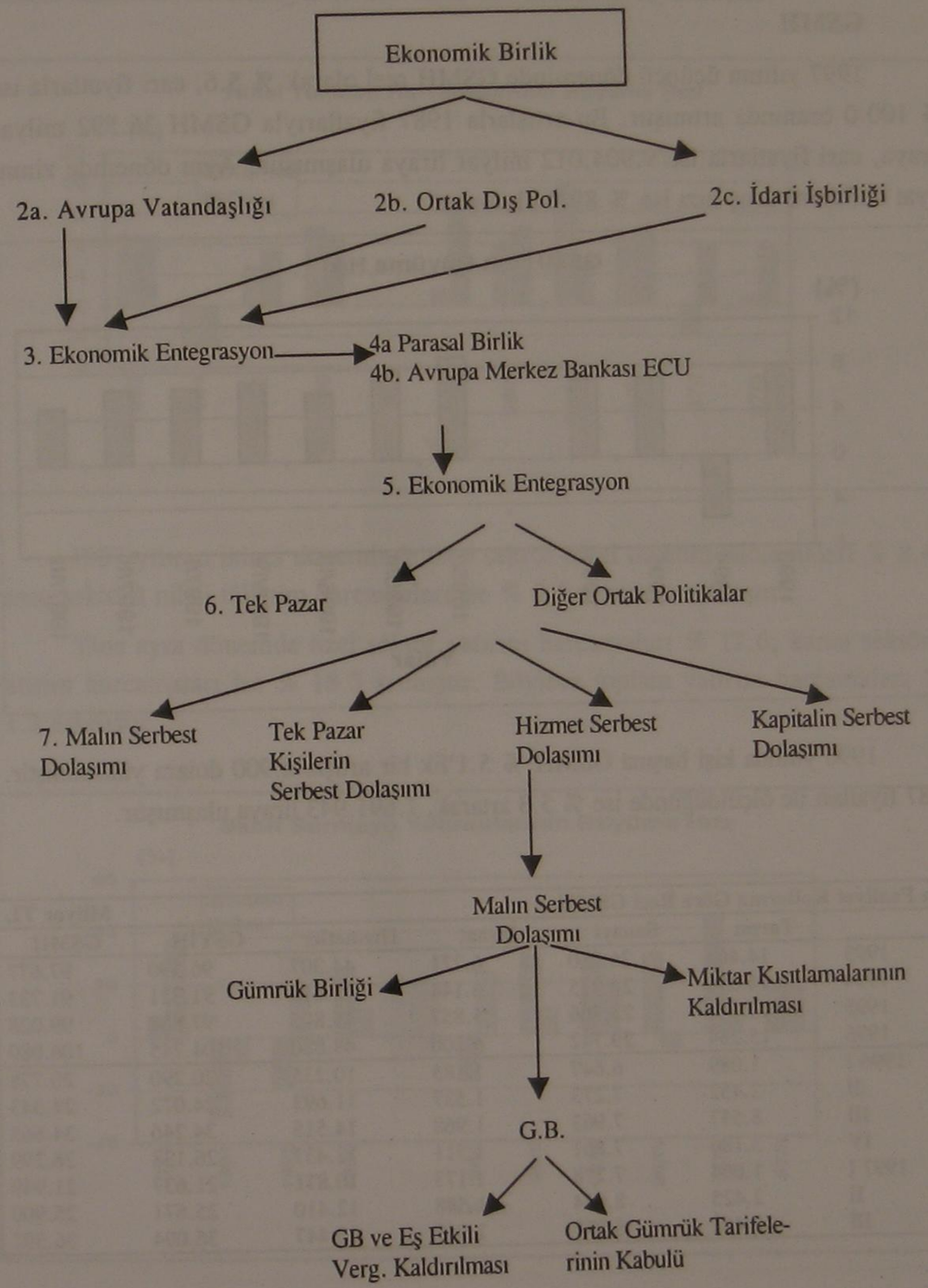
YERCİ, Cahit, "Türkiye İle AB Arasında GB ve İhracat Teşvikleri, Vergi Sorunları Dergisi, Şubat 1995.

YÜKSEKOL, Erhan, "İş ve İşçi Bulma Kurumu", İstihdam Dergisi, Temmuz-Eylül, Sayı: 20, Ankara 1995.

ZAİM, Sabahaddin, Çalışma Ekonomisi, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992.

EK TABLO I

AVRUPA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

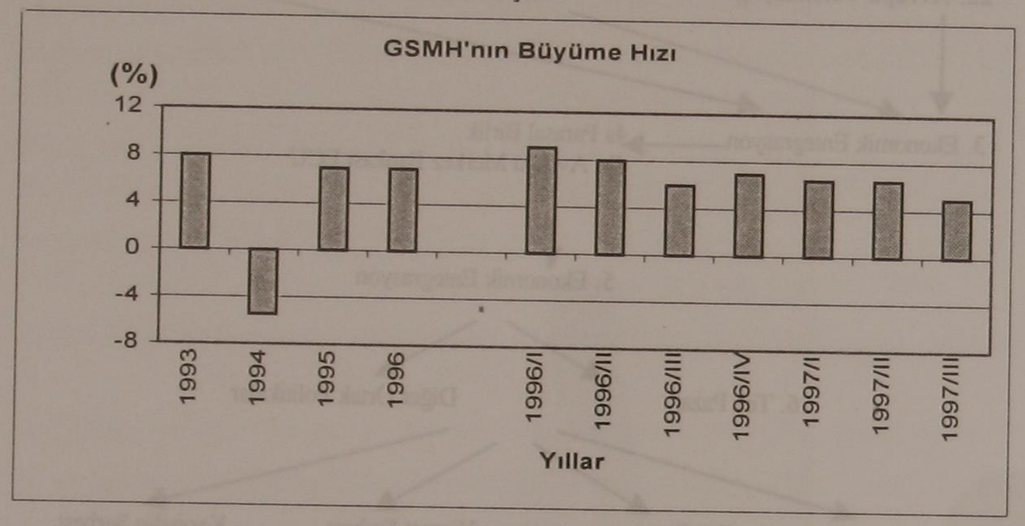

EK BİLGİ I (KAYNAK: DİE)

ARALIK 1997'DE TÜRKİYE EKONOMİSİ

GSMH

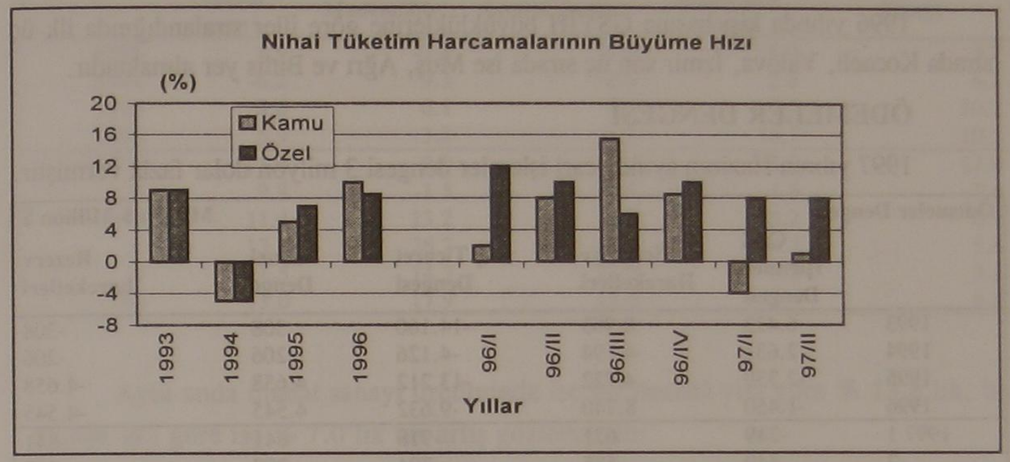
1997 yılının üçüncü döneminde GSMH reel olarak % 5.6, cari fiyatlarla ise % 100.0 oranında artmıştır. Bu artışlarla 1987 fiyatlarıyla GSMH 36.592 milyar liraya, cari fiyatlarla ise 9.904.012 milyar liraya ulaşmıştır. Aynı dönemde zimni fiyat deflatörü artış hızı ise % 89.4 olmuştur.

1996 yılında kişi başına GSMH % 5.1'lik bir artışla 2.900 dolara yükselmiştir. 1987 fiyatları ile ölçüldüğünde ise % 5.3 artarak, 1.691.943 liraya ulaşmıştır.

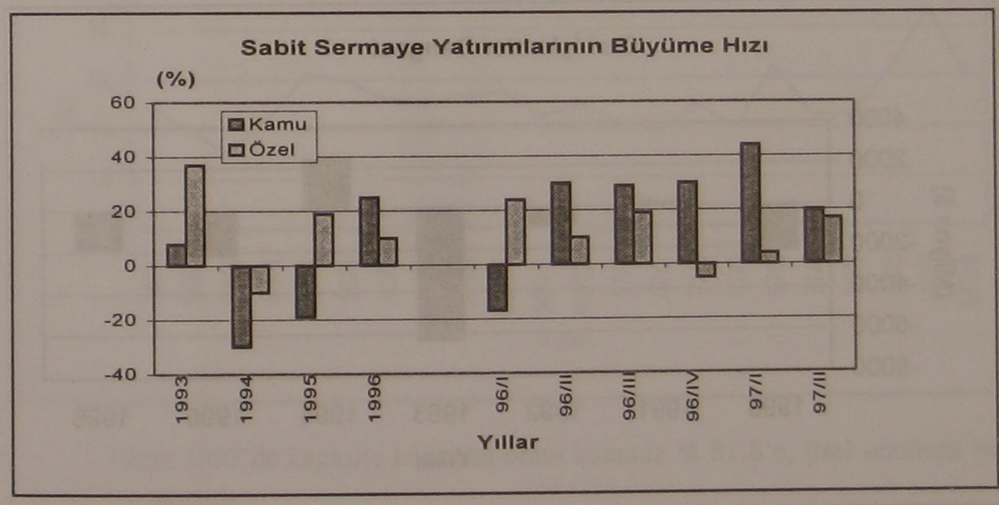
Ana Faaliyet Kollarına Göre Reel GSMH						Milyar TL
	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	GSYİH	GSMH
1993	14.463	26.260	6.271	44.307	96.590	97.677
1994	14.358	24.775	6.144	42.615	91.321	91.733
1995	14.640	27.766	5.857	45.803	97.888	99.028
1996	15.284	29.742	6.200	48.880	104.745	106.080
1996 I	1.089	6.647	1.185	10.235	20.290	20.778
II	2.452	7.273	1.537	11.693	24.072	24.343
III	8.557	7.963	1.968	14.515	34.246	34.665
IV	3.186	7.861	1.511	12.437	26.138	26.299
1997 I	1.064	7.278	1.173	10.871	21.637	21.949
II	2.425	8.044	1.598	12.410	25.671	25.900
III	8.462	8.877	1.967	15.447	36.094	36.592

1997'nin üçüncü döneminde ana faaliyet kolları itibariyle en yüksek artış % 11.5 ile sanayi sektöründe olmuştur. Tarım sektörü % 1.1 küçülmüştür. İnşaat ve hizmet sektörleri ise sırasıyla % 0.0 ve % 6.4 oranında büyümüştür.

1997 yılının ikinci döneminde özel sektör nihai tüketim harcamaları % 8.4, kamu sektörü nihai tüketim harcamaları ise % 0.5 oranında artmıştır.

Yine aynı dönemde özel sektör yatırım harcamaları % 12.6, kamu sektörü yatırım harcamaları ise % 18.3 artmıştır. Böylece toplam yatırım harcamaları % 11.2 artmıştır.

1996 yılının dördüncü döneminde cari fiyatlarla üretim ve ithalat vergileri % 119.0 oranında artarak 509.339 milyar liraya, sabit sermaye tüketimi % 66.0'lık artışla 250.382 milyar liraya ve işgücü ödemeleri de % 107.3'lük büyüme ile, 1.097.371 milyar liraya ulaşmıştır.

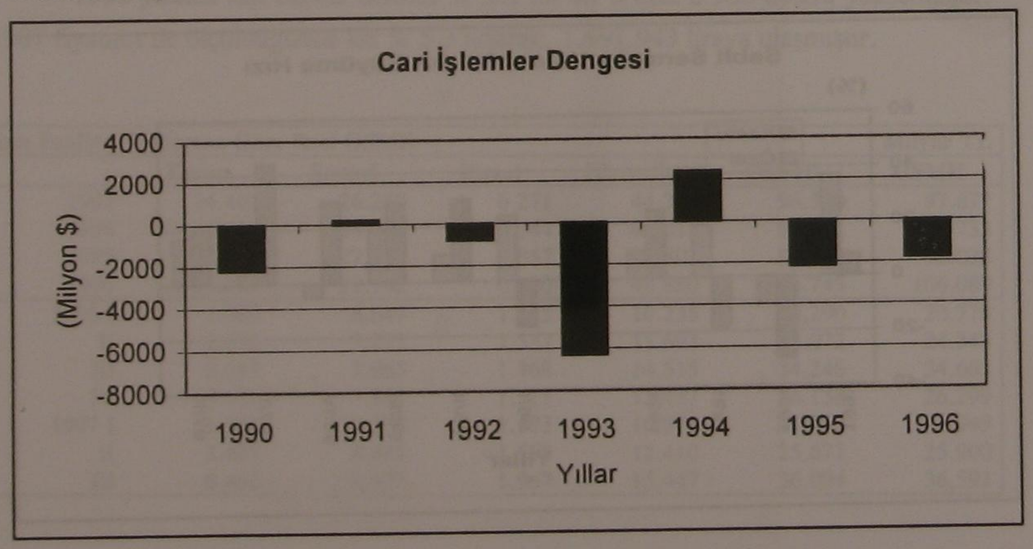
1996 yılında kişi başına GSYİH büyüklüklerine göre iller sıralandığında ilk üç sırada Kocaeli, Yalova, İzmir son üç sırada ise Muş, Ağrı ve Bitlis yer almaktadır.

ÖDEMELER DENGESİ

1997 yılının Haziran ayında cari işlemler dengesi 3 milyon dolar fazla vermiştir.

Ödemeler Dengesi					Milyon $-Million $
	Cari İşlemler Dengesi	Sermaye Hareketleri	Dış Ticaret Dengesi	Genel Denge	Rezerv hareketleri
1993	6.433	8.963	-14.160	308	-308
1994	2.631	-4.194	-4.126	206	-206
1995	-2.339	4.722	-13.212	4.658	-4.658
1996	-1.450	8.740	-9.632	4.545	-4.545
1997 1	-249	621	-918	841	-841
2	-449	585	-794	-207	207
3	-351	277	-1.007	-675	675
4	-341	702	-960	-89	89
5	-475	1.837	-1.664	472	-472
6	3	691	-1.337	304	-304

Haziran 1997'de gelirler açısından bakıldığında, bir önceki yılın aynı ayına göre turizm gelirleri % 28.4, işçi gelirleri, % 53.1 ve faiz gelirleri % 23.6 oranında artmıştır.

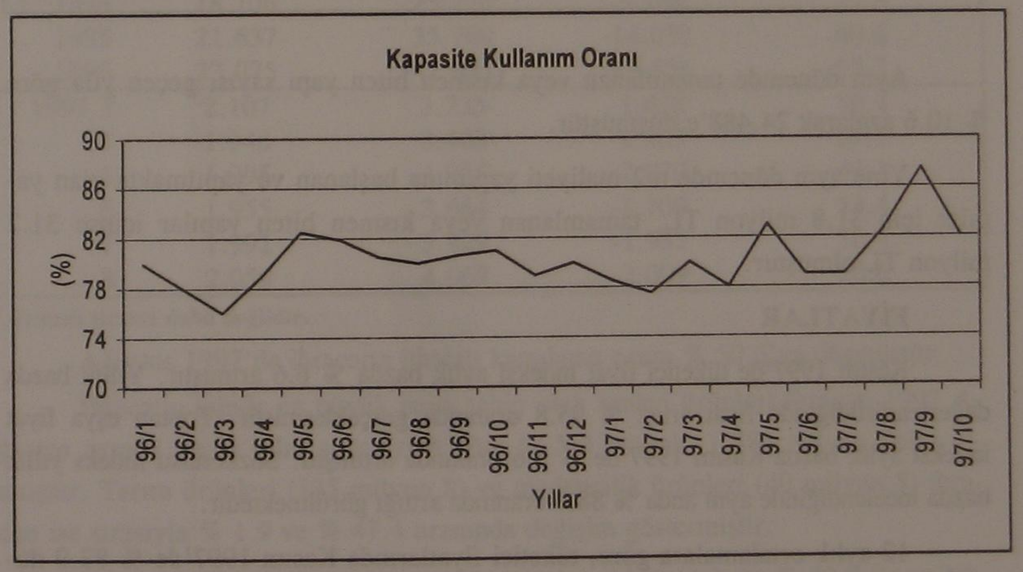
Haziran 1997'de 691 milyon dolar sermaye girişi olmuştur.

1997 Ekim ayında toplam sanayi üretimi bir önceki yılın aynı ayına göre % 13.0, bir önceki aya göre ise % 5.7 oranında artmıştır.

Aylık Sanayi Üretim İndeksi (Yıllık Yüzde Değişimi)	Toplam Sanayi	Madencilik	İmalat Sanayi	Metal ana sanayi	Enerji
1993	5.9	-9.3	6.4	8.9	9.7
1994	-6.2	9.3	-8.6	2.8	6.2
1995	8.6	0.1	9.0	0.5	10.2
1996	5.9	3.8	5.3	16.7	10.5
1997 5	11.4	0.9	11.7	5.0	12.0
6	9.8	-1.5	10.6	1.6	7.6
7	11.4	13.2	11.9	5.2	6.9
8	13.4	26.7	13.5	-4.2	5.8
9	21.5	14.3	23.9	5.8	9.1
10	13.0	17.9	13.6	2.4	6.6

Aynı anda imalat sanayi üretiminde ise bir önceki yıla göre % 13.6'lık, bir önceki aya göre ise % 7.0'lık bir artış gözlenmiştir.

Ekim ayında en yüksek üretim artışı % 48.9'luk artış ile gıda, içki ve tütün sektöründe olurken, metal cevheri sektöründe % 27.5 ile en büyük üretim azalışı gerçekleşmiştir.

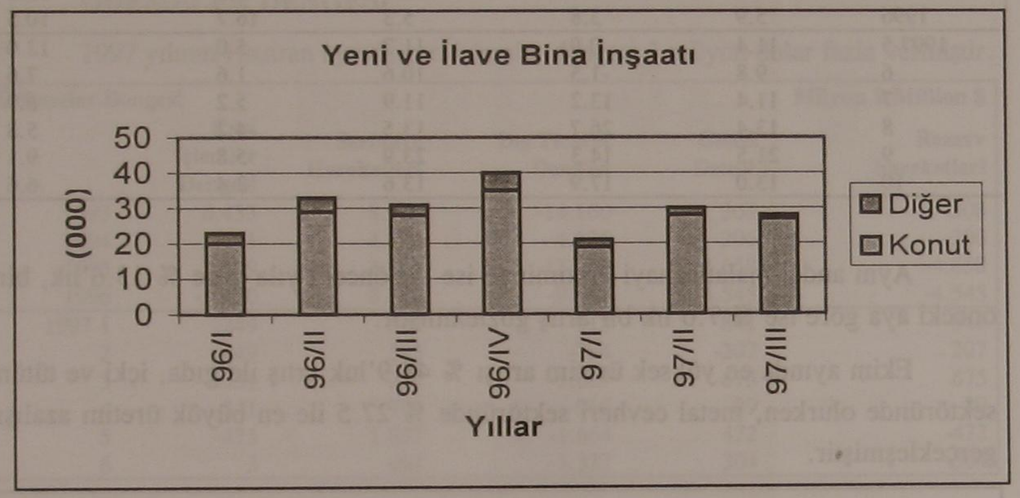

Ekim 1997'de kapasite kullanım oranı kamuda % 81.8'e, özel sektörde ise, % 81.3'e inmiştir.

Eylül 1997'de tam kapasite ile çalışmaya en önemli engel % 52.0'lık bir ağırlıkla iç pazarda talep yetersizliği olarak belirlenmiştir.

İNŞAAT

1997 yılının üçüncü döneminde yapımına başlanan ve yapılmakta olan yapı sayısı 1996 yılının aynı dönemine göre % 10.1 oranında azalarak 27.804'ya düşmüştür.

Aynı dönemde tamamlanan veya kısmen biten yapı sayısı geçen yıla göre % 10.6 azalarak 24.488'e düşmüştür.

Yine aynı dönemde m2 maliyeti yapımına başlanan ve yapılmakta olan yapılar için 31.8 milyon TL, tamamlanan veya kısmen biten yapılar içinse 31.2 milyon TL olmuştur.

FİYATLAR

Kasım 1997'de tüketici fiyat indeksi aylık bazda % 6.6 artmıştır. Yıllık bazda değerlendirildiğinde fiyat artışı % 95.8 oranında gerçekleşmiştir. Toptan eşya fiyat indeksi aylık bazda Kasım 1997'de % 5.6 oranında artmıştır. Sözkonusu indeks yıllık bazda incelendiğinde aynı anda % 88.4 oranında arttığı görülmektedir.

12 aylık ortalamalara göre, tüketici fiyatlarında Kasım 1997'de % 83.9 düzeyinde artış gözlenmiştir. Öte yandan yine aynı yönteme göre, toptan eşya fiyat artışları Kasım 1997'de % 81.0 olmuştur.

Toptan eşya fiyat indeksi sektörler açısından değerlendirildiğinde Kasım 1997'de en yüksek fiyat artışının % 7.8 ile tarım sektöründe gerçekleştiği gözlenmektedir. Bu ayda madencilik, imalat sanayi ve enerji sektörü fiyat artışları sırasıyla % 6.2, % 4.6 ve % 6.7 olmuştur.

Kasım 1997'de tüketici fiyatlarında en yüksek artış gıda, içki, tütün ve giyim, ayakkabı (% 8.5) alt gruplarında meydana gelmiştir.

Fiyat artışları iller itibariyle incelendiğinde tüketici fiyatlarında aylık bazda en yüksek artış Kasım 1997'de % 8.6 ile Kocaeli'nde, en düşük artış ise % 4.8 ile Antalya'da gerçekleşmiştir.

DIŞ TİCARET

1997 yılının Ağustos ayında ihracat yıllık bazda % 6.2 artarak, 2.059 milyon dolara, ithalat ise % 17.4 artarak 4.068 milyon dolara ulaşmıştır. Böylece dış ticaret açığı 2.008 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Dış Ticaret			(Milyon $-Million $)	
	İhracat[1]	İthalat	Dış ticaret dengesi	İhracatın ithalatı karşılama oranı
1993	15.345	29.428	-14.083	52.1
1994	18.106	23.270	-5.164	77.8
1995	21.637	35.709	-14.072	60.6
1996	23.075	42.931	-19.856	53.7
1997 3	2.107	3.735	-1.628	56.4
4	1.946	3.409	-1.463	57.1
5	1.995	4.065	-2.070	49.1
6	1.955	3.664	-1.709	53.4
7	1.992	3.929	-1.937	50.7
8	2.059	4.068	-2.009	50.6

[1] Transit ticaret dahil değildir.

Ağustos 1997'de ihracatın ithalatı karşılama oranı % 50.6'ya düşmüştür.

İhracatın içinde en büyük paya sahip olan sanayi ürünleri ihracatı 1997 Ağustos ayında geçen yılın aynı ayına göre % 5.9 artarak, 1.884 milyon dolar olmuştur. Tarım ürünleri (135 milyon $) ve madencilik ürünleri (40 milyon $) ihracatı ise sırasıyla % 1.9 ve % 47.4 oranında değişim göstermiştir.

Ağustos 1997'de hammadde ithalatı toplam ithalat içinde % 50.7 ile en büyük paya sahiptir. Bunu sırasıyla % 34.3 ile yatırım maddeleri ve % 15.1 ile tüketim maddeleri izlemektedir. Aynı ayda yatırım maddeleri, tüketim maddeleri ile hammadde ithalatı sırasıyla % 32.0 ve %12.8 ve % 10.4 oranında artmıştır.

1997 Ağustos ayında en fazla OECD ülkelerine ihracat ve ithalat yapılmıştır. Ancak bu ülkelere yapılan ithalat yıllık bazda % 19.0 oranında artarken, ihracat ise % 0.7 oranında azalmıştır.

DIŞ BORÇ

Dış borç stoku 1996 yılının dördüncü dönemi sonunda 79.767 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bunun 59.231 milyon doları orta ve uzun vadeli, 20.536 milyon doları ise kısa vadeli borçlardan oluşmaktadır.

Dış Borç Stoku					Milyon $
	Toplamı dış borç	Orta ve uzun vadeli			
		Toplamı	Kamu Sektörü	Özel Sektör	Kısa vadeli
1992	55.592	42.932	39.748	3.184	12.600
1993	67.356	48.823	42.855	5.968	18.533
1994	65.601	54.291	48.147	6.144	11.310
1995	73.278	57.577	49.958	7.619	15.701
1996 I	72.093	56.949	49.200	7.749	15.144
1996 II	75.757	57.238	49.239	7.999	18.519
1996 III	78.042	58.808	49.762	9.046	19.234
1996 IV	79.767	59.231	48.815	10.416	20.536

Uzun vadeli borçların toplam borç stoku içindeki payı % 7.3, kısa vadeli borçların payı ise % 25.7'dir.

1996'nın dördüncü döneminde orta ve uzun vadeli dış borç stokunun 48.815 milyon dolarlık kısmı kamu kesimine, 10.416 milyon dolarlık kısmı ise özel kesime aittir.

BÜTÇE

1997 yılının Ekim ayı itibariyle bütçe gelirleri 4.336.690 milyar liraya ve bütçe harcamaları da 4.930.992 milyar liraya ulaşmıştır. Aynı anda bütçe açığı 594.302 milyar liraya düşmüştür.

Konsolide Bütçe			Milyar TL
	Gelirler	Harcamalar	Bütçe Dengesi
1993	351.392	485.249	-133.857
1994	753.440	899.375	-145.935
1995	1.404.071	1.720.647	-316.576
1996	2.738.148	3.955.888	-1.217.740
1997 5	1.745.152	3.266.653	-521.501
6	2.135.087	2.816.796	-681.709
7	2.633.733	3.307.912	-674.179
8	3.176.768	3.899.709	-712.941
9	3.684.161	4.452.532	-768.371
10	4.336.690	4.930.992	-594.302

1997 yılının üçüncü döneminde bütçe açığının GSMH'ye oranı % 0.9'dur.

Ekim 1997'de toplam vergi gelirleri içinde dolaysız vergileri payı % 41.5, dolaylı vergilerin payı ise % 58.5 olmuştur.

1997'nin üçüncü döneminde vergi yükü (vergi gelirleri/GSYİH) % 13.2'ye ulaşmıştır.

Ekim 1997 ayında ise personel harcamalarının payı % 33.9'a çıkmıştır. Aynı ayda faiz ödemelerinin payı ise % 26.1 olarak gerçeklemiştir.

PARA ve BANKA

1997 yılının Ağustos ayında dar para arzı (MI) geçen yılın aynı ayına göre % 92.4'lük artışla 1.124.236 milyar liraya yükselmiştir. Dar para arzının (MI) bir önceki yıl sonuna göre artış hızı ise % 43.1'dir.

Parasal Göstergeler					Trilyon TL
	1997/4	1997/5	1997/6	1997/7	1997/8
M1	1.084	1.046	1.066	1.137	1.124
M2	3.401	3.497	3.703	3.982	4.142
M2Y	6.650	6.949	7.356	7.835	8.298
M3	3.650	3.753	3.981	4.348	4.677
Mevduat	3.106	3.220	3.417	3.682	3.858
Emisyon	544	523	550	601	675
M.B. Parası	847	813	847	873	973

1997 yılının Ağustos ayı sonu itibariyle geniş para arzı (M2) 1996 sonuna göre % 55.6 artarak 4.141.756 milyar liraya çıkmıştır. Bu rakam bir önceki yılın aynı ayına göre ise % 103.1'lik bir artış ifade etmektedir.

Parasal Büyüklükler[1] (Yıllık Yüzde Değişim)			
	M1	M2	M2Y
1997 1	32.1	29.4	25.9
2	23.5	22.8	23.3
3	32.3	25.3	23.1
4	38.9	28.2	24.7
5	28.8	21.3	21.5
6	25.3	19.8	20.1
7	21.3	18.0	17.3
8	4.9	10.8	13.0

[1] TEFE (1994= 100) ile deflate edilmiştir.

Yurtiçi döviz tevdiat hesabı, Temmuz 1997'de bir önceki yılın aynı ayına göre % 111.4, 1996 yılı sonuna göre ise % 58.8 oranında artarak 4.156.036 milyar liraya ulaşmıştır.

1997 Ağustos ayında emisyon 1996 yılı sonuna göre % 79.5 artarak 675.145 milyar liraya çıkmıştır.

19.12.1997

Devlet İstatistik Enstitüsü

EK BİLGİ II

KONYA İL PROFİLİ

YÜZÖLÇÜMÜ	38.257 km²
NÜFUSU	1.750.303 (1990)
NÜFUS YOĞUNLUĞU	km²'ye 46 kişi
KOMŞU OLDUĞU İLLER	Isparta, Afyon, Eskişehir, Ankara, Aksaray, Niğde, İçel, Karaman, Antalya
İLÇELERİ	Karatay, Meram, Selçuklu, Ahırlı, Akören, Akşehir, Altınekin, Beyşehir, Bozkır, Cihanbeyli, Çeltik, Çumra, Derbent, Derebucak, Doğanhisar, Emirgazi, Ereğli, Güneysınır, Hadim, Halkapınar, Hüyük, Ilgın, Kadınhanı, Karapınar, Kulu, Sarayönü, Seydişehir, Tuzlukçu, Yalıhüyük, Yunak.
KÖY SAYISI	778
ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ SAYISI	2 (150+300 Hektar)
KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ SAYISI	16 (Toplam 4451 işyeri)
KOS İŞLETMELERİNİN İŞYERİ SAYISI	6.898
KOS İŞLETMELERİNDE İSTİHDAM	22.030
KOS İŞLETMELERİNİN YARATTIĞI KATMA DEĞER (MİLYAR TL)	755

Konya ilinde ölçeksel bazda işyeri sayıları;

- 1-9	ölçeğinde	6.715
- 10-49	ölçeğinde	143
- 50-99	ölçeğinde	30
- 100-199	ölçeğinde	10

dur.

Ölçek aralıkları itibariyle küçük ölçekli sanayide 18.810, orta ölçekli sanayide 3.220 kişinin istihdam edildiği görülmektedir.

10-49 ölçeğindeki işletmelerin 211 milyar TL, 50-199 ölçeğindeki işletmelerin ise 544 Milyar TL'lik katma değer yarattıkları gözlenmektedir.

İl'de KOS işletmelerinin ağırlıklı olarak faaliyet gösterdiği sektörler aşağıda verilmiştir.

- Metal Eşya Sanayinde	2.557	(% 37)
- Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayinde	1.625	(% 24)
- Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayinde	1.332	(% 19)
- Gıda, İçki ve Tütün Sanayinde	717	(% 10)

KOS işletmesi faaliyet göstermektedir.

KOS işletmeleri istihdamının ağırlıklı olduğu sektörler ise şunlardır:

- Metal Eşya Sanayi	8.316	(% 37)
- Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	4.111	(% 19)
- Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayi	3.457	(% 16)
- Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	3.126	(% 14)
- Kimya Sanayi	960	(% 4)

Konya ilinde KOS işletmelerinin yarattıkları katma değerde önem arzeden sektörler şu şekilde gerçekleşmektedir:

- Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	489	Milyar TL	(% 66)
- Metal Eşya Sanayi	157	Milyar TL	(% 21)
- Kimya Sanayi	63	Milyar TL	(% 8)
- Metal Ana Sanayi	18	Milyar TL	(% 2)

EK BİLGİ III

KOBİ'LERE VERİLEN TEŞVİKLERDE 1998 YILI İTİBARİYLE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER

KOBİ TESİS-İŞLETME KREDİSİ

Çalıştırdığı işçi sayısı 1-150, toplam makine ve ekipmanlarının kayıtlı net değeri 50.000.000.000.- TL'ye kadar olan Küçük ve Orta Boy İşletmelere açılan kredilerdir.

Limit	: 50.000.000.000.- TL
Vade	: 2-6 yıl
Faiz Oranı	: Normal Taksitli % 75
	Aylık Eşit Taksitli % 66-72
	(Aylık % 5.50-6.00)

Kredi Konusu: İşletmelerin modernizasyonunun temini amacıyla makine ekipman satın almak için Tesis ya da malzeme ve işletme giderlerini karşılamak için işletme kredisi olarak açılmaktadır. KOBİ'lerin üretimleriyle ilgili olabilecek iş makinalarının alımına yönelik olarak da tesis kredisi kullandırılmalıdır.

KOBİ İLERİ TEKNOLOJİ KREDİSİ

Gümrük Birliği ve Avrupa ile bütünleşme aşamasında KOBİ'lerin Avrupa'daki işletmelerle rekabet edebilecek duruma gelmelerinde yardımcı olmak üzere, üretim yöntemlerinin iyileştirilmesi, üretim, kalite ve standardizasyonunun sağlanması ve ürün çeşitlendirilmesine yöneltilebilmesi için ileri teknoloji içeren makine ekipman ve Ar-Ge amaçlı cihazlar alımı amaçlı kredilerdir.

Limit	: 50.000.000.000.- TL
Vade	: 1 yıl faiz ve anapara ödemesiz olmak üzere 4 yıl
Faiz Oranı	: % 70

İŞ MAKİNALARI KREDİSİ

Üretim faaliyetinde bulunan Küçük ve Orta Boy (KOBİ) işletmelerin Forklift, Kren Vinç, Vinç, Yükleyici (Lastik tekerli, paletli), Traktör Kepçe, Ekskavatör (Lastik tekerli, paletli), Transmikser, Kamyon, Kamyonet vb. iş makinalarının alımına yönelik olarak oluşturulmuş bir kredi türüdür.

Limit : 50.000.000.000.- TL

Vade : Normal taksitlide 2-4 yıl.

Aylık eşit taksitlide 3-24 ay

Faiz Oranı : Normal taksitli % 75

Aylık eşit taksitli % 66-72

(Aylık 5.50, 6.00)

TURİZM KREDİSİ

Çalıştırdığı işçi sayısı 1-150 toplam tesis-demirbaş ve ekipmanlarının bilançoda kayıtlı net değeri 50.000.000.000.- TL'ye kadar olan turistik belgeye sahip otel, motel, pansiyon, tatil köyü, kamping, kırsal turizm tesisleri (yayla turizmi veya doğaya yönelik nehir, mağara vs. tesisleri) ve termal turizm tesisleri (kaplıca, çamur banyosu), yat işletmeciliği yapan veya işleten firmalara açılan kredilerdir.

Limit : 50.000.000.000.- TL

Vade : 2-6 Yıl

Faiz Oranı : Normal Taksitli % 75

Aylık Eşit Taksitli % 66-72

(Aylık 5.50-6.00)

Konusu: Tesis, ekipman ve tefriş amacıyla tesis, tamir-bakım, yenileme, yiyecek, içecek giderleri için İşletme Kredisi olarak kullandırılmaktadır.

KFW TEŞVİK FONU

Amaç: Türk-Alman Ekonomik İşbirliği kapsamında Alman Kalkınma Bankası'ndan alınan fondan Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerini modernizasyona, teknolojiye ve kaliteli mal üretimine teşvik etmek.

Ölçek : Arsa ve bina hariç sabit değerleri 1.000.000 DM'ye eşdeğer Türk Lirasını aşmayan küçük ve orta ölçekli işletmeler.

Kredi Türü: Makine, araç, gereç ve demirbaş alımı için Yatırım Kredisi ve/veya üretim için gerekli ham ve yardımcı maddeler ile diğer işletme girdilerinin alımı için İşletme Kredisi.

Özkaynak Katkısı: Toplam yatırım tutarının asgari % 50'sinin özkaynakla karşılanması esastır.

Limit: Maksimum 750.000 DM'ye eşdeğer Türk Lirası.

Vade: İşletme Kredilerinde ilk 1 yıl ödemesiz devre olmak üzere azami 4 yıl. Yatırım Kredilerinde azami ilk 3 yıl ödemesiz devre olmak üzere 8 yıl.

Faiz Oranı: FERİS faiz oranı (Here ayın ilk iş günü, bir önceki üç aylık sürede Hazine ihalelerinden oluşan üç ay vadeli tahvillerin ortalama faizlerinin üç aylık ortalaması alınarak Hazine ve Merkez Bankası tarafından tesbit ve ilan edilmektedir.)

EPI SINAİ ÇEVRE KORUMA FONU

Amaç: KOBİ'lerin çevre korunmasına yönelik performanslarının ve işçilerin sağlık koşullarının iyileştirilmesine yönelik yatırımların finansmanı amacıyla kullandırılmaktadır.

Limit : 1.000.000 DM'ye eşdeğer TL.

Vade : Azami 3 yıl ödemesiz 8 yıl.

Faiz Oranı : % 20.

SANAYİLEŞME FONU

Amaç: Türkiye'deki küçük ve orta ölçekli işletmeleri güçlendirmek, modernleştirmek ve Türk Alman sanayi sektörleri arasındaki işbirliği ve ortak yatırımları teşvik etmek.

Ölçek: Arsa ve bina hariç sabit değerleri 4.000.000 $ değeri TL'nı aşmayan küçük ve orta ölçekli işletmeler.

Kredi Türü: Projeye bağlı olarak makine ve ekipman temini için Yatırım Kredisi ve/veya üretim için gerekli ham ve yardımcı maddeler ile diğer işletme girdileri için İşletme Kredisi.

Özkaynak Katkısı: Toplam yatırım tutarının asgari % 50'sinin özkaynakla karşılanması esastır.

Limit: Alt limit 100.000 ABD Doları, Üst limit ise 2.000.000 ABD Doları eşdeğeri Türk Lirası'dır.

Vade: İşletme kredilerinde ilk 1 yıl ödemesiz devre olmak üzere 4 yıl, Yatırım Kredilerinde ilk 3 yıl ödemesiz devre olmak üzere azami 8 yıl.

Faiz Oranı: FERİS+2 (Her ayın ilk iş günü, bir önceki üç aylık sürede Hazine ihalelerinden oluşan üç ay vadeli tahvillerin ortalama faizlerinin üç aylık

ortalaması alınarak Hazine ve Merkez Bankası tarafından tesbit ve ilan edilmektedir.)

SANAYİLEŞME FONU DÖVİZ (DM) KREDİSİ

Amaç: Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri güçlendirmek, modernleştirmek ve Türk-Alman Sanayi Sektörleri arasındaki işbirliğini ve ortak yatırımı teşvik etmek.

Ölçek: Arsa ve bina hariç sabit değerleri 4.000.000 $ eşdeğeri Türk Lirasını aşmayan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.

Kredi Konusu: Projeye bağlı olarak makine ve ekipman temini için yatırım kredisi ve/veya üretim için gerekli ham ve yardımcı maddeler ile diğer işletme girdileri için işletme kredisi.

Limit: Alt limit: 100.000 ABD $'na eşdeğer Alman Markı (DM)

Üst Limit: 2.000.000 ABD $'na eşdeğer Alman Markı (DM)

Vade: Yatırım Kredilerinde: Azami ilk 2.5 yılı ödemesiz devre olmak üzere 8 yıl. İşletme Kredilerinde: Azami 1 yıl ödemesiz devre olmak üzere 5 yıl.

Faiz Oranı: T.C. Merkez Bankası tarafından 6 ay vadeli Ticari Banka Döviz Tevdiat hesapları faiz oranlarının ağırlıklı ortalaması alınarak belirlenen Referans Faiz oranına % 2'ye kadar aracı banka komisyonu eklenerek bulunan faiz oranı.

Özkaynak Katkısı: Toplam yatırım tutarının % 50'sinin özkaynakla karşılanması esastır.

KSF-1 ÖZEL KREDİ FONU

Amaç: Almanya'da çalışan ya da eğitimini Almanya'da yaparak bir meslek sahibi, kesin dönüş yapmış ya da yapacak olan Türklerin ülkeye dönüşlerinde ekonomiye katkılı yatırımlarının finansmanı amacıyla Türk-Alman Ekonomik İşbirliği içinde sağlanan özel fondan (fona katkı 1994 yılından beri yapılmamaktadır.) açılmaktadır.

Ölçek: Başvuru tarihinde arazi ve bina hariç olmak üzere sabit değerleri 2.000.000 DM'yi aşmayan ve istihdam edilen işçi sayısı 50'den fazla olmayan küçük ve orta ölçekli işletmeler.

Kredi Türü: Projeye bağlı olarak bina yapımı, makine, araç, gereç ve demirbaşlar için Yardım Kredisi ve/veya üretim için gerekli ham ve yardımcı maddeler ile diğer işletme giderleri için İşletme Kredisi.

Limit: Maksimum 1.000.000 DM'ye eşdeğer Türk Lirası.

Vade: İşletme kredilerinde ilk 1 yıl ödemesiz devre olmak üzere 4 yıl,

Yatırım kredilerinde azami ilk 3 yıl ödemesiz devre olmak üzere azami 10 yıl.

Faiz Oranı: Merkez Bankası reeskont oranının 10 puan eksiği (1997 yılında % 40).

ÇEVRE KORUMA FONU

Amaç: Türk-Alman Ekonomik İşbirliği kapsamında tesis edilmiş özel fondan Almanya'dan dönüş yapmış Türklerin kurdukları işletmelerin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini önleme amaçlı ek yatırımlarının desteklenmesi.

Ölçek: KSF-1 Fonundan yararlanabilecek işletmeler.

Kredi Türü: Yatırım Kredisi.

Limit: Maksimum 1.000.000 DM'ye eşdeğer Türk Lirasıdır.

Vade: Azami ilk 5 yıl ödemesiz devre olmak üzere azami 10 yıl.

Faiz Oranı : Reeskont oranının 20 puan eksiği (1997 yılında % 30).

ORTA VADELİ DÖVİZ YATIRIM (BİN KOBİ BİN İHRACATÇI) KREDİSİ

Amaç: BİN KOBİ BİN İHRACATÇI PROJESİ çerçevesinde Halk Bankasınca Avrupa tahvil piyasasından (250 milyon DM) sağlanan kaynakla; KOBİ'lerin önce yatırımlarını realize ederek kapasitelerini artırmaları, üretim teknolojilerini yükselterek maliyetlerini kısma ve daha kaliteli ürünler üreterek özellikle yurtdışı pazarlarda kolayca satabilmeleri, ülkemizin ihracat seferberliğine katkı sağlamaları amaçlanmaktadır. KOBİ'leri ihracata yönlendirme ve ihracat yapan KOBİ'lerin pazarlarını genişletme amacı ile yatırım ve gerektiğinde işletme kredisi şeklinde kullandırılmaktadır.

Limit: 100.000 DM ve üstü olarak KOBİ'nin projesi, özkaynak katkısı, mali, ekonomik ve teknik değerlendirme sonucu firma bazında tesbit edilmektedir.

Vade: 1-4.5 yıla kadar işletmenin mali ve ekonomik durumu ve projesi dikkate alınarak tespit edilir (1-2 yıl arasında ödemesiz dönem uygulanır.)

Faiz Oranı: İhracat ve diğer bankacılık faaliyetleri doğrultusunda kaynak maliyetine ve kredi vadesine göre %8+2-3 olarak belirlenmiş olup, banka ile ilk defa kredi ilişkisine giren firmalardan % 0.5 garanti ve devir ücreti alınmaktadır. Faiz 6 ayda bir tahakkuk ve tahsil edilecektir.

Özkaynak Katkısı: Genel olarak bu kredi Yatırım Kredisi olarak kullandırılacak gerektiğinde ihracat amaçlı İşletme Kredisi verilebilecek, % 50 oranında firma özkaynak katkısı aranacaktır. Kredide bire bir ihracat taahhüdü aranmaktadır.

İTALYAN SANAYİLEŞME FONU KREDİSİ

Amaç: Türk ve İtalyan Hükümeti arasında imzalanan anlaşma çerçevesinde sağlanan fondan; tüketim malları, yiyecek ve yiyecek girdileri, lüks ve askeri mallar dışında İtalyan orijinli olup, İtalya'dan alınacak mal ve hizmetlerin finansmanı amacıyla, mali bünyeleri güçlü özel sektöre ait işletmelere yatırım ve işletme kredisi şeklinde kullandırılmaktadır.

Limit: 2 Milyon SDR karşılığı İtalyan Lireti.

Vade: Yatırım Kredilerinde 1.5 yıl ödemesiz azami 8 yıl.

Faiz Oranı: Kredinin verildiği ayın başlangıcında geçerli olan, Ticari Referans faiz oranına (CIRR)+0.5 puan eklenmek suretiyle bulunacak faiz oranı.

KOBİ TEŞVİK FONU KREDİSİ (YATIRIMLARI VE DÖVİZ KAZANDIRICI HİZMETLERİ TEŞVİK FONU)

Amaç: Faaliyet ve yatırımları imalat sanayi sektöründe olan,ençok 150 işçi çalıştıran kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine, teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı net 50 milyar TL'sını aşmayan, Kalkınmada Öncelikli Yörelerde % 30, diğer yörelerde % 40 olmak üzere, yatırımı gerçekleştirebilecek özkaynağa sahip olan, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ), makine ve teçhizat ile hammadde (enerji temini hariç) alımlarına yönelik olarak kullandırılmaktadır. (Satın alınacak makine ve ekipman ile hammadde tutarınınençok 50 milyar TL olması gerekmektedir.)

Limit: Kalkınmada Öncelikli Yörelerde; Yatırım Kredisi Üst Limiti 20 Milyar TL

İşletme Kredisi üst limiti 5 Milyar TL

Diğer Yörelerde;

Yatırım Kredisi Üst Limiti

15 Milyar TL

İşletme Kredisi Üst Limiti

5 Milyar TL

Vade: Yatırım Kredilerinde 1 yılı ödemesiz dönem 3 yıl, İşletme Kredilerinde 1 yıl'dır.

Faiz Oranı: Kalkınmada Öncelikli Yörelerde % 20, Diğer Yörelerde % 30.

Yatırım Kredilerinde anapara ve faiz birinci yılın sonundan itibaren 5 eşit taksitte ödenir. İşletme Kredilerinde ise anapara ve faizin tamamı 1 yıl sonra bir defada ödenir.

Teminat: Teminat projedir. Ayrıca makine rehni, kefalet ya da ipotek gibi teminatlar firma mali bünyesi dikkate alınarak istenmektedir.

Bu kredi Teşvik Belgesi kapsamında kullandırılmakta, Teşvik Belgeleri Hazine Müsteşarlığı'nca düzenlenerek Halk Bankası kanalıyla yatırımcılara ulaştırılmaktadır.

TÜRK CUMHURİYETLERİ KREDİ FONU

Amaç: Orta Asya ve Kafkasya'da bulunan Türk Cumhuriyetlerinde gelişim sürecini teşvik etmek ve Türk Özel Küçük ve Orta Ölçekli sanayinin ekonomik büyümesine katkıda bulunmak amacıyla Türk girişimcilerin bu ülkelerde yapacakları yatırımların finansmanı amaçlanmaktadır.

Ölçek: Arsa ve bina hariç sabit değerleri 10 milyon ABD Doları eşdeğeri Türk Lirasını aşmayan küçük ve orta ölçekli işletmeler.

Uygulama Alanı: Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan Türk Cumhuriyetleri.

Kredi Türü: Makine ve teçhizat için yatırım kredisi, işletme sermayesi gereksinmeleri için işletme kredisi.

Özkaynak Katkısı: Toplam yatırımın asgari % 50'sinin özkaynakla karşılanması esastır.

Limit: Maksimum 2.500.000.- Alman Markı'dır.

Vade: Azami ilk 2 yılı ödemesiz dönem olmak üzere 5 yıl vade uygulanır.

Faiz Oranı: Fibor+1 (Bu oran hiçbir şekilde % 5 puanın altında olmayacaktır.)

KÜÇÜK SANAYİ SİTELERİ

Amaç: Sanayi Bakanlığı Bütçesinden ya da Avrupa Sosyal Kalkınma Fonundan Hazine'ce açılan kredilerdir. Küçük sanayicilerin günün şartlarına uygun modern ve teknik şartlara haiz birer işyerine sahip olmalarını sağlamak, bu topluluğun genel hizmetlerini karşılayacak tesisleri içerisine alan bir sanayi tesisi kurmak ve işletmek üzere kurulmuş kooperatiflere gerekli finansal ve teknik desteği sağlamak.

Kredi Türü: Bütçe kaynaklı krediler.

Limit: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenin limitlerle kullandırılır.

Vade: 10 yıl (inşaat süresi ve 1 yıllık ödemesiz dönem hariç)

Faiz Oranı: Sitenin bulunduğu yöreye göre % 25-40-50.

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ*

Amaç: Ağır sanayi kompleksleri dışında, tüm imal sanayi tiplerinin belirli bir plan dahilinde yerleştirilmeleri ve geliştirilmeleri için sınırlı tasdikli çıplak arazi parçalarının gerekli alt yapı hizmetleriyle (parselasyon, yol ve kanalizasyon yapımı, su ve elektrik temini, PTT, itfaiye, sağlık ve güvenlik hizmetlerinin sağlanması) donatılarak sanayi için tahsis edilebilir ve işletilebilir hale getirilmesini sağlamaktır.

Limit: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca belirlenen limitlerle kullandırılır.

Vade: Bölgenin bulunduğu yöreye göre;
2 yıl ödemesiz 9 yıl,
3 yıl ödemesiz 11 yıl,
4 yıl ödemesiz 13 yıl,
5 yıl ödemesiz 15 yıl.

Faiz Oranı: Bölgenin bulunduğu yöreye göre % 25-40-50.

EXİMBANK SEVK ÖNCESİ TÜRK LİRASI KOBİ İHRACAT KREDİSİ

Çalıştırdığı işçi sayısı 1-150 olan üretime dönük küçük ve orta boy imalatçı, imalatçı/ihracatçı firmaların sevk öncesi finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla uygulanan bir kredi programıdır.

---

* Organize Sanayi Bölgelerine Avrupa Konseyi Sosyal Kalkınma Fonu kaynaklarında kullandırılan kredilerde;
Vade: 3 yıl ödemesiz 10 yıl Faiz: % 40-56.

Limit: 120.000.000.000.- TL

Vade: Kalkınmada Öncelikli Yörelerde 1-180 gün.
Diğer Yörelerde 1-120 Gün.

Faiz Oranı: Kalkınmada Öncelikli Yörelerde (Sigortalı) % 36+3-% 53+3
Diğer yörelerde (Sigortalı) % 46+3-% 63+3

Kredi Tutarı: Kredi vadesi (120+180 gün) içinde fiili olarak ihraç edilmesi taahhüt edilen FOB tutarının % 50'sinin müracaat tarihindeki TCMB'sı döviz alış kurundan TL karşılığıdır.

EXİMBANK SEVK ÖNCESİ DÖVİZ KOBİ İHRACAT KREDİSİ

Çalıştırdığı işçi sayısı 1-150 olan üretime dönük küçük ve orta boy imalatçı, imalatçı/ihracatçı firmaların sevk öncesi finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla uygulanan bir kredi programıdır.

Limit: 10.000.000.- USD

Vade: Azami 180 gün.

Faiz Oranı: 1-120 Gün (Sigortalı) Libor+/-0.25 JPY Birimli Döviz Kredisi İçin 1-270 Gün Tibor+0.65

Kredi Tutarı: Kredi vadesi (180 gün) içinde fiili olarak ihraç edilmesi taahhüt edilen FOB tutarının % 100 oranında kredi kullandırılabilmektedir.

KOBİ'LERE TEMİNAT

PROJENİN KENDİSİ TEMİNAT:

Belli bir sanayi kolunda geçmişi bulunan, tanınmış, itibarlı, piyasada belli bir ölçüde Pazar payı olan, üretimini pazarlama konusunda sıkıntısı bulunmayan, firma sahibi ve yöneticileri piyasada iyi tanınan, itibarlı, borç ödeme ahlakı bulunan, protesto ve karşılıksız çeki bulunmayan, ekonomik gelişim ve değişimlerden kısa vadede etkilenmeyen ve oturmuş firma niteliğine sahip bulunan, ayrıca yapılacak inceleme sonucunda mali ve ekonomik verileri yeterli ve borç ödeme gücü olumlu olduğu belirlenen firmaların/işletmelerin projeleri diğer bir deyişle itibarları teminat kabul edilmektedir. Bu tür firmaların kredi taleplerinde, şahsi veya ortakların kefaleti ya da ticari işletme rehni tesis edilmesi suretiyle kredi açılmaktadır. Firmaların projelerinin veya yapmakta oldukları işlerle ilgili aldıkları siparişlerinin bir nevi teminat olarak kabul edilebilmesi mümkündür. Teminat olarak projenin kendisi dışında ayrıca gayrimenkul ipoteği istenmemektedir.

KREDİ GARANTİ FONU:

Halk Bankası mevzuatı gereği kredilere karşılık teminat olarak, işletmenin mali durumu, çalıştığı sektör ve yönetici kadro, ortaklık yapısı dikkate alınacak, gayrimenkul ipoteği, şahıs kefaleti, ticari işletme rehni, mevduat rehni, DTH rehni, Banka Teminat Mektubu, Hazine Bonosu gibi teminatlardan bir veya birkaçı ya da hepsi alınabilmektedir. Kredi talep eden firma yukarıda sayılan teminatlardan biri veya bir kısmını oluşturamadığı takdirde Kredi Garanti Fonu'nun kefaleti ile de kredi kullanabilmektedir.

Kredi Garanti Fonu, Türkiye-Almanya Teknik İş Birliği Anlaşması çerçevesinde akdedilen Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin, Halk Bankası'ndan alacakları krediye teminat veya garanti verilmesini sağlama amacıyla Kredi Garanti Fonu İşletme-Araştırma Ticaret A.Ş. ile Bankamız arasında imzalanan protokol uyarınca oluşturulmuştur.

Burada; elinde verimli projesi olup, ya da halen faaliyette olan firmaların talep ettikleri kredilere karşılık yeterli teminat verememesi nedeniyle, Halk Bankası'nca kredilendirilemeyen firmaların Halk Bankası'ndan kullanacakları kredilerin teminatının oluşturulması amaçlanmıştır. Bu fondan yararlanabilecek işletme tanımında sadece işçi sayısı dikkate alınmış olup, işyerinde en fazla 250 işçi çalıştıran işletmeler "Küçük ve Orta Ölçekli İşletme" kabul edilmiştir.

Kredi Garanti Fonu garantisi ile açılacak kredilerde azami vade 8 yıldır. Ancak 10 yıl vadeli krediler için, Kredi Garanti Fonu'na öneri götürülebilmektedir. Halk Bankası'nın istediği değerde teminat verebilecek varlığı yoksa ya da, Halk Bankası'nca kullandırılacak ve Kredi Garanti Fonu tarafından Garanti/kefalet altına alınacak kredinin azami limiti küçük-orta ölçekli işletmelere kullandırılabilecek kredi limitidir. Kredi Garanti Fonu tarafından verilecek garanti kefalet tutarı, kredi azami limitinin % 80'ni olan 400.000 DM muadili TL'yı geçmeyecektir. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin, kullandırılabilecek kredi limitini aşmamak koşulu ile ek kredi talepleri değerlendirmeye alınabilmektedir.

Halk Bankası Kredi Garanti Fonu İşletme Araştırma Ticaret A.Ş.'nin ortağıdır.

KOBİLERE YÖNELİK FİNANSMAN DIŞI DESTEKLER

Türkiye Halk Bankası, Ana Statüsü ile üstlendiği esnaf ve sanatkarlar ile KOBİ'lere eğitim ve danışmanlık hizmetleri verme görevini en iyi şekilde yerine getirebilmek amacıyla bir dizi projeyi uygulamaya koymuştur.

GİRİŞİMCİ BİLGİLENDİRME MERKEZİ:

Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde olan Ülkemizde, ekonomideki önemli fonksiyonlarını da gözönüne alarak, hızla değişen teknolojik ve ekonomik koşullara uyum sağlamalarını teminen başta KOBİ'ler olmak üzere girişimcilere yatırım amacı olan işletmelere, ev kadınlarına, gençlere, esnaf ve sanatkarlara uğraşı alanları içerisinde bilgi, proje ve danışmanlık desteği olmak üzere Bankamız tarafından bir proje geliştirilmiştir.

Sanayici ve işadamlarımıza ilk defa iş kuranlar ile genç ve kadınlara, bir proje ya da iş fikri olan girişimcilere, esnaf ve sanatkarlarımıza, küçük ve orta boy işletmelere; kuruluşlarından gelişimlerine, üretim aşamalarından pazarlama aşamalarına kadar bilgi, proje danışmanlığı, finansal ve teknik bilgilendirme ve danışmanlık hizmetleri sunarak, ülkemizde girişimciliği teşvik etmek ve doğru yatırımlar yapılmasına yardımcı olmak, istihdam sağlayıcı yeni işler-yatırımlar yapılmasına, üretim ve kalite standardizasyonunun yükseltilmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Girişimci Yatırım-Finansman Bilgilendirme Merkezi'nde işletme, pazarlama, üretim konularında uzman mühendis, istatistikçi, ekonomist ve mali analistler görev yapmakta, bu merkezlerde Bankamızla ilgili İstatistiki ve sektörel bazda toplanmış bilgiler ile üniversite araştırma kuruluşları, meslek kuruluşları (TÜBİTAK-HDTM-MPM-TESK-TOSYÖV vb.) gibi kuruluşlardan da destek alınarak hizmet sunulmaktadır.

Her türlü yatırım, fikir ve projeye ücretsiz bilgi ve danışmanlık desteği; endüstri, makine, bilgisayar, elektronik, kimya, tekstil, konfeksiyon, çevre, inşaat, metalurji, maden mühendisleri ile ekonomi, istatistik, ekonometri uzmanlarından oluşan deneyimli bir kadro tarafından verilmektedir.

İlki Ankara'da kurulan Girişimci Yatırım Bilgilendirme Merkezimizin sunduğu hizmetler, 9 Bölge Müdürlüğümüzde oluşturulan Bilgilendirme Servisleri aracılığı ile yurt çapına yaygın hale getirilmiştir. Ayrıca, Ankara-Ostim, Gaziantep ve İzmir'de Bilgilendirme Merkezi'mizin birer Ofisi faaliyete geçirilmiştir.

Bilgi ve danışma hizmetlerimizden yararlanmak isteyen girişimci adaylarının ve girişimcilerimizin Bankamız Girişimci Yatırım-Finansman Bilgilendirme Merkezine şahsen veya telefonla başvuruda bulunmaları yeterli olacaktır.

TEKNİK DANIŞMANLIK MERKEZLERİ:

Türkiye'de Isparta-Kastamonu-Konya ve Eskişehir olmak üzere dört merkezde bulunan ve gerek bu yörelerde bulunan sanayicilerin, gerekse diğer bölgelerdeki KOBİ'lerin sorunlarını çözen, onlara teknik, nazari ve uygulamalı kurslar

düzenleyen, merkezde bulunan makine, alet ve edevat ile servis veren, fuarlara iştirak etmelerini sağlayan, kısa ve uzun süreli danışmanlık hizmeti veren merkezlerdir.

Bu merkezlere ilâve olarak İzmir ve Bursa'da birer Teknik Danışmanlık Merkezi açılması konusunda Manheim-Konstanz Meslek kuruluşu ile bu illerin meslek kuruluşları arasında çalışmalar yapılmaktadır.

MESLEK AKADEMİLERİ:

Son aylarda Halk Bankası'nca yapılan çalışmalarla Teknik Danışmanlık Merkezlerimizin, Almanya Gewerbe örneğinde olduğu gibi işletmelerde yönetici ve çalışanların mesleki bilgilerini artırmak, daha kaliteli ve nitelikli üretim yapmalarını teşvik etmek amacıyla Meslek Akademilerine dönüştürülmesi kararlaştırılmış ve ilk etapta Eskişehir'de bulunan Teknik Danışmanlık Merkezi Eskişehir Marangozlar Odası ile yapılan protokol sonucu Meslek Akademisine dönüştürülme çalışmaları başlatılmıştır.

YURTDIŞI HİZMETLERİ:

KOBİ'lerin yurtdışında yapacakları faaliyetlerin de desteklenmesi amacıyla Almanya, Hollanda, Belçika ve İsviçre'de temsilciliklerimiz, Hollanda-Macaristan ve Türkmenistan'da ortak Bankalarımız, yabancı bankalar nezdinde 400'e yakın muhabirlik ilişkilerimiz mevcut olup, bu yolla dış işlemlerde de KOBİ'lerin gerek ihracata dönük faaliyetlerinin, gerekse Avrupa'daki Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmelerle Türk KOBİ'lerinin yatırımlarda yapacakları ortaklık ve işbirliği konusunda sermaye ve teknoloji transferi yapılması için çalışmalara başlanmıştır.

AVRUPA BİLGİ MERKEZİ (EURO INFO CENTER-EIC):

Bankamız tarafından Gümrük Birliği sürecinde KOBİ'lerin bilgi ve enformasyon ihtiyaçlarını karşılamak, proje ve fikirlerini değerlendirerek, girişimcileri teknik, ekonomik ve finansal konularda desteklemek amacıyla kurulan Girişimci bilgilendirme Merkezi; ülkemiz ve KOBİ'ler için yeni bir bilgi ağı olan Avrupa Bilgi merkezi'ne (EURO INFO CENTER EIC) girmiştir.

Bu kapsamda Girişimci Yatırım Finansman ve Bilgilendirme Merkezimize başvurarak yabancı işletmelerle işbirliği yapmak isteyen girişimcilerimizin talepleri EIC (Avrupa Bilgi Merkezi) BC-NET (İşletmeler Arası İşbirliği Ağı) ve BRE (İşletmeleri Yaklaştırma Bürosu) ve INTERNET bilgi ağları sayesinde değerlendirilmekte ve isteklerine uygun yabancı ortaklarla işbirliği yapmaları sağlanmaktadır.

KOBİ'LERE YÖNELİK YENİLİKLER

KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETME YATIRIMLARINA ORTAKLIK A.Ş.

Amaç: KOBİ'lerin gelişmelerine yardımcı olmak, sanayileşmedeki katkılarını artırmak, mevcut tesislerinde ya da yeni kurulacak girişimlerine sermaye katkısı sağlamak, teknoloji yaratma ve yenileme ve yeni teknoloji içeren tesisler edinmelerini sağlamak suretiyle risklerine katılmaktır.

Şirket, amacına yönelik olarak yurtiçi ve yurtdışından fonlar temin ederek, bu fonları KOBİ'lerin gelişmeleri amacıyla kullanacaktır.

Kurulan bu şirket, sermayesine katılınacak ya da finansman sağlanacak şirketlerin seçimini, projelerin amacına uygunluğunu denetleyecek ve yatırımlarının yönetimine ilişkin olarak uzmanlaşmış kişi ve kuruluşlardan danışmanlık hizmeti alarak KOBİ'leri destekleyecektir.

Bu şirketin oluşumu ile özellikle ülkemizde finansman yükü ile gelişemeyen KOBİ'lere teknoloji transferi sağlanabilecek, KOBİ'ler de Avrupa ile rekabet edebilir duruma (faizsiz bir kaynakla) gelebileceklerdir.

Sözkonusu şirkete Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Halk Bankası, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu ile çeşitli illerin Sanayi ve Ticaret Odaları ortaklık taahhüdünde bulunmuşlardır.

YENİ BULUŞLARIN ÖDÜLLENDİRİLMESİ:

Amaç: Türkiye Halk Bankası tarafından kredilendirilen Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi (Sanatkarlar dahil) işletmeleri tarafından ortaya konulacak yeni buluşları değerlendirmek ve ödüllendirmek üzere bu yönetmelik hazırlanmıştır.

Kapsam: Bu yönetmelik ile;

* KOBİ'lerde üretim tekniklerinin geliştirilmesi ya da yeni teknoloji oluşturulması, mevcut teknolojilerin daha ileri düzeye çıkartılması, üretimde verimliliği artırıcı yeni bir yöntem ya da yeni bir makine-ekipman yaratan buluşlar ödüllendirilecektir.

* Yeni buluşlar; üretimde malzeme israfını önleyecek, daha az zamanda daha fazla üretim gerçekleştirecek, işçi güvenliği ve sağlığını koruyacak, yaşamı kolaylaştıracak, daha az kaynakla daha fazla gelir getirebilecek ve çevreyi koruyarak, kirliliği azaltacak uygulanabilir buluşlar olacaktır.

ÖDÜL TUTARI VE SAYISI:

* Ödüller her yıl Halk Bankası'nın kuruluş gününde beşi başarı beşi de uygulama ödülü olmak üzere on adet verilecektir. Başarı ödülü miktarı 250 milyon-1 milyar arasında, uygulama ödülü miktarı; buluşun uygulamaya konması için gerekli tesisat, makine, ekipman dışında ham ve yarı mamül madde, işçilik gibi giderleri karşılamak için fatura karşılığı olarak en fazla 2 milyar lira olacaktır.

YURTDIŞI BİLGİ DESTEK BÜROSU:

Halk Bankası tarafından desteklenen KOBİ'lerin ürün kalitelerinin yükseltilmesi, dış pazarlara açılması ve ihracat imkanlarının artırılması için Almanya'da bir **Bilgi Destek Bürosu** faaliyete geçirilmektedir.

Burada konularında ihtisaslaşmış Bankacılık uzmanlarının yanısıra hukuk-ekonomi-işletme-mühendislik dallarında Doktora ve Master yapmış elemanlar görev alacaklardır.

Bu büroda yapılacak çalışmalarla Almanya'dan ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan sağlanacak fonlara uygun projeler uzmanlar tarafından geliştirilecektir. Bu projelere yabancı yatırım bankalarından ve yabancı uzmanlık kuruluşlarından da destek sağlanacaktır.

Türkiye'deki KOBİ'lerin Almanya'daki benzer işletmelerle ortak yatırımlara teşvik edilmesi, karşılıklı mal alışverişinin sağlanması, ayrıca bilgi ve know-how temin edilmesi amaçlı çalışmalar yapılacak, KOBİ'lerin dış fuarlara katılımına yardımcı olunacaktır.

Bu sayede ihraç imkânı bulunan, üretimleri olan ancak kendi imkanları ile fuarlara iştirak etme imkânı bulunmayan, değişik sektörlerde faaliyet gösteren sanayicilerimize bu imkanı vermek, onların bilgi ve görgülerinin artırılması, ürünlerinin tanıtılıp ihraç imkanlarının yaratılması, Pazar paylarının ve ek kapasite kullanım oranlarının artırılması ile döviz kazandırıcı faaliyetler amaçlanmaktadır.

İSKENDER GÜMRÜKLEME

İTHALAT - İHRACAT VE NAKLİYAT TİC. LTD. ŞTİ.

WORLWIDE

GÜMRÜKLEME GRUBU

- İthalat Departmanı
- İhracat Departmanı
- Aktarma Departmanı

NAKLİYE GRUBU

- Kara Yolu
- Hava Yolu
- Deniz Yolu
- Demir Yolu

Tam ve parsiyel taşımacılık

ZAMAN BİZİM İŞİMİZ

İSTANBUL MERKEZ MERSİN ŞUBE İZMİR ŞUBE

Ihlamurdere Cad. Alaybey Sok. No: 13 Kat: 1-2 80690 Beşiktaş / İSTANBUL
Tel: (0.212) 227 99 79 Pbx Fax: (0.212) 227 21 58